



*Redaktor gusasi*

## ƏDƏBİYYAT VƏ YALTAQLIQ

**M**ənçə, cəmiyyət üçün şair, yazıçı və jurnalistlərin yaltaqlıqından böyük təhlükə yoxdur. Çünkü onlar yaltaqlıqlarını yazı parçasına hopdurub gələcək nəsillərə ötürürələr. Gələcək nəsil də düşünür ki, elə belə olub, olmalıdır, olacaq.

Ədəbiyyat yaranandan künçə sixşdırılıb. Dindən yazma, siyasətdən yazma, ondan yazma, bundan yazma kimi qadağalar bütün dövrlərdə olub. “Bəs nədən yazsın ədəbiyyat?” sualına cavab kimi təbiəti vəsf etsin, sevgidən yazsin cavabları səsləndirilib. Ədəbiyyat min ildik, təbiəti təsvir edir, sevgidən yazır.

Azərbaycan müstəqillik qazanandan sonra bir çox qadağalar aradan götürülüb. Xarici ədəbiyyat yaxşısı ilə, zir-zibili ilə cəmiyyətə elə pərçimlənib ki, milli ədəbiyyat gözə görünməz olub. İndi Azərbaycan ədəbiyyatında qadağalar yoxdur, həyatın hansı sahəsindən isteyirsən yaz, özü də necə isteyirsən yaz. Onsuz da səni oxuyan yoxdur. Oxuyan yoxdursa, təbliğ edən də yoxdur, dəyərləndirib qiymət verən də yoxdur, sorğu-suala tutub tənqid atəşinə tutan da...

Bəs nə var?

Dostbazlıq, yerlipərəstlik, paxıllıq, gözögötürməzlik və bütün bunların başında dayanan yaltaqlıq. Vəzifəyə yaltaqlıq, vəzifədə oturanın qohum-əqrəbasına yaltaqlıq, heykələ yaltaqlıq, bütə yaltaqlıq...

Əlinə qələm alan özünü ədəbiyyatda sanır və az-çox adı hallanan hər kəsə yaltaqlanlığı missiya kimi görür. Məəttəlsən ki, onlardan biri haqda fikrini bildirəsən və sənin də bu fikrində yarıtmazlıq özünü bürüzə verə.

Ötən əsrin seksənlərində ilişib-qalmış hələ də ədəbiyirlidə mövqe sahibidir, yəni vəzifədədir, nəşrin anasını ağladır. Yaradıcılıqla məşğul olanların da böyük əksəriyyəti onun kimi yazmağa çalışır. Başqa cür ola da bilməz, gördükəri odur, götürdükləri onun yazdıqlarının dandır. Bununla ədəbiyyat inkişaf edərmi?

Ədəbiyyatdan kənardə həyat yoxdur.

Ədəbiyyat həyatın özüdür!

Kaş ki, milletə yaltaqlıq aşılardığı kimi mübarizlik də öyrədilərdi. İndi bir çox problemlər öz həllini tapmışdı. Elə hər sahədə. İnkişafı, tərəqqini daha öküzə qoşdurub zorla irəli dartdırmağa ehtiyac qalmazdı, təkərlər öz-özünə irəliyə doğru firlanardı.

**Əli BƏY AZƏRİ,**  
*baş redaktor*



**XƏZAN**  
Ədəbi-bədii jurnal  
C7, N4, 2022  
İyun, 2022

Baş REDAKTOR:  
**Əli BƏY AZƏRİ**

### Redaksiya heyəti:

Şahməmməd Dağlaroğlu, Xalıq Azadi, Məhəmməd Əli, Rəşid Bərgüşadlı, Damət Salmanoğlu, Budaq Təhməz, Hafiz Əlimərdanlı, Ələsgər Talıboğlu, Vaqif Osmanov, Elvin İntiqamoglu, Günay Rzayeva, Aynur Yasəmən Qaraağlı

Baş redaktorun MÜAVİNİ:  
**Ramiz İSMAYIL**  
Dizayn: Veys ƏLİYEV

### **Redaksiyanın ünvanı:**

Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti,  
529-cu məhəllə, “Azərbaycan” nəşriyyatı

**Əlaqə telefonları:** (070) 575 03 99

**Email ünvanı:** xezan23@mail.ru,  
5750399a@mail.ru

**Çapa imzalanıb:** 10 iyun 2022-ci il  
Ədliyyə Nazirliyində 15 yanvar 2016-ci ildə  
qeydə alınmışdır: 5331

### **Jurnal aylıqdır.**

Materiallar elektron variantında,  
yaxud diskdə və on dörd şriftlə printerdən  
çıxmış çap variantında (bir nömrə üçün) poeziya  
və publisistika beş, nəsr on səhifədən çox  
olmamaq şərtilə qəbul olunur.

JURNALI Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin  
“Bayati” və KİTABEVİM.AZ kitab  
mağazalarından əldə edə bilərsiniz.



SAYAD RAMAZANQIZI

Laçın rayon 7 nömrəli tam orta məktəbin ibtidai sinif müəllimi

# QARABAĞ AZƏRBAYCANDIR!

**Q** - Qalın meşələri, buz kimi bulaqları, təmiz havası, sərt qayaları, vüqarlı dağları olan yurdum.

**A** - Azıx mağarası, Cıdır düzü, İsti suyu, Topxana meşəsi, Cəbrayıl bölgəsində 11 və 15 aşırımlı Xudafərin körpüsü, çoxlu tarixi abidələri və s. ilə dünyada məşhur olan Vətənəm.

**R** - Ətirli güllərin rayihəsi ilə seçilən, xarı bülbülün məskəni, təbii dərman bitkiləri ilə zəngin torpağım.

**A** - Anam Azərbaycanın görən gözü, döyünən ürəyi, çağlayan şaqraq səsi, nəfəsi, məğrur duruşlu, obam.

**B** - İnsanları bir-birinə arxa-dayaq, mərd, qoçaq, torpağa bağlı, zəhmətkeş, yumruq kimi bir olan elim.

**A** - And yerimiz, qibləgahımız, keçmişimiz, bu günümüz, sabahımız, yurd yerimiz.

**Ğ** - Məğrur duruşlu, yalçın qayaları olan, hər daşında bir sərr yatan, təbiətin sehri, möcüzəsi olan, maddi və mənəvi sərvətləri ilə seçilən Qarabağ!

Qarabağ Azərbaycanın ayrılmaz, bölünməz can parçasıdır. Qarabağ Azərbaycanın görən gözüdür. Ürəyimiz, qəlbimiz hər zaman Qarabağla döyüñür.

Azərbaycanın ən qədim, füsunkar, gözəl guşələrindən biri də Qarabağdır. Qarabağ həm də mədəniyyət ocağı, musiqi beşiyi. Gözəlliklər diyarıdır. Zəngin mədəni və mənəvi bir irsə malik olan Qarabağ həmişə öz adət - ənənələrini qoruyub saxlamışdır. Bu torpaqda böyüküb yaşayan bir çox görkəmli adamlar dünya səviyyəsində tanınmışlar. Məşhur şairlərin, yazıçıların, xanəndələrin, bəstəkarların, rəssamların vətənidir Qarabağ!

Qarabağ Azərbaycanın ayrılmaz hissəsidir. Amma tarix boyu Qarabağın başı da az bələlər çəkməyib.

Müxtəlif zamanlarda Qarabağı parçalamaq, əlimizdən qoparmağa çalışan, qəsdinə dayanan üzdəniraq ermənilər heç vaxt istəklərinə nail olmayıacaqlar. Çünkü ermənilər həmişə başqalarının əmrlərini yerinə yetirən, töretdikləri qırğınlarının sonu görünməyən, uşaqlara, qocalara, qadınlara rəhmi gəlməyən dərəcədə cılız görünən bir millətdir.

*Əzizim qala yeri,*

*Yurd yeri, qala yeri.*

*Qarabağ tək torpağın,*

*Daşı da qala yeri.*

Təbiətin füsunkarlığı, rəngarəngliyi ilə seçilən, şəlalənin sırlıtı, quşların səsi ilə, bir harmoniya yaranan Qarabaq torpağı! Qarabaq torpağının musiqi beşiyi Şuşa! Misli görünməmiş gözəlliyi ilə seçilən xarıbülbülün Vətəni Şuşa! Xarıbülbül o qədər gözəldir ki, baxdıqca baxmaq istəyirsən. 30 ilə yaxın bir vaxtda xarıbülbülüməzə də həsrət qaldıq.

*Çicəklərin baş tacısan,*

*Vətənimə yaraşıqsan.*

*Şuşamızın aynasısan,*

*Qarabağın, Laçının.*

*İstəkli gül balasısan.*

*Xarıbülbül, xarıbülbül,*

*Darıxma gəl xarı bülbül,*

*Olmariq xar, xarıbülbül.*

*Qoymariq yad üzə səni,*

*Qoxlaya, qopara səni.*

*Olacaqsan baş tacımız,*

*Xarıbülbül, Xarıbülbül.*

Həsrətini çəkdiyimiz anlarda belə xaribülbüllü Qarabağın azad olunduğu günlərin yaxında olduğu zamanı inamla gözlədik.

Qarabağ hər fəsildə xüsusişlə, yaz fəslində gözəldir. Yaz fəslində bütün gül - çiçəklər təbiətə xüsusi gözəllik verir. Sanki hər tərəfə min bir rəngə çalan xalça döşənib. Al - əlvən gül - çiçəklərin ətri ətrafa yayılır. Bu gül - çiçəklərin gözəlliklərini analarımız, nənələrimiz xalça toxumaqla xalçaçılığı da inkişaf etdiriblər. Qarabağ xalçaları dünyada məşhur olan xalçalardandır. Öz incəliyi, zərifliyi, naxışları ilə seçilən xalçalar təbii boyaq maddələrinin xalçalara verdiyi şux rəng, parlaq olması ilə fərqlənirdi.

Qarabağda bitən bütün güller gözəldir. Bu illər ərzində bir - birindən gözəl, ətirli güllərdən ötrü o qədər darıxmışam ki. Görəsən, o yerlərin gözəlliklərini vəsf etməyə sözlər yetərmə?

30 ilə yaxın yaşadığımız anlar, keçirdiyimiz günlər Qarabağın azad olunduğu zaman insanları da bu aşrıdan, acıdan xilas oldu. Həsrət dolu günlərdə daşından, kəsəyindən, buz kimi bulaqlarından ötrü burnumuzun ucu göynəyirdi.

*Kol dibindən bənövşəni,  
Həm nərgizi, yasəməni.  
Yaddan çıxartma laləni,  
Dəstə bağlayıb, dər gətir.*

*Qantəpəri, kəkotunu,  
Zirəsini, ətotunu,  
Dəndlərə dərman otunu  
Dəstə bağlayıb, dər gətir.*

*Cinciliyi, gicitkəni,  
İtburnunun çiçəyini,  
Həm yarpızı, həm nanəni,  
Dəstə bağlayıb, dər gətir.*

*Dağların çən-dumanından,  
Qırxqızın donmuş qarından,  
Şış uclu buz salxımından,  
Dəstə bağlayıb, dər, gətir.*

Vətən, həqiqətən, çox müqəddəsdir. Vətən torpağı çok güclüdür. Güclü ordusu olan Azərbaycan əsgərləri öz şücaətləri ilə tarix yazdırılar. Müzeffər ordumuzun Ali Baş Komandanı İlham Əliyev torpaqlarımızın azad olunması üçün xalqımızı, ordumuzu dəmir yumruq kimi bir-ləşdirdi. Azərbaycan tarixinə öz möhürüünü vurdur. Milyonlarla insana həsrətlə gözlədiyi sevinc hissini yaşıtdı.

Bu anlar üçün Vətən uğrunda canından keçən şəhidlərimizə borcluyuq. Şəhidlərimizin canı bahasına alınan torpaqlarımızı göz bəbəyi kimi qorunmalıyıq.

İgid Azərbaycan oğulları bayraqımızı yüksəklərə qaldırmaqla düşmənlərə sübut etdirər ki, xalqımız öz tarixi keçmişini qoruyub saxlamağa qadırdır.

Qələbə soraqlı günlərin olduğuna inanaraq Qarabağın azad olunduğu günləri ümidi, səbirsizliklə gözəlmışik. Çünkü Vətən sevgisi bu ümidləri gerçəkləşdirdi., heç vaxt sönmödə, əksinə alovlandı.

*Cəngilər, çalınsın, qoy eşidilsin,  
Ərənlər, igidlər meydana gırsın.  
Qələbə gününü toy - bayram etsin,  
Tonqallar qalansın Qarabağında.*

*Ana təbiətin gözəlliyindən,  
Şuşanın, Laçının, çəmənlərindən.  
Bir çələng bağlayıb xaribülbüldən,  
Səpəydim dağlara Qarabağında.*

*Sulara qarışıb büllür suyunda,  
Hayqırıb, hayqırıb sevinəcəyəm.  
Qaçqın damğasından qurtaran zaman,  
Cənnətə düşərəm Qarabağında.*

*Şuşam, Kəlbəcərim qayıdar bir gün,  
Qurbanlar kəsilər Qarabağında.  
Laçında tonqallar qalanar o gün,  
Sultan bəy məskəni Qarabağında.*

08.03.2015

30 ilə yaxın Vətən həsrəti ilə qovrulsaq da, torpaqlarımızla bağlı xoş xəbərlər gözlədik. Axır ki, üstümüzdən dağ götürüldü. Vətən, torpaq sevgisi güclü olan, zəfər qazanan ordumuz Qələbəsi ilə dünyaya səs saldı. Gözün aydın Vətən! Dəmir yumruq kimi möhkəm, sərt, dəyanətli ol! Gözün aydın Qarabag! Gözün aydın Azərbaycan!

*İllərdir ki, həsrətindən yanmışam,  
Vətən deyib, alovlanıb yanmışam.  
Şuşasız günləri gün sanmamışam,  
İndi artıq azad olubdur Şuşa,  
Gözün aydın, gözün aydın, ay Şuşa.*

*Dağ başında dumanımsan, çəniməsən,  
Doğma Qarabağın görən gözümsən.  
Döyünen ürəyim, dinən səsiməsən,  
İndi artıq azad olubdur Şuşa,  
Gözün aydın, gözün aydın, ay Şuşa.*

*Şəhidlərin heç vaxt haqqı ödənməz,  
Qarabağım bir də heç vaxt bölnənməz.  
Yanar ocaqları bir daha sönənməz,  
İndi artıq azad olubdur Şuşa,  
Gözün aydın, gözün aydın, ay Şuşa.*

Torpaq uğrunda canını fəda edən şəhidlər əslində ölmür, ölümü ilə əbədilik qazanır. Əbədilik qazanan şəhidlərimizin ruhu qarşısında baş əyirik. Onların xatirəsinə qorumaq hər bir Azərbaycan vətəndaşının borcudur. Vətəni göz bəbəyim kimi qorunmalı, düşməninə bu yələrə bir daha ayaq basmağa imkan verməməliyik. Yoxsa tarix bizi bağışlamaz.



## BIR BƏNƏD ŞEİRİN ŞƏKLİ...

*Bir gözəl rast gələ ki, dodağında xal ola,  
Sən xalından öpəsən, dili, ağızı bal ola.  
Mat qoya görənləri belə şirin mənzərə,  
Dura, tamaşa edə, hamı susa, lal ola...*

24 aprel 2022-ci il

ŞAHMƏMMƏD DAĞLAROĞLU

### AĞRIDAĞ

Dünya yaşındadır zirvəndəki qar,  
Tarixdə qoca yox səndən ixtiyar.  
Adın gələn gündən bir sualım var -  
Nədən ağrılısan, nədən, Ağrıdağ?

Yaradan Tanrıdı, sevən bəndədi,  
Quzeyin, güneyin duman, çəndədi.  
Sən türk duruşusan, ruhum səndədi,  
Mən adı, quruca bədən, Ağrıdağ!

Üstündə ümidişən şimşəklər çaxır,  
Ağrını duyuram, göz yaşılm axır.  
Sənə dağım deyən, yad gözü baxır,  
Sağalmaz yaramdı zədən, Ağrıdağ...

Kəpəz qardaşındı, Murov atandı,  
Babadağ sirdaşın, əldən tutandı.  
Türk yurdunu dağları dada çatandı,  
Şah dağı şah kimi dədən, Ağrıdağ!

Döyüşlər şahidi, meydanda şırsən,  
Min il oyanmaram, yuxuma girsən.  
Sən əziz, müqəddəs, ocaqsan, pirsən,  
Dolanır başına Vətən, Ağrıdağ!

22 may 2022-ci il

### İSTƏRDİM...

İstərdim səninlə bir şəklim olsun,  
Məni də görlər sənə baxanlar.  
Sən hara gedirsən, ora baxıram,  
Mənə qoşulular günəbaxanlar.

İstərdim səninlə yolu bir gedəm,  
İzimiz yollarda yanaşı qalsın.  
Ölməkdən ötəri növbəyə dursaq,  
Əzrayıl əvvəlcə canımı alsın.

İstərdim zirvəyə səninlə çıxam,  
Sinəni görən qar utana bir az.  
Mən sənə deyəm ki, ilham pərimsən,  
Sən də söyləyəsən, durma, şeir yaz.

İstərdim bilesən qəlbimdə nə var,  
Sözlər ürəyimdən dilimə axmir.  
İstərdim səninlə bir şəklim olsun,  
Mənim tək şəklimə bir kimsə baxmır.

21 may 2022-ci il

### AÇIQ MƏKTUB

Sənə bu məktubu çoxdan yazmışam,  
Göndərə bilmirəm, yad əli dəyər.  
Eh, səndən başqası oxusa onu,  
Mənə - ya uşaqdı, ya dəli deyər.

Qaynar, ənənəvi “Salam!” yerinə,  
“Öpürəm!” yazmışam birinci sözdə.  
“Necəsən?”, üzümü görmək istəsən,  
“Ürəyim!”, güzgülən, gör məni gözdə!

“Bu qısa məkrubu” bitməz əzab bil,  
“Göz yaşımla yazdım”, nə faydası var?  
“Halımı soruşma”, vaxt yaman ötdü,  
“Babayam...”, - göz görmür, başa yağış qar.

“Yəqin ki, xoşbəxtsən”, - arzum bu idi,  
“Başqa istəyim yox”, sən varsan, şadam.  
“Qoru mənli olan xatirələri”,  
“Bir də bu məktubu...”, sevimli adam!

9 may 2022-ci il

### MƏNİM DƏ ÖZ DÜNYAM...

“O dünya, bu dünya” söhbətləri var,  
Mənim də öz dünyam, üç oldu ki, bu!..  
“Mənim, mənim”, - deyib əzizləyirik,  
Sonunda görürük, puç oldu ki, bu...

Şöhrətə, tamaha qul olmaz kişi,  
Öldürməz ilanı zəhərli dişi.  
Canım bahasına gördüyüm işi,  
Mən savab bilirdim, suç oldu ki, bu...

Kainat varlıdır, biz varıq deyə,  
İnsan öz evində qonaqdır niyə?  
Cismin yerdə qalır, ruh qalxır göyə,  
“Yığış, gəl” olmadı, “uç” oldu ki, bu...

**3 may 2022-ci il**

## BAGDADA

İstəyimdir, bağban olsun hər ata,  
Mahir ola evində də, bağda da.  
Babam, atam yük vursayıdı hər ata,  
Yetişməzdi Kərbəlaya, Bağdada.

Nə qəsdin var, məndən canı almada?  
Tənmi bir can bir öpüşə, alma da?!  
Fikrim, gözüm yanaq adlı almada,  
Gətiribdir əcəb narı bağ dada.

Dağlaroğlu, Haqq nə versə, al açıq.  
Gülə bənzər al dodağın - al, açıq.  
Yarsız dünyam dar bir qəfəs, alaçıq,  
Haray çəksəm, yetişərmi bağ dada?

**26 aprel 2022-ci il**

## DARİXDİM

Xatırənin dili yox, dinlədim ötənləri,  
Qulağımdan getməyən o səs üçün darixdım,  
Zaman ötüb, vaxt keçib, gəzmərim itənləri,  
Sinəmdə ocaq çatan nəfəs üçün darixdım.

Qan verən sinəm hədəf, kirpiklərin ox idi,  
Yolunda can qoymağə baş sindiran çox idi.  
Başqa yolu getməyə həvəsim də yox idi,  
Sən məni ram etdiyin qəfəs üçün darixdım.

İşvəli gözəl çoxdur, tab etməz buna canım,  
Yoxsa da qorxu, təlaş tükənmir həyəcanım.  
Əyilməyə, səhv sözə imkan verməz vicdanım,  
Eşq nədir anlayandan bir kəs üçün darixdım.

**24 aprel 2022-ci il**

## SÖZÜM VAR, QULAQ ASIN

Tez-tez məzəmmət edir məni dostlar, tanışlar -  
Onlara vaxt ayırmır, hallarını sormuram.  
Əzabım - etibardan doğulan aldanişlar,  
Mən özümü o qədər incitmərəm, yormuram.

Qoluma girən kəsin əli cibimdən çıxır,  
Götürdüyü nədirse, yerinə qoy, demirəm.  
Məni qeyrət ram edir, məni mənliyim sıxır,  
Duz-çörəyim bəs edir, qarğış, söyüş yemirəm.

Məktəbli uşaq qədər sadəlövhəm, sadəyəm,  
Ən məşhur yalançının sözünə inamım var.  
Yaxşılardın dilində dost adlı ifadəyəm,  
Çətin anlasın məni düşüncəsi, qəlbə dar.

Sanki borcum var imiş doğulandan yetənə,  
Narazı qalanların sayı günbəgün artır.  
Bacarığım, zəhmətim çoxlarına təntənə,  
Halima acıyan yox, hərə bir yana dartır.

Dayanın, əzizlərim, sözüm var, qulaq asın,  
Qovub, nəfəsin kəsib, mərdi namərd etməyin.  
Yaman ələ verməyin yaxşılarnın yaxasın,  
Şeytan mələk olsa da, arxasında getməyin.

**24 aprel 2022-ci il**

## YAŞ İNDİ

Baxışını soyuq görüb yanaram,  
Üz yandırmır gözümüzdeki yaş indi.  
Səbirli ol, alovlanma, yan aram,  
Yağtək yanır, tüstüləmir yaş indi.

İlk görüşdən, can oduna qalandı,  
Sinən meydan, qoşa narın qalandı.  
Zaman keçir, xatirələr qalandı,  
Gəndə tutur səni məndən yaş indi.

Dağlaroğlu, qulağı var yerin də,  
Bir qeyrişı ola bilməz yerində.  
Görürsənmi, dağlar durub yerində,  
Bu hərlənən ya başımdı, ya şındı.

**23 aprel 2022-ci il**

## MƏNİM YARALI YERİM

Mənim yaralı yerim - səndə olan kəsirdi,  
Düşün, daşın, elə et, səni kamil, tam görün.  
Bişmiş adam önündə canım, ruhum əsirdi,  
Qaynar qazandır həyat, niyə səni xam görün?

Mənim yaralı yerim - insan görə, duymaya,  
Yığa dünya malını, gözü, könlü doymaya.  
Özü düz yol getməyə, gedəni də qoymaya,  
Ən böyük istəyimdir, düzələr ala kam, görüm.

Mənim yaralı yerim - sevənlərin küsməsi,  
Yolu olmayanların, iş bilib, yol kəsməsi.  
Çətin ocaq söndürə küləklərin əsməsi,  
Selə, oda çevrilən, məhəbbəti ram görüm.

Mənim yaralı yerim - sözü ayağa salmaq,  
And verib, aman edib, məni özümdən almaq.  
Nə faydası, sonradan sevmək, yanında qalmaq,  
Pərvanəydim mən onda, dedim səni şam görüm.

Mənim yaralı yerim - gah qafiyə, gah da söz,  
Aldığım nəfəs ayrı, o çəkdiyim ah da söz.  
Dünyanı var etməyə işlədib Allah da söz,  
Mey yerinə əlimdə söz dolu bir cam görüm.

**17 aprel 2022-ci il**

## O BAXIŞ

Mənə o baxışdan gəlir, nə gəlir -  
Ağrı da, uğur da, gülüş də, ah da.  
Tüfan elə gəlməz, gəlir, nə gəlir?!  
Nələr çəkdiyimdi, çəkdiyim ahda.

Baxışdıq, talelər, bəxtlər baxışdı,  
Dünyanı itirdik üz çevirəndə.  
Bu necə dünyadı, necə baxışdı?  
Bizik üz göstərən, üz çevirən də.

Ümid yerin yoxdu məndən arxada,  
Lənətləmə dayandığım yeri sən.  
O baxışdır mənə qənim, arxa da,  
Of demərəm, iliyimə yerisən.

Yaxına gəl, verim çiçək, gül sənə,  
Sevdiyin gül gör o gülün özümü?  
Heykəlmisən, danışsana, gülsənə,  
Baxıb görüm baxışında özümü.

O baxışın oxunmamış yazıydı,  
Zaman keçdi, heca-heca oxudum.  
Onda bizim ömrümüzün yazdı,  
İndi çətin hədəf olum, ox udum.

**15 aprel 2022-ci il**

## A DÜNYA

Hərə öz yurdunun vətəndaşıdır,  
Hamımız övladın, balan, a dünya!  
Doğumdan ölümə bir yolumuz var,  
Bizdən ad, əməldir qalan, a dünya!

Dost dönür qardaşa, qardaş olur yad,  
Kimsə ağlamaya, etməyə fəryad.  
Dözürsən, versə də hərə bir cür ad.  
Nədənsə, bir adın - "yalan", a dünya!

Ulduzu payladın, bir Ay vermədin,  
Səni səsləyənə haray vermədin.  
Eşq verdin, rahatlıq, saray vermədin,  
Məcnunu çöllərə salan, a dünya!

Zülm edən, qan tökən, əl çək, ar olsun!  
Sülhə meydan açaq, dostluq var olsun!  
İnsan şən yaşasın, bəxtiyar olsun,  
Dayansın savaşlar, talan, a dünya!

Sevən qəlb əbədi, sönməz ocaqdır,  
Arzular qədərsiz, qucaq-qucaqdır.  
Ən çətin anda da dəst olacaqdır,  
Məni dərd əlindən alan, a dünya!

**14 aprel 2022-ci il**

## YAMAN YERDƏ AXŞAMLADIQ

Yaman yerdə axşamladıq,  
Burda qalaqmı gecəni?  
Sən aç mənə ürəyini,  
Mən də könlümdən keçəni.

Hər şeyi ataq kənara,  
Ay həsədlə baxsın bizə.  
İslanmağın qorxusu yox.  
Ulduz yağsin üstümüzə.

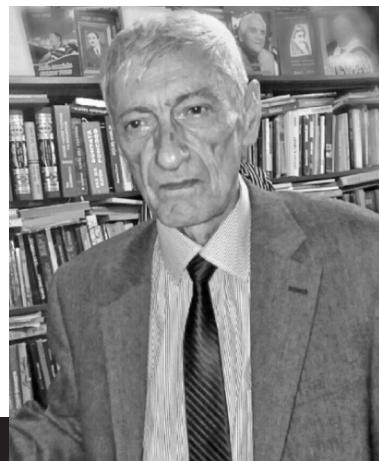
Aylı, ulduzlu gecədə,  
Dayanaq nəfəs-nəfəsə.  
Əsrin qoşa lal-karitək  
Diksinqəyək gələn səsə.

Biz bir sevgi nəğməsini,  
Səsləndirək aram-aram.  
Piçiltimiz dalgalansın -  
"Mən də varam!" "Mən də varam!"

Ötən hər an xatirədir,  
Zaman dönməz, sən ha çağır.  
Biz Tanrıdan bəxt dilədik,  
Başımıza xəyal yağır.

Lap südəmər uşaqlartək,  
Hər ikimiz şıltaq, şadiq.  
Şükür olsun bu qismətə -  
Yaman yerdə axşamladıq...

**7 aprel 2022-ci il**



VAQİF YUSİFLİ

# MİSRALARA SÜZÜLƏN SEVGİ NURU

(Şair-həkim Paşa Qəlbinurun 70 yaşına ərməğan)

*“Paşa Qəlbinur haqda söz düşəndə, nədənsə həmişə onun göz həkimi, yüksək səviyyəli tibb mütəxəssisi olduğu ona çəkilir, qabardılır. Mən bir şair yaradıcılığına bu sayaq baxışla qəti razılaşa bilmirəm. Bununla sanki şair ilhamına, qələminə oxucunu “güzəştə” yanaşmağa çağırırıq. Niyə? Paşa müəllim mənimcün şairdir. Mən onun şeirlərini tamamilə “güzəstsiz” oxuyuram. Və onun yaradıcılığını bir çox “yalnız şair” olan bəndələrdən qat-qat yuxarı tuturam.*

*Dostum Paşa qələmi, ilhamı ilə minillik poeziyamız artıq öz səhifəsini öz əli ilə yazıb və onun müdrik əlini ehtiramla sixıram”.*

VAQİF SƏMƏDOĞLU

Böyük şairimiz Vaqif Səmədoğlu'nun **şair-həkim Paşa Qəlbinur** haqqında söylədiyi bu fikirle tam razılışıraq. Doğrudan da vaxtilə, 90-cı illərdə Paşa Qəlbinurdan söz düşəndə onun insanlara şəfa verən yüksək səviyyəli göz həkimi, Azərbaycanda və dünyada bu sahədə kifayət qədər məşhur olduğu barədə söz açır, sonra onun şairliyindən də danışındılar. Əlbəttə, Amerika Oftalmologiya Akademiyasının həqiqi üzvü, Dünya türk cumhuriyyətləri Oftalmoloji Birliyinin sədri, keçmiş Sovetlər İttifaqında oftalmologiya sahəsində ən gənc elmlər doktoru, Ümumittifaq Lenin Komsomolu laureati-professor Paşa Musayevin tibb sahəsində qazandığı uğurlar hamını sevindirib, özü də bu uğurları və titulları Paşa Qəlbinur 40 yaşına qədər əldə etmişdir. İndi isə Paşa Qəlbinurun 70 yaşı tamam olur və o, bir həkim-cərrah kimi yenə öz şöhrətini yaşayır.

Şair Paşa Qəlbinur da müasir Azərbaycan poeziyasının tanınmış nümayəndlərindən biridir və artıq onun şairliyi, poeziya aləmində özünəməxsus mövqeyi, dəst-xətti konkret bir söhbətin mövzusudur.

Şairlik sənət deyil, peşə deyil və heç bir institutda bu ixtisas üzrə tələbə yetişdirilmir, kadr hazırlanır, şairlik ixtisası üzrə diplomdan da söhbət gedə bilməz. Şairlik anadan təbii istedadla doğulur, bu istedad ya boy atmamış, necə deyərlər, çıçəklənməmiş - pardaxlanmamış sona yetir, ya da qəlbin, ruhun ehtiyacına çevrilir. Paşanın şairliyi həkimlik sevgisindən əvvəl doğulub. 1984-cü ildə Paşa Qəlbinurun “Ay bir əlçim buluddur” ilk şeirlər kitabı çapdan çıxır, həmin kitaba ön söz yazan Məmməd Aslan qeyd edirdi ki: “Şair Qəlbinur həkim Qəlbinurdan bir addım da geri qalmır. Onun poetik axtarışlarının bəhrəsi olan bu kitab da yenilik duyularıyla zəngindir”. Həmin ilk kitabındaki şeirləri oxuyanda qarşımızda artıq yetkinləşmiş bir şair izlədik. O kitabdan bircə şeiri misal götirək:

*Kəndimizə gedəndə*

*Təpələr-qız döşü, düzəngah-sinə,  
Cüyürlər bulaqdan əmər dağları.  
Dağlara çən düşür, çən düşür yenə -  
Sürüşüb üstümə gəlir yaylığı.*

*Div gözlü dərələr div nağıllıdı,-  
Qaçış bir ağaca çıxmağım gəlir.  
Qayalar kamallı, çay ağıllıdı-  
Yaxını gəzirəm, uzağım gəlir.*

*Qayanın tərini siləm mən gərək,  
Yaman yorulubdu,  
Qalxıb o başdan  
Öpəm bənövşənin üzündən gərək,  
Vaxt olub onu da ayaqlamışam.*

Paşa bu şeiri 23 yaşında, 1975-ci ildə qələmə almışdı. Şeirdəki təsbih və metaforaların o zamana görə təzəliyi diqqəti çəkirdi.

Paşa Qəlbinurun poeziyası ilə onun göz cərrahlığı arasında ülvı bir bağlılıq var. Etiraf edir ki, 13 yaşında ilk şeirini yazıp, "Gözlər" şeirini və bu şeirlə o, gələ-

Paşa Qəlbinurun həyatı, həkimlik sənəti və şairliyi haqqında çox yazılar yazılıb, üç monoqrafiya da nəşr edilib (Aybəniz Kəngərli - "Paşa Qəlbinur", Altay Məmmədov - "Qəlbinur poeziyası XXI əsrin astanasında", Əlizadə Əsgərli - "Fərdi üslubun poeziyası"). Ancaq biz də onun poeziyası ilə bağlı fərdi-subyektiv müləhizələrini bildirmək istəyirik. Bizim fikrimizcə, Paşa Qəlbinurun poeziyası İşiq, Rəng, Sevgi, Azadlıq kəlmələrini özündə əks etdirən bir poeziyadır. Bu kəlmələr bir-birilə məntiqi şəkildə bağlanı bilirlər, biri digərinin başlangıcına, ya sonuna çevrilir. Ancaq hər birinin öz funksiyası, özəlliyi var.



cək sənət taleyinin möhürünu vururmuş. Deyə bilərik ki, bəlkə də onun şairliyi həkimliyi üçün stimul olub. Bir şeirində yazar ki: "Anam məni şair doğub, Sonra həkim olmuşam".

Qəlbinurla son görüşlərimizin birində ədəbiyyat barədə söhbətlər elədik. İyirmi beş il əvvəl poeziya ilə bağlı bir müsahibəsini xatırlatdım ona: "Poeziyanı müntəzəm mütaliə edirəm, müasir və klassik şairləri - sevdiyim şairləri təkrar-təkrar oxumaqdan həzz alıram. Əli Kərim, Nezval, Neruda, Uitmnen, ispan intibahı şairləri... Məmməd Araz, Xəlil Rza... müasir Azərbaycan poeziyasının ən yaxşı nümunələri, rus poeziyası... dünyanın harasında çap olunan, sevdiyim bircə misrası olan şair mənim üçün əzizdir. Uşaqlarım inşa yazanda ancaq iki şairdən misallar gətirirlər (mənim başqa şairlərə də müraciət etmələrini ciddi-cəhdlə təkid etməyimə baxmayaraq) Musa Yaqub, Məmməd Araz. Mənim ən çox sevdiyim şair Əli Kərimdir".

*İşiqdan başlayaqq. Qızına yazdığı bir şeir:*

*Nədir işiq?*

*Mən*

*daha nə deyəcəyəm sənə*

*İşiq anamdı mənim*

*İldiz nənən!*

*Adı işiq, özü işiq!.*

*Daha nə deyim, Aysel.*

*Bax, bu dünya, böyük işiq zolağıdı.*

*Onu dil-dil*

*gecə-gecə doğrayıb qaranlıq.*

*Nədir işiq?*

*İşiq -*

*Qırmızı yanaqlı,*

*Narinci saçaqlı,*

*Sarı güllü,*

*Yaşıl şallı,*

*Mavi gözlü*

*kirpiyinin “göy xalı”sı  
göy üzündən  
Saçına bənövşə taxmış  
Bir gözəlin ağ paltarındı.*

Poeziyada İşıq həmişə nikbinliyin, dünyani, gerçekliyi gözəllik kimi dərk etməyin, insanların arzu və əməllərini, həyat yanğısını, Allaha inamını, sevənlərin, sevilənlərin eşqini sözdə yaşatmaq missiyasına xidmət edib. “Yanır bir ilahi şam. Allah, sənin ətəyin işıqdı, Ətəyindən tutmuşam”. “İşıqdan bir qala hörüb oturdum, Oxlandı bürcləri gözəl dünyyanın” və s. Qəlbinurun poeziyasındaki İşıq onun sənətində də başlıca meyərdir, o, işığı həkimlik sənətində işiqpaylayandır.

Böyük şairimiz Rəsul Rza “Rənglər” silsiləsinin “Üvertüra”sında yazdı: “Rənglər xatırələr oyadır, duyğular oyadır. Gördüyümüzdən artıq görmək istəməsək, hər rəng adicə boyadır”. Paşanın “Rənglər”i Rəsul Rzanın həmin silsiləsindən çox sonalar qələmə alınıb və deyək ki, Paşa böyük şairin müxtəlif rənglərin həyatı çalarlarını eks etdirən silsiləsindən təsirlənmiş, lakin özünün bədii təfəkkürü ilə yeni “Rənglər” silsiləsi yaratmışdır. O, daha çox rənglərin musiqi ilə bağlılığını ön plana çıkmış, özünün dediyinə görə, “rəngli musiqi ilə səslənən rəng arasındaki oxşarlığı” bədii şəkildə mənalandırmağa çalışmışdır. “Bənövşəyi” rəngə baxaq:

*Gəl ay bahar, gəl ay bahar,  
Göy qurşağı,  
Son ilməndən  
lələklər sal,  
Sancılsınlar torpağıma -  
sual-sual.  
Min suallı həyəcana  
Bürünsün qoy,  
O tay, bu tay.  
Xan Arazın,  
Bu tayında gülür torpaq.  
Gözlərində... fərəh yaşı  
O tayında zindan olub,  
Bir yuxulu bənövşəyə,  
Mərziyənin qəbir daşı.*

Paşa Qəlbinurun sevgi şeirləri də İşıq və Rəng duyğulu şeirləri kimi maraqlı doğurur, o, sevgi şeirlərində də İşıq və Rəng obrazlarına üz tutur. “Sevənlərin bətnində doğulur həqiqət, olur həqiqət! - İşıq kimi yayılır”... Təbii ki, işıqsız əsl sevgi yoxdur, hətta hicran, ayrılıq çevrəsində də işıq var. Ürəyin işığı. Yol çəkən gözlərin işığı. Paşa Qəlbinurun şeirlərinə xas olan metaforik düşüncə tərzi sevgi şeirlərinin də tərzini müəyyənləşdirir:

*Sənsiz qalsam,  
Sanaram  
Min illik palıd kimi.  
Ağ səs olar  
Son harayım.  
Sənsiz qalsam,  
qolları kəsilmiş fədai kimi  
yuxularımdan qan sızar  
geçələrimə.*

*Sənsiz qalsam,  
Ölüm  
Dadlı gələr mənə -  
Ana südü kimi  
...çataram sənə.*

Altay Məmmədov P.Qəlbinurun sevgi şeirləri haqqında yazır ki: “Paşa Qəlbinurun məhəbbət mövzusu bitib-tükənən deyil. Bəzən həmin ədəbi, əzəli mövzu az qala gözəl bir musiqinin variasiyaları kimi səslənir. Qəlbinur həmin mövzudan “doyub dolanmaq” bilmir. Onun sinəsi bitməz, tükənməz məhəbbətlə doludur. Qəlbinur qələmi ilə məhəbbət paylayır”.

Paşa Qəlbinur həm də azadlıq şairidir və bu xətt, bizim fikrimizcə, onun yaradıcılığında önəmli yer tutur. Azadlıq haqqında onun bir neçə şeiri var:

*...Azadlıq! - Şirindir deyirlər dadın,  
Ürək duydugunu dilmə dadıbdır?  
Yalandır, yalandır, inanmayın siz  
Bir sağlam ürəyə axan qandır o,  
Axar təmənnəsiz, axar minnətsiz.*

Paşa Qəlbinurun “Cahad” şeirlər silsiləsi 20 Yanvar və Xocalı faciəsinə həsr olunub və etiraf edək ki, bu silsilə təkcə Qəlbinurun yaradıcılığında deyil, bütünlükdə ədəbiyyatımızda həmin mövzunun ən də-yərli nümunələrindəndir. Paşanın Ağrı dağına, 90-ci illərin təlatümlü hadisələrinə, Qarabağa, Şuşaya həsr etdiyi şeirlər də azərbaycançı bir şairin poetik duyğularını ifadə edir. Elə bu yubiley yazısını da Paşa Qəlbinurun “Vətən” şeiri ilə bitirək:

*Aciyamsa,  
bir tütün yarpağı  
say məni, Vətən,  
Şirinəmsə,  
Yuxuna qat, yuxuna.  
Zəhərəmsə,  
ödün olaydım,  
Vətən!  
Oğlunamsa,  
Dizin-dizin sürünəcəm  
yolunda, Vətən!*



## GİLƏY

*Sən eşqi ötəri, sevdası duman,  
Müdriklər var deyib bu qədər güman.  
“Eşqiniz - həvəsin bitənə qədər,  
Sevdanız - nəfəsin bitənə qədər”...*

### ƏBÜLFƏZ ƏHMƏD

#### İŞDİR, ŞAYƏT...

Bir-birinə söz atırıq,  
Ayı qandı, bu qanmadı.  
Görən kimi aldadırıq,  
Birdən, ayı da qanmadı?!

#### NİKOLA

Bütün rəzilliklər sənin adına,  
Tarixdən şərəflə gəlir adımız.  
Sən nöqtə qoyursan cümlə ardına,  
Boynundan yoğundur bizimnidamız!

#### VƏTƏNİMƏ

Dünyaya görk oldu zəfər nağılin,  
Şəninə dastanlar yazılmalıdır.  
Səndən uca kəlmə tanıyan oğlun,  
İncimə, ay Vətən, asılmalıdır!

#### TARİXİN ƏSKİYİ

Sanmayın ki, çözülmədi,  
Haqq nazıldı, üzülmədi.  
Dünyada çox şey düzəlir  
Bu diğalar düzəlmədi...

#### Əmoğlu İSGƏNDƏRƏ

Ruhuna fatihə, ay irəhmətlik,  
Bilirəm, qaş-qabaq yeri süpürür.  
Sən yenə bir köynək yaxınsan bizə,  
Heyif, üzümüzə yadlar tüpürür...

#### BABAL

Çiçək açır gülzərinin qanqalı,  
Babalarım o vaxt əkib dibçəyə.  
Yaman vurub qolumuza qandalı,  
Haykanuşu yıxan zaman döşəyə.

#### DƏB TƏKAMÜLÜ

Tükəzban boşaltdı tuman bağını,  
Sürüsdü belindən “on iki taxta”.  
Azadlıq istəyən nəvə yiğini,  
Beş-on “mini” tikib əyninə taxdı.

#### SULTAN BƏYİN aksiomasi

Yaramırsan dost divarı hörməyə,  
Yurd sinəsi neçə səngər qazılıb.  
Qulağının yeri var, gün görməyən,  
O da bizim bəxtimizə yazılıb!

#### ŞÜKÜR

Hər şey boldu bizlərdə,  
Şükür, kasadlıq deyil.  
Bircə müşkül budur ki,  
Heç nə kasıbılıq deyil.

#### XANIMa

Belini qatladiq neçə illərin,  
Ömür başa çatan bir ərəfə, gəl  
Bilirəm, nəvələr hər şeydən şirin,  
Arabir imkan et bu tərəfə gəl.

## AĞ VALİDEYN

Danabaş deyilmi bizim bu oğlan,  
Salır ortalığa bu çox naşmanı.  
Sabirdə, Cəlildə qüsür arayan,  
Tapar anasına bir çox aşnanı!

## HEÇ NƏ

Hər oğlun ölündə başın kəsilər,  
Başının, ta nəyi sağ olsun, Vətən?!  
Yalandır sözümə naqis desələr,  
Vətənsiz odur ki, geyinməz kəfən!

Yaddan törəməni əzizləmə sən,  
Onlar ki, qoynuna qor ələyibdir.  
Sən onu bizimlə əvəzləməsən,  
Səninçün, bizimçün, vallah, ayıbdır.

...Səbri Allah kəssin, bol-bol veribdir,  
Başın sağ olmasın, səbir etməyə.  
Ögeylər şərəfi girov veribdir,  
Doğmalar əyilməz bu namərdiliyə!

Oğullar üstündə yarpaq tək əsər,  
Hamısı əyninə geyinib kəfən.  
Hər şəhid xəbəri başını kəsər,  
Başının ta nəyi sağ olsun Vətən!?

## NƏVƏMİZ MƏHƏMMƏDİN ZƏNGİNƏ

Telefon zəng çaldı gecə yarısı,  
Oyandım nəvəmin qəfil səsinə.  
Gördüm hüzünlüdür səsi, sədasi,  
Çoxdan baş əysə də tale deyənə...

Ay baba, nənəni yola salmışıq,  
Hərə bir tərəfə çəkilib ağlar...  
Bilirik, səni də dərdə salmışıq,  
Buraya gəlməyin planında var?!

Düzü, çox kövrəldim, dinə bilmədim,  
Heç kimin qisməti olmasın bu hal...  
Bizləri bu hala salanı dedim,  
Ay Allah, sən özün bir yadına sal!..

## SƏNƏMİ

Sevda yolun qismət deyib tanıdım,  
Haqdan umdum halal əmmiş sənəmi.  
Duaları bol elədim dilimdə,  
Tərk eləmə bu adəti sən əmi!

Nə olsun ki, halal-haram qoşadı,  
Təmiz şeyə, halal şeyə qoş adı.  
Başqasına “şəş” verəndə qoşadı,  
Dəhnəmizdə bol sel olur “sə” məni.

Dünya malın seyrə dalıb baxanda,  
Bu gedişdən ibrət alar baxan da.  
Qismətinə halal çıxar, bax onda,  
Ucuz olma bu sevdadan sən, əmi!

Dünya malın düz tutan əl, düz əldir,  
Halal tutur keçim halın düzəldir.  
Sən deməklə elə bilmə düzəldi,  
Hesab çəkmək indi qalib sənə mi?

Ay Əbülfəz, kimə öyüd verirsən,  
Qəbul eylə, tale nəyi verir, sən.  
Güçü niyə göz yaşına verirsən,  
Çağır gəlsin həmdəm olan Sənəmi...

## AVTOPORTRET

Hamı qəvvas olub, qağa,  
Cumar sözün döryasına.  
Hərə bir cür məlhəm tapar,  
Sınıq könlün yarasına.  
Çox naşıyıq buralarda,  
Biz yetişdik urasına...  
Sən girən kol deyil axı,  
Dırmaşırsan harasına?  
Tikanından uzaq dayan,  
Çarə yoxdu yarasına.  
Sənin kimi şairlər var,  
Elə yazar qarasına!

Məsəl var ki, daş qayaya rast gəlib,  
Biz tərəfdə rast gəlibdir daş daşa.  
Qayamızın sərtliyi də yumşalır,  
Parçalanır, ovxalanır daş-daşa.

Qayamızın kölgəsində it yatır,  
Çox olubdur yurdumuzun it-batı...  
Duamızı qəbul edər haqq, çatır,  
Yağacaqdır təpələrə daş, daşa.

Yalan deyib bu dünyani aldadır,  
Sülh saziş imzasını yubadır.  
Yurdumuza deyir bizim yuvadır,  
Öz xaçını rəsm eləyir daş, daşa.

Bu qovğanın tarixi lap çoxdandı,  
Adın qoyduq taledəndi, baxtdandı.  
Səbrimizin daş çatlaşan vaxtında,  
Kasamızın ağızı dolub daş, daşa...

## MƏRDİMAZAR

Bu nənən yuxunu tərgidib, nədi,  
Ay batıb, hələ də oyaqdı arvad.  
Nə qədər gözlədim çağrı gəlmədi,  
Telefon cəhənnəm, halimdı bərbəd.

Çəpərin dibində boynu bükülü,  
Qorxuram burada yuxuya qalam.  
Nənən hələ oyaq, bizlər mürgülü,  
Qocalar nə yaman gec yatır balam?

Bu nənən bizləri yuxuya versə,  
Sənə yetişməyim qalar yuxuya.  
Sən də utanaraq bir söz demirşən,  
Bax, budur ruhumu salan qorxuya.

Cavan olmayıbmı bu qoca arvad,  
Niyə anlamayıd day yetişmişən.  
Bir təhər yola ver, açıqca anlat,  
Sevdiyin oğlanla görüşməmisən?

Ağırdır görüşdən əliboş dönmək,  
Bizim sevdamızı ala incələ.  
Lazımsa mən gəlim, birləkdə deyək,  
Məni tanıyarəq bəlkə dincələ.

Ay sənin nənəni Allah yatırsın,  
Onu elə versin şirin yuxuya.  
Sənin də, mənim də canım qurtarsın,  
Qoymur ki, bu şeiri sənə oxuyam...

## XANIMın növbəti NƏVƏ ziyarətinə

Yenə də sədamız uzaqdan gəlir,  
Sanma giley olan sözlərimiz var.  
Mən, yenə görürəm səni ildə bir,  
Orda çox həsrətli gözlərimiz var.

Ordadı gözlərin dərinliyinə,  
Doyunca baxarsan mən əvəzinə.  
Get, bir az şərik ol həsrət yükünə,  
Arada çağrı at, Əbülfəzinə.

Gözü yolda qoymaq bizə yaraşmaz,  
Oğul, qız evində yerin görünür.  
Bizim bu həsrəti fil də daşımız,  
Kənardan baxana sərin görünür.

Bu dəfə sevindim ayrılığına,  
Nə qədər uzağa düşsə də yolun.  
Sevindim sənin də şad olmağına,  
Qoy nəvə boynuna dolansın qolun!

## GƏLSİN

Bayraqı bürünmək bir də olmasın,  
Bayraqı ucaltmaq zamanı gəldi.  
Bu əqqal sürüşün, itin ilxisin,  
Süpürüb atmağın zamanı gəldi!

İsləmir uluslar arası qanun,  
Əskərin bir zəfər iması gəlsin!  
Nöqtələr çıxarsın qoy min bir oyun,  
Ali Baş komandan nidası gəlsin!

Ta bütün şərtləri əskər diqtələr,  
Dediyi şərtləri düşmən anlayar,  
Pozulur yazıdan daha nöqtələr,  
Nidalar düşmənə son anlam olar!

## ƏSKƏRİMƏ

Pozulub növraqı qoca millətin,  
Yurduma şeytanlar gələndən, Əskər.  
Böyük əskərisən uca millətin,  
Layiqsən dünyaya gələndən Əskər!

Nə gördük ömrün son otuz ilindən,  
Soldu gülüstənim səmum yelindən.  
Qələbə müjdəsi gəlsin dilindən,  
Tətiyin çıxmasın əlindən, Əskər!

Onun üstünədir indi gür axın,  
Söndürək düşmənin şeytan çirağın.  
Ta bəsdir, çatrdı bizə sorağın,  
Cənnətin ətirli gülündən Əskər!

Bilirəm, son zəfər sənindir ancaq,  
Bayraqın əlində dalğalanacaq.  
Bayraqı Şuşaya, Xankəndə sancaq,  
Öpüm ayağından, əlindən Əskər!

## DAYAZLIQ

Ürəyin qaniyla cümle suvardım,  
Bəlkə şirin ola bir az da yazım.  
Görmürsən ilhamım lap üzdən vurur  
Dəhnədən sisqayam, bir az dayazam.

Sən gələn səltənət könül taxtıdır,  
Çoxunun umduğu tale, bəxtidir  
Olsun ki, ömrümün payız vaxtıdır,  
Bir az baharım ol, bir az da yazım.

Çoxdandır yanında gül qoxumursan,  
Şirin kəlmələrlə söz toxumursan.  
Yazılan məktubu heç oxumursan,  
Düzüb dalbadala, bir az da yazım?

Gülüstan içində gül biçimində,  
Mən səni aradım tül biçimində.  
Başına ələnən kül biçimində,  
Bir az çoxum oldu, bir az da azıim.

Əbülfəz deyəni söyləyim sənə,  
Mətləbdən yayınma, mələyim yenə!  
Mən sözü bitirdim, nə deyim sənə,  
Oxuya bilərsən, bir az da yazım?..

#### **ANAXANIMa**

Xanım, yaşımızın ahılığında,  
Həsrətimiz göyərərək boy verir.  
Güzəranın dolaşırımı ağlında,  
Xörək necə bişir, kimlər pay verir?!

Söz-sözü çəkdikcə düşür yadıma,  
Dost, tanışlar söz qoşular adıma.  
Sevdasına haram qatmaz adama,  
Yad vüsallar ara-sıra... boy verir.

Sən çaldıqca nəvələrin laylasın,  
Nənə qəlbin bu yayladan doymasın,  
Demirəm ki, məni tənha qoymusən,  
Vatsap mənim harayıma hay verir.

Qısqanan deyilsən bilirom məni,  
Özgəyə baxan da deyiləm yəni.  
Gəlibdir hamının axı gedəni,  
Həsrət aylar neçə-neçə say verir...

Elə bilmə bu sözlərim gileydir,  
Umu-küsü, yaxud tənə deyildir.  
Bu Əbülfəz, sənsiz qaldı, veyildir,  
Sənsiz gecələrə necə say verir.

#### **BOZ AT**

Boz atı bağladıq bir sər tövləye,  
Qızıldan nallayıb, çulladıq məxmər.  
Yüyəni tapşırdıq keçəl Həmzəyə,  
Bilmədik sonunda əslinə çəkər.

Boz atı döndərdik xırman atına,  
Töküb qabağına arpa, samanı.  
Indi biz möhtacıq xirdavatına,  
Yad eldə kişnəyən neçə yabının.

Ay boz at, sən gəmir cilov dəmirin,  
Biz də gəmiririk dodağımızı.  
Nə vaxt kişnəyərsən, gələr hənirin,  
Tapıb başa qoysaq papağımızı...

...Biz səni bağladıq bir tövlə mixa,  
İndi hörüyünü yadlar dəyişir.  
O gündən çəkillik sanki çarmixa,  
Dörd yanım özüməm, sərhəd dəyişir...

#### **AH...**

Gör nə günə qalmışan ey, can Vətən,  
Tale niyə bəxti belə gətidi.  
Məclis qurub, yığılanda bir çətən,  
Dillərimiz qılınclardan itidi.

Yarımadiq qonum, qonşu sarıdan,  
Mətləb qanib, söz anladıq sonradan.  
Çətin şixa donuzlar bu darıdan,  
Vallah mənim qənaətim qətidi.

Yuxu verib yatıranda “barışnan”,  
Yurdumdan paylar getdi qarışnan.  
Qiybət olar, hər bir sözü danışman,  
Qara günü öz övladın gətirdi...

Ünvanına bu dünyadan qınağı,  
Ürək açıb qarşılıdıq qonağı.  
Babam yerə qoyan zaman çomağı,  
Bilmədimi qonaqları it idi?!?

Kor olubdur taleyinin bucağı,  
Oğulların öz yurdunun qaçağı.  
Ta sümüyə dirəmişik bıçağı,  
Bıçaq sınar, daha kəsməz əti də!



# LALƏ İSMAYIL YARADICILIĞINA ÖTƏRİ NƏZƏR

*İnsan yaranışında onun hansısa istedadi olur. Həmin istedadın nə vaxtsa parlayıb üzə çıxması isə təkamül prosesidir. Ola da bilər ki, heç həmin istedad üzə çıxmasın.*



İnsan hər bir peşəyə sahib ola bilər, hətta təyyarə sürməyi öyrənib göylərdə ağlışmaz gedişlər edər. AMMA ŞAIR OLMAGI ÖYRƏNMƏK MÜMKÜN deyil. ŞAIRLİK xüsusi qabiliyyətdir, xüsusi istedadıdır.

Lalə İsmayıllı imzası sosial şəbəkələrdən şeirləri ilə tanışdır. Vətən sevgisi, yurd yanğısı, doğma torpaq hənirtisi onun şeirlərinə elə hopub ki, bizdən əvvəl qardaş Türkiyədə sevilə-sevilə oxunur, böyük hörmət və rəğbətlə qarşılanır.

Şeirləri "Qızıl Zəngilan", "Xəzan" və başqa dərgilərdə çap olunduğundan Azərbaycanın bütün bölgələrində fəaliyyət göstərən ədəbi dərnəklərdə diqqət çəkib. İsmayıllıda, Mingəçevirdə Lalə İsmayıllı şeirlərinə xüsusi diqqət yetirilmiş, onun "Kəndimin" şeirlərindəki toponimlərdən hər hansınısa öz kəndlərində taparkən uşaqları kimi sevinmişlər, yəni paralellər aparmışlar, qeyri-ixti-

yari müzakirələr açmışlar.

Əsasən qəzəl yaradıcılığı ilə məşğul olan Bakı kəndlərindən olan şairlərin tez-tez toplaşlığı Buzovna ədəbi məclisində də diqqət Lalə İsmayıllı "Kəndimin" şeirinə yönəlmüşdür. Şeir onların diqqətini neçə çəkmişdir, işlənən toponimlərin sayına belə nəzər salmışlar. "61 toponim neçə işlənmişsə, şeirin qanuna uyğunluğu qorunub saxlanmış, heca bölgüsü, vəzn ahəngi bircə yerdə belə sindirilməmişdir" - Buzovna ədəbi məclisinin şeirə münasibətdə qənaət belə olmuşdur.

Nəhayət, gec də olsa, Azərbaycanın hüdudlarından kənardə xeyli vaxtdır diqqət çəkən Lalə İsmayıllı poeziyası ilə tanış olmaq, onun yaradıcılığı haqqında fikir bildirmək növbəsi doğma Zəngilan ədəbi mühitinə çatmışdır. İroniyalı səslənsə də bu, bir reallıqdır. Belə ki, şairə-xanım doğulub, böyüyüb boy-a-başa çatıb, rayonun başının üstünü qara buludlar bürüyəndə yurdun ığid oğulları ilə bərabər əyninə əsgər mundırı geyinib elin müdafiəsinə qoşulub. Di gəl ki, Zəngilan ədəbi mühiti onun yaradıcılıq gecəsini heç vaxt keçirməmişdir.

Şübhəsiz, Lalə İsmayıllı nikbin şairdir. Vətən həsrətimizi yazar, milli problemlərimizi ilməilmə misralara düzür. Şeirlərində real həyat tərzimizi, düşdürüümüz vəziyyəti təhlil-tənqid etməyi bacarır. Bununla belə çıxış yolu tapmaqda ümidsizliyə düber olmağa, ümidi çırğımızın sönməsinə imkan vermir. Hətta son ümidi yolu kimi Tanrıya siğınmağı belə göstərir.

Yeri gəlmışkən qeyd etmək lazımdır ki, Lalə İsmayıllı bir çox korifey şairlərin məşhur şeirləri ilə səsləşən şeirləri vardır. Səməd Vurğunun "Azərbaycan" şeiri bir vaxtlar necə qarşılanıbsa, Lalə İsmayıllı "Kəndimin" şeiri də indi elə qarşılanır. Konkret olaraq, "Azərbaycan" şeiri ölkə üçün hansı dəyərdəydisə, "Kəndimin" şeiri rayon camaati üçün bir o qədər doğmadır, əzizdir, dəyərlidir. Bu şeirlə tanış olan başqa rayon adamları da sevərək oxuyur, özlərinə doğma qəbul edirlər.

Lalə İsmayıł haqq şairidir, nə yazırsa haqdan yazır, söz uydurmur, qafiyə xatirinə qafiyə axtar-mır. Sıradan adı bir “Ayrılır” şeirinə diqqət yeti-rək. Bu şeir həm də Nəsimisayağı şeirdir

*Nə vermişdin, nə də alım?!  
Ruhuma dustaq olanım,  
Cismimi tərk edib canım,  
Qopub sol yandan ayrılır.*

*Bülbül nalə çəkib gedir,  
İzində qəm əkib gedir,  
Fələk qəddin büküb, gedir  
Gül xiyabandan ayrılır.*

*Sevgi həsrət salır, niyə?  
Yarı yolda qalır, niyə?  
Məcnun Leyli deyə-deyə,  
Çöl-biyabandan ayrılır.*

*Dünya sirlə dolu saray,  
Buludlardan qopur haray,  
Göy səmada dolanıb Ay,  
Sübh çağrı dandan ayrılır.*

*Nakam qalsa ömür yarı,  
Olmaç çarə dünya vari,  
Üzü yaradana sari,  
Lalə cahandan ayrılır.*

Mətləbdən ayrılmamış təsadüfən sosial şəbə-kədən götürdüyüm başqa bir şeirə də nəzər salaq. Hər iki şeirdən görünür ki, Lalə İsmayıł şairidir. Şair bir şeiri ilə də şairliyini sübut edir.

*Özümüzdən yada salıb,  
Eylədilər kölə bizi.  
Dadızdırıb, dada salıb,  
Öyrətdilər ələ bizi.*

*Təpəmizdən yük əlavib,  
Adımızı ləkələyib,  
Qiyma-qıyma tikələyib,  
Yarım qoyma belə bizi!*

*Geri yazıb, başa döndər,  
Yaz gətirən qısa döndər,  
Ya sinəndə daşa döndər,  
Ya qum kimi ələ bizi.*

*Əsrlərin sinağında,  
Olmuşam xar, qınağında,  
Yağılara caynağında,  
Macal vermə bölgə bizi.*

Lalə İsmayıł dövrün, yurdun problemlərini nəzmə çəkən şairdir. Onun bir çox şeirlərindən nümunələr göstirmək mümkündür, hansı ki, onları-nın hamısı həyatımızın bir yaşam tərzi, çəkdiyi-miz ağrı-acı olub. Bunu böyük rus tənqidçisi Belinski belə qeyd edib: “Elə şairlər var ki, hə-yatlarında baş vermiş hadisələr onların poeziyası ilə yaxından bağlıdır”. Hesab etmək olar ki, Lalə İsmayıł belə şairlərdən dir. Vətənin problemlərini başlı-başına buraxıb xəyallar aləmindən necə yazmaq olar?

Çox güman ki, Lalə İsmayılin yaradıcılığında ŞEİRİN digər janrları... da mövcuddur, yaxud şairə xanım təcnis, gəraylı, dodaqdəyməz, adını çəkmədiyim digər janrların da inci nümunələrini yaradacaqdır.

Lalə İsmayıla YARADICILIQ UĞURLARI arzulayıram.

Qeyd: Məqalə ilk dəfədir çap olunur. Pandemiya dövründən əvvəl (mart 2020-ci ilədək) Zəngilan rayon Mərkəzi Kitabxanasında Lalə İsmayılin yaradıcılığına həsr olunmuş tədbir keçi-rilirdi. Həmin tədbirdə təxminən bu məzmunda çıxışım oldu. Çıxışımın yazı variantını “Qızıl Zəngilan” jurnalının redaktoru Möhübbət Qurbanov çap etdirmək üçün götürdü və...

**Əli BƏY AZƏRİ**  
*Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü,  
Prezident təqaüdçüsü*

**REDAKSİYADAN:** Cox zaman deyirlər ki, qadının yaşıni soruşmazlar. Deyirlər, ancaq soruşurlar. Yaş yaşılmış ömrün bəzəyidi, yekunu, hesabatıdı. Hər yaşın öz gözəlliyi var.



## LALƏ İSMAYIL - 50

*Bu il LALƏ İSMAYILIN əlli yaşıının kəhkəşanıdı.  
Onu bu möhtəşəm təqvim münasibətilə təbrik edir,  
can sağlığı, xoş günlər və bol-bol yaradıcılıq uğurları  
arzulayıraq.*

### ÖMÜRDƏN DÜŞƏN GÜNLƏR

Qələm verin, ürəyimə batırım,  
Vəsf eləyim qalasını kəndimin.  
Alıb, həzin laylam ilə yatırıım,  
Qucağında balasını kəndimin.

Rast gələndə qaya üstə adıma,  
Gözyaşlarım cumub, yetsin dadıma,  
Addım-addım dönüb, salım yadıma,  
Hər düzünü, çalasını kəndimin.

Yağış olub, ayağına yollanım,  
Gülə qonub, çiçəyinə allanım,  
Külək kimi qarış-qarış dolanım,  
Meşəsini, talasını kəndimin.

Günüm doğsun, gəlsin kara güzarım,  
Qızbulaqda tapsın çara, azarım,  
Yolüstündə olsun qara məzarım,  
Kəfən geyim lalasını kəndimin.

Öz Lalənəm, məndə odun közlənir,  
Yaddaşlara düşüb, adım izlənir,  
Xatırlayın, bu nişanda gizlənir,  
"Qadaların alası"nı, kəndimin.

30.04.2022

### KÖNLÜM

Dağlar təzələnib, geyib tər bahar,  
Coşur dərələrdə çay, dəli könlüm.  
Dərib, eşq havasın, eyləyək nübar,  
Dönmə zimistana ay dəli könlüm.

Şimşek qılinc çalır, dönür şahima,  
Quşlar yuvalarda coşur ahıma,  
Qopub dodağından, düşür ruhuma,  
Oxunu süzdürür yay, dəli könlüm.

Buludlar nəm çəkir, gözündə mənəm,  
Saralan həsrətin özündə mənəm,  
Ocağın da mənəm, közün də mənəm,  
Dəstələ dərdimi, say, dəli könlüm.

Bağrımda hədəfin olsun qara xal,  
Ötüb, ruhumda Qu nəğməsini çal,  
Gün Ayı qaçırsın, göyündə sən qal,  
Özüm tək dəliyə tay dəli könlüm.

01.05.2022

### AY ANA

Çərxi dönsün binəsindən əcəlin,  
Qoparmadı yaxamızdan ac əlin.  
Həm kövrəyin, həm ərköyüñ, dəcəlin,  
İndi yazıq qızə dönüb, ay ana.

Həsrətinlə buludları oymuşam,  
Yolum yarı, öz ömrümdən doymuşam,  
Saya-saya, dərdlərimi qoymuşam  
Dilim üstə, saza dönüb ay ana.

Dəbdən düşüb, kəsər yoxdur sözümdə,  
Öz nəfəsim qırılır öz közümdə,  
Günü-gündən xirdalanıb, gözümdə  
Sənsiz dünya toza dönüb, ay ana.

Şəmşir qələm, polad canı sağ qızın,  
Lalə yanaq, üzü qardan ağ qızın,  
Dağ döşünə sığışmayan dağ qızın,  
Dərədə yarpıza dönüb ay ana.

08.05.2022

## GƏLİRƏM

Qovurub odunda ayaz gümanı,  
Həsrəti gözümde bilib, gəlirəm.  
Sarıb ayağıma bəyaz dumani,  
Yolların tozunu silib, gəlirəm.

Aca əl sıxana sıxdın kisəni,  
Ömrə yamaq etdin ömür kəsəni,  
Tanrim, yola verib, qırmaram səni,  
Elçin ayağıma gəlib, gəlirəm.

İnsanın qudurğan, itin ifallı,  
Atın dirnaq salır, qatırın nallı,  
Mollan kəmfikirdir, alimin hallı,  
Bu saxta dünyana gülüb, gəlirəm.

Ovudub başını dərdin birtəhər,  
Gecənin gözündən keçirəm səhər,  
Hər gün gilə-gilə içirəm zəhər,  
Hər gün addım-addım ölüb, gəlirəm.

**12.04.2022**

## DAŞINDAYAM

Dumanı dərədə dinləndirirəm,  
Dalımcə dağlara dərd daşımıayam.  
Dolanıb, dönürəm, dərdlə dinirəm,  
Didəmdə dolaşan dərd daşındayam.

Dərgah divanından dəm dilənirəm,  
Durmuşam dizüstə, dəm, dillənirəm,  
Dolanıb dönürəm, diyirlənirəm,  
Düşüb, dinin dava-dalaşındayam.

Dəyirman dən döyür, dəyir dən dənə,  
Düşür dəndiyindən dən dənə, dənə.  
Dartıb, dirmixlayır, didən didənə,  
Dunya div donunda, div daşındayam.

**04.04.2022**

## DANIŞMA (Sabiranə)

Mən yazırıam, söyləmə gəl aşikar,  
Sırr aramızda qala pünhan balam.

Çilli xoruz banlamasın boş yerə,  
Olmaç asan tez sökülə dan balam.

Dövran olub boynu yoğun şirlərin,  
Ah, nə gərək qəm çəkən insan balam.

Yox libası ətcəbala qızların,  
Lüt dolanır, dövr edir üryan balam.

Sərvət üçün qan axidan bəndəyə,  
Baxdı utandı yenə şeytan, balam.

Hiylə qurub ərlərə gizlin kələk,  
Sildi izin, ağladı meydan balam.

İndi damarlar da dönüb tərsinə,  
Tərsinə dövran eyləyir qan balam.

Bal da axır qarnı gödən kəslərə,  
Ramkaya dəymir ki daha şan balam.

Ah-vay ilə gündə badımcان yeyən,  
Yoxsula kimsə deməyir "can" balam.

Cibdə para, qarnı şış xortdanlara,  
Gizli baxıb qəm çəkir xortdan balam.

Bircə nağıllarda olur, görmüşük,  
Divlərə meydan oxur cırtdan balam.

Tuz atalardır balasın kor qoyan,  
Müəllimə rüşvət aparır, qan, balam.

Gözlerinə dik baxaraq qırmızı,  
Ağ yalanı söyləyir "aldan" balam.

Minmisənsə bu dövranın çərxinə,  
Çəkməz əlin düşməsin haldan balam.

Haram tikə bircə kərə daddırıb,  
Döndərəcək nəfsini yoldan balam.

Peşman olarsansa əgər dəyməli,  
Daş topuğa, atılsa daldan balam.

Bax soluna, nəğmə oxur gic toyuq,  
Yox xəbəri hindəki faldan balam.

At inadı, tök ətəyindən daşı,  
Eyləmə gəl boş yerə qan-qan balam.

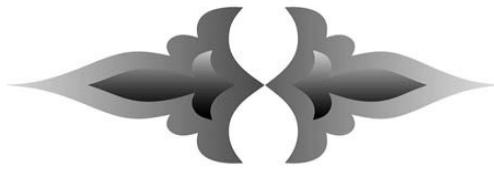
Milli məclis neyləsin ki az maaş,  
Sus, kənar oyna qalmaqaldan balam.

Gör nə qədər xal vurulub alnına,  
Gözlə özün nöbəti xaldan balam.

Dinc dayanar, ciyində baş, bəlanı  
Çəkməz, dili ağızında laldan balam.

Çoxdan düşüb papaq da dəbdən daha,  
İndi utanmir kişi şaldan balam.

Al öyüdü, yorma daha Laləni,  
Baş götürüb gedər mahaldan balam.



HƏCƏR

# VƏSİYYƏT

*hekayə*

Şəhidlər xiyabanına çatanda bərk tövşüyürdü, daha kirdarı qalmamışdı. Belini düz tuta bilmir, dikəltəsə də, yenə əyilir, ayaqlarını sürüyə-sürüyə yeriyirdi. Pillələri ağır-ağır qalxıb nəfəsini dərmək üçün bir az dayandı. Bir ağac boyu qalxmış günəşin şəfəqləri üzünə düşür, gözlərini qamaşdırır, dənizdən əsən sərin meh yaxasından içəri dolub arıq bədənini üzüdürdü. Ağaclarда quşlar şövqlə oxuyurdu. Bu, onu lap kövrəldi, dodaqlı: "Yazıq balam", - deyib yoluna davam etdi. Oğlundan sonra aldığı nəfəs də təndir istisi kimi içini qovurur, içdiyi suya, yediyi yeməyə, baxdığı hər şeyə həsəd aparır, acığını tutur, qəzəblənirdi. Əvvəldən söz vermişdi: səbrlə ağlayacaqdı. Buradan qayıdanda bir az yüngülləşsə də, hikkə ilə bərkdən ağlayanda heydən düşür, yeriməyə taqəti qalmırdı. Qızları ilə gələndə bir qədər təskinlik tapır, kimsəsizliyini unudurdu.

Qıpqırmızı çələnglərlə, qərənfillərlə, bayraqlarla bəzədilmiş təzə qəbirlərin birinin yanında diz üstə çökdü. Bir an sonra dikələrək başdaşını qucaqladı. Başdaşından baxan çox gənc, gülümşər baxışlı, əsgər formalı, cüssəli və gözəl bir oğlanın şəkinə üzünü söykəyib gözlərini yumdu. Soyuq daş ürəyinəcən axan bir sərinlik gətirdi. Gözünün yaşı yanaqları aşağı süzülür, saqqalından axıb yaxasına töküldü. Bir azdan belə dayanmağa heyi olmadığı üçün dizlərini qəbir daşının yanında qatlayaraq iki əllərini və alnını

sinə daşının üstə qoyub səcdəyə getdi. Ciyinlərinin əsməyindən içərin-için ağladıqı bilinirdi. Sonra dikəlib qollarını açaraq sanki kimisə qucaqlamaq, bağırna basmaq istədi. Ariq, skeleti çıxmış sinəsində çarpzadığı qollarının arası boş qaldı. Bomboş... Havanı qucaqlamaq olmur. O tərəf, bu tərəfə baxıb ətrafda kiminsə olub-olmadığını bilmək istədi. Hələ heç kim yox idi. Özünü saxlaya bilmədi, hönkürtü ilə içindən çıxan fəryad səsi az qala qulaqlarını batırdı. Yerini rahatlayıb kürəyini başdaşının kənarına söykədi. İyirmi gündü ki, gəlmirdi qəbir üstünə. Gələ bilmirdi. Həm üç avtobus dəyişmək, həm də uzaq yolu gəlmək çətin idi. Ürəyi sözünə baxmir, sinəsində ovuc içində çırpınan quş kimi pırıldayırdı. Bilirdi ki, ömrünün sonuna az qalıb, lap az... Nəfəsini dərib içərin-için sizildədi, yenə ağladı. Lap körpəlikdən indiyəcən oğlunun bütün həyatı gözü önündən keçdi. Birdən hönkürtü səsi eşidib yana döndü. Hərdən burada rastlaşlığı qadın idi. Oğlunun qəbri üstünə gəlmüşdi. Uşaqları qonşu idi - qəbir qonşusu. Heç vaxt danışmaz, baxışları ilə salamlaşar, hər kəs öz dərdinə ağlayıb gedərdi. İndi qadın da tək gəlmüşdi. Bir az ağlaşış sakitləşdilər.

-A bacı, niyə təksən? Həmişə yanında adam olurdu axı.

-Nə bilim. Gəlin tək qoymurdu, mənnən gəlirdi. O, işliyir. Bazar gününü gözlüyə bilmədim. Dözəmmədim... Dolmuşdum.

-Allah rəhmət eləsin. Bizə yaman dağ qoyub getdilər, sağ olmuşlar, - dediyi söz özünə də qəribə gəldi, yenə kövrəldi, - sağ olmuşlar... Hanı sağ olmuşlar, hanı?

-Yaxşı, qardaş, dilimiz öyrəşib, sözdü də, deyirik... Anası yoxdu? Niyə tək gəlirsən həmişə?

-Anası bəxtəvər bundan sonra yaşamadı. Getdi. Yazıq xəstəydi. Yataq xəstəsi. İflic. Neçə illərdi... Cox qulluq elədim, sağalmadı. Uşaqtan sonra onca gün yaşadı. Onca gün...

-Allah rəhmət eləsin. Yenə qalsayıdı, dərd ortağı olardı. Tək çətin olar sənə.

-Dərd ortaqlıq bir şey qalmamışdı bədbəxtədə. Dinmirdi, danişmirdi. Sənin də, deyəsən, yoldaşın yoxdur, - deyib sonra üzrxahlıq etməyə başladı, - bağışla, bacı, namünasib söz dedim...

-Namünasib niyə olur? Yoxdur. Çoxdan rəhmətə gedib. Doxsan üçüncü ildə müharibədə həlak oldu. Bu uşağı, qardaşını nə zülmlə saxlıyb böyütmüşdüm.

-Allah rəhmət eləsin. Bir başa iki yumruq. Düşməni Allah yox eləsin. Camaatı yaman günə qoydular. Hərə bir cür çəkir.

Qadın dərindən ah çəkib:

-Hə, çəkir, - deyib sonra, - haradansan? - soruştu.

-O xaraba qalmış yerdən - Qarabağdanam.

-Yenə bu günə şükür. Alındı... Heç olmasa ürəyimizə bir az su səpildi. Bildik, uşaqlarımız havayı ölmədi. Bunların qeyrətinə qurban olum. Böyük təskinlidir. Millət bunlarla fəxr eliyir, qarşılığında baş əyir.

Danişdılqları müddətdə kişi bir dəfə də başını qaldırıb qadının üzünə baxmamışdı. İndi gözlərini qıçıb həmsöhbətinə anı nəzər saldı, yerə baxaraq köksünü ötürüb:

-O tərəfi də var... Yaxşıdır. Ancaq mən balamı istiyirəm. Dözə bilmirəm. Ürəyim göynüyür. Kürəklərim alışır. Tək oğlumdu. Kəllədə bir göz. Bütün ümidi ona idi. Bu da belə. Bizimki elə əvvəldən bəd gətirdi, - dedi, - rayonda yoxsulluq, çətinlik... Təzə-təzə gün görmək istiyirdik ki, lə-nətliklər davamı başladılar. Çıxbı gəldik bura. Yer yox, yurd yox, pul yox. Üç uşaq, bir də ikimiz... Köhnə, ucuq-sökük yataqxanada güclə bir otaq tapdıq. Sığındıq ora. Nə zülmlə qızlarımı, bu uşağı saxladım. Arvadın da bir simsarı yoxdu. O yazıq tamam yetimiyydi. Bibisi saxlıyb böyütmüşdü. Əsgərliyə gedəndə sözünü, razılığını alıb getdim. Gəlib evləndim. Xasiyyətim pi-

siydi. Yazıq'a gün vermirdim. Cirtqoz adam necə olar? Sözümü çevirə bilməzdi. Döyürdüm. Elə bil Allah məni qarğımışdı. O qədər xətrini istiyirdim, ancaq hərdən içir, içən kimi də hirs-hikkəmi onun üstünə tökürdüm. O yazıqdən nəyin hayifini çıxırdım, özüm də bilmirdim. Adımı dəli Tahar qoymuşdu. Gözümdən iraq vaxtı deyirdi. Hərdən qulağım çalırdı. Üzbəsurat deyəmməzdi. Bura gələndən sonra elə bil qollarım düşdü yanına. Yazıqım gəlirdi. Yataqxanada yaşamaq zülümdü... Bir otaq... Bakının istisi. Yoxsulluq... İrəlilər hökmətin verdiyi çörək pulu gündəlik çörəyə ancaq çatırdı... Birtəhər böyüdürlər. Qızları verdim ərə. Öz qohumumzdu ikisi də. Yeznələri deyirəm. Hə, baxırlar arvad-uşaqlarına. Ancaq uşaqları zəifdir. Hörümçəkdən can umurlar. Dünyaya düşəndən iynə-dərmandadılar. Həkimlər deyir, qohumluqdandır. Nə bilim əşşİ, qavaxlar da çox adam qohumla evlənirdi. Bə o vaxt uşaqlar niyə xəstə olmurdu? Mən öz dərdimi - arvadın xəstə olmağını deyirəm, ancaq çekirdim, qızlarınkı da bir tərəfdən. Nəvənin xəstə olmağı yamandır. Nə isə, Allahın işləklərinin qavağına kim əl aparıb ki? Arvad iflic olandan sonra bir adamı yaxına qoymadım. Dedim, uzaq durun, hər qulluğunu özüm eliyəcəm. Hər səhər duran kimi paltarını geyindirib üzünü yudum, saçını daradım, yeməyini yedirdim. Bir dəfə də olsun hamamını gecikdirmədim. "Obşı" hamamıydı. Yataqxanani bilirsiz dəə... Qucağıma alıb aparır, yerə adyal sərib üstündə cimizdirirdim. Mələfəyə büküb otağa gətirirdim. Arıqca bir şeydi. Yəqin, bilərsən, insan sümüyü ağır olur. Özümün də elə canım-cəsədim yoxdur. Ancaq elə bil Allah mənə güc-qüvvət vermişdi. Bir dəfə də olsun qulluğunu yubatmadım, ötürmədim. Günahlarımı yudum. Dedim, bəlkə, Allah maa cəza verdi onu döydüyümə görə. Ancaq sonra fikirləşdim ki, maa cəza verirdi, özümü eliyəydi xəstə, bu yazığın nə günahıvardı ki? Camaat yaman hörmət eliyirdi. Deyirdilər, savabını, o dünyani qazanmışan. Taa bilmirdilər ki, ona qulluq elədikcə ürəyim sakitləşir, günahlarımı yuyuram. Dinib danişmirdi. Lakin bilirdim ki, şüuru var. Bir az var. Bu uşağı görəndə gözündə ayrı cür baxış əmələ gəlirdi. Dəyişirdi yazıq. Sifəti açılırdı. Uşaq ayrı cür uşağıydı. Təpərli... Qoçaq... İnistut oxumadı. Əsgərlikdən gələndən sonra qatır kimi işlədi. Biləyində fir əmələ gəlmişdi. Pul yığıdı, şəhərdən kənar, uzaq yerdə torpaq aldı. Köməkləşdik, ikiçə

otaq tikə bildik. Yaman söyünürdü dədəsi ölmüş. Deyirdi, dədə, o yataqxanadan, camaatla bir ubornuya getməkdən, eyni hamamda çimməkdən canımız qurtaracaq. Təzəcə yiğmişmişdəq o ev. İstəklisi də variydi. Yaşı keçirdi. Elə bu arada toy eləmək istiyirdim. Dedim, gəlin gələr, evin qalanını da yavaş-yavaş tıkərik. Cox söyünürdüm. Cox. Həm də qorxurdum elə bil. Ürəyimə dammışdı ki, bizə söyünmək düşmür. Elə də oldu. Alla ha neyləmişdik axı? Nə namarddıq eləmişdik? Qaldım o evdə bayquş kimi tək.

Qadın yaylığının altından çıxan ağ saçlarını səliqəyə salıb qəbrin üstündə yerini dəyişərək rəhatladı. Sonra:

-Qardaş, - dedi, - Allah səbir versin sənə. Hanımız asan saxladıq ki balalarımızı? Adımız neft ölkəsidir, günümüz neftimizdən qara. Mənimki - yoldaşımı deyirəm, o vaxt getdi, həlak oldu. Məndən on yaş böyük idi, qırx yaşı vardi yazığın, mənim otuz. Nə çətinliklə burada özümüzə yurdyuva qurmuşduq. Nə zillətlər çekdim. Yuxu kimi gəlir. Gəlin xeylağı, ər yox... Yeyin yeriyirsən, deyirlər dəlidir. Yavaş yeriyirsən, deyirlər ölüdür. Qohum-qardaş da yaxın durmur. Əvvəl əl tuturdular arada. Sonra onlar da bezikdi. Hərdən hökümət adamları gəlirdilər. Veriliş üçün çekirdilər. Yardım-zad da olurdu. Amma o paylar qarın doyurmur ee... Bir dəfə vəzifədə işliyən qohum kişinin şəhidlik sənədlərini istədi ki, sizə yardım yazdıracam. Sonra gəldi ki, mümkün olmadı. Xeyli keçmişdi üstündən. Eşitdim ki, adımıza neçə yerdə yardım yazdırıb, özü alır. Özünün də çoxlu dükanı, vəzifədə oğlanları vardi. Məlumat verdim həmin yerlərə, onun yardımını kəsdilər, amma mənə - özümə vermədilər, get-gələ saldılar. Bezikdim, əl çekdim. O adam da mənimlə düşmən oldu. Kitabxanada işliyirdim. Ayda beşaltı şirvan maaş alırdım. Onunla yaşamaq olardı? İşdən çıxdım. Bir qohumun restoranında qab yudum. Hər axşam evə yemək gətirirdim. Uşaqlar sevinirdilər. Hərdən yeməyin içindən dişlənmiş ət tikələri çıxırdı. Dəli olurdum: "Gör şəhid balası kimlərin artığı ilə böyüyür?" - deyirdim. Sonra dedilər, şəhid ailələrinə dükan açmaq asandır. Kişinin şəhidlik sənədlərini təqdim elədim. Nə zillətlə balaca bir dükan açdım. Uşaqlar da kömək eliyirdi. Bir az tükümüz duruldu. Oxumuşdu bu balam. İnstitut bitirmişdi. İşliyirdi. Ürəyim dağa dönürdü. Şükür eliyirdim ki, balalarım yekəldi. İşliyirlər, əziyyətdən qurtardım. Daha

rahat olaram. Hardaa..? Əşşı, nə isə... Dərdim çözeləndi yenə... Dava başlayanda, düzü, ana ürəyidir, qorxurdum. Dedim, sənin iki balan var, bala, getmə. Dədən getdi, həlak oldu, yetimliyin nə demək olduğunu bilirsən. Bari balaların yetim böyüməsin. Dedi, ana, bu günü nə vaxtdı, gözlüyürdüm. Gedəcəm. Qabağıma durma. Varlıların, vəzifəlilərin uşaqları onsuz da getmiyəcək. Torpağı kim alsın? Namus-qeyrət işidir. Otuz ildir, torpağımızda düşmən gəzir, qalmışçı içimizdən kəsilə-kəsilə. Tay-tuşşalarım hamısı qalxbıayağa. Camaat adam tapır, az qalır rüşvət versin cəbhəyə getməkdən ötrü, mən qalacam kənarda? Həm torpağı, həm də atamın intiqamını alacam. Getməliyəm. Nə isə, getdi. İyirmicə gün çəkdi... İyirmi gün... Həlak oldu... Dostları, yoldaşları elə danışırlar, elə tərifliyirlər iyidliyini, heyran qalıram. Qürur duyuram, yaman qürurlanıram. Fəxr eliyirəm. Ancaq bunlar ürəyimi sakitləşdirmir. Ana üçün balanın nə demək olduğunu analar bilər. Balam qəbirdə yatır, mən yaşıyıram, - deyəndə qadın yenə ağladı, dərindən ah çəkib davam etdi, - İnnən belə nə yaşamaq? İki körpə uşağı var. Onlardan ötrü gərək çapalayam.

Kişi arada öskürür, nəfəs aldıqca xışıldayan sinessini arıtlayırdı.

-Hə, bacı, sənin də heç günün gün olmayıb. Bizimki arada kəndi soruştardı. Evimizi, həyəti, qohum-qonşuları soruştardı. Cox şey yadında deyildi. Bura gələndə bir qırıq uşağıydi axı. Bu, qızlardan sonra doğulub. Müharibə başlayanda iyid balam tamam dəyişdi. Dünyanı unutdu. Ayaqları yerə dəymirdi. Sümüyü oynağa gedirdi savaşmaqdan ötrü. Davada gedib o yerləri gördü. Kəndi, evimizi tapdı. Yaman fərəhlənirdi. Deyirdi, dədə, köçüb gələrək bura. Nə gözəl ellərimiz varmış. Buranın qışı belədir, gör yazı, yayı necə olacaq. Heyvan, toyuq-cüçə saxlıyarıq. Anama da təmiz havanın xeyri dəyər. Arının dilini yaxşı bilirsən, öyrədərsən, ari saxlıyaram. Balımız olar. Yiğisarıq bura, kasıblığın daşın atarıq. Eeh, yazıq balam... Fikirləşirdim, götür-qoy eliyirdim. O vaxtları - mən uşaq olanda dədəm xəstə idi. Cavan vaxtı burda - Bakıda zavodda işliyirmiş. Vallah, rayon yerində camaata şərait, yaşayış imkanı yaratsalar, heç kəs yurdunu buraxıb şəhərə gəlməzdii. Yaziq kişinin ayağının biri dəzgaha düşüb kəsilmişdi. Qayıdış kənddə evlənir, orada təsərrüfatla məşğul olur. Şikəst olduğu üçün çətinlik çekirdi. Anam Cox qoçaq, işgüzar

idi. Yadıma gəlir, meşələrdən zoğal toplayıb ax-talıyar, alça yiğib lavaşa qurudar, pendir, şor tutardı. Maşın yolu yoxuydu. Belimizə şəlləninib piyada qonşu kəndə, ordan da yük maşınıynan Şuşaya - bazara satmağa aparardıq. Həmin gün evdə bayram olardı. Sonra yaziq arvadın canı xəstə düşdü. Ağır işləməkdən oldu..

Kişi söhbətinə ara verdi. Köhnə gödəkçəsinin cibindən canavar başlı bir qəlyan çıxarıb əlində saxladı. Sonra gödəkçəsinin ətəyini azca qaldırıb pencəyinin yan cibindən tənbəki kisəsini çıxardı, əlleri əsə-əsə qəlyanını səliqə ilə doldurdu. Ki-sənin ağızını büzüb bağladı, cibinə qoyub alışqanı yandırdı. Tütünə od verib baş barmağı ilə qəlyanın ağızını tixayaraq sümürdükçə barmağını tez-tez odluğun ağızına basıb qaldırır, tütünü alışdırırıdı. Qalın tüstünü acgözlüklə ciyərlərinə çəkib gözlərini qıydı. Ağızından, burnundan çıxan tüstü arxasından başına alnını yarıyacan örtən köhnə idman papağı keçirmiş qocanın ariq, saqqal basmış sifeti, işartisi sönmüş, həyat eşqi qalma-yan gözləri fani dünyyanın özü kimi ələmli, qə-mgin görünürdü. Kişi qəlyana bir-i ki qullab vurduqdan sonra söhbətinə davam etdi:

-Bunu çəkəndə yaniq verir. Siqaretlərdə dad-tam qalmayıb. Bilmirsən, içindəki otdur, tütündür, ya nədir, - dedi. Sonra közərmiş sonuncu tütün qırıntılarının da tüstüsünü dərindən ciyərlərinə çəkdi. Elə bil ürəyinin yanğını - odu odla söndürmək istəyirdi. Burum-burum çıxan qalın tüstü içindəki yanıqlı ahı da özü ilə birgə çəkib çıxardı. Yaşarlıq gözlerini qıyb: - Oralarda katorqadakı kimi işləməsən, dolanmaq olmurdu. - dedi. - Əsgərliyə gedəndə dedim, qayıdib hər işi qaydasına salacam. Qapımızda bir sürü heyvan qoyub getmişdim. Gəldim ki, təsərrüfat tamam dağılıb, cəmi altı keçi qalib. Çoxunun da əmcəyi, bədəni qırma ilə dolu, düyünlə bağlıyib. Qoyunları orda-burda girəvəyə salmış, tutub aparmışdılar. Keçi əl vermir axı. A kişinin qızı, keçiləri ov heyvanı kimi ovlamışdılar. Onu da düşman eləməmişdi ki. Öz kəndçilərimiz - özümüzünkülər eləmişdi. Haram yeməyi Allah qəbul eləmir. Haram pis şeydir. Təhəri var. Elə bil dünyam qaraldı. Məni yaman pisikdirdilər. Əsgərlikdən gələndə do-stumla "çerez" Gürcüstan gəldim. Sonra da bu lə-nətliklərin ölkəsindən keçdim. Onların yaşamaqlarını, şəraitini görmüşdüm. Bizim yer onlardan min dəfə gözəl, barlı-bərəkətliydi. Amma yaşamaq çətin. Fikir verən yox idi, şərait

yx idi. Camaat zülm çəkirdi. İstədim, qayıdam Bakıya, ya Rusetə. Dədəm qoymadı. Dedi, dağ adamininkı elə dağdır, bala. Dağ adamı aranda, şəhərdə ya axtalanmış öküzə, ya da qırmızı görmüş buğaya dönür. Yəni normal adam olmur. Ağlıma batdı. Həm də dədəmə yazığım gəldi. Qaldım. Təzə-təzə özümüzü düzəldirdik ki, qaç-qıncılıq başladı. İndi də ki belə...

Qəlyanını sonuncu dəfə sümürdü. Köz qalma-mış, tütün yanib bitmişdi. Kişi sanki öz-özünə:

-Hə, sənin də sonundur. Mənim kimi.. İkimiz-in də vaxtimız çatıb. Yazıq arvad otuz il dedi, bu zəhrimarı tərgit, tərgidə bilmədim. Andıra qalmış elə bil kəbinli arvadımdır. Tütünü də tapılmır. Yeznəm ordan-burdan soraqlıyib gətirir, - de-dikdə kal öskürək tutdu. Sinəsini arıtlayıb davam etdi: - Mənim balama qismət olmadı gedib orada yaşamaq. Əyər bundan sonra gedənlər o xaraba qalmış yerləri abad eliyib, yenə oğurluqla məşğul olacaqlarsa, yenə kəndin dul arvadının, yetiminin malını oğurlayacaqlarsa, heç getməsinlər. O yurdu düşman fitnəsiyinən baravar haram mal yemək, allahsızlıq dağıtdı, ehtiyac içində qoydu-qları yetim-yesirin, kasıbin qarğışı, ac qalan, ac uşağının üzünə baxıb ah çəkən qəribin ah-naləsi dağıtdı. Vallah, elə belədir. Maa əyan oluf, bili-rəm... Dərd adamı qovuranda Allah çox mətləb-ləri əyan eliyir. Balalarımızın qanına hayif döyülmü? O torpağa bizim usaqların qanı tökülüf. Məndən ötrü Məkkədən, Kərbəladan irəlidir o torpaqlar. Belə yerdə haramçılıq olmamalıdır. Devlət adamlarının acgözlüyü olmamalıdır. Hər şey yaxşı olmalıdır. Çox yaxşı. Balam istədiyi kimi, - deyib yenə ağladı.

Qəlyanını yerdəki balaca daşa döyüb külünü çırpdı. Cibinə qoyub üzündə neçə yerdə şirəm açmış göz yaşlarını köhnə dəsmalı ilə silərək göyə baxdı:

-Bacı, günortaya az qalib. Mən gedim. Yolum uzaqdır, çox uzaq. Yaxına salsın Allah yolumu. O dünyani deyirəm. Taə mənim bu dünyaya bir işim qalmayıb. Gedim balamın yanına, - deyib ayaqlarını sürüyə-sürüyə qəbirlərin arasındaki ci-ğırla keçib getdi. Əyilmiş beli başdaşlarının arasında görünməz oldu. Bayaq ağaclarда nəgmə oxuyan quşlar danışilan xatırələrin ağırlığından sarsılmış, şəhidlərin xatırəsinə hörmət əlməti ola-raq susmuşdular.

**Bakı, Şəhidlər Xiyabanı, 31 mart 2021-ci il**



## ƏBƏDİYYƏT

*Cığır salan dağ aşar,  
Dağ dağla doğmalaşar.  
Vətənə qurban gedən,  
Vətən durduqca yaşar!*

**ZEYNALABDİN NOVRUZOĞLU**  
Naxçıvan MR, Kəngərli rayonu, Xok kəndi

### YAZDIM-YAZMADIM...

Yazmadım, desinlər, bu da şairdi,  
Yazdım ki, desinlər, ayə. bu kimdi?  
Yazmadım, qələmi sinağa çəkəm,  
Yazdım ki, dəftərə qara qan tökəm...

Yazmadım, ağlımla meydan oxuyam,  
Yazdım ki. ağlımı bir də yoxlayam.  
Yazmadım, adımı tarixə salam,  
Yazdım. imzam boyda kağızda qalam.

Yazmadım, gizlənim hansı koldasa,  
Yazdım ki, görünəm necə varamsa...  
Yazmadım, kiməsə ağıl öyrədəm,  
Yazdım ki, qəm çəkəm, dərdə köklənəm...

Yazmadım, müşkülə dərman tapam mən,  
Yazdım ki, hər gecə dərman atam mən.  
Yazmadım, oxuyam, tərif başlasın,  
Yazdım ki, paxıllar məni daşlasın.

Yazmadım, ad alam, şöhrət qazanam,  
Yazdım ki, dərdimi bir az azaldam.  
Yaxşı ki, düz yazdım, yolu azmadım,  
Bu yol müqəddəsdir, yazdım-yazmadım!..

### SƏMƏNDƏR YARANIB ODDA YANMAĞA

Qəlbim cedar-cadar səhra torpağı,  
Nə yağış, nə də qar soyuda bilməz.  
Dünyadan əl üzən tərkidünyani,  
Dünya dilə tutsa, ovuda bilməz.

Ocaq çatıldısa, o yanasıdı...  
Yanmasa, kor qalar, qaralar ocaq.

Yanmaq - cəmi dərdin o anasıdı,  
Biganələr üçün oyun-oyuncaq.

Neyləyim, özgə cür ola bilmirəm,  
Xəyalım çırpınır qanad çalmağa.  
Mən tonqla axtarıb, ocaq gəzirəm,  
Səməndər yaranıb odda yanmağa...

### BİR OVUC TORPAĞAM

Mən bir ovuc torpağam ki, buz bağlamışam,  
Həmin buzun arasında od saxlamışam.  
Yandığım o atəşləri od sanmamışam,  
Tütə-tütə, yana-yana yaşamışam mən,  
Buz üstündə yanan oda oxşamışam mən.

Dəmir əyib daş qırmışam dizimin üstdə,  
Düz olana yer vermişəm gözümün üstdə...  
Sən qəlbimə dəymə, naşı, canımı istə,  
Dost yolunda can verməyi öyrənmişəm mən.  
Dost zərbəsi görə-görə göynəmişəm mən.

Bərk ayaqda daha artıq bərkiməyim var,  
Dözməndən, iradəmdən özgə nəyim var?  
Bir quru can - əcəl gəlsə, peşkəş aparar...  
Belə ömür yaşamışam, bəsimdi mənim,  
İnsafına tapşırıram hesab çekənin!

### NAXÇIVAN

Araz boyu oylağı,  
Düşmənlərə göz dağı,  
Yenilməz Türk bayrağı,  
Başda tacdı Naxçıvan.

Yayağa çata-çatda,  
Xalılar Batabatda,  
Təzə kəklik daş altda,  
Bir boxçadı Naxçıvan.

Tarix donub daşında,  
Tarixin yaddaşında...  
Teymurla savaşında,  
Əlincədi Naxçıvan.

### DÜNYA DÜZƏLMİR, BABAM

*Dünya düzəlmir ki, düzəlmir, babam.  
Məmməd Araz*

Dünya nə sağa baxır,  
Dünya nə sola baxır.  
Nə əvvəli görünür,  
Nə də görünür axır...  
Qalayla, ha qalayla,  
Altdan görsənir paxır,  
Dünya düzəlmir, babam!

Yalan keçir yarğanı,  
Yalan - nehrə çalxanı.  
Aldadır hər baxanı,  
Dünya düzəlmir, babam!

Sel dərə yuyub gedir,  
Yel viran qoyub gedir.  
Mərhəmət acı olan,  
Tənədən doyub gedir,  
Dünya düzəlmir, babam!

Qovrulana sac olur,  
Yeyir-yeyir, ac olur.  
Şairə möhtac olur,  
Dünya düzəlmir, babam!

Dünyanın əyrisiynən,  
Düzü düz gəlmir, babam.  
Hamısını deməyə,  
Vallah, üz gəlmir, babam.  
Dünya düzəlmir, babam!  
Dünya düzəlmir, babam!

### YERİ, ÖMRÜM, YERİ GEDƏK

Xəzəl oldu, bağ əridi,  
Dolu dövdü, dağ əridi,  
Dağlar üstümə yeridi,  
Yeri, ömrüm, yeri gedək.

Köçə-köcdü, bəhsə-bəhsdi,  
Dar qəfəsdə quru səsdi,  
Qəfəsdəki quş tələsdi,  
Yeri, ömrüm, yeri gedək.

Tanış yoldu hər bir kəsə,  
Kimi gendən, kimi kəsə...  
Gedəmməzsən tərsəsinə,  
Yeri, ömrüm, yeri gedək.

Yeri, nazın yeri deyil,  
Hər yeriyən diri deyil.  
Yeri, bunu tale deyir,  
Yeri, ömrüm, yeri gedək.

### APARARAM

Sinəmi qavala,  
döndərən ürək,  
Özü düz,  
ağılı köndələn ürək.  
Bir uşaq ağlayır,  
sən ağlayırsan.  
Biri damdan düşür,  
yas saxlayırsan.  
Quş uçur, uçursan,  
At qaçı, qaçırsan...  
Xəyalın qurduğu  
qəsri uçursan,  
sənsiz neylərəm?  
Ürəksiz yaşamaq  
öyrənəm?  
Bacarmaram!  
Ölərəm, səni də  
özümlə apararam!

### ADSIZ ŞEİR

Gün var - ömrün ilk ucu,  
Gün var - ömrün son ucu.  
Bir gün qaytarmalıyıq,  
Bize verilən borcu...

Gün çıxar - batmaq üçün,  
Oyanar - yatmaq üçün.  
Hər gün bir pilləkəndi,  
Mənzilə çatmaq üçün...

### ELƏ MƏNƏM

Silkələdin məni, qələm,  
Sən oyatdın qəmi, qələm.  
Duyğularım “Yaniq Kərəm”,  
Elə vur ki, telə dəysin,  
Mizrab yansın, sim göynəsin...

Sən oyna ki, söz oynasın,  
Dil bağlangsın, göz oynasın.  
Oxuyanlar heç doyması,  
Canım qələm, gözüm qələm,  
Mirvari deş, düzüm, qələm.

Mən məhəkəm, sən daşımsan,  
Mən bədənəm, sən başımsan,  
Məndən sonra baş daşımsan,  
Elə yaz ki, iz itməsin,  
Qəbrim üstdə ot bitməsin...

Ömrün qalan payı qələm,  
Sən yaşısan, elə mənəm!..

### VƏTƏNƏ OĞUL OLLUQ

Can verməyə can gərək,  
İsti, təmiz qan gərək.  
Bu məqəmi qan görək,  
Qanınca daş çatlayar,  
Düşmən sərhəd adlayar.

Verməz canın hər oğul,  
Qiymaz canın hər oğul.  
Qurban qüsursuz olar,  
Qurban olmaz hər oğul.

Can vermədik, bəklədik,  
Can verəni təklədik.  
Şəhidlərin qanını,  
Əldə bayraq elədik.

Can-can dedik Vətənə,  
Yalan dedik Vətənə.  
Tikə-tikə doğradıq,  
Atdıq bizə hürənə...

Belə can vermək olmaz,  
Belə Vətən qorunmaz.  
Təhlükəli olmasaqla,  
Təhlükələr sovuşmaz.

Can verənə can qurban,  
Pay verib öz canından.  
Bize tarix yazdırıb,  
İmzalayıb qanınan.

Bu qan yerdə qalmasın,  
Bu qan gərək alınsın.  
Bu qanı yumaq üçün,  
Zəfər marşı çalınsın!

Onda əhdə düz olluq,  
Onda özümüz olluq.  
Ümidləri doğruldub,  
Vətənə oğul olluq..!

### İMANA DÖNMƏK OLAR

Damla-damla göl olar,  
Ömrü payla, bəl olar...  
Ölmək üçün yaşama,  
Yaşamaqçın Öl, olar.

Xatırınə bir gülün,  
Ya da xəstə bülbülün,  
Lazım olsa bir ölüm,  
Ölüb-öldürmək olar.

Dərdi dildə demə ki,  
İçdən yanıb göynə ki...  
Görür, bilir Göydəki,  
İmana dönmək olar.

### DƏRDLƏŞİRƏM

Qəm şələsi,  
yoxuş da sərt.  
Nə inadım,  
nə cəsarət  
bəs eləmir.  
Bəxtim susub  
səs eləmir.  
Əlləşirəm...  
Nə yaxşı ki,  
həmdəmim var -  
Öz-özümlə dəndləşirəm!..

### BATABATDA

Ağacları alçaq, uca,  
Bir-birindən cavan-qoca,  
Güllər açıb xonça-xonça,  
Batabatda, Batabatda...

Keklikotu, nanə iyi,  
Bürüyübüdü yeri, göyü.  
Təbiətin böyüklüyü,  
Batabatda, Batabatda...

Qayalar dağ kəkilidi,  
Dağlar qartal şəkilidi.  
Rəssam, çəkmə, çəkilidi,  
Batabatda, Batabatda...

Bulaq çoxdu, rəngbərəngdi,  
Zorbulağın suyu təkdi.  
Qələm sözü suya çəkdi,  
Batabatda, Batabatda...

### XEYR!

Zaman yaşatmağa  
qadir deyilsə,  
Yaşayan gündə bir  
dona girirsə,  
Vicdanı acgözlük,  
tamah yeyirsə,  
İnsanın nə həddi,  
yaşadım desin.  
Yaşanağı bacarmaq -  
şəraitə qul olmaq,  
bir də  
qarın doyurmaq  
deyil.  
Yaşamaq budur məgər?  
Xeyr, xeyr, xeyr!

### RUHUMU ƏYNİMDƏN ÇIXARDAMMIRAM...

Hamının ortağı,  
biridi hər kəs.  
Hamı yaşayırsa,  
diridi hər kəs.  
Ölüm-itim  
müəmmadı, sirridir,  
Əyninə geyilən  
paltar kimidir.  
Təzəsi itəndə  
Yaman yandırır,  
Köhnə paltar  
Geci-tezi atılır.  
Geyildim, köhnəldim,  
Dağıldım yaman.  
Ruhumu əynimdən  
çixardammıram...

### HİYLƏNİN QANADINDA

Hiylənin qanadında  
zirvələrə ucalan,  
Düzü əyriylə kəsib  
ürəyincə kam alan,  
Gəl sevinmə bu işə.  
Arxaya bax, diqqət et

dövr eləyən gərdişə...

Fatehlər, sultanlar,

şahlar hardadı?

Hərəsi bir vərəq

tarix qatladi,

düzdü yan-yana.

İmtahan verirlər

onlar zamana.

Zaman həm tərəzi,

həm çəki daşı,

amansız hakimdi

əyriyə qarşı.

Sən də əyilərsən

onun öündə...

Zamanın damgası

sənin gönündə

iz salar onda.

Hamı görər səni

İblis donunda.

### DÜZ YOL GEDƏN NEYLƏSİN?

Bir tərəfdə şirin evi,

bir tərəfdə tülkünün.

Onların arasında

yaşamaq qeyri-mümkün.

Şirlərlə boğuşmağa

qanlı pəncə, güc gərək.

Bundan daha çətindi

tülkülyü öyrənmək.

İndi siz deyin görək,

düz yol gedən neyləsin?

Şir onu tikələsin,

Ya hində gecələsin?..

### ÖLƏCƏK

Qayanın kölgəsini

özünükü bilirsə,

Sahibi “hür” deyəndə,

o da durub hürürsə...

Bir yağlı sümük üçün

Quyruğun süpürürsə,

Demək, it oğlu itdi.

Yallı olsun, ya yalsız,

Kolu görəndə arsız

öz işini görəcək.

O, it kimi yaşayıb,

İt kimi də ölücək..!

## GƏRƏK MƏNDƏN QABAQ SƏN ÖLMƏ-YƏYDİN...

(Kiçik qardaşım Əjdərin əziz xatirəsinə)

Növbə mənimkiydi, nə üçün etdin?  
Sən məndən qabağa nə üçün keçdin?  
Əcəl şerbətini doldurub içdin,  
Gərək məndən qabaq sən ölməyəydin.

Demişdim, öləndə məni yuyarsan,  
And da vermişdim ki, az ağlayarsan.  
Bilməzdim, bunları tez unudarsan,  
Gərək məndən qabaq sən ölməyəydin.

Ölüm haqdır, vədəsi var, vaxtı var.  
Öz vaxtında ölenlərin baxtı var.  
İndisə olmuşam sənə qibləkar,  
Gərək məndən qabaq sən ölməyəydin.

Ümidlərim, arzularım oldu puç,  
Uç onun dalınca, xeyallarım, uç.  
Səndən sonra yaşamağım suçdu, suç!  
Gərək məndən qabaq sən ölməyəydin.

Yaralı şahinəm - qanadı qırıq,  
Arxami itirdim, təkləndim artıq.  
Gəlirəm qarşıla, qardaş, yola çıx.  
Gərək məndən qabaq sən ölməyəydin.

## QUMRU QUŞU

Qumru quşu, torpaqdan rəng almışan,  
Bozarmışan, saralmışan, solmuşan.  
Gün altında gör nə günə qalmışan,  
Niyə ac-susuz oxuyursan nəgməni?  
Quru budaq əvəz etməz çəməni..!

Hər gün gəlib çardağıma qonma ki,  
Fəryad edib öz-özünü yorma ki...  
Pərvaz elə, göydə qanad fırla ki,  
Dağlar görsün, qaya sənə vurulsun,  
Üzün gülsün, saf niyyətin durulsun.

Belə yaşa, bacarmırsan heyif ki,  
Oxşar tale - həm mənimki, səninki...  
Bu baxçada nə görmüsən, nə var ki..?  
Qalırsan qal, qonaq qovan deyiləm,  
Salamat qal, mən onsuz da gedirəm.

Qanadın var, xəyalıma tuş gəlir,  
Bir quş uçur, yuvasına quş gəlir...  
Qumru quşu, vallah, mənə xoş gəlir,  
Qal baxçamda, yuva bağla, nə olar..?  
Əmanəti yaxşı saxla, nə olar..!

Bağışlanmir zəiflərin günahı,  
Eşidilmir nə fəryadı, nə ahi...  
Yaxşı ki var yerin, göyün Allahı,  
Allaha tapşırıb səni gedirəm,  
Xatirlarsan hərdən məni, gedirəm...

## SÖZ DƏ METAL KİMİ...

Söz də metal kimi - öz karxanası,  
Hər kəsin öz sözü, söz karxanası.  
Sözün bir üzü var, bir də arxası,  
Elə arxasında olur mənası.

Beləsi də gərək bişə kürədə,  
Ürəyin alovu onu əridə,  
Zindan üstdə çəkic döyə, bərkidə,  
Dəmirləşə, poladlaşa söz gərək,  
Belə sözün hücumuna döz görək...

Qızılından, gümüşündən heç olmaz,  
Qara pulla yolu kəsmə, keç, olmaz,  
Ürəkdən gəlməsə, sözdə güc olmaz,  
Ürəkli söz arxam olsa, nə dərdm?!  
Arxasında o dünyaya gedərdim!

## BİR DAHA DÖNMƏRƏM!

Əl uzatdım üzərriyin koluna,  
Muncuqları düzdü mənim qoluma.  
Ay bədnəzər, kötük atma yoluma,  
Dan yerinin işığına gedirəm.  
Ulduzların çağırışına gedirəm!

Küləklər yelkənim, bulud gəmimdi,  
Yuxuda görmüşdüm, bunlar həmindi...  
Bu gün yer, asiman - hamısı mənimdi,  
Dan yerinin işığına gedirəm.  
Ulduzların çağırışına gedirəm!

Elə dolmuşam ki, boşala bilməm,  
Sözlər periklənib, söz qoşa bilməm,  
Qəfəsdən çıxmışam, geriyə dönməm,  
Dan yerinin işığına gedirəm.  
Ulduzların çağırışına gedirəm!..



NİZAMƏDDİN ŞƏMSİZADƏ

## “ƏLƏSGƏR TALIBOĞLU BÜTÖV AZƏRBAYCANIN ŞAIRİDİR, QAN ƏKİB CAN CÜCƏRDİR - AZƏRBAYCAN CÜCƏRDİR.”

*“Region poeziyası” məqaləsindən*

(ixtisarla)

**Mətləb Milli** - 1965-ci ildə Qərbi Azərbaycanın Vedi mahalında, türk obası olan Bayburdda anadan olub. 1993-cü ildə Naxçıvan Dövlət Universitetinin tarix fakültəsini bitirib. Hazırda Göygöl rayonunun Kərəmli kənd tam orta məktəbinin direktoru işləyir. İlk görüşümüzdə Mətləb müəllim mənə əsl maarif təşkilatçısı, nəcib milli ziyanlı, istedadlı SÖZ adamı təsiri bağışladı. O, 1988-ci ildə doğma ata-baba yurdundan didərgin düşmüş El dərdini unuda bilmir və bu acı onun şeirlərinin leytmotivini təşkil edir.

*Deyirlər ürəyin sümüyü yoxdu,  
Bəs nədi qurılan, sinan ürəkdə?  
Qurulan bilinmir, sinan bilinmir  
Param-parçam olub güman ürəkdə.*

Bu bəndi Mətləb bəyin dilindən eşitdim, "Ağrı dağdan gələn nəfəs" (2020) kitabındaki əksər şeirlər bu ruhda, nəfəsi kəsilən Ağrı dağının ağrı yaddasından süzülüb gəlir.

**İldırım Əlişoğlu** - 1950-ci ildə qəhrəman Ağdamın Quzanlı kəndində anadan olub, Şuşada Pedaqoji Texnikumu, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetini fərqlənmə diplomu ilə bitirib.

Yevlax rayonunun Aran qəsəbəsində müəllim işləyib. Doğma Vətən, əsir Qarabağ dərdi onu şair edib.

*Qartalın dağlardan aşağı gəlir  
Yuxuma şəhidin usağı gəlir  
Ağdamdan erməni işığı gəlir  
Allah, bu illəri ömrümə yazma!*

İldırım Əlişögünün üç kitabı ilə tanış oldum: "İçimdən boylanan adam" (2013), "Gözlərində görüş yerim gizlənib" (2020) və "Dağlar məni danışdırı" (2020). Göründüyü kimi kitabların adları da elə şeirdi - poetikdi. Bu onu göstərir ki, təkcə ayrı-ayrı şeirləri yox, ümumiyyətlə İldırım Əlişögünün bədii təfəkkürü, düşüncə tərzi poetikdi və bu bir şair olaraq özlüyündə çox şey vəd edir.

**Ələsgər Talıboğlu** - ixtisasca filoloqdur. 1959-cu ildə ulu Naxçıvanın Şərur rayonunda - Kərimbəyli kəndində anadan olub. 80-ci illərdən şair kimi dərc olunub: "Qəm karvanı", "Vətən nəğmələri", "Bir kəhər kişnəyir yuxularımda", "O yurd mənim yurdum idi", "Şeir- göyərçin dənidir", "Göylər mənim deyil ki" maraqlı şeir kitabları çap edilib. Lakin o bir müddət susub, enerji toplayıb, öz poeziya təsərrüfatını nəzərdən keçirib. İstedad bulaq kimidir, bir yerdə batıb bir yerdə-zamanda daha gur şəkildə ortaya çıxır. Xeyli müddətdən sonra Ələsgər müəllim dalba-

dal üç sanballı şeir toplusu çap etdirib: "Salam, ata ocağı" (2020), "O vətəndir satılmaz" (2020), "Dərdə səpilən toxumam" (2021) kitablarının təkcə həcmi deyil (1008 səh), poetik siqləti də sanballıdır.

Vətən, onun dağı-dərəsi, çayı-şəlaləsi, yarpağı titrək vələsi, kol dibində üzüyən bənövşəsi, həsrəti, kədəri, param-parça olmuş qurbətdə qalan qara torpağı Ələsgərin bədii-fəlsəfi obrazlarıdır. Vətən doğma yurddan - ana qucağından, ata ocağından başlanır:

*Salam, zamanında cavaklıq edib  
Sahib çıxmadığım, ay ata yurdum.  
Mən sənin qoynunda qaldığım anlar  
Necə də baxtıyar, necə də hürrdüm.*

Bu duygular kənddən şəhərə oxumağa gəlib şəhərdə ömrü boyu doğma yurd həsrəti ilə yaşayınlar üçün çox əzizdir.

Köksündə nəgmə əvəzinə dərd dinən şair özünü "qəmlə yüklü bir yolcu" adlandırır, "dodağında qərib nəgmələr donub" - deyir. Və belə deyimlər göstərir ki, Ələsgər Talıboğlu kökündən şairdir, sözün qayğısına qalan, ona milli sərvət kimi yanaşan, sözü urvatdan düşməyə qoymayan şair-vətəndaşdır. Rus ədəbyyatının klassiki (XIX) Nekrasov "Sən şair olmaya bilərsən, ancaq vətəndaş olmağa borclusən" - demişdi. Ələsgər Talıboğlunun yaradıcılığı elə geniş və zəngindir ki, onun haqqında fundamental bir monoqrafiya yazılmış olar. Eşq, sevgi, məhəbbət min illərdir ki, poeziyanın ən mərhəm, səmimi mövzusudur. Bəs Ələsgər onu necə vəsf edir:

*Hansi gün sən məni düşünmüş olsan  
Gələrəm o gecə yuxuna sənin  
Burnumun ucunda çıxək tək bitən  
Gələrəm ətrinə, qoxuna sənin.*

*Bir dəli sevdamin düşüb izinə  
Sürünə-sürünə, dizin-dizinə  
O vüsal anını təpib gözümə  
Gələrəm ətrinə, qoxuna sənin.*

Çiçəyin, gülün qoxusundan hamı yazıb, amma adımı içdən tanıdan, əbədiyyətinə təminat verən insan ətridir. Mənim dostum, dünya şöhrətli aftolomoloq, filosof şair, yazıçı və esseist Paşa Qəlbinurun "Qara su" romanında belə bir epizod var:

qonşunun qızı öz qonşuları olan yaşılı qadına bir ətir bağışlayır. Arvad ətiri açıb qoxlayır və diksinir. Ətirdən birinci Qarabağ müharibəsində itkin düşmüş oğlunun iyini alır. Və sonra məlum olur ki, erməni faşistləri onun oğlunu xaricdəki ətir şirkətinə satıblar, bu bahalı ətir onun oğlunun ətindən düzəldilib...

Beləliklə, hər ciçəyin ətri olduğu kimi hər adamın da öz ətri var. Ələsgər Talıboğlu həssas bir şair olaraq sevgilisinin ətrinə can atır. Körpə uşaqdan ana südünün ətri gələn kimi, gözəl qızdan da məhəbbət ətri gəlir, onu duymaq xoşbəxtlikdir.

Ələsgər Talıboğlu "Mən insanam, pak əməllər, xeyirxahlıq yolcusuyam" deyir, "Günəş olmaq istəyirəm" söyləyərək, "ömürlərə calanmaq" istəyir. O həm də inam, inad və iman şairidir:

*Arada nə qədər olsa da dağ-daş  
Yağışlar o yerdə qursa da bardaş  
Yediyim çörəyə and olsun qardaş  
Bürünüb imana sinə gedərsən.*

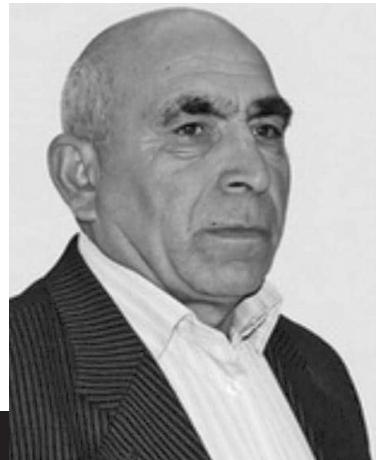
Bəndin ümumi məzmunu bir yana, "Yağışlar o yerdə qursa da bardaş" misrası belə deməyə əsas verir ki, yağışın bardaş qurmasını görmək və göstərmək üçün ancaq tizfəhm şair olmaq lazımdır.

Ələsgərin Vətən şeirləri ənənəvi, deklorativ nəzm deyil, onun Şuşaya, Qarabağa, İlisuya və s. həsr olunmuş kədər və ümid dolu tutumlu misraları var:

*Dərdə səpilən toxumam  
Elə dərd-dərd də cürcərdim.  
Bağban oldum dərd bağında  
Necə "gözəl" barbecərdim.*

Ələsgər Talıboğlu təkcə dərdə səpilən toxum deyil, o ən yaxşı şeirləri ilə qan əkib can cürcərdir - Azərbaycan cürcərdir!

"Ömrün 60 yarpağı" (2019) kitabı Ələsgər Talıboğlunun müasirlərinə yazdığı ithaf şeirlərindən və müasirlərinin onun yaradıcılığından bəhs edən məqalələrdən ibarətdir. Bu kitabda bir şair kimi onun psixoloji aləmi, xarakteri, dünyabaxışları aydınlaşdırılır. Ələsgər Talıboğlu Azərbaycanı bütöv sevir, o "Bütöv Azərbaycan"ın şairidir.



**1 İYUN - BEYNƏLXALQ UŞAQ  
GÜNÜDÜR!  
ƏLƏSGƏR BABA BİR BOXÇA  
ŞEİRLƏ UŞAQLARIN  
TƏBRİKİNƏ GƏLİB**

**ƏLƏSGƏR TALIBOĞLU**

**O MÜĞƏNNİ OLACAQ**

Hələ doqquz aylıqdır  
mənim Xədicə nəvəm,  
İstərəm ki, mən onu  
hey oxşayam, hey sevəm.

İstər qucaqda olsun,  
istərsə də beşikdə,  
Öz-özünə qıçıldar,  
həm evdə, həm eşikdə.

Yaman heyran qalmışam,  
bu uşağa, vallah, mən.  
Qəlblərə nur çiləyir  
oxuduğu nəğmədən.

İnanıram ki, bu qız  
aləmə səs salacaq.  
Böyüyəndə yəgin ki,  
o müğənni olacaq.

**29.09.2014**

**MEMAR OLACAQ**

Bu balaca Ömrənin  
boş durmaqla yox işi.  
Həyətdə oynamaqdır  
elə onun vərdişi.

Ən sevdiyi oyuncaq  
qumdur, daşdır, maladır.  
Tikdiyi də ki, vallah,  
“böyük-böyük qaladır”.

Nə baltanı, çekici  
əlindən yerə qoymur.  
Divarlara ara bir  
mix çalmaqdən heç doymur.  
Axşamacan oynayır

cürbəcür alət ilə.  
Hər kəs ondan danışır  
sevgi, məhəbbət ilə.

Bir Allah vergisidir,  
sanki bizim bu Ömər.  
Böyüyəndə məncə o,  
yəqin olacaq memar.

**24.01.2015**

**“ƏTCƏBALA” ƏKBƏR**

“Ətcə bala” Əkbərin  
qırxi çıxmayıb hələ.  
Gelişiyələ hay salıb  
bir obaya, bir elə.

Kimini baba edib,  
kiminisə o nənə.  
Hər kəsə “pay” gətirib  
“boxcasında” bir dənə.

Birinə “bibi”, “əmi”,  
Birinə “xala” adı.  
Birinə “dayı”-deyə,  
baldan şirin bal dadi.

“Ətcə bala” Əkbərin  
gelişi çox şəst olub.  
İllah da ki, babası  
sevincindən məst olub.

**09.02.2015**

**GOMBUL YUSİF**

Bizim balaca Yusif  
uşaqlıqdan elə hey  
çoxlu yemək yeyərdi.  
Hər yeyəndən sonra da  
yatmaq vaxtı gələndə

“hələ acam, yenə də  
yemek verin”-deyərdi.

Odur ki, o yamanca  
şişib olmuşdu gombul.  
Uşaqlar zarafla  
yerə yixib qarnında  
çalardılar hey dunbul.

O isə gülə-gülə  
haray salıb bağırar,  
dostlarını söyərdi,  
hələ gücü çatani  
arada bir döyürdi.

Məhlədə hər kəs onu  
çağıırı “Gombul”-deyə.  
O isə qürur duyur  
qarnına döyə-döyü.

**11.02.2015**

### RƏQQAS QIZ

Bu balaca Ayselin  
siz baxmayın boyuna.  
Görənlər valeh olur  
onun hər bir oynuna.

Rəqs etməyi çox sevir,  
yorulmur oynamaqdan.  
Bircə an da doymayırlar  
bulaqtək qaynamaqdan.

Sanki yerə dəyməyir  
çəlimsiz ayaqları.  
Əlləri göydə uçur,  
allanır yanaqları.

Dörd tərəfi bürüyür  
sevinc dolu sədasi.  
Hamını məst eyləyir  
çılğın hissi, nidası.

**17.02.2015**

### CİRTDANI, DE, CİRTDANI...

Nərgiz nənə sevimli  
nəvəsini öyərdi.  
Sevə-sevə hər axşam  
elə nağıl deyərdi.

Nərgiz nənə nağılı  
söyləyərdi şən səslə.  
Ona qulaq asardı  
Sona da həvəslə.

Günəşsə nənəsinin  
uzanıb dizi üstə,  
Dinləyərdi hər sözü  
çox ahəstə-ahəstə.

“Cırdanı de, Cırdanı”-  
deyə israr edərdi.  
Dinləyərkən nağılı  
o yuxuya gederdi

**08.03.2015**

### SEVİNCİMİN NƏNƏSİ

Hələ çox qocalmayıb  
Sevincimin nənəsi.  
Gündə yüz yol başına  
dönəsidir, dönəsi.

Axşam-sabah deməyir  
nənəyə kömək edir.  
Nənə hara gedirsə,  
o da oraya gedir.

Nənə evə gələntək  
tez yerini düzəldir.  
Onu öpüb, oxşayıb,  
deyir “necə gözəldir”.

Nənəsini sevir o  
ilahi bir sevgiyə.  
Hər kəsə də danışır  
məhəbbətlə, övgüylə.

**09.03.2015**

### BU GÜN MƏNİM AD GÜNMÜM

Bu gün mənim ad günüm,  
Doğum günüm, şad günüm.  
Tamam olub beş yaşım,  
Sevinirəm qardaşım.

Dostlar yığışıb bizə,  
Gecəm dönüb gündüzə.  
Sevincimin həddi yox,  
Məni təbrik edən çox...

Hər kəs öpüb oxşayıb,  
Xoş sözlər deyə-deyə.  
Bu sevincdən ürəyim  
Sığışdır yerə-göyə.

Bilmirəm ki, nə deyim  
Bu gün sizə, a dostlar.  
Elə siz də mənimtək  
olun belə bəxtiyar.

**11.03.2015**



MAHİR DİNİYEV

## ADSIZ ŞEİRLƏR

\*\*\*

Yoxdur bu Yerin bənzəri, aləmdə o təkdir,  
Göylər dolaşan tənha, təravətli çiçəkdir.

"Var ol" - deyilən anda təcəlla eləyənlər,  
Vəhdətdəki hikmətləri görməkdə köməkdir.

Sən dağları donmuş belə zənn etmə, əzizim,  
Onlar ölü yox, canlı və qüvvətli dirəkdir.

Hərdən qəzəbindən yarılan köksünü görcək,  
Sarmış məni heyrət, bu nə atəşli ürəkdir.

Gər bilməsə idim ki mələklər gözə dəyməz,  
Zənn eyləyəcəkdir o da göylərdə mələkdir.

Kimdir ki bəşər qətlinə fərman verə bilsin?!  
Bizdən də əzəl, çünki o Allahə gərəkdir.

Son yaxşı adamlar tükənib getsə bu Yerdən,  
Mahir, biləsən, onda qiyamət gələcəkdir.

\*\*\*

Hiylə quran çox bilir, hiylə qurub bar çəkir,  
Özgəni yox eyleyib xəlqi üçün var çəkir.

Hər biri izhar edib, nitqə dəlillər qatır,  
Guya ki xəlq anlamır sözdə bular zər çəkir.

Tülkü quran hiylədən çün ayılar dərbədər,  
Qış yuxusundan durub tülkü ilən şər çəkir.

Yüz ilə qurdugların on günə viran qalıb,  
Hər nə bəla var olur, zülmü kasıb ər çəkir.

Şərqi edib imtəhan üstünü bərbad edir,  
Üstünü ümmət qurur, altını kafər çəkir.

Qəlbi təlaşdan yana gözləri giryən olan,  
Qətl edilən körpənin dərdini madər çəkir.

Yer üzünün əşrəfi bəs nə zaman anlayar,  
Yoxdu bunun qalibi, hamı bərabər çəkir.

Kim ki irad eyləyər yazdığını, Mahira,  
Söylə denən yaddaşım tarixi əzbər çəkir.

\*\*\*

Bəsit, dayaz düşüncədən bezib darıxmağım gəlir,  
Təsəvvürüm də canlanan o səddi yixmağım gəlir.

Könül gözüylə görmüşəm dəniz buludla sevgili,  
Onunla bir buxarlanıb səmaya çıxmağım gəlir.

Günəş batıb doğunca Ay bu gördüyüm gözəlliye,  
Ruhun məkanı laməkan olanda baxmağım gəlir.

Ağılla dərk olunmayan bu Kəhkəşəni seyr edib,  
Nə tənha bir gözəldi Yer, deyib karıxmağım gəlir.

Məzarı bir qarış olan bəşərdə iştahanı mən,  
Görünçə iddialərin coşub nə çaxmağım gəlir?!

İçində nifrətin sarıb çölündə sevgisin verən,  
Bu yerdə kim ki od yaxır,o odda yaxmağım gəlir.

Mənim də tale ulduzum alışdı son işartidən,  
Onunla birgə qeyb olub səmada axmağım gəlir.

\*\*\*

Könül ağılla ixtilaf edəndə, döz, gələr dedim,  
Keçib gedəndə intizar, bu həsrət incələr dedim.

Xəyal bağımda xatirən səhər çəkildi qeybə, mən,  
Günəş batıb doğanda ay o anda qönçələr dedim.

Ürək soruşdu, bəs nədir gözündə intizar edən?  
Sükütü nəzmə gəlməyən o sırlı namələr dedim.

Bahar gəlib, içim payız, bahar payızla çulğışır,  
Dözüb durub dayanmağa nə çox bəhanələr dedim.

Gedən gedər, zühur üçün gələn də növbə gözləyir,  
Pozulmayan bu növbələr yazıldı öncələr dedim.

Ömür kağız, günüm qələm, yanan zaman küləkləri,  
Əsər, coşar, süküt edər, sonunda dincələr dedim.

Nədir sənin bu yazdığını, könül soranda Mahira,  
İçində ağlayan, gülən qərib düşüncələr dedim.

\*\*\*

Günəşlə birgə hər səhər salam verəndə dağlara,  
Mənim xəyal üfüqlərim çəkildi çox uzaqlara.

Nə nurlu çöhrələr köçüb, xatırladıqca bənzəyir,  
Başım əyib ovuc-ovuc su içdiyim bulaqlara.

Ömür ötüb buxarlanır, dönüb bulud olur müdəm,  
Külək qovur, həzin-həzin yağır gedən o çağlara.

Ağıl könüllə ixtilaf edib bütün ömür boyu,  
Könül o ixtilafidən dönüb viranə bağlara.

Bu Kəhkəşanə sovrulan tozun mənimlə fərqini,  
Görəmməyəndə, bənzərəm biçarə yalquzaqlara.

\*\*\*

Məchula gedən yol necə başlar ki bələkdən,  
Hər ömrə düşən pay da əzəl gəldi mələkdən.

Ağlim nəyi kəsmirsə sual eylədi ondan,  
Biçarə olan qəlbə cavab yox ki fələkdən.

Hardan necə əsməkdə olan vaxtı müəmma,  
Evlər də yixilmiş bu əsən sırlı küləkdən.

Mövsüm quru gəldikdə çicəklər də solarmış,  
Arzun suya həsrətdisə, yox fərqi çicəkdən.

Hər kim ki durub növbədə öz vaxtını gözlər,  
Kimlər ki gedib, hamı ələnmiş bu ələkdən.

Mahir, görünən hər nə ki var, kimsəyə qalmaz,  
Sən aləmi sev, seyr elə gəl sidqi ürəkdən.

\*\*\*

Məchula gedən yol necə başlar ki bələkdən,  
Hər ömrə düşən pay da əzəl gəldi mələkdən.

Ağlim nəyi kəsmirsə sual eylədi ondan,  
Biçarə olan qəlbə cavab yox ki fələkdən.

Hardan necə əsməkdə olan vaxtı müəmma,  
Evlər də yixilmiş bu əsən sırlı küləkdən.

Mövsüm quru gəldikdə çicəklər də solarmış,  
Arzun suya həsrətdisə, yox fərqi çicəkdən.

Hər kim ki durub növbədə öz vaxtını gözlər,  
Kimlər ki gedib, hamı ələnmiş bu ələkdən.

Mahir, görünən hər nə ki var, kimsəyə qalmaz,  
Sən aləmi sev, seyr elə gəl sidqi ürəkdən.

\*\*\*

O pəncərə, o tərləmiş şüşələr,  
yenə baxıb ötənlərə darıxdım.  
Aydın səma, eyni aydı, həmən gün,  
nə təsadüf... Xatırlayıb karıxdım.  
Yadındamı? - O tərləmiş şüşəyə,  
iki adın baş hərfini yazardın.  
Mən üstəgəl, bərabərlik, nəticə,  
gülümsəyib sən hamsını pozardin.  
O nə duyğu, nə hiss idi, bilmirəm,  
üzün səma, gözün ulduz, Ay da şam.  
Bir ömürdə yaşısanı ən gözəl,  
nə vardısa, biz yaşadıq o axşam.  
Xəyallanıb göy üzünü dolaşdıq,  
o vaxt Ay da bədr deyil, hilaldi.  
Yeri qoyub səmalarda dolaşmaq,  
nə biləydiq baş tutmayan xəyaldı.  
Könlündəki zərif, məsum duyğular,  
dilə gəlib danışındı gözündə.  
Piçılıyla o verdiyin cavab da,  
düşüb Ayın görünməyən üzündə.  
Pəncərəniz güneydədi, quzeydə?  
Batan günü, doğan Ayı görürsən?  
Yada düşüb yaşınan xəyallar,  
kağızlarda həyat tapır. Bilirsən?!  
Könlündəki zərif, məsum duyğular,  
dilə gəlib danışındı gözündə.  
Piçılıyla o verdiyin cavab da,  
düşüb Ayın görünməyən üzündə.  
Pəncərəniz güneydədi, quzeydə?  
Batan günü, doğan Ayı görürsən?  
Yada düşüb yaşınan xəyallar,  
kağızlarda həyat tapır. Bilirsən?!

## TƏNHALIĞA ELEGİYA

İlahi, bəxtini sən yanan qızın,  
Ulduzu sönübü, Ayı yox daha.  
Səadət yazdığını paylar içində,  
Səadət deyilən payı yox daha.

Viran taleyinə bəxtin bayqusu,  
Yalnızlıq qanadı gərir hər axşam.  
Xəyalı yol çəkən məzar gözlərə,  
Qara kipriyini sərir hər axşam.

Solğun çöhrəsinə qırış düşəndən,  
Qəlbində kədərin acısı vardır.  
Ruhunu incidən yalqız gecədən,  
Tənhalıq adlanan bacısı vardır.

Ömrün payızına gedən yolları,  
Sonuncu ümidi süpürüb gedir.  
Qınayır ömrünə bəxti yazmışı,  
Daha, taleyinə tüpürüb gedir.

Bəlkə gecələri əl açıb sənə,  
Sonsuz yolçuluğa götürür səni.  
Sərgərdan dolaşan asılər kimi,  
Bəlkə, öz içində itirir səni!

Ruhunu saranda qara buludlar,  
O kimi qinasın, kimi danlasın?!  
O aciz insandı, mələk deyil ki,  
Sonsuz tənhalığı duyub anlasın?!

Qəlbinin qışında gün işığını,  
Donuq taleyinə bağla bu qızın.  
Səadət yazmadın ömrünə onun,  
Barı, taleyinə ağla bu qızın!

\*\*\*

Ruhum vurulanda sözün dadına,  
yazdım ki, ruhumu bəlkə isitdi.  
Baxdım neçə-neçə söz ustadına,  
gördüm ki, yazdığını necə bəsitdi.

Könül duyğulanıb zaman gələndə,  
varağa süzülüb yağır sözləri.  
Ruhun təlatümü könül dələndə,  
çəkir çəkisindən ağır sözləri.

Sözlər düşüncədən əkilmiş zəmi,  
ağıl süzgəcindən keçib ələnmiş.  
Onlar da çox dərin dənizlər kimi,  
dayazdan dərinə mərtəbələnmiş.

İdrak dənizində, fikir dağında,  
nə qədər söz gördüm, sözümdən böyük.  
Aydın düşüncənin çilçirağında,  
görübər dünyani, gözümdən böyük.

Sən ölü saydığın bəsit bir sözə,  
kim isə can verib deyəcək diri.  
Sənən ürəkləri döndərər közə,  
sənən saymadığın sıradan biri.

Deyilən, deyilməz sözlər kəhkəşan,  
damcı qədərində o ələnməyib.  
İmzası Kainat, özü laməkan,  
özü öz sözündən qürrələnməyib.

Könlümdə sözlər var, açılmaz düyün,  
sözlər yoxluğumun qalan varlığı.  
Düşüncə gözüylə mənim gördüyüüm,  
könlüm bu dünyadan söz məzarlığı.

\*\*\*

Hər bir vücud öz dilində danışar,  
sükütün da vardır axı "öz" dili.  
Süküt var ki ürəkləri ram edər,  
o baxışın ovsunlayan "göz" dili.

Hər sükütün bir ayrıca dili var,  
bədən dili.. Ürək dili... Əl dili..  
Bu dillərin ən gözəli gözlərin,  
bir gözəlin gözlərinə "gəl" dili.

Duyğulara söz acızsə, baxışlar,  
dile gəlib, öz dilində gəl deyər.  
Süküt var ki duyğusunu dodaqlar,  
süküt var ki, sözlərini əl deyər.

Məna dolu sükütünü gözündən,  
misra-misra ürəyimə əkmışəm.  
Mən sükütün dil-dil ötən rəsmini,  
elə sənin gözlərindən çəkmişəm.

Ömür boyu vaxt-vədəsiz söylənən,  
çox sözlərin yorğunuyam, bilirsən.  
Mən sükütü göylər qədər füsünkar  
baxışların vurğunuyam... Bilirsən?!

\*\*\*

Yer üzündən ədaləti didərgin,  
salan qüvvə deyirlər ki güc oldu.  
Zaman-zaman zəfər çalmaq istədi,  
çox əfsus ki, vaxt ötüdü, gec oldu.

İtgin düşən ədalət də şəhiddi,  
qoy xəyalda boş məzarı qazılsın.  
Başdaşına - "Bəşər coxdan axtarır,  
sözdə varsa, həyatda yox yazılsın".

Bizdən sonra gələnlər də bizimtək,  
o xəyaldan qoy doyunca yesinlər.  
Talan olmuş məzarını boş görüb,  
"uçub gedib, Yerdə yoxdu" desinlər.

\*\*\*

Mən arzu istəkli həyat bağımızda,  
murada çatmağa ümid əkmişəm.  
Gözümlə gördüyüüm gözəllikərin,  
rəsmini ruhumla ora çəkmişəm.

Qəlbin fəsilləri tez dəyişəndən,  
ümidim arzumu becərə bilmir.  
Çox arzum ürəkdə elə donub ki,  
qayğı soyuğundan cúcərə bilmir.

Yaşamaq həvəslı neçə istəyin,  
ləçəyi saralmış, qoxusu yoxdu.  
Perik arzularım qanad calmada,  
ünvanın axtarır, yuxusu yoxdu.

Açılan hər sabah arzu dənizi,  
dalgalı, bulanıq, durudu, sirdi  
O dəniz nə qədər coşub çağlasa  
ömrün məcrasında o da əsirdi.

Bizə bəxş edilmiş bircə həyatda,  
arzular sonsuzdu, ömrümüzə az,  
Xəyal dalğasında üzən arzuya,  
burda ömür boyu liman tapılmaz..

\*\*\*  
Hamını pisləyib yamandır demə,  
ağlının gözüylə gör adamları.  
Ədalət vardısa qəlbində sənin,  
onda ürəyindən sor adamları.

Hamının dili var, hamının sözü,  
üzündən boylanır qəlbinin gözü,  
biri görməyəndə görəcək yüzü,  
sən elə zənn etmə kor adamları.

Təbəssüm baxışdan nuru dərəndi,  
qəlbini qəlbilə duyub görəndi,  
ümidsiz arzuna ümid verəndi,  
belədi dünyanın nur adamları.

Kimisi könlünü yıxacaq sənin,  
ümidsiz halına baxacaq sənin,  
onda köməyinə çıxacaq sənin,  
sənin kül sandığın qor adamları.

Kimini ucaldı taleyi, baxtı,  
o da ucaldıqca kimsəni yıldı,

çoxu bir-birinə həsədlə baxdı,  
neyləyək? Belədi yer adamları.

İlmən qarişanda xalın toxunmaz,  
düzün yanlış olar, düzgün oxunmaz,  
Mahir, uzun yazma, uzun oxunmaz,  
sənə deməyiblər, yor adamları.

\*\*\*

Danişmağa ərinirəm mən hərdən,  
gəl demə ki söz dilində danışaq.  
Deyirlər ki gözlər yalan söyləməz.  
danişırsan, göz dilində danışaq.

Adam gördüm, daş anladı, adam yox,  
Qapısı var, mən istəyən o dam yox,  
qadasını alan qədər qadam yox,  
səbrim deyir, "döz" dilində danışaq.

Kiprik çaldın, gözlərindən yel əsdi,  
bu nə sevda, bu nə nəğmə, nə səsdi,  
söz dilində danışmağın əbəsdi,  
gəl sükütün yüz dilində danışaq.

Söz də közdü, istisi çox, isti az,  
heç bir ocaq közsüz axı qalanmaz,  
odsuz könül ayrı qəlbə calanmaz,  
qala onu, köz dilində danışaq.

Bu sevdanı dəmə qoydun, duz gərək,  
baxış gərək, könül gərək, üz gərək,  
sevdalanmış zirvələrə buz gərək,  
bacarırsan, buz dilində danışaq.

Dil bir deyil, nə beş deyil, on deyil,  
nə çaları, nə duyğusu don deyil,  
hal əhlinə bu dillər də son deyil,  
gəl sükütün öz dilində danışaq.

\*\*\*

Yaşanmış günlərin xəyal aləmi,  
məchula qarişan sonsuz axındı.  
Dünyamın əlçatmaz sənli günləri,  
yuxuma gələndən mənə yaxındı.

Mən payız aşiqi, sən xəzan yuxum,  
bahar gülüşünə xəzan qonmasın.  
Qəlbin istisindən üstünü örtdüm,  
yuxumun qonağı orda donmasın.

Yenə də ruhumda payız ətri var,  
payızın ətrinə bürünmiş qoxun.  
Baş qoyub qəlbimdə elə yatmışan,  
qorxuram oyanam, dağılsın yuxun.



FƏRHAD ƏSGƏROV (Ramizoğlu)

Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü

## QANUN POZUNTUSUNDAN KORRUPSIYAYA GEDƏN YOL

(İxtisarla)

İnsan yaşadığı həyatı boyu daim öz ləyaqət his-sini qoruyub saxlamağı bacarmalıdır. Elə insanlar var ki, müxtəlif vəziyyətlərdə hansı səbəblərdənse, nəyinsə xətrinə bu ləyaqət hissini itirir, insana ya-raşmayan xüsusiyyətlər ilə - hiyləgərliliklə, firildaqlıqla, adam aldatmaqla, yaltaqlıqla öz məqsədlərinə doğru gedirlər. Belə xüsusiyyətlə adamlar çox vaxt öz istədikləri məqsədlərə nail olurlar. Lakin başa düşmürlər ki, onların insana ya-raşmayan xüsusiyyətləri ətrafdakılar tərəfindən heç də müsbət qəbul olunmır. Sənətindən, savadından, vəzifəsindən asılı olmayaraq hər bir insan öz həyatını ləyaqətlə, şərəflə başa vurmalıdır. Zənnimcə insan ləyaqətini alçaldan xüsusiyyətlər insanı İNSAN olmasından çıxarıır. Öz məqsədinə çatmaq üçün hər addımda əqidəsini dəyişən adamin ətrafdakılar yanında hörməti olmaz.

İnsanlıq uca zirvədir. Hamı o zirvəyə qalxa bilmir. Kişilik, insanlıq təkcə var-dövlət, pulla ölçülür. Doğrudur, gözəl yaşayış üçün maddi tə-minat olmalıdır və ömrü boyu insanın bu arzusu onu rahat buraxmir, amma onun əsirinə çevrilmək insanı məhvə aparır.

Hər gün rastlaşdığını insan selində hər cür insan var. Qarşıma çıxanlara ucadan demək istəyirəm: ey insan, özünü elə al, özünə bir də ayıq nəzər sal, özünü tarazlaşdır. Bu çətin zamanda həyat yolunu doğru, düzgün müəyyənləşdir, sözünün, səsinin, haqqının sahibi ol. Zamanın qasırğası, tufanı qarşı-sında möhkəm dayan.

**Fərhad Əsgərov**

\*\*\*

Hər kəsdə olduğu kimi mənim öz daxili dünyam vardır. Həmin dünyamdan gələn səslər mənim həyat yolumu müəyyənləşdirməkdə böyük rol oyanayıb. Bu səslər həyatda məni ədalətsizlik etməkdən, yal-taqlıqdan, təkəbbürdən, ləyaqətsiz iş tutmaqdən, özünü gözə soxmaqdən, başqalarının ayağının altını qazmaqdən, paxıllıqdan və bir sıra digər qeyri-insani hərəkətlərdən çəkindirib. Əgər mən öz dünyamın sə-sinə qulaq asmasaydım, bəziləri kimi müəyyən bir "mövqə" tutardım. Düşünürəm ki, hər bir şəxs öz işində məsuliyyətlə çalışmalı, özünü gözə soxmağa can atmamalıdır. Öz mənəvi, əxlaqi xüsusiyyətlərini itirməklə hansısa "mövqeyə" çatan insanlar ətrafdakıların gözündə öz dəyərlərini itirirlər.

1990-cı illərin əvvəllərində Azərbaycanda ticarət və ictimai iaşə obyektləri, həmçinin müxtəlif özəl obyektlər açılmağa başlayırdı. Mənə də tanışlarım hər hansı bir obyekti açmağı təklif edirdilər. Düzü, ya ticarət, ya ictimai-iaşə obyekti, ya da aptek aça bilərdim. Eləcə də bir neçə sərnişindəsimə nəqliyyat marşrutuna sahibkarlıq etməyə gücüm çatardı. Lakin daxilimdən gələn o səs məni bu işlərdən çəkindirirdi. Düşünürdüm ki, jurnalistəm, mənim vəzifəm doğru informasiya yaymaq, məqalə yazmaqdır. Düşünürdüm ki, hər hansı obyekt sahibi olmaq mənim jurnalist, yazıçı, müəllim nüfuzuma xələl gə-tirər. Artıq o vaxtdan neçə illər keçib. Azərbaycanın hər yerində saysız-hesabsız müxtəlif obyektlər açılıb. Biz obyektlərin olmasının əleyhinə deyilik. Müstə-qillik dövründə sahibkarlıq da inkişaf etdirilməli, zəhmətsiz gəlirlərlə deyil, halal qazanılmış pulla

müxtəlif obyektlər açılmalıdır. Lakin iş də ondadır ki, fəaliyyət göstərən obyektlərin əksəriyyətinin sahibkarları vəzifəli şəxslərdir. Onlar isə bu obyektləri yaxın qohumlarının və tanışlarının adına sənədləşdiriblər. Bunların içərisində icra başçıları, hüquq müəhafizə orqanlarında çalışanlar, məktəb direktorları, baş həkimlər, idarə müdirləri çoxluq təşkil edir.

Dostlarım, tanışlarım içərisində məni yaxşı tanışyanlar və mənə ərki çatanlar deyirlər ki, siz zəmanə adımı deyilsiniz, indiyə kimi çox şeyə nail ola bilərdiniz, çox qazanc əldə edə bilərdiniz. Mən onları başa düşmürəm. Zəmanə adımı olmaq üçün mən nə etməliydim ki? Və yaxud nə etməliyəm?

Dövlətin möhkəm olması üçün onun iqtisadi, siyasi və ictimai dayaqları möhkəm olmalı, burada rüşvətxorluğa, korrupsiyaya yer olmamalıdır. Buna nail olmaq üçün isə həm dövlət orqanlarında çalışanlar, həm də xalqın hər bir vicdanlı nümayəndəsi öz sahəsində düzgün işləməklə bərabər, ətrafdakılardan da düzgün işləməyi tələb etməlidirlər. Bu mövqedən kadrların düzgün yerləşdirilməsi vacib məsələlərdən biridir. Kadrları yerləşdirərkən qohumbazlıq, tayfa-bazlıq, yerlibazlıq, rüşvət kriteriyaları kənarə qoyulmalıdır, daha səriştəli, savadlı, bacarıqlı, öz işinin ustası olan, işinə məsuliyyətlə yanaşan və millətin təəssübünü çəkən kadrlara üstünlük verilməlidir. Rəhbər vezifədə çalışanlara daim aşağıdan və yuxarıdan nəzarət olunmalı, onların içində rüşvət və korupsiya halları olduğu anda dərhal bu şəxslər vəzifələrində uzaqlaşdırılmalıdır. Belə olduqda korupsiya halları getdikcə azala bilər.

Son aylarda Azərbaycanda baş verən hadisələr arasında korupsiyaya qarşı mübarizə mühüm yer tutur. Belə ki, Dövlət Təhlükəsizlik Xidməti tərəfindən beş rayonun İcra hakimiyyəti başçısı, Mədəniyyət nazirinin müavinləri, Müdafiə nazirliyi maliyyə sistemində çalışan beş yüksək rütbəli zabit və başqaları korupsiyada günahlandırılırlaraq məsuliyyətə cəlb olunublar. Məsuliyyətə cəlb olunan şəxslərin əmlakı və var-dövləti üzə çıxarılmışdır. Məlum olmuşdur ki, bu şəxslər ölkəmizdə və xarici ölkələrdə xeyli bahalı mülklərə, obyektlərə malikdirlər. Bu faktlardan belə nəticəyə gəlmək olar ki, həmin rayonların müəssisələrinin rəhbərləri rüşvət və korupsiyaya çulğalanmışlar. Yəni müəssisə rəhbərləri firıldaq yollarla qazandıqları pullardan icra başçılarına rüşvət veriblər. Bütün bunlar bəzi insanların tamahkarlığının çox yüksək həddə olduğunu göstərir.

Yəqin ki, korruptioner, rüşvətxor icra başçıları ancaq bu beş nəfərdən ibarət deyil. Başqa rayonlarda da bu yolla bahalı mülklərə, böyük varidata sahib olan icra başçıları yox deyildir. Elələri də vardır ki, neçə illər ya İcra hakimiyyəti başçısı, ya da yüksək

bir vəzifənin sahibi olub. Sonra isə ya vəzifədən uzaqlaşıb, ya da təqaüdə çıxb. İllərlə əyri yollarla qazandıqları pullar hesabına ölkəmizdə və xaricdə mülklər və obyektlər almışlar. Və indi də həmin obyektlərin hesabına böyük gəlir götürürlər. Bizcə belələri də məsuliyyətdən kənardə qalmamalıdır. Düşünürəm ki, tədricən korupsiya ilə məşğul olmuş bütün vəzifəli şəxslər ifşa olunmalıdır.

Jurnalistik fəaliyyətim ilə əlaqədar olaraq deyə bilərəm ki, Azərbaycanın bütün bölgələrində olmuşam. Həmçinin Bakının bütün qəsəbələri haqqında məlumatə malikəm. Bu sahədə fəaliyyətim dövründə bir neçə məsələ məni daim narahat etmişdir. Keçən əsrin 90-ci illərin ortalarından başlayaraq, Azərbaycanın bütün rayonlarında, o cümlədən Bakı şəhərində və onun qəsəbələrində torpaqların fərdi evlər tikmək üçün satılması böyük vüsət aldı. Bu proses dayanmadan getdi və əsasən Bakı şəhərinin bütün qəsəbələrində boş sahələr satıldı. Həmin sahələrdə evlər tikildi və əhali məskunlaşdı. Deyək ki, burada heç bir pis hal yoxdur. Lakin bu məsələnin digər problemləri də var. Boş sahələr qalmadığı üçün heyvan-darlıqla məşğul olan əhali bu işdən əl çəkməyə məcbur oldu. Çünkü qoyun-quzunu otarmaq üçün otlaq yeri qalmamışdı. Və yaxud başqa bir məsələ. Əhalinin sayının artmasına baxmayaraq, qəsəbələrdə qəbiristanlıqlar üçün torpaq sahəsi ayırməq nədənsə yaddan çıxmışdır. İstifadəsiz torpaq sahələrinin əhaliyə satılması yaxşı haldır. Lakin bu məsələdə bir qanun mexanizmi olmalı idi.

Yuxarıda qeyd etdiyim məsələni daha çox Xəzər rayonunda müşahidə etmişəm. Bu rayonun sakini olduğum üçün bu rayon haqqında müşahidə etdiyim və nəticədə aşkarladığım faktlar daha çoxdur. Qeyd edim ki, bu rayonun qəsəbələrinin boş torpaq sahələrinin satılması ilə yanaşı, əsasən 1995-2017-ci illər ərzində ayrı-ayrı müəssisələrin əraziləri də satılmışdır. Görəsən, bu ərazilərin satılması zamanı hansı qanunlara istinad olunub? Xəzər rayonunun aidiyatı şəxsləri deyə bilərlər ki, baş verən hadisələrdən xəbərsizdirler. Buna isə inanmaq çox çətindir. Çünkü aidiyatı şəxslərdən icazəsiz daşı daş üstünə qoymaq mümkün deyil, yəni hər hansı bir tikinti olduqda həmin şəxslər dərhal özlərini hadisə yerinə yetirirlər. 1995-2017-ci illər ərzində Xəzər rayonunun Mərdəkan, Şüvəlan, Binə, Buzovna qəsəbələrində bəzi müəssisələrin ərazilərinin satılması faktı mənə məlumatdır. Həmçinin Mərdəkan qəsəbəsində üç zibil-xananın ərazisinin satılması da düşündürən məsələlərdən biridir.

Deməyim odur ki, torpaqların və müəssisələrin ərazilərinin satılmasında qanunsuzluğa yol verən şəxslər məsuliyyətdən kənardə qalıblar. Hər bir xırda

qanunsuzluq isə cəzasız qaldıqda, o böyük qanunsuzluqlara, cinayətlərə, korrupsiyaya yol açır.

Mən keçmiş İttifaqın dövründənd indiyədək mətbuat sahəsində çalışıram. Həm o illərdə, həm də respublikamızın müstəqilliyi illərində tərifli məqalələrlə bərabər yüzlərlə tənqid məqalə ilə mətbuatda çıxış etmişəm. Keçmiş İttifaqın dövründə mətbuatda gedən tənqid məqalələrə aidiyyatı orqanlar tərəfindən operativ reaksiya verilər və obyektiv tədbir görülərdi. Yəni, qəzətdə obyektiv tənqid olunan şəxs cəzalandırılardı. Onu da qeyd edim ki, müəllifi olduğum neçə-neçə tənqid məqaləyə aidiyyatı qurumlar tərəfindən reaksiya verilmiş, tədbir görülmüş, günahkarlar cəzalandırılmışdır. Son illərdə isə tənqid məqalələrə obyektiv reaksiya verilmək əvəzinə, bu məqalələrə başdansovdu yanaşılır. Bu da tədbir görməli olan şəxsin bir kadr kimi öz yerində olmamasından, bacarıqsızlığından, işə məsuliyyətsiz yanaşmasından xəbər verir.

Tənqid məqalələrə aidiyyatı qurumlar tərəfindən heç bir tədbir görülməməsinə misal olaraq, “Nüanslar” qəzeti 06-12 may 2017-ci il tarixli sayında dərc edilmiş “Məhkəmənin çıxardığı qətnamənin icra şöbəsi tərəfindən həyata keçirilməməsinin səbəbi nədir?” başlıqlı məqaləmi göstərə bilərəm. Məqalədə qeyd olunur ki, Kürdəmir “Aqrotexservis” ASC-nin sədri Zamiq Abışov ASC-nin 8,7 hektar torpaq sahəsini sotlara bölgərək saxta sənədlə ayrı-ayrı şəxslərə satmışdır. Ərazidə xeyli evlər tikilmişdir və orada əhali yaşayır. Zamiq Abışov isə ailəliklə idarənin ikimərtəbəli inzibati binasını zəbt edib. Əldə olunan sənəddən məlum olur ki, Zamiq Abışovun “Aqrotexservis” ASC-nin torpağını satmağa heç bir ixtiyarı yoxdur. Belə ki, Kürdəmir rayon İcra həkimiyətindən Yolçuyeva Dürdanə Məmməd qızına ünvanlanmış 12 yanvar 2017-ci il tarixli 2/37-2 nömrəli məktubda deyilir: “Rayon Polis şöbəsinin aşadırması nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, Kürdəmir “Aqrotexservis” Səhmdar Cəmiyyətinə məxsus Kürdəmir şəhəri ərazisində yerləşən 8,7 hektar torpaq sahəsinin dövlətə qaytarılması barədə məhkəmə qətnaməsi olmuş və məhkəmə qətnaməsinin icrası Kürdəmir rayon icra şöbəsinə tapşırılmışdır”.

Məqalədən belə bir nəticəyə gəlirik ki, dövlətin 8,7 hektar torpaq sahəsini qanunsuz satan şəxs məsuliyyətə cəlb olunmayıb. Sual olunur: rayonun səlahiyyətli orqanlarının qanun pozuntusundan xəbərləri olmayıb? Görəsən onlar niyə susmağa üstünlük veriblər?

Son illərdə belə hallara da rast gəlmək olur ki, haqlı tənqidin qarşılığında jurnalist ya məhkəməyə verilir, ya ona hədə-qorxu gəlinir, ya da şantaj olunur. Mən şəxsən özümlə bağlı bir hadisəni qeyd etmək istəyirəm.

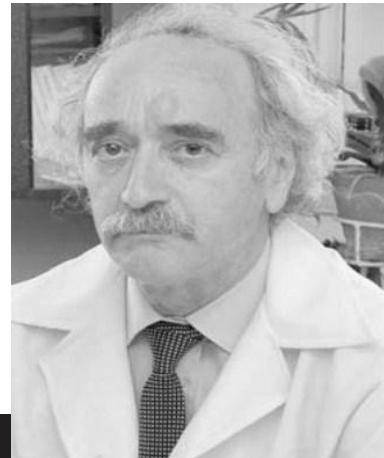
Təxminən beş il bundan əvvəlin söhbətidir. Beyləqan Meşə Mühafizəsi və Bərpası idarəsinin rəisi-nin iş fəaliyyətində yol verdiyi nöqsanları qələmə alıb qəzətdə məqalə dərc etmişdim. Həmin qəzeti məqalədəki faktlara tədbir görmək üçün Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinə (o dövrlərdə nazir Hüseynqulu Bağırov idi), eləcə də Beyləqan rayon prokurorluğununa göndərmişdim. Məqalə dərc edildikdən altı ay sonra adıçəkilən idarənin rəisi məni məhkəməyə verdi. Onun iddiası bu idi ki, mən ona yüz min manat təzminat ödəyim, üzr isteyim, həm də göstərdiyim faktlara qarşı qəzətdə tekzib verim. Üç dəfə məhkəmə iclası oldu. Məhkəmə iclaslarına o, öz nümayəndəsini göndərirdi. Mən isə öz mövqeyimi özüm müdafiə edirdim, müəssisə rəhbərinin etdiyi qanunsuzluqları faktlarla sübuta yetirirdim. Üçüncü məhkəmə iclasında işi aparan hakim qaldırılmış iddiamı rədd etdi.

Bəzi məmurlar öz işlərində qanunsuzluqlara yol verdikdə cəzadan qorxmaq, çəkinmək əvəzinə, onlarda bir arxayıncılıq, özünə güvənmək hissi yaranır. Bu isə onların qanunlara nə qədər hörmət etmədiklərini, harınladıqlarını sübut edir. Bəs, görəsən bunun səbəbi nədir? Yəqin ki, onlar qanunsuzluqlara yol verdikdə yerli hakimiyət orqanlarına və təbe olduqları nazirliklərdə, baş idarələrdə kiməsə arxalanırlar.

Qanunsuzluqlarla, korrupsiya ilə bağlı çox misal çəkə bilərəm. Demək olar ki, əksər sahələrdə qanunsuzluqlar və korrupsiya mövcuddur. Bu qanunsuzluqların və korrupsiyanın aradan qalxması üçün tutduğumuz demokratiya yolunu daha da genişləndirməli, müxtəlif təşkilatlara vətəndaşlar tərəfindən edilən şikayətlərə obyektiv tədbir görülməli, qanunsuzluq və korrupsiya faktları üzə çıxarıldıqda qanunsuzluğunu üzə çıxaran deyil, qanunsuzluğunu edən şəxslər qınaq obyekti olmalıdır. İcra orqanlarına, bələdiyyələrə, idarələrə, təmir-tikintiyə, nəqliyyata ayrılan maddi vəsaitin xərclənməsində şəffaflıq gözlənilməlidir. Bu barədə cəmiyyətə hesabat verilməlidir.

Son olaraq onu demək istəyirəm ki, qanunsuzluqlar, nöqsanlar olmasa və yaxud tez aradan qaldırılsa, bu korrupsiyaya gedib çıxmaz. Hər bir şəxs qanunsuzluq, nöqsan gördükdə buna qarşı narazılığını bildirməlidir. Lakin təessüflər olsun ki, belə deyil. Qanunsuzluq gördükdə etinasız ötüb keçir, beləliklə də qanunsuzluğun mövcud olduğu bir şəraitə uyğunlaşaraq yaşayıraq. Qanunsuzluq töredən şəxs də cəmiyyətdə özünə qarşı əks reaksiya görmədiyindən öz qanun pozuntularına davam edir və getdikcə bunu genişləndirir. Ona görə də hər bir şəxs qanunsuzluq, nöqsan gördükdə buna etinasız yanaşmamalıdır. Əfsuslar olsun ki, bu belə deyil.

**Qeyd:** Məqalə “Yeni təfəkkür” qəzeti 19 iyun 2020-ci il tarixli sayında dərc olunmuşdur. Aktuallığını nəzərə alaraq daha çox oxucunu əhatə etsin deyə təkrar çap edirik.



## HAFİZ ƏLİMƏRDANLI

# QƏZƏLLƏR

### Qərənfil

#### Zaman indi sülh istəyir

Bu dünyanın gərdişindən, yenə qəlbim qübar oldu,  
Körpələrin göz yaşından, kədər hər gün təkrar oldu.

Tərk eləmiş sevinc hissi, at oynadır iblis indi,  
Viran etmiş şəhərləri, gör necə də qəddar oldu.

Soran varmı nə istəyir, top, raketlə insanlardan?  
Düşüb yenə xam xəyalala, yalan sözlər şüar oldu.

Bölmək istər bu dünyani, xərabələr qalsa belə,  
Çiçəklənən diyarlar da, bayquşlara şikar oldu.

Bilmir, Tanrı cəza versə, əvvəl ağıl əldən gedər,  
Tarixlərdən hər iblisin aqibəti aşkar oldu.

Bəlkə-bəlkə dərk eləyər, tarixləri oxusa o,  
Bu torpağın bir ovucu, ondan qalan miqdardı.

İsgəndər də. Çingizxan da ölkələri zəbt eləmiş,  
Zaman vermiş fərmanını, taleləri oxşar oldu.

İndi dövran tam başqadır, azadlığı sevir hamı,  
Silahları məhv eləmək, güman yeni qərar oldu.

Dünya sülhə gəlmək istər, həyat bunu tələb edir,  
Silah sözü lügətlərdən birdəfəlik kənar oldu.

Ey Hafiza, silahlardan çox qüvvətli sözlər vardır,  
Sözün gücü gələcəyə aparan tək qatar oldu.

**20.04.2022**

Şəhidlərin qanıdır sənə köynək, qərənfil,  
Sevənlərin qəlbidir, sənə ləçək, qərənfil.

İndi zaman başqadır, sevənlərin dərdi var,  
Səksəkəylə döyüñər neçə ürək, qərənfil.

Sevinc, yoxsa kədərmi, sənlə həmdəm yaşayır?  
Hansı xəbərlər verər əsən külək, qərənfil?

Neçə bahar, neçə qış sənlə yola salmışıq,  
Söylə nədən küsmüsən, söylə bilək, qərənfil.

Sevənlərin istəyi, Yer üzündə sülh olsun,  
Silahları məhv edək, indi gərək, qərənfil.

Al ciçəklər, Hafiza, sevən qəlbin rəmzidir,  
Sülhə çağırış edər, bəyaz ciçək, qərənfil.

**06.05.2022**

### Həyatı mənasız edir

Sordular dostlarım, həyatın mənası nədir?  
Taledən zamanla açması, güman ki, gölər.

Hər kəsin qəlbində tutduğu bir məna vardır,  
Dövlətə, şöhrətə kimlərsə düşmüştür əsir.

Açılan ciçəyin həyatda mənası olmaz,  
Ruhu oxşaması, gəlməsə ondan xoş ətir.

Yaralı qartalın göylərdə uçmaq həsrəti,  
Qəlbində sönməyən bir istək, yeganə fikir.

Məsləhət istədim, aq saçlı qocaman dağdan,  
Susdu o, təmkinlə, gəlmədi ordan səs-səmir.

Səsimə hay verər göy ümman, güman eylədim,  
Çırpinan dalğalar, bilmədim nələr söyləyir.

Bəlkə də həyatın mənasın sevənlər bilir,  
Dastanlar oxumur, dirlənir hey sətir-sətir.

Dahilər yazmışlar hər zaman eşqdən, sevgidən,  
Eşqsız bir cəmiyyət, həyatı mənasız edir.

Eşq Ana, eşq Vətən, könül də sevda istəyir,  
Bu aləm, Hafiza, səbirlə səni gözləyir.

**03-10.03.2022**

### **Sirri aşkar etdiyindəndir**

Sevincim, sevgilim, sırrini aşkar etdiyindəndir,  
Eşqinə bu həsrətim, könlüm təkrar etdiyindəndir.

Deyirlər ol yarın usanmış, sənsiz gileyər edir,  
Güman ki, gileyi, qəlbimin israr etdiyindəndir.

Aləm hey Məcnun axtarır, Məcnun məndən alınarmı?  
Hicrdən vəslə yetsəm, hicrini izhar etdiyindəndir.

Bir xoş sözdən pərvazlansam, ürək heç vaxt əfəqən etməz,  
Etdiyim ol şükrlər, egyptə kənar etdiyindəndir.

Qəlbi sevən yarə yetmək, hər sevənə qismət olmaz,  
Ol dildarə etibarım, onun etibar etdiyindəndir.

Qeysə baxıb Məcnun olmaq, istəməzdəm, deyim ya Rəbb,  
Fəqan etsəm, yəqin, eşqimi inkar etdiyindəndir.

Səndən qabaq, ey Hafiza, eşq əhlindən yananlar var,  
Ruhları şad olar kim, bunu nübar etdiyindəndir.

**01-05.04.2022**

### **Candan nəzir eyləmişəm**

Canı canan diləmiş, verməmək olmaz ey dil!  
Nə niza eyləyəlim, ol nə sənindir, nə mənim.

**Məhəmməd Füzuli**

Xumar baxış can diləyir, can nə mənim, can nə onun,  
Can qələmlə təkrir edir, can nə mənim, can nə onun.

Bilsə qəlbim qübar edib, nədən heç bir söz deməyir?  
Cənki, düşüb ona əsir, can nə mənim, can nə onun.

Zaman necə vəfasızdır, bir can nədir, qurban verrəm,  
Yəqin göylər vermiş əmr, can nə mənim, can nə onun.

Məndən uzaq dolanarsa, könlüm dözməz bu hicranə,  
Eyləmişəm candan nəzir, can nə mənim, can nə onun.

Dedilər ki, yar usanıb, gözləməkdən ol xəbəri,  
Yəqindir ki, etsə səbir, can nə mənim, can nə onun.

Həyat ötür fəsil-fəsil, nələr ol candan dilərəm,  
Bəxtimizə yazılsın bir, can nə mənim, can nə onun.

Bir gün yəqin, ey Hafiza, ürək dilə gəlib deyər,  
Qoy qəlbimiz vursun əlbir, can nə mənim, can nə onun.

**05-06.04.2022**

### **Yenə könül nəğmə qoşar, sətir-sətir**

#### **I**

Yenə könül nəğmə qoşar, sətir-sətir,  
Fərəhindən coşub-daşar, sətir-sətir.

Torpaqlarım azad oldu, daha nə qəm?  
Tanrı özü verdi qərar, sətir-sətir.

Getdi kədər, həsrət dolu o günlərim,  
Getdi zülmət, gəldi bahar, sətir-sətir.

Vətən oğlu tarix yazdı qanı ilə,  
Ürəyimdə məskən salar sətir-sətir.

Söylənəcək neçə-neçə dastan hələ,  
Yazılacaq qəzəl, əşar, sətir-sətir.

#### **II**

Sevincimə kədər qatan bir amil var,  
Dünya yazır ondan aşkar, sətir-sətir.

Viran qalmış şəhərlərim, obalarım,  
Silinmişdir neçə məzar, sətir-sətir.

Füzulidən, Cəbrayıldan bir ad qalib,  
Ərk oluban Şuşam ağları, sətir-sətir.

Xatırlayar Pənah xanı, Natəvani,  
Tarixləri xatırladır, sətir-sətir.

Çətin günlər, gözəl Şuşam, keçdi artıq,  
Söylər qəlbim təkrar-təkrar, sətir-sətir.

İndi ürək qurmaq istər bu torpağı,  
Kömək edər pərvərdigar, sətir-sətir.

**III**

Gün gələr ki, Qarabağdan, Zəngəzurdan,  
Xoş xəbərlər alar rüzgar, sətir-sətir.

Əzan səsi məscidlərdən hey ucalar,  
Görüşünə millət axar, sətir-sətir.

Mahnı deyər yaz gələndə xarı bülbül,  
Çalar kaman, oxuyar tar, sətir-sətir.

Tək baharmı rövnəq verər bu yerlərə?  
Tayı yoxdur yağanda qar, sətir-sətir.

İnşaallah, yaradacaq burda ellər,  
Çalışacaq neçə memar, sətir-sətir.

**IV**

Hər görəndə bu diyari, alqış deyər,  
Hafız kimi bir sənətkar, sətir-sətir.

Könül istər, qələm alsın misra-misra,  
Şeir deyər, qəzəl yazar, sətir-sətir.

Bu torpaqlar əbədidir, Vətən bizə,  
Tarix əlbət, etməz inkar, sətir-sətir.

İbrət alsın, ey Hafiza, bütün bəşər,  
Qəlbimizdə bu eşq yanar, sətir-sətir.

**14-20.03.2022**

**RÜBAİLƏR və DÜBEYTLƏR****Sağalda bilərmi**

Bir saray dağılsa, yenə tikilər,  
Bir qədər pul-para kifayət edər.  
Bir könül qırılsa, dünyanın vari,  
Onu sağaltmağa yetərmi mögər?

**07.02.2022**

**Sözlər şirin olsa**

Şirin söz dinləsə sevinər ürək,  
Deyilən gələrsə ürəkdən gerçək.  
Şirin sözlər belə acı səslənər,  
Ürək istəmirsə onu eşitmək.

**23.01.2022**

**Məqsədsiz həyatın ləzzəti olmaz**

Məqsədsiz həyatın ləzzəti olmaz,  
Sevdasız həyatın həsrəti olmaz.  
Ürəkdən gəlməyən şeirin, sənətin,  
Çalışmaq əbəsdir, qiyməti olmaz.

**23.01.2022**

**Əhsən deyərlər**

Ovçuya, qaz vursa, deyərlər əhsən,  
Olur ki, hədəfdən yan ötür hərdən.  
Sərçələr ovlayıb qayıdan gündən,  
Ona ovçu deməz heç kəs ürəkdən.

**22.01.2022**

**Rübai yazdım ki**

Rübai yazdım ki, kimsə oxusun,  
Ürəyi hikmətli sözlərlə dolsun,  
Sözün dəyərini bilmirsə insan,  
Güman varmı, ona faydası olsun?

**12.01.2022**

**Şükr edər ürək**

Cocuq dil açanda sevinər ürək,  
Qəzəl oxunanda dincələr ürək,  
İnsanın zəhləsin kimsə aparsa,  
Yəqin ki, susanda şükr edər ürək.

**12.01.2022**

**Ariflər deyir**

Körpə dil açırsa şirindir, şirin,  
Bəs edər iki il sevincə yəqin.  
Bir ömür keçsə də, ariflər deyir,  
Saxlamaq bu dili çətindir, çətin.

**11.01.2022**

**Şübhələr qalar**

İnsandan on ilə alım alınar,  
Bəlkə də, çox gözəl məşhur bəstəkar.  
Heyatda bir ömür çalışsa amma,  
İnsan olduğuna şübhələr qalar.

**03.01.2022**

**Qəlbim nəğmə deməz**

Dağdan su axarmı, bulaq olmasa?  
 Şölə dil açarmı, çıraq yanmasa?  
 Qəlbim nəğmə deməz, ol yara deyin,  
 Mənli günlərini yada salmasa.

13.12.2021

**Söz ilə qurular azad bir məkan**

Şirin söz yolunu abad eyləyər,  
 Miskin söz yolunu bərbad eyləyər.  
 Söz ilə qurulsa bir azad məkan,  
 Qılınc da orada fəryad eyləyər.

09.12.2021

**Sənsiz anlarımı sənli sanmasa**

Tüstü heç çıxarmı, ocaq yanmasa,  
 Qəlbim heç susarmı, sevda anmasa,  
 Qələm də yazmaz heç, ötən günlərdən,  
 Sənsiz anlarımı sənli sanmasa.

08.12.2021

**Oyunlar içində yaşayır insan**

Həyat bir oyundur, dərk etsən əgər,  
 Qoşa atılan zər yollar göstərər.  
 Bəxtində vardırsa, əlbəttə, sənin,  
 Xanələr tutmaqdə, o, kömək edər.

10.05.2021

**Dolaşib yollarda qalar**

Ey oğul, həyatın min oyunu var,  
 Arıflər yəqin ki, yollar da tapar.  
 Dünyanı zər ilə sınayan naşı,  
 Güman ki, dolaşib yollarda qalar.

21.06.2021

**Düşünmür nələr qalacaq**

Bir həyat verilir, bizə min oyun,  
 Talemiz oyuna olmuşdur məftun.  
 Udmağa çalışır hər bir kəs ancaq,  
 Düşünmür həyatda nələr qalacaq.

13.05.2021

**Yüz il yaşasan da ömürdən deyil**

Yazıqlar ol şəxsə, sevilən deyil,  
 Sevda aləmində həmməskən deyil.  
 Həyat bir eşqdir ki, dərk eləməsən,  
 Yüz il dolansan da, ömürdən deyil.

13.05.2021

**Mənasız şeirtək, çıxacaq yaddan**

Açılib çöllərdə lalələr yaman,  
 Onlara can verib yetişən zaman.  
 Qoxusuz bir güldür, solanda tamam,  
 Mənasız şeirtək çıxacaq yaddan.

03.06.2021

**Pərişan qalası yalnız ürəkdir**

Eşitdim məhəbbət həyat deməkdir,  
 İnsana bu aləm yaman gərəkdir.  
 Məhəbbət olmayan bir dünya varsa,  
 Pərişan orada bir tək ürəkdir.

03.06.2021

**Şeir bir sərvətdir**

Şeir ruhumdur, ürəkdən qapılar açan,  
 Şeir bir quşdur, səmada asudə uçan.  
 Şeir tanrıdan verilən, sərvətdir nəhəng,  
 Gedər min illik ədavət, dərk etsə insan.

04-06.06.2021

**Açılan çıçəkdir yazılın şeir  
(rübai dəsti)**

Açılan çıçəkdir yazılın şeir,  
 Sözümə bəzəkdir yazılın şeir.  
 Şeirsiz ürəklər soyuq məzardır,  
 Sevənə köməkdir yazılın şeir.

Nadanlar şeirin qədrini bilməz,  
 Yaradan ürəyin sərrini bilməz.  
 Ömrünü dövlətə sərf edən cahil,  
 Yaratmaq eşqimin cəbrini bilməz.

06-07.06.2021

**Yəqin unudar**

Hafiza...

Tanrı ilham versə, qəzəl yazılar,  
Bir qəzəl yazanda, dərd-qəm azalar.  
İlhamı olmayan şairlər deyim,  
Vaxt gələr, yazmağı tamam unudar.

07.07.2021

**Həyatda öz yeri vardır**

Həyatda hərənin öz yeri vardır,  
O yerdə olanda hörmət qazanır.  
Əfsuslar, yerində deyilsə insan,  
Etdiyi əməldən könül bulanır.

21.07.2021

**Tapsam öz yerimi, qalar izlərim**

Gəl, mənə söyləmə səhvdir sözlərim,  
Dilim söyləyirkən, görür gözlərim.  
Öz yeri həyatda vardır hər kəsin,  
Tapsam yerimi mən, qalar izlərim.

31.07.2021

**Olmasa o qəmli günlər**

Bilmirəm sevinc çox, bilmirəm kədər,  
Bəzən də sevinclə kədər bərabər.  
Həyatda olmasa o qəmli günlər,  
Sevincin qədrini söylə kim bilər?

19.08.2021

**Görmədim heç mən**

Gəzdik bu dünyani azacıq biz də,  
Yalnız qəm topladıq bu gəzhagəzdə.  
Yazılıq, açılmadı bir müşkülüümüz,  
Getdik həsrətimiz ürəyimizdə.  
*Ömər Xəyyam (tərcümə Mikayıl Müşviqindir)*

Dedilər şərab iç, ömrün xoş keçər,  
Azalar onunla guya qəm-kədər.  
Zaman dilə gəldi, inanma gəl sən,  
Meydən xoşbəxt adam görmədim heç mən.

20.08.2021

**Ad-san qazanar**

Dağlar uca olmaz, yoxsa yamaclar,  
Yamacla ölçülür ucalan dağlar,  
Bir uca zirvənin dörd-bir yanında,  
Yamaclar onunla ad-san qazanar.

20.08.2021

**Qayıdar**

Əcəl ox atdim, qalxanlar heçdir,  
Gümüşlər, altınlar, sultanlar heçdir.  
Nə qədər aləmi gözdən keçirdim,  
Yaxşılıq yaxşıdır, qalanlar heçdir.  
*Ömər Xəyyam (tərcümə Mikayıl Müşviqindir)*

Verilir insana əməllə dəyər,  
Ötsə də yüz illər, adı səslənər.  
Saraylar bir zaman sahibsiz qalar,  
Həyatdan getsə tək ustad sənətkar,  
Qiymətli sərvətlə yenə qayıdar

22-23.08.2021

**Düzəlməz**

Zamanla ağılsız insan düzəlməz,  
Yoluna cil-çıraq salsañ düzəlməz.  
Qocalsa deyərlər saqqalı ağdır,  
Ağsaqqal deməklə yalan düzəlməz.

13.10.2021

**Dünya yalanlarla əbədi qalar**

Uşaq yalan desə tənbeh olunar,  
Böyük yalan desə cəzasın alar.  
Dövlət yalanlardan dağılıb gedər,  
Dünya yalanlarla əbədi qalar.

14.10.2021

**Belə rəvayət var**

Belə rəvayət var, fil qocalanda,  
Ölüm vadisində yollanır sonda.  
Yüz il ömür sürsə insan dərk etməz,  
Qonaqdır, gedəcək vaxtı çatanda.



## NAMIQ ZAMAN

### BİR QƏRİB AĞLAYIR...

Dördi bu dünyanın özündən ağır,  
Üzündən-gözündən qüssə, qəm yağır.  
İllərdi həsrətlə yollara baxır,  
Bir qərib ağlayır burda vətənsiz.

İşləri düzəlib yatmaz biçimə,  
Bilmir el-obası necə keçinə.  
Baxıb köks ötürür durna köçünə,  
Bir qərib ağlayır burda vətənsiz.

Fikrini başına yıga da bilmir,  
Dolub bulud kimi, yağa da bilmir.  
Əl atıb düşməni boğa da bilmir...  
Bir qərib ağlayır burda vətənsiz.

Kədəri bəllidir halından belə,  
Xoşlamaz car çəkib, gətirsin dilə.  
Yaralı qartaltək çırpınır elə,  
Bir qərib ağlayır burda vətənsiz.

Günbəgün doğranır səbrinin üstə,  
Şər gəlir zülmünün, cəbrinin üstə.  
Ölsə, “nakam” yazın qəbrinin üstə,  
Bir qərib ağlayır burda vətənsiz.

Üzülüb möhnətdən, bezib inləyir,  
Əl açıb, Allahdan imdad istəyir.  
Namiqi Laçına qovuşdur, - deyir,  
Bir qərib ağlayır burda vətənsiz!..

### RAMİZ İSMAYIL

#### AĞLAYIR...

*(Laçından qaçqın düşüb Ağdaşda bir daxmaya  
siğınan və məmurlar tərəfindən o da əlindən alı-  
nan dəyərli ziyanı və şair Namiq Zamana)*

Nə vaxtdan bəridi didərgin düşüb,  
“Vətən, Vətən” deyib yaman ağlayır.  
Boğazından çörək keçmir, su keçmir,  
Süfrəsinə zəhər daman ağlayır.

Qəlbinin ağrısı gözündən bəlli,  
Naləsi, ağrısı sözündən bəlli.  
Canının yanğısı közdən bəlli,  
Ocağında tüstü-duman ağlayır.

“Üzülüb möhnətdən bezib” deyəsən,  
Allahdan əlini üzüb deyəsən.  
Nakam taleyindən küsüb deyəsən,  
Heç kimdən gözləmir aman, ağlayır.

Yad torpaqdan gələn xeyri istəmir,  
Bir əl boyda qəbir yeri istəmir.  
Hədər gedən ömrü geri istəmir,  
Qalan ömrə varmı güman, ağlayır.

Baxır həsrət-həsrət durna köçünə,  
İllər qar ələyib qara saçına.  
“Qibləm” deyib, durub üzü Laçına,  
Qərib eldə Namiq Zaman ağlayır.

Şair nələr çəkir, nadan unamaz,  
Ramiz dərd əhlidi, duyar, qınamaz.  
Bir əlində qələm, bir əlində saz,  
Tanrıdan mərhəmət uman ağlayır,  
Qərib eldə Namiq Zaman ağlayır.

20.09.2015, Bilgəh qəsəbəsi

**ŞƏHİD ATA-ANALARINA**

Sən ey şəhid anası,  
Sil gözünün yaşını!  
Sən ey şəhid atası,  
Sən də dik tut başını!

Yurdunun dar gündündə  
Dada yetən oğulun,  
Şıqışılıb düşmən üstə,  
Öndə gedən oğulun  
Nə anası ağlayar,  
Nə atası yas tatar...

Siz böyüdüñüz onu -  
İgid oldu, ər oldu.  
El-obaya fəxarət,  
Vətənə əsgər oldu.

Qan uddurdu yağışa,  
Məzar qazdı oğlunuz.  
Öz canıyla-qaniyla  
Tarix yazdı oğlunuz.

Məğlub etdi bir anda  
Zülməti, əsarəti.  
Dillərdə dastan oldu  
Hünəri, cəsarəti.

Sınmadı, əyilmədi,  
Haqqı tutdu üzünü.  
Vətən yaşasın deyə,  
Qurban verdi özünü.

Yoxluğuya doğulub,  
O, təzədən var oldu.  
Şəhadətə yüksəlib,  
Əbədiyaşar oldu.

Ruhuna dua edib,  
Rəhmət olsun - deyirik.  
Məzarının öündə  
Qürurla baş əyirik.

İgid oğul böyüdən  
Əlinizdən öpürəm.  
"Vətən sağ olsun" deyən  
Dilinizdən öpürəm.

Sən ey şəhid anası,  
Sil gözünün yaşını!  
Sən ey şəhid atası,  
Sən də dik tut başını!

Yurdunun dar gündündə  
Dada yetən oğulun,  
Şıqışılıb düşmən üstə,  
Öndə gedən oğulun  
Nə anası ağlayar,  
Nə atası yas tatar...

**ZƏFƏR GÜNÜN MÜBARƏK**

Sən ey səsi-sədası min illərdən gələnəm,  
Taleyimə, ömrümə günəş kimi gülənəm,  
Sənsən qürur mənbəyim, sənsən iftixar yerim,  
Damarda coşan qanım, köksümdə çarpan үrək  
Ey şanlı məmləkətim, Azərbaycanım mənim,  
Sənə zəfər yaraşır, zəfər günün mübarək!

Dünya qədər ulusan, sən tarixin özüsən,  
Zülmətlərə nur saçan sökülən dan üzüsən,  
Məramın haqq yoludur, haqqın görən gözüsən,  
Şəhidlərin haqqını unutmayaq biz gərək  
Ey şanlı məmləkətim, Azərbaycanım mənim,  
Sənə zəfər yaraşır, zəfər günün mübarək!

Qanlarıyla yudular torpağını, daşını,  
Bahara döndərilər xəzanını, qışını,  
Yarana məlhəm olub, dikəltidilər başını,  
İgidlərin-ərlərin öz canından keçərək  
Ey şanlı məmləkətim, Azərbaycanım mənim,  
Sənə zəfər yaraşır, zəfər günün mübarək!

Həmişə zirvələrdə dalğalansın bayrağın,  
Qalıblər cərgəsindən yetsin bizə sorağıñ,  
Pozulmasın heç zaman çal-çağırin, növraqıñ,  
Nə qədər ömrümüz var, səni belə şad görək  
Ey şanlı məmləkətim, Azərbaycanım mənim,  
Sənə zəfər yaraşır,  
zəfər günün mübarək,  
zəfər günün mübarək!

08.11.2021

**BİLƏN YOXDU...**

Bu başında zülüm-zillət yaşadıq,  
Bilən yoxdu nə yazılıb o başda.  
Deyirlər ki, orda bahar çağıdır,  
Sümüklərim sizildədi bu qışda!

Uydurmalar müdam sudan durudu,  
Güman yeri “İsrafilin suru”du.  
Həqiqətlər baltalandı, qurudu,  
Yalanlara aldanımmı bu yaşıda?!

Namiq Zaman, qismətindi ahu-zar,  
Ömrün əzab, dünya sənə oldu dar...  
Deyəcəklər: orda tənha məzar var,  
gedək görək nə yazılıb o daşda!

### BU PAYIZ...

Bu payız bir dünya dərd-qəm gətirdi,  
Bu payız nə yaman üzüdür məni.  
Bu payız ömrümü yedi-bitirdi,  
Bu payız nə yaman üzüdür məni.

Əzəldən tamarzı qalmışam yaza,  
Günəşli günlərim dönüb ayaza.  
Bu payız bənzəmir özgə payiza,  
Bu payız nə yaman üzüdür məni.

Yaxılar yarımad pis olan yerdə,  
Çətin mən sevinib-gülərəm bir də.  
Dindirir könlümü qəm pərdə-pərdə,  
Bu payız nə yaman üzüdür məni.

İnləyən qəlbimin közərmiş simi,  
Gah məni ağlayır, gah da bəxtimi.  
Qış da görməmişdim bu payız kimi,  
Bu payız nə yaman üzüdür məni.

Həyat nə şirinmiş, ömür nə acı,  
Fələyin hökmünün yoxdur əlacı.  
Kökündən qurudur otu, ağacı,  
Bu payız nə yaman üzüdür məni,  
Bu payız nə yaman üzüdür məni.

### 2021-ci ilin payızı

### HƏYAT YOLLARIM

Baxıb keçmişimə qəhərlənirəm -  
Gör həyat yollarım hayandan keçib...  
Bəxtimin çırağı vətəndən çıxıb  
Qurbətə ilk qədəm qoyandan keçib!

Bilmədim kim çıxdı yolumun üstə,  
O vaxtdan yollarda bitib qalmışam.  
Arzular can verib qolumun üstə,  
Ümidin əlindən tutub qalmışam.

Köz üstə yağ kimi əriyib ürək,  
Puç olan ömrümə yas saxlamışam.  
Ölsəm, kim ağlayar - nəyimə gərək,  
Sağ ikən özümə çox ağlamışam.

### BİR GÜN...

Bir gün son mənzilə yetəcək ömrüm,  
Yığışış gedəcəm mən də dünyadan.  
Alacaq əlimdən verdiklərini,  
Heç nə qalmayacaq məndə dünyadan.

Sozalmış bədənim bir yarpaq kimi  
Üzülüb budaqdan yerə enəcək.  
Nazını çəkdiyim gülün-çiçəyin  
Ətri də sinəmdə buza dönəcək.

Bir nəgmə susacaq dodaqlarımızda,  
Köksümdə firtına çağlayacaqdı.  
Görən, kim olacaq o an yanımızda,  
Kim mənim halıma ağlayacaqdı!?

Son dəfə səmaya baxacaq gözüm,  
İşıqlı qəlbimə zülmət çökəcək.  
Asılıb havada qalacaq sözüm,  
Son kəlməm dilimdə zillət çəkəcək.

Qopacaq yerindən ömrün məhvəri,  
Tamarzı qalacam səsə-sədaya.  
Gözüm görməyəcək gözəllikləri...  
Dəhşətdir düşünmək, dəhşətdir, vallah,  
Bir də gəlməyəcəm mən bu dünyaya!

Getsəm də dünyada izim qalacaq,  
Axı nə fərqi var, - qalsın-qalmasın...  
Çox da, deyiləsi sözüm qalacaq,  
çox da ki dünyada gözüm qalacaq,  
Təki məndən sonra dünya yaşasın,  
Təki dünyamıza bir şey olmasın!

### BU ÖMRÜ

*Mən bu ömrü elə belə yaşadım.*

**Mədinə Gülgün**

Öz haqqım var, öz inancım, öz andım:  
Söz - ümidi, söz - diləyim, söz - andım.  
Hər gününə ölümsüzlük qazandım,  
Ölə-ölə yaşamadım bu ömrü.

Mən zamanı ada-sana yaşadım,  
Məşəl kimi yana-yana yaşadım.  
Duya-duya, qana-qana yaşadım,  
Bilə-bilə yaşamadım bu ömrü.

Od üçün də, su üçün də ağladım,  
Heç bilmədim nə biçimdə ağladım.  
Ömür boyu öz içimdə ağladım,  
Gülə-gülə yaşamadım bu ömrü.

Ürəyini üzə-üzə daşdım,  
Ağrısına dözə-dözə daşdım,  
Doğru yola, halal sözə daşdım,  
Elə-belə yaşamadım bu ömrü.

Neçə sərr var həyatın hər donunda,  
Kim bilir ki, nə olacaq sonunda.  
Namiq Zaman ünvanı var onun da -  
Hədər yerə yaşamadım bu ömrü.

### CƏNNƏT O DAĞLARIN O ÜZÜNDƏDİ

Ən gözəl şeirimdi, şeiriyyatimdi,  
Ovxarlı qılincım, köhlən atımdı.  
Gənclik təravətim, xoş ovqatimdi, -  
Cənnət o dağların o üzündədi.

Baba əmanətim - yurdum, oylağım,  
Dar gündə dayağım - obam, oymağım,  
Ağzımın ləzzəti - balım, qaymağım...  
Cənnət o dağların o üzündədi.

Bir vaxt ilham dağım, söz dağım olub,  
O üzlü-bu üzlü öz dağım olub.  
(Ta indi o dağlar gözdağı olub),  
Cənnət o dağların o üzündədi.

Kəkliyi, sonrası lal olubdu, lal,  
Lalənin bağırdı çoxalıbdı xal!  
Qayada dağ kəli, zirvədə qartal...  
Cənnət o dağların o üzündədi.

Hər axşam düşəndə, söküldəndə dan,  
İnləyir qürbətdə bir qərib mehman!  
Könlümün arzusu, dərdimə dərman  
Cənnət o dağların o üzündədi...

Dedim ki, ey könül, az kədərlən, az,  
Sabaha ümidi, xoş arzudan yaz!  
Yaralı “Ağrıdağ”, “Savalan”, “Qafqaz”...  
Cənnət o dağların o üzündədi.

Səbrimiz tələdi, duzaqdı bizə,  
Hələ ki o yerlər uzaqdı bizə!  
Hələ ora getmək yasaqdı bizə...  
Cənnət o dağların o üzündədi.

Namiq, min dərdi var hər gülən kəsin,  
Naləsi can alar boğulan səsin!  
Bu üzdə dost-tanış qoy inciməsin,  
Cənnət o dağların o üzündədi.

### APARIN, DAĞLARDA DƏFN EDİN MƏNI

Belə yaşamaqdan bezmişəm daha,  
Aparin, dağlarda dəfn edin məni!  
Gümanım qalmayıb gələn sabaha,  
Aparin, dağlarda dəfn edin məni!

Həsrətdən, möhnətdən uzaq olaram,  
Təzədən qayıdır uşaq olaram,  
Yenə də sevdalı aşiq olaram,  
Aparin, dağlarda dəfn edin məni!

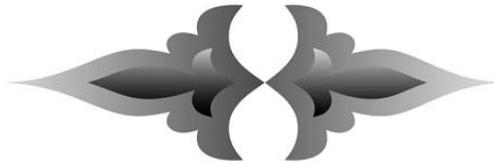
Nəğməli-büsətlə telə dönərəm,  
Coşaram, kükrəyən selə dönərəm,  
Bir əsim xəfifcə yelə dönərəm,  
Sürünə-sürünə sinəsi üstə,  
Öpüb-oxşayaram torpağı, daşı,  
Aparin, dağlarda dəfn edin məni!

Səhərlər yuxudan tezdən oyanıb,  
Çəməndə çicəyə, şəhə boyanıb,  
O məğrur qartalla qoşa dayanıb,  
Zirvədən Günəşi salamlayaram;  
Bahara çevrilər ömrümün qışı,  
Aparin, dağlarda dəfn edin məni!

Namiq də qürbətin zülmünü daddı,  
Ümidlə yaşamaq boş bir inaddı.  
Aranın havası ruhuma yaddı,  
Aparin, dağlarda dəfn edin məni,  
Aparin, dağlarda dəfn edin məni!



# MÜHASİRƏ HƏKAYƏLƏRİ



**AYAZ İMRANOĞLU**

## MÜHASİRƏ

Zil qaranlıq gecədə nə ulduzlar sayışır, nə də Ay bərəq vururdu. Yeddi nəfərlik kəşfiyyat dəstəmiz lal-dinməz dar cığırla addimlayırdı, lazım olanda əl hərəkətləri ilə bir-birini başa salır və anlayırdılar. Bu yerlərin təhlükəli olduğunu bilirdik, düşmən hər yana minalar basdırılmışdı. Ona görə də qarşıda minaaxtaran gedir, həm də bələdçilik edirdi. Hər ad-dimimizə göz qoyur, tez-tez də cığırdañ kənara çıxmamağımızı tövsiyə edirdi. Hava dumanlı olduğundan sırayla gedən dəstəmiz həmişəkindən fərqli olaraq indi ara məsafləsini qısaltmışdı. Düşmən mövqeləri təpənin o üzündəki sığınacaqlarda idi. Təyin olunmuş vaxtda düşmənin arxasına keçib işgal altındaki kənddə hərbi texnikaların, artilleriya qurğularının yerləşdiyi yerləri müəyyən edib qərargaha xəbər verməliydik. Oradan mütəmadi olaraq cəbhəyanı kəndlərimiz top, mərmi ilə atışə tutuldu.

Ora çatmağımıza təxminən yarım saat qalırdı. Səhərin açılmasına isə iki saatdan da az vaxt vardi. Six kolluqlardan, qalın meşələrdən keçirdik. Birdən minaaxtaran əlini yuxarı qaldırıb dayandı. Təhlükə olduğunu anlayıb biz də yerimizdən tərpənmədik. Fikirləşdim ki, cığırda mina basdırılıb. Minaaxtaran cığırı təmizləsin ki, yolumuza davam edək. Minaaxtaran isə silahını hazır vəziyyətə gətirib qarşıya tuşlamışdı. Dəstə üzvlərindən kimsə yavaş səslə:

-Mühasirəyə düşdük, - piçıldadı.

Üç tərəfdən mühasirəyə alınmışdıq. Kolluqlarda, ağaclar arxasında xeyli düşmən qüvvəsi dayanmışdı, nə dinir, nə də atış açırdılar. Eləcə silahlarını bizə tuşlamışdılardı, bizi gülləbarana tutub məhv etməmələrinə təəccübə baxırdıq, axı hər birimiz onların nişangahindaydıq.

Dəstə başçısı olduğumdan döyüşçülərin hamısının gözü və diqqəti mənə yönəlmüşdi. Qərarı mən verməliydim. Kəşfiyyatçının atış açması fövqəladə hal olduğundan bir qərara gələ bilmirdim, eləcə düşmən tərəfə baxırdım. Aramızda məsaflə iyirmi, iyirmi beş addım olardı.

Sübə küləyi əsdikcə onlar yerində dayana bil-məyib tərpənirdilər, soyuq külək onları da üzüdürdü, ara-sıra ayaqqabalarının səsi, geyimlərinin xışltısı eşidildirdi.

Tuncay sükuta dözməyib piçıldı:

-Bizi atışə tutmamaqda onların məqsədi var, əsir götürmək isteyirlər, sonra da sorğu-suallı, işğəncələr...

Uğur onun dediklərinə düzəliş etdi:

-Yəqin əlavə kömək gözləyirlər ki, bizi sağ-sala-mat ələ keçirsinlər. Elə bir şey olsa hamımız bir yerdə özümüzü partlatmalıyıq ki, onlara dil verməyək.

Tuncay:

-Hə, bir yerdə şəhadətə qovuşmaqdan başqa yolumuz qalmayıb.

Artıq bir saat olardı yerimizdə durmuşduq. Yedidimiz də bir yere toplanıb kürəklərimizi bir-birinə söykədik, silahlarımızı hazır vəziyyətə gətirib, əlimiz tətkidə məqam gözləyirdik. Düşmən üstümüzə yerimirdi. Uğur yenə dilləndi:

-Havanın işıqlanmasını gözləyirlər yəqin, əsir düşməyimizə lap az qalıb. Gəlin özümüzü partlat-mamışdan əvvəl kəlməyi-şəhadətimizi oxuyaq.

Vüqar hüznlü səslə:

-Mən kəlməyi-şəhadəti bilmirəm axı.

Tuncayın onun üzünə baxıb, - biz oxuduqca sən də təkrar edərsən, - təklifi Vüqarı sakitləşdirdi.

Uğurun ürəyi dolu idi:

-Müəllimimiz deyirdi ki, kəşfiyyatçı heç vaxt əsir düşməməlididi. Əsir düşərsə, düşmən ona işğəncə verəndə dözməyib sirrləri açar, qarşı tərəf hər şeyi öyrənər. Yəqin məqsədləri budur.

-Bizimkilər neçə gün öncə Qərb bölgəsində səkkiz nəfərlik kəşfiyyat qrupunu əsir götürüb, bir nəfər qaçmaq istərkən yaralanıb. Bəlkə bizi əsir götürüb öz əsirləri ilə dəyişmək istəyirlər, - nəhayət mənim də dilimin qifili açıldı.

Qumbaralarımızı çıxarmışdıq, hamı mənim son qərarımı gözleyirdi ki, qumbaranın çaxmağını çəkib sinəmizə sıxaq, özümüzü partladaq.

Mənsə plan çizirdim: "necə edim ki, qrupumuz mühasirədən sağ-salamat qurtula bilsin". Amma nə illah edirdim çıxış yolu tapa bilmirdim. Aciz hala düşmüştüm, çevrilib əsgərlərin üzünə baxdım, baxışlarından hiss edirdim ki, hamı çıxılmaz vəziyyətdə ölüm anını gözləyir. Təkcə Vüqarın gözlərindən imdad oxunurdu.

Dan yeri söküldü, bir azdan səhər açılacaqdı. Təbiət öz gözəlliyi ilə gözümüzü oxşayacaq, qurtulmaq, yaşamaq eşqi içimizdə boy atacaqdı. Bu vaxt Yelmar üzündə-gözündə sevinclə gülümsədi:

-İt uşağı bizi aldadıb. Bunlar erməni əsgərlərinin maketləridir.

Yeddimiz də eyni anda gözlərimizi maketlərə zillədik, xeyli maketlərin duruşuna, düzülüşünə baxıqlıdan sonra içimizdə əminlik yarandı ki, aldamışıq.

Tuncay irəli atılaraq döyüşü dostlarına səsləndi:

-Komutan, burada dayanmaq olmaz, gələ bilərlər, irəliyə də, arxaya da getmək artıq gecdir. Ney-ləməliyik?

Kolluq böyük bir sahəni əhatə edirdi. Qərara gəldik ki, kolluğun dərinliyinə çəkilib yeddi nəfərlik dərin bir quyu qazaq. Çalanı qazib ora girdik. Çalanın üstünü gəndalaş budaqları ilə örtük ki, bütün günü burada qalacağıq. Gecə isə yarımcıq qalmış əməliyyatı yerinə yetirərik.

Yelmarın - acıdan qarnım guruldayır, - deməsinə hamımız gülüşdük. Həqiqətən acmışdıq.

Gecə əməliyyatı uğurla yerinə yetirdik, düşmənin hərbi texnikasını, silah-sursat bazasını, canlı qüvvələrinin yerləşdiyi yerləri xüsusi şifrə ilə hərbi hissəmizə ötürdük. Başqa yolla geri qayıdırıq. Düşmən mövqelərini yenicə tərk etmişdi ki, güclü atəş səsləri eşitdik.

-Düşmənin bütün hərbi obyektləri, bazaları, canlı qüvvəsi darmadağın edildi! - Vüqarın sevincinə hamımız qoşularaq bir-birimizi qucaqladıq.

Vaqfin sözlərindən elə bil ki, canımız qızdı:

-Bu gecə elə də soyuq keçmədi. Hava çox müla-yim idi...

23.11.2020

## BAYRAQSANCAN

Strateji yüksəklik uğrunda neçə gündür şiddetli döyüşlər gedirdi. Bu günlər ərzində düşmənin xeyli canlı qüvvəsini, hərbi sursatını möhv etmişdi. Hədəfləri dəf etsək də, hələ şış uclu qayaya düşmən nəzarət edirdi. Bel sütunu qırılan ermənilər arxadan gələn köməklə gücünü toplayıb müqavimət göstərirdi.

Güclü yağış döyüşü səngitmişdi. Fürsətdən istifadə edib növbəti döyüş üçün yeni plan çizdim. Sabahkı döyüş şış uclu qayada həllədici olmalı, bayraqımız ora sancılmalıdır, qalib gələcəyimizə inanırdıq.

Düşmənə üç tərəfdən hücum etsək də, dördüncü tərəfi tuta bilmirdik. Sıldırıq qayalıq olan tərəfin bircə cığırı vardı ki, pusquda duran ermənilər həmlələrimizin qarşısını oradan ala bilirdi. Düşmənin gücü tükənəndə həmin cığırla kömək gəlirdi. Kəşfiyyatımız şad xəbərlə qayıtmışdı. Dördüncü tərəfdə şış uclu qayaya qalxan cığırla yanaşı, həm də yeraltı yol da varmış.

Döyüş planına əlavələr etdim. Yeraltı yol partladılmalı, cığır və qayalıq xüsusi təyinatlılar tərəfindən nəzarətə götürülməlidir. Plan baş tutsa şış uclu qayada olan düşmən qüvvələri mühasirəyə düşüb qısa vaxtda ya təslim olacaqlar, ya da möhv ediləcəklər.

Səhər erkən hücumu başladıq, hər şey plan üzrə gedirdi. Dörd tərəfli hücumla düşmən şış uclu qayada zərərsizləşdirildi, sağ qalanlar əsir götürüldü.

Qayaya qələbə bayrağını sancmaq məqamı yeqişmişdi, bu şərəfə layiq əsgəri də seçmişdim. Heç kimin gözləmədiyi hadisə baş verdi. Başqa bir əsgər icazəsiz-filansız bizdən aralanıb şış uclu qayaya doğru qaçıdı. Hamı təşvişlə silahlarını şış uclu qayaya tuşladı. Durbinlə müşahidə aparsam da qayada şübhəli heç nə görmədim. Hamımız - zabitlər və əsgərlər qeyri-adi, yaxud xoşagəlməz hadisə baş verəcəyinin həyəcanını yaşayırıq.

Əsgər qayanın zirvəsinə qalxıb bir anlıq çevrilib bizə baxdı, paltarının altından - sinəsindən çıxardığı bayraqı öpüb əlləri ilə yuxarı qaldırıb dalğalandırdı. İri ağac budağı tapıb bayraqı ona bağladı, yerə basdırıb ətrafına qaya parçaları düzdü ki, aşmasın, möhkəm dayansın. Ayağa durub üst-başını çırpıb əlini düyünləyib yumruğunu havaya qaldırdı, gur səslə - "Qələbə bizimdir!" - hayqırdı.

Bayaqdan durbinlə onun hər hərəkətini izləyirdim. Əsgər xoşbəxt-xoşbəxt bayraqa baxıb qürurlanırdı. Onun sevinci qəribə göründü mənə.

Qayanın zirvəsindən aşağı düşüb yanımıza gəldi. Onu ciddi tənbəh edəcəkdim. Yanıma çatmağa beş-on addım qalmamış ciddi görkəm alıb hərbi addımlarla mənə yaxınlaşdı, şax dayanıb raport verdi:

-Cənab polkovnik, əsgər Nadirli dövlət bayraqımızı yüksəkliyə sancdı.

-Azad, əsgər! Bu nə özbaşınalıqdır! Sənə kim icazə verib ora bayraq sancasan? - qışqırdım.

-Cənab polkovnik, o bayraq illər önce könüllülər batalyonunda qəhrəmanlıqla döyüşüb şəhid olan atamin tabutunun üzərinə sərilmis bayraqdır. Atamgilin son döyüşü bu yüksəklilik uğrunda olub. Düşmənə havadarlıq edənlərin gücü nəticəsində burada qan töküllüb, o qanın izləri indi də bu torpaqdadır. O vaxt burada qeyri-bərabər güclərin döyüşləri olub, düşmənə kömək edən ədalətsiz, sülhə düşmən siyasi və hərbi qüvvələrin ermənilərə himayəsi nəticəsində Vətənini, torpaqlarını qoruyanlar məğlub olmuşlar. Söz vermişdim ki, atamın, onun döyüş dostlarının intiqamını alacağam. Arzum ürəyimdə qalmadı, atamın tabutu bükülmüş üçrəngli Vətən bayrağı indi qələbə bayrağı kimi işi uclu qayada - atamın yurdunda dalgalanır.

-Sən Ağqaya elindənsən?

-Bəli, cənab polkovnik, bura mənim doğuldum, uşaqlığım keçən yerlərdi. Müharibə başlayan dan məcburi köçkün olduq. Nəhayət bu günü də gördük, yurdumuz düşmən torpağından azad olundu.

İyirmi yeddi il idi ki, bu yerlərin həsrəti ilə yaşayırdıq. Müharibə başlayan günü özümə söz vermişdim ki, ilk qələbə bayrağını kim sancsa ona qol saatımı hədiyyə edəcəyəm, artıq o məqamı da gördük. Saatımı qolumdan açıb onun qoluna bağlayıb alnından öpdüm. Zarafatıyanı və ərkələ barmağımı silkələdim:

-Polkovnik saatıdı, ha, yaxşı qoru.

-Oldu, cənab polkovnik, qiymətli hədiyyə kim qolumda hər zaman gəzdirəcəyəm. Lap elə xarab olub işləməsə belə...

-Afərin sənə, şəhid övladı...

Kövrəlməyimi əsgərlərdən gizlədə bilmədim...

**22.11.2020**

## **GENERAL VƏ QARI**

Vətən müharibəsi gedirdi. Müzəffər ordumuzdan hər gün yeni qələbə xəbərləri gəlirdi. Sürucusu olduğum general gecəsini, gündüzünü əsgərlərlə birgə keçirirdi. Yatmayı da, yeməyi də onların yanındaydı. Bəziləri kimi kabinet, kreslo generalı deyildi. Vacib iş olanda şəhərə - qərargaha helikopterlə gedirdi.

Bir dəfə isə generalı şəhərdən cəbhəyə avtomobilə gətirməli oldum. Yol boyu dinib-danışmır, nə barədəsə düşündürdü. Uzun yol artıq geridə qalmışdı, döyük bölgəsinə yaxınlaşırıldı, qarşıda cəbhə xəttiyydi. Bir az da irəli getmişdik ki, yoluñ sağ və sol tərəfində dayanmış adamları gördük. General onları görüb təəccüblə yoluñ hər iki tərəfini əhatələmiş insanlara tərəf əlini uzatdı:

-Əsgər Kərimli, onlar niyə burada durub?

-Cənab general, onlar ordumuza ərzaq, paltar göndərmək üçün yola çıxıblar. Gözləyirlər ki, hərbi maşınlar gəlsin, ərzaqları və paltarları onlara versinlər.

-Axı ərzaq təminatında, geyimdə problemimiz yoxdur, dövlətimizin orduya qayğısı yetərincədir.

-Cənab general, onlar da döyüşçülərimizə maddi və mənəvi dəstək olmalarını bu cür bildirirlər. Yardımlar əsasən isti corab, əlcək, alt paltarları, siqaret olur.

-Xalqımızın döyüşçülərimizə sevgisinə heyrətlənməmək olmur. İlahi, bu xalq qələbə üçün necə də təşnə imiş, - üzünə qayğılı ifadə qondu. Nə düşündüsə, - maşını yavaş sür, onların əhval-ruhiyəsini yaxından görmək istəyirəm, - söyləyəndə peşəkar hərbçi sərtliyindən əsər-əlamət qalmaçıdı.

Avtomobilin sürətini lap azaltdım, o, şüşəni aşağı salıb yoluñ kənarına düzülmüş adamlara qurur hissi ilə baxırdı, hələ indiyə qədər onun belə sevinçini görməmişdim. General elə xoşbəxt görünürdü ki...

Adamların hər birinin yanında cəbhəyə göndərmək üçün nəsə vardı - kiminin yanında su dolu qablar, kiminin qarşısında iri yemək qazanları, kiminin də qucağında siqaret qutuları. Qız və gəlinlər də əllərində isti corablar, yun əlcəklər tutmuşdular, daha nələr, nələr. General bunlara baxa-baxa, - xalqımızın yolunda hər cəfaya dözmək şərəfdir, - piçildədi.

Yoluñ kənarında dayananlardan azca aralıda bir nurani qarı durmuşdu. O, gözlərini qiyıb bizim avtomobilə baxdı, belini dikəldib dayandırmağımız üçün əlini qaldırdı. Qarı qapqara geyinmiş, başını qara şalla örtmüştü. General mənə tərəf çevrilib:

-Saxla görüm, bu qarı burda niyə dayanıb, yəqin oğlu ya nəvəsi şəhid olub ki, qara geyinib. Görünür hansısa problemi var. Bəlkə dərdinə çarə tapa bildik. - dedi.

Avtomobili saxladım. General düşüb qarının yanına getdi, çatan kimi soruşdu:

-Nənə, bu soyuqda niyə burda dayanmışan?

Qarı əlindəki sellofon torbanı generala uzatdı:

-Qadanı alım, öz əlimlə bişirmişəm, yuxa çörək-lərdi, acliğınız olanda yeyərsiniz. Bircə oğlum Birinci Qarabağ müharibəsində şəhid oldu. Onun yeganə yadigarı nəvəmi zülm-zillətlə böyütdüm. İkinci Qarabağ döyüslərinə nəvəm könüllü getdi. Cəbhəyə yola düşən vaxt təndir yapirdim. Nəvəm Yadigar yük maşınınına minərkən yapıdığım çörək əlimdə qaldı. Maşın gedə-gedə nəvəm qışqırkı ki, ay nənə, döyüsdən qayıdanda yeyəcəm o çörəyi. İndi hər çörək bişirəndə nəvəm yadıma düşür. Yol qıraqına çıxdım ki, əsgərlərə çörək göndərim, yeqin nəvəmə də çatar.

-Sağ ol, ay nənə, - kövrəlmış general özünü şax saxlamağa çalışdı, torbanı götürdü, qarının ağarmış saçlarına sıgal çəkdi, əylilib gümüşü tellərini qoxuladı, - eynən anamın saçlarının qoxusu gəlir, - söz-lərini kənardakılar eşidib mütəəssir oldular. Bu dəfə əylilib nənənin saçlarından öpdü.

Nənə generala bir söz demədən mat-məəttəl baxıldı. Dolmuş bulud kimi kövrələn general maşına əyləşib "sür" deyəndə səsi titrəyirdi. Yola davam etdik. General torbadakı yuxa çörəklərdən birini götürdü, dürməkləyib yeməyə başladı...

Maşın qarını arxada qoyub irəli şütyəndə o, qəddini dikəldib, əlini yuxarı qaldırıb yellədi, - Allah amanında balalarım" - dediyini dodaqlarının titrəməsindən anladım...

21.11. 2020

## CƏSARƏT

Deyirlər ki, araq adəmi "cəsarətləndirir", bir az içdikdən sonra adam özünü sərbəst hiss edir, istədiyini eləməkdən çekinmir. Təcrübədən keçirmə-səydim, heç inanmadım. Ancaq nəticəsi gözlənilməz oldu.

Atamı heç vaxt içkili görməmişdim. O, içməyi mənə də qadağan etmişdi. Amma mən araq "cəsa-rəti" haqqında deyilənlərin nə dərəcədə doğru olduğunu yoxlamaq üçün bir gün evdən çıxan kimi özümü restoranlardan birinə verdim. Yüngüləcə yeməklə iki stəkan "Moskovski" vurdum. Bu vaxt-dək dilimə turş caxırdan başqa heç nə dəyməmişdi. İkinci stəkan boşalar-boşalmaz gözlərimə qaranlıq çökdü, başım hərləndi. Sonra xeyli yüngülləşdim. Elə bil məni yuxarı dartırdılar. Naharın haqqını verib restorandan çıxdım. Bizdən xeyli uzaqda ya-şayan dostumgilə getmək istəyirdim. Onlarda araq

içmək qəbahət olmadığından xahiş etsəydim atama da deməzdilər.

Avtobusa mindim. Seyrəklik idi. Ayaqüstə duran bircə nəfər idi. O da mənimlə yanaşı oturmuş gözəl bir qızın (indi hamı mənə gözəl görünürdü) ya nişanlısı, ya qardaşı, ya da elə- belə qohumu, yoldaşı idi. Gözlərimi yanında oturmuş qızdan çəkmirdim. Əlimlə toxunmağa isə cəsarət etmirdim. Birdən ağılıma gəldi ki, mən içmişəm, deməli bu saat cəsarətliyəm, utanan üzüm də yoxdur. Doğrudan da "cəsarətə" gəldim. Əlimi uzadıb qızın ayaqlarına toxundum. O, diksinib mənə baxdı. Lakin mənim utanıb, qızarmadığımdan elə zənn etdi ki, yerdən nə isə götürəndə səhvən ona toxunmuşam. Bundan daha da "cəsarətləndim". Bu dəfə onu əməlli-başlı qucaqlayıb özümə sıxdım. O, məni qəzəbələ itələdi. Fikirləşdim ki, naz eləyir. Oğlan isə deyəsən mənim "cəsarətliliyimin" səbəbini başa düşmüşdü, bir söz demədən qızın qolundan tutub yenice boşalmış yerdə, pəncərə tərəfdə oturdu.

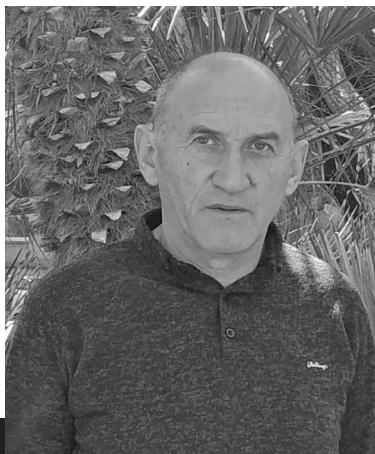
Ayağa durdum. on iki-on üç yaşlarında bir yeniyetməyə dedim: "oturun, əmi qurban, oturun!" Yeniyetmə gülərək mənə baxdı, imtina etdi. Lakin mən onu yarı zor, yarı xoş oturtdum. Özüm isə həmin oğlanla, qızın yanına getdim. Oğlan məni yavaşça kənara itələyib nə isə dedi. Həmin sözün təsiri ilə, ya nə üçünsə sağ qolum dura-dura sol qolum qalxdı və oğlanın başına möhkəm çırplıdı. Möhkəm çırplığından bildim ki, əlim ağrıdı. Ağrı mənə çatar-çatmaz onun sağ əli hansı səbəbdənsə mənim sol üzümə elə yapışdı ki, olan-qalan huşum da bəşimdən çıxdı. Üzümü elə bil qızmış dəmirlə dağladılar. Kiçik bir mərəkə qopdu, yadımda qalanı budur ki, camaat mənə nəsə deyir və üzümə birtə-hər baxırdılar. Oğlanın zərbəsindən sonra gicgahım söykənəcəyin dəstəyinə möhkəm dəydi. Vəssalam. Qalanından xəbərim yoxdu...

Həmin günün səhərəsi yuxudan oyananda eşitdim ilk söz bu oldu:

-Balam, bu oğlan nə çox yatdı? Gecə də elə hey sayaqlayırdı.

Sən demə, elə gedəcəyim evə gəlib çıxmışam. Ancaq bilmirəm necə? O "kiçik" mərəkədən sonra avtobusdan düşürmüşlər. Oturduğum dayanacaqda do-stum təsadüfən mənə rast gəlmış, evlərinə aparmışdı...

Atamdan xəlvət turş caxır içirdim. Təsiri də az olurdu. Araq isə adəmi doğrudan da çox "cəsarətli" edirmiş...



## BƏXTİYAR ABBAS İNTİZAR

### MÜXƏMMƏS

Mənim də sevmək haqqım var, isteyirəm Məcnun olum,  
Mənaları yeniləyib, gözəlliyyə vurgun olum,  
Sinəm üstə tellər sərib, aşağı bənzər can olum,  
Yepeni ətrə bulaşib dəli olum, cünun olum,  
Bir gözəlin gözlərində daranaraq ifçin olum.

Baş-başayam dərd-azarla, özümə həmdəm gəzirəm,  
Yaralarım bağlayacaq bir əl, bir məlhəm gəzirəm,  
Ürəyimə siğal çəkən şirindil sənəm gəzirəm,  
Olmuşlardan qurtulmağa səbəbli sitəm gəzirəm,  
Nə vaxtadək canaqlı, qismətimdən yorğun olum.

Açıb behiştin sərrini, öyrənim eşq olan zadı,  
Gedəcəyim o aləmə indidən qurum bünyadı,  
Hurimi seçim buradan, bu məkan yalan dünyadı,  
Bəxtiyara haqq olandı, qafıl üçün bir röyadı,  
Sevərək, həm sevilərək öz yarıma məftun olum.

01.05.2022

### ÇIXIR

*divani*

Düşünürdüm pislik gedib, zəmanə qışdan çıxır,  
Cəhd edirəm hansı işə əllərim boşdan çıxır.  
Qaramaska aparanda başda oturan kəsin  
Üzündən qorxu töküür, alt üzü yaşdan çıxır.

Düşmə şərin arxasınca, özü gəlib tapılar,  
Əzəcəkdir əvvəl-axır səni qanun, yapılar.  
Adam, pulun yoxsa döymə nahaq yerə qapılar,  
Qəlb evin atəş görəndə tüstülər başdan çıxır.

Tək indi belə deyil ki, otuz ildi söyüdü,  
Yaxşılığa görüntülər tamam tərsə dəyişdi.  
Halal ruzi qazananın işi-güçü döyüdü,  
Ömrü ən böyük səngərdi, çörəyi daşdan çıxır.

18.04.2022

### ADAMSIZ

Adamsız, get dayan haqq qapısında,  
Giriş iyəlikdi, parol oynamır.  
Özünü sürtmə gəl gic-gic ritmlərə,  
Sümük qımlıdanır, qıç-qol oynamır.

Sənə eşq lazımdı, ya pul gərəkdi?  
Bilmirsən burada nə görənəkdi?  
Səninki bir tikə yavan çörəkdi,  
Sənə qaz qaynamır, petrol oynamır.

Özün öz ağlınlı hallalıqla ye,  
Boş yerə vermə güc, çox itirmə hey.  
İstər məntiqlər aç, istər ayə de,  
Söhbətin qiyməti bir rol oynamır.

23.04.2022

### QALMAYIB

Başım havalıdı bu gün səhərdən,  
Çıxım bu daxmadan, aşım çəpərdən,  
Qaçım şər yuvası olan şəhərdən,  
...Əlimdə, ovcumda varım qalmayıb...

Məhkum əbasında sıxırlır canım,  
Sümrülüb iliyim, içilib qanım,  
Qaçım məmləkətdən qurbətdə yanım,  
...Mənzil edəcəyim yerim qalmayıb...

Xaraba etdilər gözəl dünyani,  
Cəmdək elədilər əşrəf insanı.  
Qeybdəki son yerim görəsən hanı?  
...Deyəsən orda da gorum qalmayıb...

16.04.2022

**ELƏMİŞƏM**

Deyəri bir quruş olan kütlənin  
İçində birtəhər yer eləmişəm.  
Çəkilib təkliyə dönük bəşərdən  
Yurdumu, yuvamı dar eləmişəm.

Ürəkdən sevinib barı, gülmədim,  
Nə insan tək yaşadım, nə bir ölmədim.  
Kimdənsə bir kərə sevgi görmədim,  
Öz ülkər eşqimi var eləmişəm.

Burda nə bəndəyəm, nə də ki, sakin,  
Sərvətin yoxmuşsa yox imiş çəkin.  
Üşyan etməliydim hamiya, lakin,  
Allahdan həmişə ar eləmişəm.

Əlimdə deyil ki, Rəbbim, ixtiyar,  
İşimin, gücümüz adı İntizar.  
Nə həmdəm qalıbdı, nə dost, nə də yar,  
Ülvi duyğuları yar eləmişəm.

21.04.2022

**AYRILIQ**

İllərdi ürəkdən dərib yiğdiğim  
Stol üstündəki gül ayrılıqmış.  
Könül oxşamayan, qəlb oxşamayan  
Xəlvətdə gizlənən dil ayrılıqmiş.

Nəzərdən bir fidan yaralandısa,  
Tale girdabında qaralandısa,  
Gözün təbəssümü paralandısa,  
Gözlərə çırılan tel ayrılıqmiş.

Dünya sevgi adlı bir qumar istər,  
Nəbzi bilinməyən tar damar istər.  
Alın sığal gəzər, qaş tumar istər,  
Kürək götürməyən əl ayrılıqmiş.

Ən ülvi söhbət də hədəfdən sapar,  
Bir az şeytan yeyər, bir az it qapar...  
Vəsvəsə ciyarda yaradır qabar,  
Sükuta atılmış qol ayrılıqmiş.

Hərədən bir pislik yetişdi hərgah,  
Olduq yazılmamış yüz dərdə urcah.  
Nə biz duyuq düşdük, nə olduq agah,  
Bu boyda gedilən yol ayrılıqmiş.

29.04.2022

**"POZ-QAZAN"**

Ən böyük ibadət - könül oxşamaq,  
Ən böyük səxavət sevgidir, Lələ.  
Ən gözəl şairlik qərib yaşamaq,  
Mübarək bir sonluq istəmə hələ.

Lələ, kül başına hər səltənətin,  
Böyüdü, böyüdü, qaramat oldu.  
Tapanda Mahmudlar öz sücayətin,  
Bu Vətən, bu torpaq xarabat oldu.

Məni buraxmayın şikayət üçün,  
Sözümüz söylədim oxuyan quşa.  
İblis eynəyidir rəisinin gözü,  
Ümid də etmirəm adı uduşa.

Mənimki yazmaqdı, pozmaq deyil ha,  
Poker oynamaya yoxdu həvəsim.  
Burda baş çıxarmaz ən böyük düha,  
Dünyadan doymuşam, bəsimdi, bəsim.

Burda tapılmayan iki meyari var,  
Sevgiylə ibadət heç kimə lazımk..  
Dünya elə kiçik, elə olub dar,  
Bu ayrı yozumdu, bu ayrı pozum...

**SADIQ ÜMİDƏ**

Birdən yəhərləyib qəzəb kəhərin,  
İlişib qalırsan tən astanada.  
Heybəyə yığaraq qəmi, kədəri,  
İntihar həvəsi, can astanada...

Üzü qaranlığa ünvansız səfər,  
Bütün yaxşılıqdan tonqal qalamaq...  
Alovda sevgidən qalın bir dəftər...  
Olmur nə od olmaq, nə kibrət olmaq.

Canında açılmış şirəm az kimi,  
Açmaq istəyirsən qədərdə şirəm.  
Körpü partlatmağın yetişir dəmi,  
Səni gözləyirmiş sanki son aşrim.

İlişib qalırsan tən astanada,  
(Getmək tək qapıdan çıxməq deyil ki),  
Güç edə bilmirsən sınıq qanada,  
Dönüb bir də geri baxmaq deyil ki..

14.04.2022

## DÜYMƏSİZ ŞEİR

Burda sevgilərə yer verilməyib,  
Burda seçilməyin adı da yoxdu.  
Hamı özbaşına gəzir, dolanır,  
Qəhərin, sevincin dadi da yoxdu.

Ağac yarpaqlayır, çiçəklər açır,  
Mələksiz oyanır torpaq hər səhər.  
Üzünə çırpılır şər küləkləri,  
İçdiyin irindi, yediyin zəhər.

Söhbət quru nəfəs, baxış büt kimi,  
Özün də əriyib ruha dönürsən.  
Səsin yetişməyir kar qulaqlara,  
İçində səyriyib xəlvət dinirsən.

Yanından ötənlər görünür kifir,  
Özünə baxanda kafir olursan,  
Dəyişir əhvalın gündə neçə yol,  
Nə qala bilirsən, nə bir ölürsən.

Şükür eləməli qalmayıb heç nə,  
Vaxtı öldürük əcəl xətrinə.  
Belə də tənhalıq olarmı, Allah,  
Qaçmırıam həyatdan macal xətrinə.

## DUL

Niyə yad olubdu, daşa dönübdü,  
Bir vaxt doğma olub bizə gələnlər.  
Danlaq götürməyim naħaq yerədi,  
Məni doğru duyar sözə gələnlər.

Hər şeyi söyləsəm yaranar vəcdə,  
Olunan hər hiylə görünməz vecdə.  
Könüllü diz qoyub edirəm səcdə,  
Qoy sınsın önumdə dizə gələnlər.

Qaçsam da günəşin şüalarından,  
Bədnəzər bəndənin dualarından,  
Qurtara bilmədim qadalarından,  
Gözdən uzaq düşər gözə gələnlər.

Ən ülvi dünyaya açılmış yolam,  
Əhdində ən kirik İntizar dulam.  
Sizinçün müntəzir, bir müti qulam,  
Eşqdən tər doğulub təzə gələnlər!

## MİN İLLƏRDİ

Bu dünyaya niyə gəldim?  
Gor gəzirəm min illərdi.  
Qiyaməti qoparmağa  
Sur gəzirəm min illərdi.

Qərib düşmüş aşiq qulla  
Yol gedirəm şirin dillə.  
Yaşamıram ayla, illə,  
Dürr gəzirəm min illərdi.

Dünya gedir öz köçündə,  
Fələk də qalmır biçindən...  
Qalmışam yoxluq içində,  
Var gəzirəm min illərdi.

İntizarın məhəbbəti  
Deyər sizə çox mətləbi.  
Axtarıram həqiqəti,  
Nur gəzirəm min illərdi.

## BAYATILAR

Mən aşığam, ar vadı,  
Boş buraxma arvadı.  
Yox çekisi dünyanın,  
Nəyi varsa arvadı.

Mən aşiq qara sərim,  
Bu ömr qar əsərim.  
Köpük olan dünyani  
Ağ yuyum, qara sərim.

Bağlanmadı kəməri,  
Verilmədi nəməri.  
Neynirdik biz, İlahi,  
Bəd qadını, kəm əri.

Əlimi yora əllər,  
Qoy getsin gora əllər.  
Qəpik-quruşdan ötrü  
Düşübdü tora əllər

Mən aşiq daşı bağla,  
Dərdini daşı, bağla.  
Ağlar qalan a bəndə,  
Özündən daşib ağla.

Aşıq varmadı başa,  
Vurğunu gəldi qoşa.  
Arzusunu yazarsız,  
Taleyi dəyon daşa.



**ZƏHRA SƏFƏRALIQIZI**  
**“Yurd” ədəbi-bədii jurnalın redaktoru**

**YOXDU**

*Yağış tək yanğıma can atanım yox...  
 Ələkbər Pircivanlı*

Baxıram sağıma soluma bəzən,  
 Çiynimdən yükümü bir alanım yox.  
 Qəlbimə oturan ağır daşlardan,  
 Bircə parça alıb atanım da yox...

Yolumu-rizimi ot-alaq basmış,  
 Mənə həyan olan bir bicənim yox.  
 Dağlardan süzülüb həsrətlə axan,  
 Tənha bir bulagam, heç icənim yox...

Ümidi itirdim gümanda qaldım,  
 Əridim, töküldüm bir xəyalım yox.  
 Tutdum buludlardan göylərə qalxdım,  
 Yerdəki gücümə heç güvənim yox...

**BU, NƏ İMTAHANDIR?**

Uzaqdan baxırıq Vətənə yenə,  
 Nisgillər gül açır ürəyimizdə.  
 Neçə göz yumulur həsrətdən, dərddən  
 Bu, nə imtahandır, veririk yenə?!

Dumanlar süzülüb dağlardan gedir,  
 Durnalar köç edib bağlardan gedir,  
 Ömür vərəq-vərəq zamandan gedir,  
 Bu, nə imtahandır veririk yenə?!

Ətrini küləkdən, yeldən alırıq,  
 Xəbərin xəyaldan, yaddan alırıq,  
 Baxırıq göylərə səbr umuruq,  
 Bu, nə imtahandır veririk yenə?!

Elsiz açıb-solur çiçəklər yenə,  
 Yollar uzandıqca uzanıb gedir.  
 Silinir izləri xatirələrin,  
 Bu, nə imtahandır veririk yenə?!

**22.03.2022**

**SAMAN ÇÖPLƏRİ**

Vaxtında bir yaşıl zəmiydi, amma  
 heç nədən qırıldı saman çöpləri...  
 Hümbət Məmmədov Şamiloğlu

Suyun üzərində nəmdən çürüyür,  
 Bulanıq buluddan ürkübüşüyür,  
 Fələk dolusunda əsir, büzüşür,  
 Sarvanı olmadan karvandan düşür,  
 Bir zaman yamyaşıl zəmilər olan,  
 İndisə, qupquru saman çöpləri...

İçində küləklər, gözündə kədər,  
 Görəsən bilirlər, hara üzürlər?  
 Bəlkə düşünürlər, elə bilirlər  
 Bir xışma ümüdlə gəydə süzürlər,  
 Bir zaman yamyaşıl zəmilər olan,  
 İndisə, qupquru saman çöpləri...

Göynəyə-göynəyə yanır günəşdən,  
 Ağlaya-aglaya küsür yağışdan,  
 Əlləri əllərdən qopur təlaşdan,  
 Uçunur, unudur öz varlığını,  
 Bir zaman yamyaşıl zəmilər olan,  
 İndisə, qupquru saman çöpləri...

Yaşıl zəmilərə rəhm eylə, Allah!  
 Torpağa dən olsun, olmasın baxtsız.  
 Namərd əlləriyle biçilir vaxtsız,  
 Səpilir kollara, yollara, vallah,  
 Bir zaman yamyaşıl zəmilər olan,  
 İndisə, qupquru saman çöpləri...

## O YERLƏRDƏ OLAYDIM

O yerlərdə olaydım,  
Qollarımı gen açıb,  
Dərin nəfəs alaydım.  
Süzüb yeri, səmanı,  
Göydə quş tek uçaydım...

O yerlərdə olaydım,  
Dizimi yerə qoyub  
Öpərdim torpağını,  
Daşını, yarpağını,  
Başına dolanaydım...

O yerlərdə olaydım,  
Qaçardım məhləmizə,  
Solmuş xatirəmizə,  
Öpəydim doya-doya,  
Gözüm üstə qoyaydım...

O yerlərdə olaydım,  
Viran olan evində,  
Atam ilə anamın  
Ruhun qucaqlayaydım,  
Qoynuna sığınaydım...

## DANIŞMAQ İSTƏYİRƏM

Hərdən danışmaq istəyirəm  
özümdən-  
nəm qapmış gözlərimdən,  
nisgilli sözlərimdən,  
didərgin arzulardan,  
yol yorğunluğumdan,  
içimdə bağırmağımdan,  
çölümdə susmagımdan,  
etdiyim haqsızlığa görə  
özümdən utanmagımdan,  
kiriyb baxmagımdan,  
için-için ağlamağımdan,  
qəlbimin üzüməyindən,  
dəyərlilərin bir-bir  
gözümdən düşməyindən,  
itkin xəyallarından,  
bitgin xatirəldən,  
başımı açmağımdan,  
dişimi sıxmağımdan,  
çatılmış qaşlarımdan,  
küsgün baxışlarımdan  
və...  
çarəsiz duruşumdan  
bağıra-bağıra  
danışmaq istəyirəm...

## ARALIDA QALDI AHİM

Bir ahh çəkdir...  
Getdi dağlara-dağlara,  
odu əritdi qarları,  
dərdi yaxdı qayaları,  
sağın yaxdı, solun yaxdı,  
söndürmədi ahu-zarı,  
gəlib çəkdi ürəyimə  
çalın-çarpazlı dağları...  
Bir ahh çəkdir...  
Getdi göylərə-göylərə,  
yer olmadı göy üzündə  
ahh əlindən, iniltidən,  
çaşib qaldı,  
qoşulub boz buludlara  
gəlib doldu sözlərimə,  
nəmli olan gözlərimə...  
Bir ahh çəkdir...  
Getdi yerlərə-yerlərə,  
kunc-bucağı dolu gördü,  
siziltili, qırıq tale,  
gözü açıq ölü gördü.  
yer tapmadı heç özünə  
aralıqda qaldı ahim,  
qayıtdı gəldi özümə...

## ÇOXMU SEVDİN DƏNİZİ

Çoxmu sevdin dənizi,  
Dağlar gözəli laləm?  
Bu uzaq yolu gəlib  
Sığındın ona, laləm...  
Bəs, qorxmursan şəhərin  
İstisi qarsar səni?  
Ürəyinə yenə də  
Qara xal salar sənin...  
Sevginə yenilərsən,  
Yandırıb yaxar səni,  
Buranın kəm gözləri  
İnidər, sıxar səni...  
Qəlbi yaralı laləm,  
Ləpəsi sevər səni,  
Dənizə bel bağlama  
Dalğası üzər səni...

## DEYİRLƏR Kİ

Daha tor hörmür hörümçək,  
dirsəklənib yan yatır,  
ətrafına naz satır.  
-İsim-güçüm qurtarib,

nəyimə lazım - artıq  
dünyanın özü torda - deyir...  
Bayquşun da kefi kökdü,  
o da yormur özünü,  
xarabalıq axtarmır,  
yan-yörəsi,  
sağı, solu  
dopdoludu,  
qımışaraq  
-Şeytan böyükür! - deyir...  
Bulud da nə dinir, nə danışır,  
çəkilibdi uca  
göyün bir küncünə,  
heç nəyi salmur ürəyinə  
-yerdə gözlər çoxdu,  
torpağı sulayır - deyir...

## BƏNZƏDİK BİR-BİRİMİZƏ

Biz nə çox bənzədik  
bir-birimizə...  
Olmazdı ki,  
sən mavi, göy səma,  
mən də bir quş olaydım?..  
Süzəydim doya-doya,  
hamı da həsəd ilə  
baxayıdı göyümüzə...

Biz nə çox bənzədik  
bir-birimizə...  
Olmazdı ki, birimiz ay,  
birimiz çay olaydıq?..  
Dupdurularında  
güzgülənib baxayıdıq  
nağıllı güzgümüzə...

Biz nə çox bənzədik  
bir-birimizə...  
Olmazdı ki, sən bir çiçək,  
mənsə ləçək olaydım?..  
Yaxın sırdas olaydıq,  
doyayıdıq özümüzə...

Biz nə çox bənzədik  
bir- birimizə...  
Yol ayrılıq,  
bizsə sevda həvəslə...  
Bu uzun yolu getdik  
nisgilli, qəhər dolu,  
uzaqdan baxa-baxa  
həsrətli gözümüzə...

**BURDA**

Heç yerdə  
tikiş tuta bilmədi  
yarım qalan bu adam,  
sığındı fidanlara...  
Hirdən-hikkədən  
intahar etdi,  
tökdü qanını  
nar çıçəyinin üstünə...  
Yandı-yaxıldır  
bu ümmandır,  
köməyinə təkcə  
qarışqa gəldi...  
Uçdu-uçdu,  
göy üzünün ənginliklərində,  
yadına düşdü,  
yer üzünün bir küncündə  
boynu büük bənövşə var,  
ordan baxdı və gördü ki,  
atəşlər qarsıb-qovurmuş onu...

**GÖY ÜZÜNÜN ALTINDA**

Bu göy üzünün altında  
ana sancı çəkir...  
Tərdən boğulur,  
ağrıdan qırılır,  
yeni bir nəfəsə qovuşmaq,  
qoxlamaq,  
başına dolanmaq üçün...

Bu göy üzünün altında  
doğulan körpə  
yolçuluğunun peşmanlığını çəkir...  
Susur,  
nəfəsini qısır, gözlərini yumur...  
Boz-bulaniq buludlardan səpilən  
barıt qoxulu yağışda,  
qan qoxulu göz yanında  
islənib üzüdüyü,  
büzüşdüyü üçün...

**HƏLƏ**

Şəhvətlər  
İtilənmiş piçaqla  
hər gün  
doğrasalar da sevgini,

qalan bir ovucu  
hələ də uzaqdan göz qamaşdırır...

Ümüdlər  
hər gün asılısa da  
dar ağacından,  
və inamlar  
yansa da acıdan,  
hələ də gizlincə  
qucaqlayırlar  
onların ayaqlarından,  
ölməyə qoymamaq üçün...

Yalanlar  
qamçılasalar da  
doğrunun kürəyini  
gecə-gündüz,  
üzsüz-üzsüz.  
Qançırlar gül açsa da,  
hələ də  
çəpərdi onlara,  
bu nadanlara...

**SEYTAN**

*...Hamı daş atır şeytana,  
Şeytanın daşı çoxalır...*

**Hümbət ŞAMILOĞLU**

Yaman çoxalıbdı  
daş atanlar şeytana.  
Onun daşı çoxalır,  
bizdə isə azalır...  
Daşımız qurtaranda  
başımızı atrıq.  
Özümüzü ağıllı,  
bacarıqlı sanırıq...  
Şeytan isə rahat durmur,  
sevə-sevə,  
qəh-qəh çəkir  
gülə-gülə  
əl gəzdirir  
başımıza,  
gözümüzə, qaşımıza...  
Bununla da doymur şeytan  
gəlib girir içimizə,  
hökəm eləyir qəlbimizə.  
Özünə də yuva qurur,  
əməlini ora qoyur...

# YADDAŞIN AĞIR YÜKÜ

*Atam şair İsgəndər Sadıqogluun öz atası Sadiq İsgəndəroğlu haqqında xatirələri  
 ("Yeni Ordubad" qəzeti, 19 yanvar 1990-ci il)  
 Məzahir İsgəndər təqdim edir*

## NİSGİLLƏRDƏ YAŞANAN ÖMÜR

(esse-xatırə)

Ağacı öz içindən yeyən qurdalar iti mişar dişlərilə işləyir və... gündə neçə çinarlar yixilirdi səssizcə, hay-küysüz. Onun da yoxluğunu təkcə budaqları hiss edir, öz kökləri üstündə olmadıqlarını duydularından əsim-əsim əsir, inim-inim inildəyirdilər. İmdada çağırır, mərhəmət diləyirdilər... Ancaq gözlər görmür, qulaqlar eşitmirdi. Və ağacı öz içindən yeyən qurdalar dişlərini itiləyib, yeni çinarlar gözaltılıyır, sübhədək də badələr qaldırıb:

Canımızda canımızdır Stalin,  
 Vüqarımız, andımızdır Stalin!  
 - mahnisini xorla oxuyurdular...

### 1-ci nisgil

Atamı günün günorta çağrı apardılar. Nahar etməyə hazırlaşırdıq. Darvaza qapımız döyülmədən açıldı. İki əsgər, bir nəfər mülki geyimli cavan oğlan, bir də Der kəndindən olan Karagin adlı erməni salamsız-filansız evə girdilər. Analığım (mən öz anamı görməmişdim, onu yeddi günlüyümdə itirmiş, qonşu qadınlarına əmizdirilmişdim) onları görən kimi əlin atdı saçlarına. Biz altı nəfər də qoşulduq ona, ağladıq. Karagin hirsəndi atamın üstünə: "Əyə, Sadix, bunlara de ki, o oxuduqları mahnını dayandırsınlar". Atam təmkinini pozmadan cavab verdi: "O mahnı çıxdan tanışdı sənə, Karagin. Coxlarına oxutmusan, xoşladığın mahnidır..."

Evdə axtarış aparıldı. Məni ən çox yandıran da bu səhnə oldu. Atamın saysız kitabları vardi...

Haşıyə: Sadiq İsgəndər oğlu həmin müddətdə Sumbatan kəndində müəllim işləyir, (Sənəd qorunub saxlanmaqdadır) kənddə və rayonda baş verən faydalı proseslərdə fəal iştirak edirdi. Şagirdləri Əliqulu və Şaban müəllim sonradan onu belə xatırladılar: "Sadiq müəllim dərsi bizə elə anladardı ki, daha evdə oxumağa ehtiyac qalmır. O, adı adam deyildi, onda nəsə vardi..."



yanaşı elmi ədəbiyyata da sonsuz marağı sayısındə böyük bir şəxsi kitabxana toplaya bilmişdi ki, bunu bir çoxları təsdiq edir. Onda şeirə, xüsusişlə qəzələ böyük maraq olmuş, bu sahədə qələm də çalmaqdan çəkinməmişdir.

Onu tanıyanlar şeirə məftunlungundan vəcdlə danışar, bundan heç doymazdilar...

...Kitabları Karagin dağıdı ayaq altına. Başladıaptalamağa. Təbibətcə müləyimdi atam, amma dözmədi. Atıldı Karaginin üstünə. Dedi: "Mürtədoğlu, onları murdarlama!" Karagin vurub, atamı da yıldı kitabların üstünə, dedi qəzəblə: "Mürtəd olmağımı sənə göstərərəm indi..." Əsgərlər atamı Karaginin əlindən aldılar. Karagin o kitabları əsgərlərə daşıdıb, evimizin bir-neçə adımlığında axan Yayçı arxına tökdürdü... Sonralar 10-15 digər kitablarını və Xan qızı Natəvanın qəzəllərinə çəkdiyi illüstrasiyaları tapdım ki, bunları da Naxçıvan şəhərində gəlmış heç indiyədək görmədiyim iki şəxs atamı tanıdlarını deyib, alıb apardılar. 20-yə qədər də qəzəli vardi...

Haşıyə: Sadiq İsgəndər oğlu həmin müddətdə Sumbatan kəndində müəllim işləyir, (Sənəd qorunub saxlanmaqdadır) kənddə və rayonda baş verən faydalı proseslərdə fəal iştirak edirdi. Şagirdləri Əliqulu və Şaban müəllim sonradan onu belə xatırladılar: "Sadiq müəllim dərsi bizə elə anladardı ki, daha evdə oxumağa ehtiyac qalmır. O, adı adam deyildi, onda nəsə vardi..."

### 2-ci nisgil

...Hər şeyimizi apardılar. Qonşumuz Məşdəli kişi (Allah ona rəhmət eləsin) mülki paltarlı adama

yanaşdı. Dedi ki, Allaha xoş getməz, gecələmək üçün uşaqlara bir döşək lazımdı, axı...

Bir palaz, iki dəst yorğan-döşək, iki stəkan, iki nəlbəki, bir çaydan saxladılar. Bir də tapılmış 100 manat (o vaxtkı haqq-hesabla) pulu həmin adam verdi analığımı. Onda Ordubad şəhərində orta məktəbin 6-ci siifində oxuyurdum. Başmaqçı Kəblə Həbibin qardaşı Hüseyin əminin oğlu Təvəkküllə bazardan onun puluyla bir kilogram armud alıb, atamın saxlanıldığı komendaturaya getdik. Orda bizim kənddən olan üç nəfərlə rastlaşdım. Sevindim ki, bəlkə atamı qurtarmağa gəliblər. Onlardan ikisi başını aşağı dikdi (ağacı içindən yeyən qurdalar da xəcalet çəkərmişlər...) üçüncüsə güldü. Soruşdu: "Dədənə pay gətirmişən? O qədər yediriblər ki, heç iştahı yoxdur..."

Ağladım. Əsgər hırslandı onun üstünə. Əlimdəki torbanı alıb, qapının gözlüyündən içəri uzatdı. Bir anlıq atamı görə bildim. Burdan aparılacaqlarını dedi. Bu bizim son görüşümüz oldu...

Haşiyə: Balaca İsgəndər komendaturadan çıxanda, küçədə də həmin üç nəfərlə rastlaşacaqdı. Onlardan: "Dədəmi nə vaxt buraxacaqlar? - deyə soruştacaqdı. Yenə ikisi dinməyəcək, üçüncü isə: "Dəvənin quyruğu yerə dəyəndə" - deyəcək, on iki yaşlı uşağın olan ümidilarını də əllərindən alacaqdı. İsgəndər bunu da bilməyəcəkdi ki, həmin üç nəfər elə o günü atasının üzünə dirənmək, onun vətən xaini olduğunu bildirmək üçün çağırılıb və bu sənədə də gözüyümulu qol çəkiblər. Onda bilə bilməzdi. Ağacı öz içindən yeyən qurdaların xidməti gizli saxlanılırdı, tula payları da bircə "malades" olurdu...

...Kəndə gecə çatdım. Analığım da, uşaqlar da ağlayırdı. Dəstərxamımız da boşdu. O məni basdı bağrina. Bir də gecələr yola çıxmamağımı tapşırıdı. Şəhər atamın paltarlarını götürüb, Ordubad şəhərinə yollandım. Orda atamın Naxçıvan şəhərinə aparıldığı öyrəndim. Evimiz də yalnız gecə, qaranlıqda qayıtdım. Yenə hamının ağladığını gördüm... Sabahısı rəhmətlik Kəblə Ələsgər kişi məni öz ulağına mindirib, Naxçıvan şəhərinə apardı. Yolda da çək-çevirə salınacağını gizlətmədi. Özümüzlə atam üçün bir dəst paltar, bir toyuq qaynatması, iki də çörək götürmüştük...

Sadiq İsgəndər oğlunun məktubundan: "İsgəndər, evin kişi sənsən, özünüüzü sıxmayıñ. Allah kərimdir. Qayıdaram. Toyuğun naħaq kəsmişdiniz amma. Onu da çörəklərə yayxamış yağından biliñ. Yenə uşaqlar yumurtasından yeyərdilər. (Bayıl 1937) Bu da Sadiq İsgəndər oğlunun birinci və sonuncu məktubu oldu.

### Nisgillərin sayı yox

...Bizi kolxoza da qoymadılar. (S.İsgəndər oğlunun kolxoza qəbul edilməsi üçün yazdığı 22.08.1937-ci il tarixli ərizəsi hələ də saxlanılır)

Analığım dəridən-qabıqdan çıxxa da, nəticəsi olmadı... Məzahir, Cahangir adında qardaşlarım açıdan öldülər. Bacım Anaxanımın ölümü isə indi də odsuz-ocaqsız yandırır məni. Həyatımızdə elə yeriyyə-yeriyyə, gözlərimiz önündə yıxıldı, ordaca da keçindi. Agzında ceynənmiş otvardı...

Haşiyə: İsgəndər isə ikinci dünya müharibəsi zamanı əvvəlcə cərimə batolyonuna (vətən xaini adıyla tutulanların uşaqları ön cəbhəyə göndərilmirdi o zaman) göndəriləcək, komsomola qəbul ediləcək, Qrozndan Novorossiyskiyədək cəbhə boyu piyada yürüş edəcək, dörd dəfə "Stalin uğrunda!" deyib döyüşə atılacaq, beşinci dəfə isə ölümcül yaralanıb, xəstəxanaya düşəcək, aylar sonra da elə o yaralarla kəndlərinə qayıdır görəcəkdi ki, komendaturada rastlaşlığı o üç nəfərin heç burnu da qanamayıb. Və yenə də "Canımızda canımızdır Stalin" mahnısını xorla oxuyurlar. Və... Və yenə də İsgəndəri çək-çevirə salacaqdılar...

### Epiloq əvəzi

...Və İsgəndər 1990-ci il yanvar ayının 2-də (onda sərhəd simləri dağdırılmış, Araz çayı üzərimdə də ip körpülər hərəkətdəydi) Araz sahilindəki mitinqdən qayıdarkən həmin o üç nəfərin üçüncüsüylə rastlaşacaqdı. Aralarında da bu söhbət olacaqdı:

-İsgəndər, bu işlərin axırı nə olacaq?

-Hansı işlərin?

-Araz məsələsini deyirəm.

-Nə olmalıydı ki?

-37-ci illərin qoxusu gəlir. Stalin olsayı...

...Burdaca da İsgəndər onun sözünü kəsəcək və təəccübdən bərəlmış gözlərinin içində deyəcəkdi: "Allah lənət eləsin sənə də, sənin Stalininə də!..."

**Sadiq İsgəndər oğlu haqqında İsgəndər Sadiq oğlunun xatirələrini qələmə aldı:**

**Məzahir İSGƏNDƏR**

**P.S.** Bu xatirələr qələmə alındığında atam hələ sağıdı və ölüncəyədək də (2007-ci ildə dünəyini dəyişdi) atasının Cavid əfəndiyələ bir yerdə olduğunu, həmsöhbət olduqlarını vurguladı. Allah onlara qəni-qəni rəhmət eləsin.

**PP.S.** Cavid əfəndi babamın qucağında can vermişdi. Bunu da rəhmətlik atama ordan sürgündən qayıtmış Nehrəm kəndindən olan birisi söyləmişdi.



## KİRMAN RÜSTƏMLİ

### ŞƏHİDLƏR

Qərənfil qanla dolu,  
Düzülüb şəhid yolu.  
Şəhidə baş əyirlər,  
Bu yolun sağı, solu.

Borcumu şəhidə verə bilmirəm,  
Şəhid bir çiçəkdir, dərə bilmirəm,  
O, yatan məzara girə bilmirəm,  
Bizdən üstün oldu, bizim şəhidlər,  
Ağac, budaq, qoldu bizim şəhidlər.

Bir deyil, beş deyil, heç saya gəlməz,  
Biz nələr çəkirkik, o, bunu bilməz.  
Tarix yazdığını insan silənməz,  
Mənim güman yerim, şənim şəhidlər,  
Alındı qisasım, qanım, şəhidlər.

Hərəniz bir zəfər, tarixmi yazdır?  
Kağız olmayanda qayamı qazdır?  
Çalılmış torpağı siz geri alıdız,  
Büründüz bayraqa eldə, şəhidlər,  
Adınız yaşayır dildə, şəhidlər.

Bu xalqın yaddaşı unutmaz sizi,  
Hər ölü adamlı bir tutmaz sizi.  
Bədəniz qanlısa, o, yumaz sizi,  
Bizim and yerimiz sızsız, şəhidlər,  
Danışan, vuruşan dilsiz, şəhidlər.

Əzizim şəhid tanı.  
Al qanına batanı.  
Ölümün də fərqi var,  
Şəhid elin sultanı.

Köynəyi qanlı geldi,  
Üzü ağ, alnı geldi.  
Ölümlərin içində  
Şəhidim şanlı geldi.

### BU MƏNƏM

Urus bizə tatar dedi, dinmədik,  
“Bataqlıqda batar” dedi, dinmədik,  
“Harda gəldi yatar” dedi, dinmədik,  
Türklüyüümüz bəla oldu başlara,  
Əyri görən gözü çıxmış çəşlərə.

Fəxr edirəm atam, anan türk olub,  
Bu torpağa bənd olubsa, yük olub.  
Omuzunda qurd dərisi, kürk olub,  
Zərbə vurub xainlərə, yadlara,  
Əhsən, əhsən bizdə olan zatlara.

Hara baxsan, orda mənim dilim var,  
Min illərdir tarixləşmiş ilim var.  
Kültürüm var, Qorqud təkin bilim var,  
Nə xoş mənə! Türk demişlər babalar,  
Türklüyümdən qorxub qaçar yabılar.

Çinlisi də bələd deyil yazımı,  
Orxanımda əbədilik bir cızma.  
Qayasında türkçə yazı, çox qazma  
Qol-budağım pöhrələnib hər yana,  
Qurban ollam Turan yurdun qurana.

Çarı gəldi, böldü bizi yarıya,  
Xoş gəlmədi nə bəndəyə, tanrıya.  
Kim istərdi Vətən belə qariya,  
Kimliyimiz əldən-ələ gəzdi, oy,  
Yüz illərdir məngənədə əzdi, oy.

Bir şəhərim Araz üstə can verir,  
Bədən xəstə, yarasından qan verir.  
Hani məlhəm? Canın həmin an verir,  
Tut əlimdən türkləşməyin vaxtıdır,  
O tay, bu tay türk yurdunun taxtıdır.

01.05.2022

21.02.2022

## SƏNƏ QALİB GƏLƏCƏYƏM

Ağrını, acını, bölmə mənimlə,  
Ağrılar bəsimdir həyatım boyu.  
Mən ölsəm, ay ürək, ölmə mənimlə,  
Barı, sən görəsən bir nəvə toyu.

Hər gün dinləyirəm sənin ritmini,  
Nədənsə döyüntün xöşuma gəlmir.  
Önünü sağaldım, digər səmtini,  
Volakardin içsəm yenə düzəlmir.

Tutulan hər damar bir ürək tacı,  
Tixandı heç mənə xəbər etmədən.  
Xəbərin olmadı, ay yanın bacı,  
Köksümdə döyünen bir tikə ətdən.

Daşımaq olmayırla dəndləri həmən,  
Hər dərdin yükünü daşımaq ağır.  
Qalib gələcəyəm mən sənə hökmən,  
İstəsən döyüñ, sus, ya da ki bağır.

28.04.2022

## VƏTƏN, SƏNƏ GƏLİRƏM

*Naxçıvana yolçuluq başladı*

Darıxdım, gəlirəm, ay Vətən, sənə,  
Açarsanmı qucaq, sığım sinənə,  
Bayramı keçirtdim nəvələr ilə,  
Mən sənə gəlirəm, ay Vətən, yenə.

Küləyi nəyimiş köhnə Bakının?  
Xəzrisi barmağın soxdu gözümə.  
Sahildə köpüklü qumlu axının,  
Qaldırıb zərrəsin səpdi üzümə.

Üzlərdə görmədim sevinci, heç vaxt,  
Hər kəsin gözündən suallar yağır.  
Bağlanıb üzlərə kilidli bir baxt,  
Çörəyə möhtacdır nə qədər sağır.

Halına mən yandım, tapmadım əlac,  
Mən səni düşünüb, fikir edirəm.  
Bu yazıq insanlar nədən yalavac?  
Daşıyıb bu yükü, çıxbı gedirəm.

25.03.2022

## BAKİ

*Bu gün Novruz bayramıdır. Mərhüm ustad, "Heydər Baba" şairini, Şəhriyari xatırlamaq, ona nəzirə yazmağı özümə borc bildim.*

Adaxlı qız bəyə corab toxumur,  
İpi bitib yumağında o qızın.  
Şövkəti də xeyli vaxtdır oxumur,  
Qara gəlib üzü bizə bu yazın.

Xan nənənin noğulları şipşirin,  
Bacasından torba salmaq olmayırlar.  
Nərdivanı əvəz edən bu tirin,  
Üzərindən dama qalxmaq olmayırlar.

Ha can atdım, bircə aşiq tapmadım,  
Oynamığa təkcə özüm qalmışam.  
Ağ atımı küçə boyu çapmadım,  
Qonşu qızı bir az nəzər salmışam.

Heydər baba, nədən bizə gəlmədin?  
Yollarımız bəlkə yenə kəc düşüb.  
Bu bayrama əldə məzə gəlmədin,  
Söylə mənə, bəlkə, günün nəs düşüb?

21.03.2022

## ANASIZ GÜNLƏR

Sənsiz bu bayramı keçirə bilməm,  
Başına göylərin daşı ələnər.  
Xatirən o qədər, mən silə bilməm,  
Ömrümə bəzəkdir həmin sənələr.

Sən mənim həm anam, bir dünyam oldun,  
Özümü səninlə adam sanardım.  
Gedəli yuxumda sən röyam oldun,  
Mən səni ağzında bir tam sanardım.

Sən getdin, ağızmanın tamı da qaçıdı,  
"Şükürər" gəlmədi mən onu görəm.  
Bağlı qapıları yuxummu açdı?  
Dolaşıq saçını əlimlə hörəm.

Hara baxıramsa izin var orda,  
Yatdığın çarpayı iyini saxlar.  
Ana, sən yatdığın o soyuq gordə,  
Ruhum da hər gecə, bil, səni yoxlar.

21.03.2022

**GECƏ**

Gecənin zülmətin dan yuyar  
Sübh gündüzün astanasında.  
Gecə, gündüz yatıb uyuyar,  
Gündüzün üst tavanasında.

Gecə yükün çatar tərkinə,  
O daşıyar ulduzu, ayı.  
Mələklər çəkinə-çəkinə,  
Yazar, çox pozar insan sayı.

Ay da bədirlənib gecəyə,  
Gecənin üzünə bir ayna.  
Ulduzlar da gəlir səcdyə,  
Kainata baxıb dayana.

Nədən gecənin özü yatmir?  
Laylasında dincəlir yatanlar.  
Bəlkə gecəyə növbə çatmir,  
Yatır gecəyə özün satanlar.

05.05.2022

**QUŞ AZADLIĞI**

Durnaların köçən vaxtı  
Səma süzüb o da axdı.  
Durna səsi yaxıb, yaxdı,  
Köç edənlər darıxdı, bax,  
Daşı qaldır, yerə burax.

Qatarına heyran qaldım,  
Aman Allah, seyran qaldım!  
Ağlayraq giryan qaldım,  
Qaqqıltısı söndü nədən?  
Mənə də sağ ol demədən.

Səma əngin, hüdudsuzdur,  
Bu varlıqlar süqutsuzdur.  
Yerdə insan hüquqsuzdur,  
Quşlar təkin azad deyil,  
Uça bilmir, təzad deyil.

Mən də uçum, azad olum,  
Hər bir dərddən uzaq olum.  
Doğmam, sənə sıcaq olum,  
Söhbət edək ocaq başı,  
Azadlıq tək yol yoldaşı.

28.03.2022

**GÜN AYDIN**

Gün aydın, quzum,  
Gün aydın, ruzum.  
Səni gözlərəm,  
Ay mənim arzum.

Həyat qaynayır,  
Mənlə oynayır.  
Oyan, yatma sən,  
Dünyam dayanır.

Arzular sonsuz.  
Heç olmaz bunsuz.  
Yaşamaq olmaz,  
Bilin ki, onsuz.

Arzular şirin,  
Arzular dərin.  
Arzular qaynar,  
Həm də ki, sərin.

Hər arzum ilmə,  
Bitib dilimə,  
Aparır məni,  
Yeni ilimə.

Arzusuz xəyal,  
Çalınmaz röyal.  
Notlar qırılar,  
Məhv olar amal.

23.03.2022

**TƏKİ AXAN SU OLSUN...**

Dərdiyin çiçəyi,  
bağışladım sənə,  
xatirə olsun deyə.  
Amma, sən  
ağlatdın mən tək mələyi,  
piyalən dolsun deyə.  
Doldumu o piyalən,  
mənim göz yaşımıla?  
Bəlkə doldurum qarşışımla?  
Dolmasa,  
bir az da ağlayım,  
ovum gözümü.  
Doldurum piyalənə  
özümü.

Təki axan su olsun,  
bəs göz yaşım,  
necə yerinə dolsun?

23.03.2022

**MƏMLƏKƏTİN**

*Yəhya bəy Azəroğluya xıtabən*

Məmləkətinə heyran oldum,  
bir az dadına baxsam,  
nə olar?

O elə bir rahiyyə ki,  
içsəm,  
əbədi ruhumda qalar.  
Batırırm barmağımı,  
doldurum oymağımı,  
yalayım gecə-gündüz,  
Aypara bayrağımı.

Yoğrulmuş xamırından,  
Türkəmin ətri gəlsin.  
Məmləkət bir yurd yeri,  
mənə bələnsin.

Atəşi ocaq,  
Yeri yurd.  
Adamı qurd ki, qurd!  
Ya sən ol, ya mən,  
bu məmləkətdə.  
Vətəni olan  
yaşamaz ki, qurbətdə.  
Suyun su dadi,  
Suda olmaz bal dadi.  
Qurbətin şərbətindən,  
Vallah, gələr yal dadi.

06.03.2022





ARZU HEYDƏROVA

# ÜRƏKLƏRƏ QƏM GƏTİRƏN “QƏM YAĞIŞI”

Xalıq Azadinin “Qəm yağışı” romanı ilə tanışlıqdan sonra

*İmzası ilə ilk dəfə tanış olduğum Xalıq Azadinin “Qəm yağışı” adlı romanını oxuduqdan sonra hələ də əsərdə baş verən hadisələrin təsiri altındayam. Romanı göz yaşlarıyla bitirdim. Bu, kiməsə qəribə görünə bilər, amma bir həqiqət var ki, onu müəllifin öz sözləri ilə anlatmaq istərdim: “Bəzən ürəkdə olan ən dərin və aramsız sizlayan yaranın da gücü yetmir həmin ürəyi tam ixtiyarında saxlamağa”.*

Məncə bu mövzuda müəllifin nə qədər haqlı olduğunu sübut etməyə ehtiyac yoxdur. Çünkü insan heç də bütün hallarda hissələrinə qalib gəlməyi bacarmır. Bu, aksiomadır... Beləcə ürəyimə hökm edə bilmədim mən də.

Geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuş, “Məhəbbətin gözü kor deyil” və “Qəm yağışı” başlıqları altında nəşr olunmuş iki hissədən ibarət bu romanı ilə müəllif oxucunu kifayət qədər maraqlandıra bilmış və sonda qəm yağışına qərq etməyi bacarmışdır.

Böyük Nizami Gəncəvinin:

*Dumanla doldurub dünya üzünü,*

*Yatırtdım eşq ilə ağlın gücünü.* - misraları ilə başlayan əsərdə müəllif Yaradanın bize bəxş etdiyi ölçüyəgəlməz dəyərə malik olan sevgi mövzusuna müraciət etməklə, oxucusuna

bu İlahi hissin nələrə qadir olduğunu anlatmaq niyyətində olduğunu bəyan edir.

Birinci hissə əsərin baş qəhrəmanlarından biri olan Azadın, ikinci hissə isə müəllifin dililə nəql edilir. Əvvəldən sona qədər oxucu əsərin sevimli qəhrəmanı olan İnqanın taleyinə görə narahat olur və buna görə də romanı fasiləsiz oxumaq, sonunun nə ilə bitəcəyini öyrənmək istəyi onu bir an belə tərk etmir.

Bəzən adama elə gəlir ki, bütün hekayələrin əvvəli gözəl başlanır və çox zaman beləcə davam edir. Sonu isə təbii ki, bəlli olmur. Römana təsvir olunan **azərbaycanlı Azadla özbək qızı İnqanın** həyat hekayəsi də gözəl başlamışdı. Onlar ali təhsil aldıqları institutda, dekanatlığının qarşısında tanış olmuşdular. Milliyyətcə almanın olan İnqa Özbəkistanda böyümüşdü və onun həyata baxışları yaşadığı ölkədə aldığı tərbiyə üzərində qurulmuşdu. O, özbək adət-ənənələrinə əməl edən və bu xalqın milli-mənəvi dəyərlərini xarakterində əks etdirən gözəl və ağıllı bir xanımdır. Özbəkistandan Krasnoyarsk şəhərinə ali təhsil almaq üçün gəlmişdi. Oxumaqla bərabər həm də ipək kombinatında çalışırdı. Eyni zamanda Azad da bu şəhərə Azərbaycandan gəlmiş, o da İnqa ilə birlikdə Politexnik İnstitutunda təhsil alır, eyni zamanda şəhərarası nəqliyyatda sürücü işləyirdi.

Ümümiyyətlə, onlarla birlikdə bu qrupda doqquz millətin nümayəndəsi təhsil alırdı.

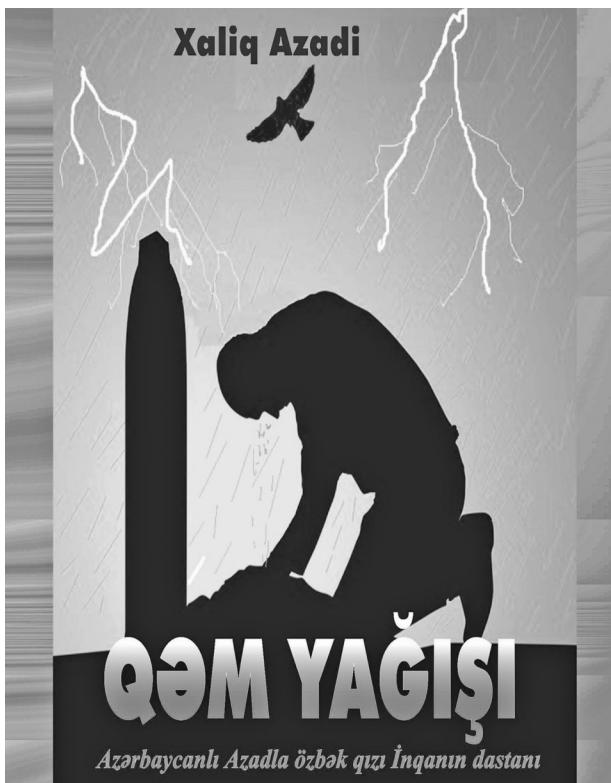
Hədisələr sovet dönmində baş verir və həmimiz bilirik ki, yaşadığımız zamandan fərqli

olaraq o dövr internetin mövcud olmadığı dövr idi. Ayrı-ayrı rayonlarda yaşayan insanlar bir-birindən yalnız sahibinə bir həftə, yaxud on gün ərzində yetişən məktublar vasitəsilə xəbər tuturdular.

Aralarında əvvəlcə qrup yoldaşı, sonra dostluq, daha sonra isə sevgi münasibətləri başlayan Azad və İnqa dastanı, məhz belə bir dövrə təsadüf etmişdi. Orta məktəb məhəbbəti olan Solmazı bir daha görə bilməyəcəyinə əmin olan Azad onun şəkli və xəyalı ilə yaşayır, hadisələrin onun əleyhinə cərəyan etməsi ilə barışa bilmir və İnqaya qarşı ürəyində baş qaldıran sevgi hissini yaxına buraxmamaq üçün cəhdələr edirdisə də, bunları etməklə özünə və İnqaya qarşı nə qədər böyük haqsızlıq etdiyinin fərqində deyildi. İnqa isə onu saf və sonsuz bir məhəbbətlə sevirdi. Əsəri oxuduqca Azadin İnqaya qarşı etdikləri oxucuda qəzəb doğurur. Oxucu bütün qrup tələbələrinin qarşısında İnqaya gözəl sözler söyleyib onu özünə bağlayan, onu dahi bir rəssamın bənzərsiz bir rəsm əsərinə bənzədən və bununla da aralarındaki sevgi münasibətlərinin yüksələn xətlə inkişaf etməsinə səbəb olan Azadin digər tərəfdən də təkəbbür və soyuqluq göstərərək məsum qızı özündən uzaqlaşdırğına qəzəblənir. Eyni zamanda İnqanı da tələsik qərar qəbul etməsinə görə qınayan oxucu bütün bu anlaşılmazlıqların səbəbini çox sonralar anlayır. Çünkü yazılıçı əsərdə baş verən bəzi sualları ikinci hissədə açıqlayır.

Yalnız ikinci hissədə məlum olur ki, bütün varlığıyla Azada qəlbən bağlı olan və onu yüksək məhəbbətlə sevən İnqanın ailə qurmaq

haqda tez qərar qəbul etməsinə məcbur edən səbəblər varmış və bu əsəsən səbəblər ucbağından qəbul edilən qərar sonda onun məhvinə səbəb olur.



Azadin Qazaxıstanın Çimkənd vilayətindən gələn və onunla eyni yataqxanada qalan, digər bir institutda - İnşaat İnstitutunda oxuyan Baysal adlı dostu hadisələrin üçüncü əsas iştirakçısıdır. Azadla Baysalın oxuduğu institutlar arasında cəmi 200-300 metr məsafə olduğuna və dərslərinin tez başa çatmasına görə Baysal tez-tez Azadin oxuduğu instituta gəlir, Azadı orada gözləyir və birlikdə yola çıxardılar. Bütün qrup tələbələri, o cümlədən İnqa da Baysalı artıq tanıydırdı,

hətta Baysala qrup yoldaşları kimi baxırdılar. Azad Baysalı İnqa ilə tanış etməklə gələcək həyatını zərbə altında qoymasından xəbərsiz idi.

Bəzi insanlar üçün sevgi ötəri, keçici bir anlayışdır. Amma elə insanlar var ki, onlar ömründə yalnız bir dəfə sevirlər - İnqa kimi. İnqa sevgisi yolunda hər cür fədakarlıq etməyə hazır olsa da, taleyin təklif etdiyi İnqa adlı gözəlliyi və səadəti qiymətləndirməyi bacarmayan, bu sevgi payında ona düşən imkandan istifadə edə bilməyən Azad bu məsələdə qətiyyətsizlik göstərir. Ən pisi o idi ki, baş verənlərin onun əleyhinə işlədiyini görən Azad bütün bunları qismətlə bağlayır, hadisələrə ehtimallar mövqeyində yanaşır, bir tədbir görmək lazımlı olduğu barədə düşünür. İnqa-Baysal münasibətlərinin getdikcə finala doğru yüksəldiyinin şahidi olduğu gün o, onlardan qaçmaq, onların gözüne görünməmək fikri ilə şəhəri gəzib-dolaşır, fikrini dağıtmak üçün parka gəlir və parkda bir sərçənin quru çörəklə mücadilə etməsi və uduzması səhnəsinin şahidi olur. "Qabağında bir sərçə böyük bir çörək parçasını

dimdikləyirdi. Deyəsən çörək elə daşlaşmışdı ki, sərçənin etdiyi cəhdlər heç bir nəticə vermirdi. Az qala duracaqdım ayağa ki, götürüm sindirim çörək parçasını. Amma düşündüm ki, ayağa qalxsam, sərçə ucub gedə bilər. Təbiətin yaratdığı kiçikdən kiçik bir mübarizəyə qarışmaq ixtiyarım vardımı? Sərçə xeyli əlləşdi, bu quru çörək parçasını dimdiklədi, axırda başa düşdü ki, bu daşa dönmüş çörək parçası onun üçün deyil. Qisməti olmadğını bildiyi üçün ucub getdi”.

Rastlaşlığı bu mənzərədə özünü sərçə obradında görən Azada şahidi olduğu bu məqamlar dərs olur, “faktı qəbul etmək lazımdır, artıq İnqa mövzusu bağlıdır mənim üçün”, deyə düşünərək, özlüyündə bir qərar qəbul edir və o gündən hər şeyə - insanlara, hadisələrə, faktlara başqa nəzərlə baxmağa, “hər insan yolunu özü seçir, mən də özüm seçməliyəm” prinsipi ilə yaşamağa, İnqaya qarşı biganə olmağa başlayır. Əslində o, bu səhv qərarı qəbul etməklə, İnqanı öz əlləri ilə başqasına təslim etmiş kimiydi. Bu, əhəmiyyətli həyat məsələsi idı və bu məsələdə Azadın soyuqluğu, ondan uzaqlaşmaq istəyi, bu mövzuda etdiyi digər hərəkərlər İnqanın gözündən yayınmamışdı. O, Azadla son dəfə bu mövzuda danışmaq, onun qəti fikrini öyrənmək istəsə də, alınmamış, bütün bunlar İnqanın da ondan uzaqlaşmasına səbəb olmuşdu.

Azad İnqanı unudacağını, bu mövzuda güclü olacağını, sevgisinin üstündən xətt çəkmək kimi çətin bir işin öhdəsindən asanlıqla gələcəyini düşünmüştüsə də, onun bu yöndə etdiyi cəhdlərin gücü yalnız bir, və ya iki aya zorla çatmışdı. Həyatının ən böyük səhvlərindən birini etdiyini düşündüyündə belə, qüruru onun başqa bir addım atmasına yol vermirdi.

Oxucu yalnız əsərin sonuna yaxın İnqanın səhv addım atmasının səbəbinin Azada açıq vermək, qısqandırmaq, ən çox da onu dilləndirmək, onun dilindən sevgi etirafını eşitmək məqsədilə edildiyini, həm də bütün bunlarda onun rəfiqəsi Loranın əsas rol oynadığını öyrənir.

Baysal ilə İnqa artıq nişanlı olsalar belə, İnqa Azadın ona sarı bir addım atacağını, sevgisini etiraf edəcəyini, hər şeyin dəyişəcəyini gözləyirdi. Amma bu gözlənti gerçəkləşmir. Azad İnqanın bu arzularının üstündən xətt çəkməklə

özünün mənəvi, İnqanın isə hərtərəfli məhvinə imza atmış olur.

Baysalla İnqanın nişanlı olduğu vaxtda dəhşətli Çernobil faciəsi baş verir. Bu, 1986-cı ilin 26 aprel tarixində Ukrayna SSR-in şimalındakı Pripyat şəhəri yaxınlığında yerləşən Çernobil Atom Elektrik Stansiyasının 4 sayılı nüvə reaktorunda baş vermiş fəlakətli nüvə qəzası idı və əsrin böyük faciələrindən biri hesab olunurdu.

İnstitutdan Çernobila kömək məqsədilə göndərilən iyirmi beş tələbə arasında Baysal da var idi. Vaxtilə Çernobilda hərbi xidmət keçmiş Baysal özünün qrupa daxil edilmə səbəbini bunnunla bağlayırdı.

Baysalın Çernobila yola düşməsi ilə bağlı “bəlkə də fələyin bəxt yazan qələmi sabahdan başlayır bu iki gənc üçün taleyi qaralamağa” yanan müəllif nə qədər haqlıydı...

Bir ay müddətinə bir-birindən ayrı qalan cütlük, Baysalın Çernobildən qayıtdığı günün səhərisi VVAQ-a gedib nigah ərizəsi verdilər, otaq kirayələdilər, keçmiş qaydalara uyğun olaraq yalnız tələbə yoldaşlarının iştirak etdiyi komsomol toyu etdilər.

Lakin tale Baysalın üzünə gülmədi. Çernobil qəzasının fəsadları ondan da yan keçməmiş, radiaktiv şüalanmanın güclü təsiri onun daxili orqanlarını sıradan çıxarmışdı. Toydan çox keçmədən o, ağır xəstəliyə mübtəla olmuşdu.

Romanın ilk səhifələrində biz Azadın dostu Baysal haqda fikirlərini oxumuşduq. Baysal xəricən yaraşıqlı olmasa da, gülər üzlü, mərd və nəcib, zarafatçı və dürüst olması ilə dostlarının məhəbbətini qazanmış biriydi. Güclü və cəsur, hundürboylu, hədsiz böyük fiziki gücə malik olan pəhləvan cüssəli bir gənəc idi. İdman onun ən sevimli xobbisi olduğundan, o, xəstə halda belə idmandan əl çəkmir, bu yolla sağalmağa çalışırırdı. Xəstəliyin ondan bədəninin bütün enerjisini aldığı qəbul edə bilmirdi. Əvvəlki ağırlıqda ştanqları qaldıra bilmədiyinə görə məyus olur, əvvəlki həyatına qayıtmaga cəhd edirdi. Belə cəhdlərin biri - ştanqa qaldıra biləcəyindən daha ağır yük qoyması onun belinin sinmasına səbəb oldu ki, bu halda radiaktiv şüalanmanın təsirinə məruz qalmış bədən bu zərbədən sonra sağalmaq şansını sıfır endirir. Bütün bunlar çox keçmədən onun həyatla vidasmasına səbəb olur.

Birtərəfli məhəbbət əsasında qurulmuş bu ailədə xoşbəxt günlər yaşandı? Bu sualın da cavabını əsərin ikinci hissəsində oxuyuruq. İnqanın Azada dediklərindən məlum olur ki, o, Baysaldan elə ilk günlərdən başlayaraq qış-qanlıq və aqressiya görmüş, bütün bunlara rəğmən onu sevmədiyini heç vaxt hiss etdirməmiş, Baysalın həyatının son günlərinə qədər ondan qayıçı və nəvazişini əsirgəməmişdi. Baysalın bu şəkildə ölümü, eyni zamanda yeganə ümidi yeri sandığı bətnindəki körpənin də dünyaya gəlmədən tələf olması İnqanı çox sarsıdır, qəlbindəki bütün ümidi məhv edir, gənc yaşıda həyatdan aldığı ağır zərbələrə davam gətirə bilmir və bu faciələr onun psixologiyasının dəyişilməsinə, karyerasına, institut həyatına belə son qoyur. Bütün bu hadisələr zamanı Azad nə dostu Bay-saldan, nə də İnqadan köməyini əsirgəmir, Baysalın ölümündən əvvəl də, sonra da İnqaya həmişə mənəvi dəstək olur.

“Qəm yağışı” romanının hər səhifəsini oxuduqca düşünürdüm ki, buradakı baş qəhrəman elə müəllifin özüdür. O, baş verən hadisələri düz otuz ildən sonra qələmə aldığı qeyd edir, hadisələrin içindəymiş kimi davranır, Azadın hissələrini təbii şəkildə çatdırır və nəticə etibarılə bir fikrə gəlir ki: “insan həyatda bir səhvə yol verdisə, bu səhvələrin davamı da gəlmış kimi olur”.

Oxucu yazıçının bu fikrinin doğruluğuna ən çox İnqanın həyat hekayəsini oxuyarkən şahid olur. Onun başına gələn zəncirvari faciələrin baş verməsi də, etdiyi bir səhvin acı nəticələridir. Çox təəssüf ki, bu zəncirvari faciələrin əsas və sonuncu qurbanı da romanın sevimli qəhrəmanı, anoreksiya xəstəliyinə tutulmuş İnqanın özü olur. Anoreksiya xəstəliyinə qalib gəlmək əsərin qəhrəmanı üçün çox çətin olur. Sağalmaq üçün ilk növbədə İnqa özünün ruhi vəziyyətini dəyişməyə çalışmalıydı, lakin kədərinin sonsuzluğu gənc və çarəsiz İnqaya bu imkanı yaratmadı. Bütün günü xəstə yatağında uzanan İnqa Azadın ona bağışladı, Amerika yazıçısı Teodor Drayzerin “Kerri bacı” romanını təkrar-təkrar oxumaqla gün keçirirdi.

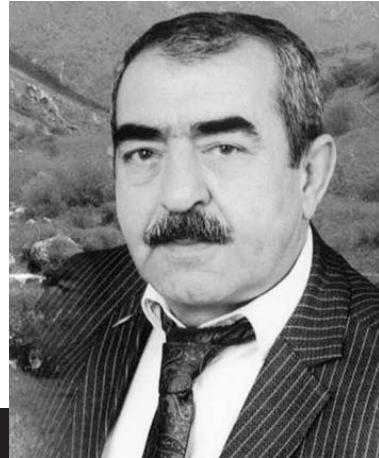
“Qəm yağışı” ni oxumağa davam etdikcə oxucu İnqanın ömür-gün məsələsini həll etmək yolunda verdiyi qərarlara nə qədər “qəzəblə-

nirsə”, sonunda xəstəlik müddətində ona duaçı olur, əsərin pozitiv notlarla bitməsini arzulayır, eyni zamanda İnqanın sağalması üçün Azadın atdığı hər bir addımın, etdiyi misilsiz yaxşılıqların boşa getməsinə üzülür.

Hadisələrə tam giriş etməzdən əvvəl sevgisini vaxtında etiraf etməməklə, bu sevgini zərafata çevirməklə çox böyük səhvə yol verdiyini və bu səhvin ağır bir yük kimi son nəfəsinə qədər onun boynundan asılı qaldığını etiraf edən Azad, yalnız İnqanın ölümünə az zaman qaldığı bir məqamda onları əbədilik bir-birindən ayıran səbəblərin nədən ibarət olduğunu öyrənib çox sarsılır... Zamanı geri qaytarmaq isə mümkünüsüzdür.

İnqanın və Azadın həyat hekayəsi ağıllı oxucunu nəticə çıxarmağa vadar edir. Söhbət gənc oxucuların gedir, onlar anlamalıdır ki, “Qəm yağışı” yalnız nakam bir sevgi hekayəti deyil, iibrətamız bir əsərdir. Biz həmişə şahidi olmuşuq ki, bələlər tək gəlmir. 19 yaşılı gənc bir qızın - İnqanın ali təhsilini başa vurmadan nişanlanmasının, hər bir insan üçün həyatı əhəmiyyət kəsb edən ailə qurmaq kimi böyük bir məsələdə tələsik və təkbaşına qərar qəbul etməsinin qarşısalınmaz fəsadları və həyatının faciə ilə bitməsi onun doğru addım atmaması səbəbindən baş verir.

Romanın sonluğunu ürək parçalayan səhnə ilə bitir... Azad Daşkəndə, ömrünün son günlərində vidalaşa bilmədiyi İnqanın məzarına gedir... Bu, dəhşətli bir səhnə idi. Saatlarla İnqanın məzarı üstə diz çöküb ürək sözlərini söyləyən Azad onun sağlığında dilinə gətirə bilmədiklərini söyləyirdi... Onun göz yaşları yağan qəm yağışına qarışmışdı. Sanki, yer də, göy də İnqa adlı nakam mələyin ölümünə ağlayırdı... və bu qəm yağışı kəsmək bilmir, aramsız yağırdı - Azadın qəlbinə, arzularına, fikir və duygularına, gələcək taleyinə, İnqanın isə hazırda Azad üçün dünyyanın ən müqəddəs məkanı olan məzarına yağırdı... Bu qəm yağışının yaratdığı acı səhnənin təsvir etdiyi kədərin böyüklüğünü min kilometrlərlə məsafədən oxucu da hiss etməmiş deyildi. Sevimli qəhrəmanın nakam taleyinə üzülən oxucunun gözlərindən yağan qəm yağışı isə “Qəm yağışı” kitabının müəllifinin uğurudur!



## HƏSƏN GORANBOYLU

### QARABAĞA BORCLUYAM

1992-ci il köç karvanı zamani Qarabağa aid şeirlər

Soruşdum hardansız bir el köçündən,  
Dedi, a qardaşım qəlbi dağlıyam.  
Dedi, ayrı düşdüm mən öz mülkümdən,  
İstədim oturam yaman ağılyam.

Yamanca sarsıtdı bu xəbər məni,  
O gündən, bu günə qəlbi qanlıyam.  
Millətim necə də oldu köçəri,  
Nə üzlə desin ki, Qarabağlıyam.

Bir el karvanıydı ucsuz-bucaqsız,  
Hər kəsin gözündən imdad yağırdı.  
Bir ana gedirdi, ərsiz, övladsız,  
Birinin gözündə oğul dağıydı.

Görən bu mahnını kim bəstələmiş,  
Deyin bu nə tale, bu nə yazıdır?  
Alovla, kədərlə, qəmlə köklənmiş,  
Gör necə insanın qəmli sazıdır.

Həyatdır elə də, belə də olar,  
Dəyirman tərsinə bir gün fırlanar.  
Səbr edin, ey əziz Qarabağlılar,  
Vaxt gələr bu karvan geri qayıdar.

Ayları ötürdük, illər də keçdi,  
Geri qayıtmadı torpaqlarımız.  
Sızladiq, göynədik qübar içində,  
Axır ki, qurudu göz yaşlarımız.

İstədim şeirimlə ayağa qalxam,  
Mikayıl Mirzətək hönkürüb çaxım.

Yurduna vəfali bir şair kimi,  
Bu xalqın gözünə mən necə baxım?

Bu bir fərəhdirmə, öz şeirimdə  
Deyim ki, Qarabağ əldən gedibdir.  
Sizin adınızdan, ay Xocalılar,  
Bütün Azərbaycan matəm edibdir.

Necə söyləyək ki, əziz balalar,  
Bizim əlimizlə gedib torpaqlar.  
Bəs kimdir müqəssir, müqəssir bizik,  
Azəri xalq deyən hər birimizik.

Bu az bir zamanda nələr görmədik,  
Mərdi qova-qova namərd eylədik.  
Aqilləri yiğib bir vertalyota,  
Hara getdiyini görə bilmədik.

Yerlə-yeksan oldu Şuşa qalası,  
Daha da çoxaldı xalqın yarası.  
Baş hərbi komandan, söyləyin görək,  
Beləmi olmalı torpaq davası?

Heç nədən düşmənə qaldı Kəlbəcər,  
İntizar içində yandı ürəklər.  
Bir yaz səhərində, güllə-baranla,  
Əlvida söylədi bizə çiçəklər.

Ağdama nə sorğu, nə sual oldu,  
Özü-öz içindən bir yara aldı.  
Bu millət oyanıb gözün açınca,  
Sərhədlər quruldu, o tayda qaldı.

Bələlər töküldü, xalqın üstünə,  
Yağış əvəzinə, güllələr yağdı.  
Dumanlar püşkürüdü göyün üzünə,  
Günəş əvəzinə ildirim çaxdı.

Bu nər bir bəladır, Allah amandı,  
Bəndən nələr çəkir sənə bəyandı.  
Beş-altı saxtakar, qanmaz əliylə,  
Bu boyda məmləkət qana boyandı.

Yaxşı ki, saxlaşdıq biz Goranboyu,  
Günbəgün artsa da şəhidlər sayı.  
Yoxsa deyirdi ki, o nanəciblər,  
Bizim olmalıdır bütün Kür boyu.

Tarix davam edir, illər ötüşür,  
Süngü əvəzinə qələm döyüşür.  
Hələ uşaq ikən oxuduğumuz,  
Yazılmış kitablar yadına düşür.

Babalar barışdı, kəsdi toğlunu,  
Üstəlik kirvə də etdi oğlunu.  
O vaxtdan qaldırıb ciyinlərində,  
Oturdu erməni kopayoğlunu.

Məgər bu millətə beh-bazar varmı,  
Gədəlik, alçaqlıq bunlarda varmı?  
Enişli-yoxuşlu ömür yolunda  
Arxası onlara durmaq olarmı?

Yox, əziz qardaşım, arxa çevirmə,  
O iblis cinsinə sən millət demə.  
Tülkü libasını əyninə geyib  
Yalvara-yalvara barışar yenə.

Sən demə, bunlar heç millət deyilmiş,  
Onların nə kökü, nə soyu bəlli.  
Görəsən, nə üçün gəlib dünyaya.  
Yalançı, firildaq, erməni əhli.

Yenə köhnə hamam, yenə köhnə tas,  
Bir gəlin oturub düşünək bir az.  
Bu boyda yırtıcı, bu boyda iyrənc  
Düşmənə dost demək bizə yaraşmaz.

O zaman bizləri qınayar hər kəs,  
Dil açıb danışar qəbir daşları.  
Qarğışlar yağıdırar, lənətlərdilər  
Yüzlərlə kəsilmiş, insan başları.

Özümüz milləti salarıq gözdən,  
Analar üzünü döndərər bizdən.  
Od tutub alışar, yanar bu aləm,  
Fırtınalar qopar, sanki dənizdən.

Oyan, Azərbaycan, məğlub olubsan,  
Özün öz içindən yara alıbsan.  
Həsənəm, Qarabağ qayıtsa əgər,  
Ölüncə deyəcəm, odlar yurdusan.

**1992-1993-cü illər**

### ALIN YAZISI

Hər kəsin alnına alın yazısı  
Ağ kağıza yazılmışdı süd ilə  
Oxumaq çətindir olsan da Alim  
Allahın işidir, təvəkkül eylə.

Bu aləm möcüzə başdan ayağa  
Su ilə havaya yoxdur qadağ'a  
Tanrı yaradıbdır düz yaşamağa  
Ömürdən gün gündür hey ilmə-ilmə.

Kitaba, yazıya inanmayan kəs  
Qurani-kərimi oxu və dinlə  
Bütün canlıların yaranmasına  
Aydınlıq getirir o cümlə-cümlə.

Anamız Fatimə nəslimiz bəlli  
Neçə Peyğəmbər var müsəlman əhli  
Adamı göndərər ayaq-əlli  
Onlara şəkk etmə, sən gülmə-gülmə.

Arılar adlanan bir möcüzə var  
Min illər quranda yazılıb onlar  
Qırx gün ömür verib göydəki dildar  
Şirəsi məlhəmdir hər cür ölümə.

Həsənəm, yoğruldum bu yaşa gəldim  
Allahın yoluyla düz qoşa gəldim  
Küsülük bilmədim barışa gəldim  
Ömrümü ötürdüm hey pillə-pillə.

### SAĞ OL, DEYİRƏM

Mənə görə yaşamağını götürdün  
Ona görə, sənə sağ ol deyirəm  
Bir anlıq olsada üzünü gördüm  
Şövqündəki, günə sağ ol deyirəm.

Çoxdan idi həsrət idim gülə mən  
Bal sözülen, şirin-şəkər dilə mən

Aşib daşdım, lap qarışdım selə mən  
Coşdurduğun selə sağ ol deyirəm.

Sinən üstə gizlənərək süzülən  
Ağ bədənə yaraşaraq düzülən  
Kürəyindən lap aşağı töküllən  
Qıvrım-qıvrım telə sağol deyirəm.

Həsən deyər; sözüm yoxdur deməyə  
Oxşayırsan suda üzən mələyə  
Saçlarını dağıdan o küləyə  
Həzin əsən yelə sağ ol deyirəm.

### NƏ DEYƏRSƏN

Bir yar durub ayaq üstə  
Söz almasam nə deyərsən?  
Saçlar uzun ləbi püstə  
Vurulmasam, nə deyərsən?

Söz deyən yox bu gözələ  
Adı düşüb eldən-elə  
Belə nazik incə belə  
Sarılmamasam nə deyərsən?

Çəmənliklər mənim olsa  
Dostlar baxıb ilham alsa  
Ağca maya qonaq qalsa  
Toxunmasam nə deyərsən?

Eşidəndə yar səsini  
Duyub isti nəfəsini  
Acıb mərmər sinəsini  
Qoxumasam nə deyərsən?

Həsənəm eşq havasına  
Düşsəm sevgi bəlasına  
İnci olub yaxasına  
Taxılmasam nə deyərsən?

### YARAŞMIR MƏNƏ

Könlümə düşmüsən ay gözəl pərim  
Əlimi nə deyim, uzadım sənə  
Ayrılıq sevdası çətin olsada  
Ağlamaq, sızlamaq yaraşmir mənə.

Baxa biləmmirdim qəmlı üzünə  
Səni qoyub getdim çöllər düzünə  
Vəfasızmı deyim özüm-özümə  
Gurlayıb çağlamaq yaraşmir mənə.

Qoy səndən uzaqda olum bir ara  
Alışım soyuğa borana qara  
Bilsəm ki, düşmüşəm çətinə dara  
Haylayıb çağırmaq yaraşmir mənə.

Həsənəm, nə vaxtdır, xeyli zamandı  
Varlığım özümü, özümdən dandı  
Kimə söyləyim ki, ürəyim yandı  
Qışqırıb bağırmaq yaraşmir mənə.

### AĞLAMA GƏL

El gözəli nazlı canan  
Aç qapımı bağlama gəl  
Səni görcək lal oluram  
Dilim üçün ağlama gəl.

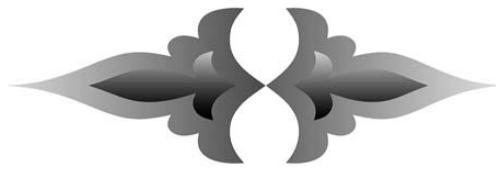
Gördüm bulaq başındasən  
Uca qaya qaşındasən  
Elə mənim yaşımdasən  
Əhvalımı yoxlama gəl.

Sən tək gözəl görməmişəm  
Belə dərdə düşməmişəm  
Sinən üstü sanki gülşən  
Məndən uzaq saxlama gəl.

Arı güldən çəkər balı  
Biçarəyəm gör bu hali  
Gəl gizlətmə gül camalı  
Ürəyimi dağlama gəl.

Həsən sənsiz nə haldadır  
Yanaqlarım cüt almadır  
Yerişin məni aldadır  
Baxışınla oxlama gəl.





**ZAUR USTAC**  
“Yazarlar” jurnalının baş redaktoru

*Adətim üzrə səhər saat 6:30-da çalarsız-filansız oyanıb yerimin içində bir az eşənləndikdən sonra əl atıb çarpayının altından sadıq dostum “Redmi”ni qamarlayaraq bağıma basdım. Hələ tam açılmamış gözlərimi ovuştura-ovuştura “Facebook”la “Instagram” arası “Səfa” və “Mərvə” arasında müqəddəs ibadəti yerinə yetirmiş kimi, düz yeddi dəfə, bəlkə də bir az artıq var-gəl etdim. Sonra qalxıb ikiotaqlı “küncdəqalmış”, “kitabça”, “Xruşşov layihəli” mənzilimin birinci otaqla dəhliz arasındaki taxta qapının çərçivəsinə bərkitdiyim alətdə həmişəki kimi 14 dəfə dərtnib düşdüm.*

nalın son akordları ilə bərabər, yenə qəfil öymə başladı... Məcburən hər ehtimala qarşı əvvəlcədən su ilə dolu saxladığım “növbətçi abgərdən”i götürüb əl-üzümü yaxaladım. Tələsik “istirahət otağı”ndan çıxdım. Çixa-çixa düşündüm ki, “ay canım, ilin-günün bu vaxtında bu qədər istirahət olar!?” Əl-üzümü qurulaya-qurulaya mətbəxə keçib, axşamdan qalan su ilə dolu caydanın altını yandırdım. Televizoru açdım. Aparıcı qız necə başladısa, elə o andaca televizoru söndürüb, seyvana çıxdım. Küçədə və seyvandan görünən kiçik parkda tam sakitlik hökm sürdü. Bu gün şanlı Zəfərimizin ildönümü ilə əlaqədar elan olunmuş dörd günlük qeyri-iş gününün so-

## PSİKOLOQUN QƏBULUNDΑ

(hekayə)

Növbə ilə divardan asdığını “Fatihə surəsini”, “Bədənəzər duasını” və “Ayətül-kürsi”ni hərəsini düz 7 dəfə, bəlkə də bir az çox təkrar-təkrar oxuduqdan sonra kitab refindən Əbdürəhim bəy Haqverdiyevin “Marallarım” kitabını götürdüm. Ötən əsrin 70-ci illərinin nəşri olan kitabın nazik kağız üzüllü cildi didik-didik olub saralsada, üzərindəki simalar necə tanış və canlı idilər. Sanki hamısı blokda növbəyə dayanıb səni gözləyirlər və bir himə bənddilər ki, elə qapını açsan... Kitabin üzünə bir neçə dəqiqə baxıb gülümsəyərək dahi ədibə “Günay-dın” deyib, gözlərimi mənzilin giriş qapısının üzərində asılmış lövhəyə zillədim. Yenə düz 7 dəfə, bəlkə bir az artıq Böyük Allahın cahü-cəlalına və peygəmbərimizin əmvatına zikirlər edəndən sonra istirahət otağına keçdim. Ötən gün ərzində yüksəldiyim bütün dərd-azardan müvəqqəti də olsa, qurtuluqdan sonra gurhagurla, şir-haşırla qonşulara “mən hələ sağlam” siqnalını verərək, qalxıb güzgünen qabağında bir az ağızımı, gözümü əydim, əsnədim, gərnəşdim... Bir sözlə, bütün vacib ritualları yerinə yetirdikdən sonra əlimi şoğəribin altına bir neçə dəfə uzatsam da, su gəlmədi ki, gəlmədi. Başımı qaldırıb aynada üzümə, daha doğrusu, burnumun ucuna diqqətlə nə qədər baxsam da, zərərli bir əhval gözümə dəymədi. Elə bu vaxt qonşulara verdiyim siq-

nucusu idi. Deyirəm, qəribə məxluquq e, vallah, evdə qalandı işi, işdə olanda evi axtarıraq. Parkın tən ortasındakı tut ağacının altı sapsarı yarpaqlarla elə döşənmişdi ki, adam isteyirdi gedib üstünə uzansın... Yaxşı ki, dolu çaydanın fiti məni belə sərsəm düşüncələrdən ayırdı... Mətbəxə keçib, çaydanın altını söndürdüm. “Bazarçay” qutusundan birdəfəlik paketlərdən birini götürüb bir stekan qaynanmış suyu rəngləyib yenidən seyvana - “Nina bağı”na keçdim. Bu məkan ruhumun dinclik taplığı yeganə guşədir. Əvvəlki ev sahibəsi Nina xanım binanın layihəyə uyğun açıq eyvanını bağlayaraq səliqəli seyvana çevirib. Divarda qatlama masası və iki kətil var. Dibçəkdə həmişəyaşıl otaq bitkiləri də olduğuna görə mənzilə köçən gündən buranın adını “Nina bağı” qoymuşaq. Haqlı olaraq sual yarana bilər ki, mənzilə yeni köcmüşünüz? Sual yaranısa da, yaranmasa da, qeyd edim ki, bəli, bu mənzilə təzəlikcə köcmüşük. Səbebini indi açıq-aydın dilimə gətirə bilmirəm. Çünkü o barədə düşünən kimi öyümə məni tutur. Özümdən asılı deyil... Çayımlı qurtumlaya-qurtumlaya yenə ən yaxın sirdəşim “Redmi”ni dümsükleyib oyatdım. Oyanan kimi bildirişlər pəncərəsindən bir gözəl xanım əl sallayaraq “Zəfər endirimləri” ilə bağlı məni xəbərdar etdi. “MORE” Psixologiya Mərkəzi şanlı Zəfər günləri ilə bağlı sabahdan noyabr ayının sonuna qədər hamiya 50%, qazilərə isə

75% endirimlə xidmət göstərəcək. Düzü, bu məsələ məni çoxdan narahat etdiyinə görə xeyli vaxtdır psixoloq xidmətləri ilə maraqlanırdım. Ona görə qiymətlərdən, şərtlərdən az-çox məlumatım vardı. Həm psixologiya mərkəzlərinin çoxluğunu, həm də qiymətlərin baha olmasına seçim etməyimə əngəl olurdu. İndi bu xanımın təbəssümlü çöhrəsi, bir də artıq demək olar ki, televiziya verilişlərindən adını əzbərlədiyim "MORE"-ni yenə görünçə seçimimi etdim. Elə bildirişin üzərindən keçid edərək sabaha - səhər saat 10:00-a görüş təyin etdim. Qazi olduğuma görə ödənişi yerində nağd olaraq 75% endirimlə edəcəkdim...

Axşama qədər hər televizoru açanda, hər küçəyə baxanda öyə-øyə günü birtəhər başa vurub, yenə yatağıma uzandım. "Redmi"də axşam ibadətlərimi yerinə yetirə yetirə nə vaxt yuxu tutub, biləmişəm. Bir də oyandım ki, 03:33-dür. Briqadirə "whatsapp"da yazdım ki, sabah səhər öynə həkimə gedəcəm, işə ondan sonra gələrəm, ya da xəbər edərəm. İş deyəndə ki, sağ olsunlar, qazi olduğuma görə məni icra hakimiyyətində işlə təmin ediblər. Yüngül işdir. Briqadir də həm üç diplomum olduğuna, həm də hər iki müharibənin iştirakçısı olduğum üçün mənə hörmət edir. Yəni, necə deyərlər, nə işim olsa, ötüşdürüür. Sağ olsunlar... Hamisində razı-yam... Elə bu razılıq içində yenidən nə vaxt yuxulamışam, bilmirəm... Qəfil yenə oyandım. Hə, bu, "6:30" oyanişı idi. Adətim üzrə yerimin içində bir az eşələndikdən sonra el atıb çarpayının altından sadiq dostum "Redmi"ni qamarlayıb bağrıma basdım. Hələ tam açılmış gözlərimi ovuştura-ovuştura "Facebook"la "Instagram" arası "Səfa" və "Mərvə" arasında müqəddəs ibadəti yerinə yetirirmiş kimi, düz 7 dəfə, bəlkə də bir az artıq.... "Nina bağı" ziyarəti də daxil olmaqla seyvan keyfindən sonra hər evdən çıxanda düz 7 dəfə, bəlkə də bir az artıq təkrar-təkrar qaz, su, işiq yoxlamalarını də-qıqlıklə yerine yetirib, mənzildən çıxməq üçün dəmirdən olan giriş qapısını açmışdım ki, blokdan gələn isti hava axını bildiriş kağızlarını üzümə çirrdi. Bəzilərini gözümüz qabağında fırladıb yanıq verirmiş kimi başımdan səpelədi. Ciynime qonan, üzüme yapışan, yero düşən bütün kağızları topladım. Müxtəlif şirkətlərin reklam bildirişlərini səliqə ilə qatlayıb əlimdəki kağız tulantıları olan zibil paketinə qoyduqdan sonra digər əsas bildiriş kağızlarına baxdım. Su 13 manat, işiq 23 manat, qaz 59 manat gəlmışdı. "Kombi"ni çox işlətmədiyimə görə qaz normal idi. Bildirişləri əziz-xələf bir barat kimi pencəyimin içəridən döş cibinə, lap ürəyimin başına qoydum. Şikayətlənməyə bir əsas olmadığına görə vacib sənədlər olan qovuluğumu qoltuğuma vurub, səliqə ilə ayrı-ayrı yığıdığım zibil paketlərini götürüb, başının üzərində olan lövhəyə baxa-baxa, ağızında dua mənzildən çıxdım. Əlimdəki zibil paketlərini yerə qoyub, seyf qapının bütün qıfıllarını bağladım. Düz 7 dəfə, bəlkə də bir az artıq dəfələrlə silkələyib, əl dəstəyini aşağı-yuxarı edib, yoxladıqdan sonra zibil paketlərinin hərəsini bir əlimə götürüb, getdiyim yerdən asılı olmayıaraq, həmişə özümlə götürdüyüm vacib sənədlər qovuluğu da qoltuğumda, bir gözüm qapıda yavaş-yavaş pillələri enməyə

başladım. Əlimdəki zibilə baxanda döş cibimdəki bildirişlər yadına düşdü. Ani olaraq "...zalim uşağı bayram günü də işləyir..." fikri beynimdən gelib keçdi. Tez də artıq 4 gündür mənzildən çıxmadığımı xatırladıqda əmin olmaq üçün cibimdəki bildirişləri çıxarıb üzərindəki tarixləri gözdən keçirdim, hər üçü 5 noyabr 2021-ci il tarixinə aid idi. Ani olaqraq, "Əsl bayram hədiyyəsi olub ki..." fikri eynimdən keçsə də, tezçə bu axmaq düşüncəni başımdan qovaraq, özümü danlaya-danlaya zibil qutularına nə vaxt çatdığınıdan xəbərim belə olmadı. Kağızlar olan paketi "radikal" qutuya, plastik qablar olan paketi isə "müxalif" qutuya məxsusi bir əda ilə, səliqəli şəkildə ərməğan edib, məhlədən çıxdım...

"MORE" Psixologiya Mərkəzi elə də uzaqda olmadığına görə gəzə-gəzə saat 9:30-da onun yerləşdiyi möhtəşəmliyi ilə məşhur olan şəhərin 1 nömrəli biznes mərkəzi olan "Yasəmən Plaza"nın qarşısında idim. Deyirdilər Xalıq müəllimin obyektidir. Yasəmən də katibəsinin adı imiş. Yasəmən çox fədakar, işini bilən, məsuliyyətli işçi olduğuna görə obyektlərdən birinə onun adını verib... Yasəmənin fədakarlığı, Xalıq müəllimin səxavəti barədə düşünə-düşünə 9:50-yə qədər plazanın yaxınlığındakı parkda gəzişdim. Vaxta 5 dəqiqliq qalanda qara rəngli tibbi maskamı pencəyimin üst döş cibindən çıxardıb "taclı günlərimiz" başlayandan bəri ətir əvəzi həmişə özümlə gəzdirdiyim "püsskürtmə spirt"dən üstünə bir az püsskürdüb taxdım. Sonra 3 mənata özüm üçün hazırlatdığını "kovidpasportu"mu əlimdə hazır tutaraq "Yasəmən"ə "ya sən, ya da mən" deyib girişə doğru yönəldim. Burada təmtəraqlı qarşılıma mərasimi gözləsəm də, belə bir hal olmadı. Liftin qarşısındaki basabası görüb, 4-cü mərtəbəyə pilləkənlə qalxdım. Düz vaxtında qəbul şöbəsində "piştaxta"da dəyanmış xanımın qarşısında "farağat" vəziyyətində dəyanmışdım. "Online" qeydiyyatma baxıb, bəzi məsələləri dəqiqləşdirdikdən, bütün orden və medalların vəsiqələrini bir-bir yoxladıqdan, əvvəller müayinə və müalicə olunduğu bütün xəstəxanalarдан mənə verilən kağız-kuğuzların hamisini eynilə mənim kimi düz 7 dəfə, bəlkə də bir az artıq dəfələrlə silkələyib, əlek-vələk edərək yoxladıqdan sonra birinci tənisiqliq görüşü pulsuz olmaq şərtlə qazi olduğuma görə 75% endirimlə 1 seans üçün 150 manat ödəniş etməli olduğumu bildirdi. Düzü, gənc "piştaxtaçı" xanım bu 150 manatı elə işvənazla, elə avazla istədi ki, bu haqda artıq söz demək, sadəcə, günah oları. Kirimişcə, cinqirimi da çıxartmadan sanki, üç dənə 5 qəpikliyi market kassasında xəzinədar xanıma "qəpiklər lazımlı deyil, qalsın", deyə qaytarılmış kimi, sonuncu iş günü "bankomat"dan çıxardığım sax "əllilik"lərdən üçünü "piştaxta"nın üstü ilə xüsusi ədayla (mənim o vaxtim olmasa da, zabit olmağımı rəğmən bir az da ordudan yeni tərxis olunmuş əsgər havası qarşıq mücerred bir ruh halında) xanıma təref sürüşdürüdüm. Sağ olsun, ab-havanı pozmadan, məxsusi bir nəzakətlə "əllilik"lərin üçünü də sürüsdürüb "piştaxta"nın görünməyən aşağı hissəsinə saldı. Bunu elə etdi ki, düz dörd gün böyük narahatlıqla cüzdanımda saxladığım, dəfələrlə sakitlikdə çıxarıb baxaraq boyunu ox-

şayib-əzizlədiyim “əllilik”lərin görünməyən tərəfdə döşməyə düşməsindən narahat olmağa başladım. Fikrim orada qalmışdı ki, xanımın “44-cü otaqda Bənövşə xanım sizi gözləyir, sabahkı görüşün vaxtını özünüz orada təyin edərsiniz...” kal, yoğun, bayaqkı nəvazişdən əsər-əlamət qalmayan quru səsi məni yenidən “piş-taxta”nın qənşərinə qaytardı və anındaca dəhliz boyu adımlamaga vadar etdi... 44-cü otağı çatana qədər “...özünüz orada təyin edərsiniz...”, “...özünüz edərsiniz...”, “...edərsiniz...”, kəlmələri burğu kimi beynimi eşdi...

Boynunda bənövşəyi şalı, əynində üzərində ağlı, sarılı nərgiz çıçəkləri olan bənövşəyi donlu dolu, orta-boylu, ortayaşlı, gülərzüzlü, xoş rayihəli bir xanım sanki məni gözləyirmiş kimi, mən qapının üzərindəki 44-ü oxuyub aydınlaşdırana qədər qapı üzümə açıldı. Otaqdan dəhlizə xanımın xoş rahiyyəsi qarışq bənövşə qoxusu da yayıldı. Mən içəri keçdim. Xanım qapını örtərək nazlana-nazlana öz kreslosuna oturdu. Otağın divar kağızları da bənövşəyi rəngdə idi. Pərdənin rəngini təyin edə bilmədim bənövşəyidir, yoxsa çəhrayı... Arada açıq göy, və ya yaşıl rəngdə gözümə görünürdü... Çox sırlı bir aləmə düşmüştüm. Xanımın xüsusi ahəng və intonasiya ilə danışışı, arada gözünü süzdürüb dediyi sözləri baxışları ilə mənim qulaq və gözlərimə qədər müşayiət etməsi, gözlərimin düz içənə zillənmış nəzərlərinin burnumun ucundan sürüşüb ağızma düşməsi məni lap ovsunlamışdı. Mən içəri girəndən xanım xeyli danışsa da, ya heç nə eştirdim, ya da eşitsəm də mənə çatmirdi. Tamam başqa dünyada idim. Çox keçmədi ki, xanım bunun fərqiñəvardı. Yenə nəsə deyə-deyə kreslosundan qalxıb mənə yaxınlaşdı. Əlimdəki kağızlarla maraqlandı. “Piştaxta”çı qızın mənə verdiyi kağızlarla öz sənəd və həkim kağızlarını, hətta bu günə qədər heç kimə etibar etmədiyim vacib sənədlər qovluğunumu da qeyri-iradi ona verdim. Otaqda ondan başqa xanım olmadığına görə indi mənə yəqinlik hasil oldu ki, bu elə Bənövşə xanımım özüdür. Düzü, onu televizordan çox görmüşdüm. Ancaq televizorda gördüğüm xanıma oxşamirdi. Realda daha istiqanlı və mehribən adam təsiri bağışlayırdı. Bəlkə də yaşad olardıq. Uzaqbaşı 1-2 yaş fərqimiz olardı. Bu arada onu da deyim ki, mənim 45 yaşım var. Bu dəfə kresləda deyil, pəncərənin önündə qoyulmuş divanda oturdu və mənə yanında yer göstərdi:

-Buyurun, İlqar bəy. Zəhmət olmasa burada əyləşin.

Öz adımı bu gözəl xanımın ağızından belə məlahətli səslə eşitməyim məni lap duyğulandırı. Körvəldim. Gözlərim yaşardı. Bənövşə xanım bunun fərqində idi ki, bir daha:

-Buyurun, buyurun... Əyləşin. - deyə təkrarladı.

Mən də keçib onun yanında oturdum. Yaxşı olmuşdu, üzü qapıya tərəf oturduğumuza görə daha pərdə gözüüm dəymirdi. İkimiz də divanda üzü qapıya tərəf oturmuşduq. Divanın qarşısında balaca miz, onun üstündə isə şirşir su axan balaca şəlalə maketi vardi. Bu maket və xüsusi ilə su səsi məni ciddi narahat etsə də, birtəhər düzürdüm. Necə deyərlər, ödüm ağızma gəlsə də, dişlərimi qicayıb birtəhər oturmuşdum. Otaqda işıq yanmırı.

Arada hardansa sanki uzaqdan asta bülbül səsi gəldi. Otaq hələ də rəngini aydınlaşdırı bilmədiyim açıq rəngli pərdədən şüzlüb gələn işıqla işıqlanmışdı. Bənövşə xanım xüsusi bir əda ilə əyilib mizin altından bir qutu çıxartdı. Qutudan bənövşəyi və çəhrayı rənglərin bir-birinə sarıldığı burğulu üç şam götürüb səliqə ilə şamdana qoydu. Şamdanı mizin üstünə elə qoydu ki, istiqaməti qapı, şəlalə, pəncərə olmaqla sanki ikimizin arasından keçən xəyalı bir çəpər-divar, arakəsmə yarandı. Dodaqaltı nəsə zümrümə edə-edə şamları qapıdan bizə tərəf olmaq şərti ilə yandırmağa başladı. Şamların üçü də yanğından sonra mizin üstündəki qədimi cürdəyə oxşayan vazonın içindəki “yenilə elektrodlarına” oxşayan çubuqları da bir-bir yandırdı. Arada mənə tərəf çəvriləndə xoş rayihəli isti nəfəsinə üzümdə və sinəmdə hiss etdikcə bihuş olurdum. Bir yandan şamlar, bir yandan da xüsusi qoxulu çubuqların tüstüsü... Lap nağıllar aləminə düşmüştüm... Bir-iki dəfə qeyri-iradi:

-Təşəkkür edirəm, təşəkkür edirəm, - deyə Bənövşə xanımın eşidə biləcəyi tonda mən də dodaqaltı mızıldadım.

Bənövşə xanım ya mənim bu canı-dildən, sidqi-ürək-dən gələn təşəkkürnamələrimi qəbul etmədi, ya eşitmədi, ya da hər iki hal baş versə də, o, bunu bürüzə vermədi. Düzü, belə gözəl, zövqlü xanımın saymazyanalığı məni bir az mütəəssir etdi... Ancaq mən də bunu bürüzə vermədim. Ya elə bu vəziyyətdən çıxməq, ya da bayaqdan zövq aldığım, indi isə məni sixmağa başlayan ab-havani dəyişmək məqsədilə sükutu men pozдум:

-Xanım, bu “MORE” nə deməkdir?

Bənövşə xanımın bənövşə ətirli sözünü-söhbətini dinləmək üçün xüsusi iştaha ilə verdiyim suala cavab aldım:

-Bəs, sizin öz versiyanız var? - Bənövşə xanım mən-dən soruşdu.

-Yeni mor rəngi.

-Xeyr.

-Onda qalır “more”, “more” dəniz...

-Xeyr. O da deyil. “MORE”, yəni “Mən” “Onu” “Ram” “Etdim”. Bu qədər bəsit və sadə. “MORE Psixologiya Mərkəzi” artıq uzun illərdir ölkəmizdə fəaliyyət göstərir. Azərbaycanın ilk bu yönə xidmət göstərən mərkəzlərindən biridir. Ölkəmizin bütün iri şəhər və rayonlarında, hətta bəzi iri kəndlərində filiallarımız var. Kollektivimiz peşəkarlardan ibarətdir. Müntəzəm olaraq əməkdaşlarımız televiziya programlarına çıxır, bu sahədə xalqımızın maarifləndirilməsi prosesində fəal iştirak edərək öz töhfələrini verirlər. Yəqin ki, sizin bütün bunlardan xəbəriniz var.

-Bəli, bəli, var.

-Mən bu sənədlərə əsasən - əlində və mizin üzərində olan mənim sənədlərimə işarə edərək - sizin hazırlı vəziyyətinizlə demək olar ki, tanış oldum. Ancaq məsələni həll etmək, durumu düzəltmək üçün bunlar kifayət etməz. Həkim rəylərindən belə məlum olur ki, sizi mütəmadi olaraq, müəyyən məqamlarda narahat edən öyümə halları sırf psixoloji problemdir. Yəni bunun fizioloji, bədənsəl olaraq heç bir əsası yoxdur. Bu gün və-

ziyyət belədir. Ancaq biz bu günə, heç olmasa bu problemin başladığı ilə baş verdiyi ilk hala gəlib çatmalyıq. Bunun üçün siz lap uşaqlıqdan özünüz haqqında bir az, yaddaqlan əlamətdar hadisələrdən, sizi narahat edən problemlərdən danışsanız, işiniz daha asan olar. Siz elə dünyani xatırladığınız ilk gündən, ilk hadisədən başlayın, ardi öz-özünə yumaq çözümü kimi göləcək.

... Və mən həmin gün evdəkilərlə görüşüb blokmuzdan çıxanda o maşınımı deyim, nasosmu deyim, bilmirəm... Həmin texnika - biz ona "suçəkən" deyirdik - blokun girişində yenə işləyirdi. Hələ mən çıxanda pencəyimin qolu da sürtünüb mazuta bulaşmışdı - qeyri-iradi pencəyimin qoluna baxsam da, sonra xatırladım ki, bu, o pencək deyil - texnikanın yanındakı işçilərə, uzun illərdir həyatımızı göy əsgiyə düşmüş bu problemə biganə qalan hamiya dişimin dibindən çıxanı ucadan desəm də, tırhatırdan çətin ki, kimsə, nəsə eşitdi. Onlar eşiməsələr də, mən işimdə bir rahatlıq tapmış kimi, bir az gümrəhlaşib, qıvrıq addımlarla binamızdan ayrıldım...

-Bu gün bu qədər kifayətdir.

Bənövşə xanımın diktəsi məni o günlərdən ayırdı. İlk olaraq gözümə mizin üstündəki şamlar dəydi. Şamların ikisi - yanındakılar tamam yanib qurtarmışdı. Ortadakı şamın göyümsov sarı alovunun uzun dilləri isə son hop-gəllərini vuraraqellənə-yellənə tamam ölüzmişdi və sönmək üzrə idi... Söhbəti xırp kəssəm də, sonra nə edəcəyimi bilmədiyimdən:

-Və mən...

-Siz indi gedin, bir yaxşı dincəlin. Yaxşı olar ki, evə getməmiş bulvara tərəf gedəsiniz. Sonuncu dəfə bulvara və ya başqa yerdə dənizin sahilində nə vaxt olmusunuz? Su şirəltisini nə vaxt eştəmisiniz? G....?

Bənövşə xanımın "Güßssş" və ya "Gößssş" ilə başlamaq istədiyi sonuncu cümləsi ağızında qaldı. Mən isə səhər-səhər içdiyim bir qurtum rəngli suyu fontan kimi ağızından mizin üzərinə fışqırda-fışqırda öz-özümə düşünürdüm: "...bura qədər yaxşı gəlmışdik, axır ki, zibili çıxdı..." Mənim "fontanım"ın suyu ilə mizin üstündəki Bənövşə xanımın şəlaləsinin suları bir-birinə qarışmışdı. Düzü, nə edəcəyimi bilmirdim. Ağzım dolu olduğundan, sadəcə, başımla mizin üstündəki şəlalə marketinə davamlı işarə edə-edə qalmışdım... Bənövşə xanım sanki heç nə olmayıbmış kimi:

-Əla, əla... Narahat olmayın... Məsələnin əslini öz gözümüzlə də gördük... Heç bir problem yoxdur... Narahat olmayın... Mən... mən...

Ağzımı, burnumu cibimdən çıxartdığını cib dəşməlimla silə-silə nirtəhər: "bayaqdan bu şəlalənin - mizin üstündəki maketi göstərərek şir-şirina güc-bəla ilə tab gətirib, özümü güclə saxlamışdım. Siz sudan, şir-şirdən danışınca özümü saxlaya bilmədim. Üzürlü sayın..." bunu deyə bildim.

-Eybi yox... Eybi yox, olan işdi...

-Ancaq xahiş edirəm sabah bu - maketə işaret edərək - "şəlaləni" buraya qoymayı. Olarmı?

-Əlbəttə, olar. Olar. Qoymarıq. Deməli belə, siz indi gedin yaxşıca dincəlin. Sabah saat 10:00-da birbaşa bura gələrsiniz. 4-cü mərtəbə, 44-cü otaq, Bənövşə xanım.

-Oldu, - deyib yarı islanmış, yarı quru kağız-kuğumuzu mizin üzərindən yiğidirib, peşman-peşman ot-aqdan çıxdı...

Bu əzəmətli binadan gəldiyim kimi də ayrılmağın dilxorluğu ilə baş-başa nə vaxt öz blokumuzda, öz mənzilimin, 3 qıffılı dəmir seyf qapısının qarşısına çatıb dayandığımdan heç xəbərim olmadı. Yalnız indi xatırladım ki, evə qayıdanda çörək almalıydım. Məcburən həyətdəki mini marketə düşməli oldum. Bir çörək alıb, çıxməq istəyirdim ki, satıcı xanımın: "Başqa nə?" - suali məni yenidən rəflərə baxmağa məcbur etdi:

-Bax, bir dənə bundan verin.

-Başqa?

-Bir dənə də bundan.

-...

-...

Əlimdə, qolumda yer qalmadığını görən satıcı xanım:

-İstəyirsiniz uşağı çağırıb sizə kömək etsin, müəllim? Ya da lap ele özüm indi buramı bağlayıb sizə kömək edərəm. Axi biz qonşuyuq... - deyə bir az qayğılı, həm də sual dolu baxışlarını üzümə zillədi.

-Yox, canım. Nə danışırsınız? Lazım deyil. Çox sağ olun. Budu, buradı. İndi qalxıram yuxarı.

Mənə satıqlarının pulunu ödədikdən sonra mən də məcburi təbəssüm edərək, oradan ayrıldım. Yenidən öz alınmaz qalamın giriş qapısına dayanmışdım ki, qapıda yeni bildiriş qoysuqlarını fərq etdim. Qapıdakı açar yeri səliqə ilə yerləşdirilmiş bükülü kağızı götürüb aćdım. Qırmızı rəngli qələm ilə səliqəli xətlə yazılmış "JEK"-in bildirişi idi: "Xəbərdarlıq! Bu ayın sonuna qədər istismar xərclərini və zibil pulunu ödəməsəniz sizi məhkəməyə verəcəyik". Qeyri-iradi: - "JEK nədi?" - deyə-deyə kağızı əvvəlcədən büküldüyü kimi mən də səliqə ilə büküb blokun açıq pəncərəsindən çırtma atışı ilə bayırı uçurtdum. Qifilları bir-bir açdıqdan sonra sonunda nəhayət ki, mənzilə daxil ola bildim. Səmimiliyimə inanın. 18 yaşına qədər kənddə böyümüş, sonra isə demək olar ki, ömrünün çox hissəsini dağda-dاشda keçirmiş bir adam üçün qapı açıb-bağlamaqdan ta bu "JEK" söhbətlərinə qədər hamısı çox yorucu və olduqca ağırlı məsələdir...

Mənzilə daxil olan kimi əlimdəkilər masanın və divanın, əynimedəkilər isə çarpayının üstünə getdi. Yaxşı-yaxşı yuyunub, spirləndikdən sonra artıq neçə gündən qalma olduğunu unutduğum içərisində su olan çaydanın altını yandırdım. Çaydan fit verənə qədər heç nə düşünmədən mətbəxin pəncərəsindən sakit küçəmizə, balaca parka və bir az aralıda ucalan "Alov Qüllələri"nə nəzər salıb, diqqətimi sonuncunun üzərində cəmlədim. Üzərində artıq iki ildir "Evdə qal!", "Biz birlikdə güclüyük!", hərdən dalgalanan üç rəngli bayraqımızı və çox vaxt alov dilləri görməyə adət etdiyimiz bu qüllələr şəhərimizin yeni simvollarından birinə çevrilmişdi. Artıq qıruba doğru yönəlmış payız günəşinin qırmızıya çalan tünd narıncı rəngi qüllələrin parlaq şüşələrindən eks olunaraq cazibədar mənzərə yaratmışdı. Bu arada Şəhidlər Xiyabanına - Teleqülləyə tərəf olan birinci qüllədə troslarla asılı vəziyyətdə şüşələri silən "alpinistlər" diqqə-

timi çəkdi. Maraqlıdır, demək olar ki, Gün batmağa başlasa da, iş hələ davam edirdi... “Alpinist” sözü ağlıma gələn kimi, “əcaba, bu zözün Alp dağları ilə bir əlaqəsi varmı?” - deyə yeni bir sual beynimə işlədi. Sonra be-qəfil Qalaya yalnız əllərlə dırmaşan əsgərləri xatırladı... Yəqin elə təcrübəsi olan qazilərimizi də belə xüsusi bacarıq tələb olunan yerlərdə işlə təmin edirlər... Qəfil fit səsi bütün fikirləri başından qovdu. Fitli caydanı icad edənin atasına rəhmət oxuya-oxuya qazı söndürdüm. Özümə bir fincan rəngli qaynanmış su hazırlayıb “Nina bağı”na yollandım...

Çayımı udumlaya-udumlaya arada briqadıro “whatsapp”da yazdım ki, gəlmışəm, evdəyəm. Ancaq həm çox yorğunam, həm də artıq axşamdır, sabah yenə gedəcəm, İnşəAllah, birisi gün işə çıxaram.

Sağ olsun, o da yazdı ki, narahat olmayım, öz işimdə olum...

Günü hər gün təkrar olunan öz işlərimlə başa vurub, yerimə uzananda artıq gecə yaridan keçmişdi... “Redmi”də axşam ibadətlərimi yerinə yetirə-yetirə nə vaxt yuxu tutub, biləmişəm. Bir də oyandım ki, saat 6:30-dur. Adətim üzrə yerimin içində bir az eşələndikdən sonra əl atıb çarpayının altından sadiq dostum “Redmi”ni qamarlayıb bağrıma basdım. Hələ tam açılmamış gözlərimi ovuştura-ovuştura “Facebook”la “Instagram” arası “Səfa” və “Mərvə” arasında müqəddəs ibadəti yerinə yetirilmiş kimi düz 7 dəfə, bəlkə də bir az artıq... “Nina bağı” ziyyətəti də daxil olmaqla seyvan keyfindən sonra hər evdən çıxanda düz 7 dəfə, bəlkə də bir az artıq təkrar-təkrar qaz, su, işiq yoxlamalarını də-qıqlıklə yerinə yetirib, mənzildən çıxdım. Gəzə-gəzə öz-özümlə söhbət edə-edə nə vaxt 44 nömrəli otağın qapısına çatıım, heç özüm də bilmədim. 44-ü görən kimi qeyri-iradi burnuma bənövşənin məxsusi qoxusu gəldi. Yalnız bu anda olub-keçənlərin fərqinə vardım. Dərhal telefonda saata baxdım. Məlum oldu ki, hələ vaxta 5-6 dəqiqə var. Qayıdış vaxtı gözləmək istəyirdim ki, qapı açıldı... Həmin tanış rayihə, o həlim səs... Bənövşə xanım məni içəri dəvət etdi. Artıq şamdanlı miz bizi dilləməyə hazır idi. Əlavə sual vermadən Bənövşə xanım divanda dünən oturduğu yerdə əyləşərək, mənə də əli ilə yanında yer göstərdi. Yalnız bundan sonra: “Tam rahat və sərbəst olmaq üçün istəsəniz üst geyimini çıxarda bilərsiniz”, dedi.

-Xeyr, nazik və yüngüldür. Qalsın. - deyə-deyə keçib öz yerimdə əyləşdim...

Şamlar yanır, “elektrodlar” tüstüleyirdi. Cox astadan həzin, yuxugətirici çin melodiyası səslənirdi...

-Hə, harda qalmışdıq? - Sükutu bu dəfə Bənövşə xanım özü pozdu. Sanki vaxtı boşa verməmək istəyim kimi bir ahəng hiss etim səsində.

-Deməli, “mən həmin gün evdekilərlə görüşüb blo-kumuzdan çıxanda o maşınmı deyim, nasosmu deyim, bilmirəm... Həmin texnika - biz ona “suçəkən” deyirdik - blokun girişində yenə işləyirdi. Hələ mən çıxanda pencəyimin qolu da sürtünüb mazuta bulaşmışdı...” - Bax orada qalmışdıq.

-Bu məsələni bir az da dəqiqləşdirib, elə ordan

davam edək. O nə “suçəkən” maşın idi elə, orda işləyirdi?

-Deməli, belə, Bənövşə xanım. Qeyd etdiyim kimi, mənim uşaqlığım kənddə nənəmgildə keçib. Ancaq o vaxtlar da - “sovət dövrü” tez-tez atamgilə, yəni bu ev-mizə gəlirdim. Elə yaranandan məndə hər şey tərsinə olub. Uşaqlar yayda dərs bağlananda kəndə nənəsigilə gedəndə, mən əksinə, yayda dərs bağlanan kimi Bakıya atamgilə gəlirdim. Bunu niyə qeyd edirəm? Həmin vaxtlar binamızın, yəni bu binanın - atamgil yaşayın binanın zirzəmisi qupquru olardı. Çünkü uşaq vaxtı yadımdadır ki, ora girməyi nə qədər qadağan etsələr də, maraq gücələndə bir neçə dəfə uşaqlarla ora girmişdik. Dəmir seyf qapısı olsa da, heç vaxt bağlı olmazdı. Qupquru, tərəmiz zirzəmi idı. Ancaq 90-lardan sonra artıq bu təmizliyin izi-tozu qalmadı. Əvvəllər su olmasa da... - burada məni yenə quru öyümə tutdu...

-Ara verin, dincəlin... - deyə Bənövşə xanım mənə əli ilə de sərbəst olma işarəsi verdi.

-Narahat olmayın, indi keçib gedəcək... Məşədi İbad demişəm, artıq “bir nööv adətkərdə olmuşam...” - özümü toxdadıb davam etməyə başladım. - Deməli, hə, orda qalmışdım axı... İlk vaxtlar quru olsa da, zibil atmağa başladılar. Külək başqa yerlərin zibillərini də gətirib bizim zirzəməyi yığmağa başladı. Arada-bərədə ya binanın sakınları, ya süpürgəcilər təmizləyirdilər. Sonra ölkəmizin müxtəlif bölgələrində xidmətdə olarkən məzuniyyətlərə, və ya qısa müddətdə valideynlərimə baş çəkməyə gələndə artıq zirzəminin su ilə dolmuş gördüm. Ordudan tərxis olunub həmişəlik valideynlərin yanına yerləşəndən sonra bizim su ilə binamiza “Şir-şirli bina” deyildiyini öyrəndim. Düzdür, mütamadi olaraq həmin o suçəkən maşın tirhatır işlədiyinə görə ətraf binalarda yaşayanlar “Tir-tırlı bina” desələr də, çox adam, ələlxüsus nabələdlərin neçə dəfə ya telefonla, ya da elə-bələ “Şir-şir” in yanındayam, və ya “Şir-şir” in yanına gəl, deyə, buranı belə təqdim etdiklərinin şahidi olmuşdum. Hətta binamızın birinci mərtəbəsində “Şir-şir” adlı kafe də vardi. Ancaq bu yumurta-toyuq məsələsi kimi bir şeydir. Bilmirəm, şir-şirdən ilhamlanıb kafenin adını belə qoyublar, yoxsa kafeyə görə bina belə tanınıb... Nəsə, sözüm onda yox, suçəkən maşını elə tirhatır işləyə-işləyə “Şir-şir” in başında qoyub getdim bu məlum 44 günlük müharibəyə. 26 sentyabr 2020-ci ildə artıq tam hazır vəziyyətdə Tərtər yaxınlığında olan toplaniş məntəqələrindən birində nəsə olacağını gözləyirdik. Deməli, mən bu “Şir-şir” li binamızdan hardasa bir həftə əvvəl ayrılmışdım. Bəlkə də bu tarix lap dəqiqi 20 sentyabr 2020-ci ildir. Yəni bu tarixdə bizim zirzəmini ağızına qədər çirkab su ilə dolu qoyub getmişdim toplanışa... - Quru öyümə məni yenidən tutur.

-İstəyirsinzsə, bir az dincəlin...

-Xeyr. Hər şey öz qaydasındadır.

-Üzr istəyirəm, bəs bu qədər çirkab su haradan toplanır oraya? - Bir az da ehtiyatla Bənövşə xanım məndən soruşur.

-Elə öz binamızın kanalizasiya suları, kafe və digər iaşə obyektlərindən axan çirkab sular. Hətta deyirdilər,

qonşu binanın da murdar suları ora axır... - Məni əməlli-  
başlı öyümə tutur, məcbur olub ayağa qalxmalı oluram.

-Siz çıxin 10 dəqiqə dəhlizin sonundakı açıq eyvanda  
havanızı dəyişin, mən də həm şamları, həm də otağın  
havasını dəyişim.

-Oldu. Dəhlizlə sağ tərəfə gedim, eləmi?

-Bəli. Ele göldiyiniz tərəfə düz, sona qədər.

Deyilən eyvana çıksam da, sıqaret çəkənlərin ucba-  
tından bir udum təmiz hava ala bilmədim. Zalım uşağı  
bina tikənlər də o boyda binaya 1x1 balaca bir eyvan qo-  
yublar. İki nəfər eyni vaxtda dayansa gərək bir-birinin  
ağzının içində girsin... Nəsə, qayıtdım yenə 44-ə. İçəri  
girən kimi də Bənövşə xanım heç otrmamış işarə etdi ki,  
davam edə bilərəm.

-Bəli, buyurun. Davam edin. Sərbəst olun.

-Hə. Deməli, artıq əks-hücum əməliyyatları başla-  
mışdı. Təxminən 5-6 gündən sonra bizim bölməni digər  
cəbhəyə - Füzuli istiqamətinə göndərdilər. Mühəribə-  
dəki qalan günlərimi düz Xankəndinin beş kilometrli-  
yinə, yeni Şuşaya qədər o istiqamətdə keçirdim.

-Döyüşlər barədə daha ətraflı danışa bilərsinizmi?

-Düzü, vallah, tam səmimi danışmağa elə bir şey yox-  
dur. İşdə mühəribə. Yanında dostlar-tanışlar olur, yara-  
lanır... Cürbəcür müxtəlif hadisələr... Bir onu deyə  
bilərəm ki, sanki heç nə hiss etmirsən. Baş verənlərin  
sənə heç bir aidiyyəti yoxdur. Ölümdür, o da nə vaxt  
gələr, gəlsin... Təxmini bax belə bir ab-havanın içəri-  
sində olur insan. Yəni daha dəqiqi mən döyüşlər başla-  
yandan 2-3 gün sonradan bitənə qədər, bəlkə elə indi də  
beləyəm...

-Aydındır. Bəs sonra? - bu sual lap məhlədəki mini  
marketin qadın satıcısının sualına oxşadığından ani ola-  
raq üzümə təbəssüm qondu. Bənövşə xanım da bunu  
hiss etmiş olmalı ki:

-Niyə gülürsünüz? Nəyi xatırladınız? Nə yadınıza  
düşdü? - məni sual atəşinə tutdu.

-Heç...

-Siz necə düşünürsünüz, orda nə baş verib ki, sizə  
belə təsir edir? Döyüşlər vaxtı heç yaralanmışınız?

-Bir neçə dəfə yüngül yaralanmışam. İndi də bədə-  
nimdə, onurğamda qəlpə var. Ancaq bu ötən bir il ər-  
zində həm burada, həm də Türkiyədə yoxlamadan  
keçmişəm. Bu işin onlarla heç bir əlaqəsi yoxdur. Həkim  
kağızlarını da sizə verdim, baxdınız.

-Bəli, sənədlərə əsasən bu belədir. Bəs yaxşı, bu  
öyümələr siz döyüsdə olanda da baş verirdi?

-Xeyr.

-Bəs bu hal ilk dəfə nə vaxt baş verdi?

-Mühəribədən sonra müalicə alıǵım hospitaldan  
çıxıb evimizə gelən birinci günün axşamı.

-Bu necə baş verdi?

-Hə. Deməli, belə. Mən elə həyətimizə girən kimi  
gözlərimə inana bilmədim. Şir-şirdən, tur-tirdən əsər-əla-  
mət qalmamışdı. Binanın başındakı "Şir-şir kafe" dən  
əlavə. Həmişə "Tır-tır" maşın dayanan binanın giriş qa-  
pısı olan yan tərəfdə də "Şir-şir" yazılış su damcısı işa-  
reli böyük mavi rəngli plakat və onun altından zırzəmiyə  
giriş var idi. Mən gələndə axşam olduğuna görə qırmızı

yazılı kafe açıq olsa da, mavi yazılı bağlı qapılı yerin nə  
olduğunu anlaya bilmədim. Yaxınlıqda üstünə su damcısı  
ışarəli mavi rəngli "Şir-şir" yazılış avtomobilər də  
diqqətimi çəkdi. Ancaq düzünə qalsa, zırzəminin tam  
qurudularaq istifadə olunması, həyətimizin belə abad-  
laşdırılması məni çox sevindirdi. Bu ilk müsbət tə-  
əssürtaların təsiri altında 4-cü mərtəbəyə nə vaxt  
qalxdığımı, evə necə girdiyimi heç indi də xatırlamıram.  
Evdəkilər gəlişimi gözləsələr də, çox sevindilər. Axşam  
hospitaldan buraxılacağımı bildiklərinə görə günortadan  
süfrə açıb məni gözleyirmişlər. Mən də içəri girən kimi  
əynimi dəyişib, yuyunub oturdum süfrəyə. Televizor da  
həmişəki kimi açıq idi. Arada oğlumun suallarına cavab  
verə-verə televizora baxır, süfrədə olanlardan məşğulat  
edirdim. Qəfil ekrannda mavi rəngli su damcısı şəklindəki  
"Şir-şir" yazılı su daşıyan avtomobili reklam çarxında  
görən kimi ani olaraq bu mənzərə tanış gəldi və məni  
ilk dəfə öyümə tutdu. Vanna otağına qaçmağa məcbur  
oldum. Anam da tibb işçisi olduğuna və bir neçə dəfə  
yaralandığımı, hələ Birinci Qarbağ mühəribəsindən kon-  
tuziyali olduğunu bildiyinə görə o saat sorğu-suala  
tutub, bərk yixilib-yixilmadığımı, başımın əzilib-əzilmə-  
diyini öyrənməyə çalışıdı. Bütün sualların sonunda da  
bax belə deyirdi: - "ta yekə oglansan, düzünü de..."

-Bəs siz nə cavab verirdiniz?

-Nə deyəcəm? Olanı. Neçə dəfə yanına mərmi  
düşüb partlamışdı. Bir dəfə kabinetində olduğum  
"Kamaz" özü də mən oturduğum tərəfdən minaya  
düşüb. Başım-beynim o qədər silkələnib ki... Səhəri  
günü yeni halla bağlı, yeni şikayətlə hospitala, sonra da  
başqa bir özəl klinikaya yoxlanmağa getdik.

-Hospitaldan sonra özəl getməyə nə ehtiyac var idi?

-Düzü, mənə qalsa, ehtiyac yox idi. Ancaq anam dedi  
ki, bunlar çox soyuq münasibət göstərdilər. Hər şey də  
başdan getdi... Belə olmaz, dəqiq yoxlanmalısan. So-  
nucuda həkimlər də, aparatlar da anam deyəni təsdiqlədi.  
Hamı bir fikrə gəldi ki, bu öyümə kəllə-beyn silkələn-  
məsinin nəticəsidir. Yazdilar, pozdular. Evə gələndə də  
bütün yazılan bahalı-bahalı iynə-dərmanların hamisini  
alıb gəldik. O gündən düz bir ildir müalicə olunsam da,  
xeyri olmayıb.

-Bayaq bir söz dediniz. Dediniz ki, ilk dəfə ekranда  
"Şir-şir" yazılı maşını görəndə bu sizə tanış gəldi. İndi  
xatırlaya bilirsinizmi, ilk dəfə "Şir-şir" yazılı su maş-  
ını harada görmüşdünüz?

-Bəli. İlk dəfə üzərində "Şir-şir" yazılı su maşını  
biz Xocavənddə olanda su götürmişdi. Sağ olsunlar, hələ  
onlar üzərində belə yazılmış səyyar hamamları da var  
idi. Bir dəfə o hamamda da ləzzətələ cımmışəm. Bilirsiniz,  
insanlar bəzən çox naşükür olurlar. Heç nəyin qədir-  
qiymətini bilmirlər. Mühəribə başlayandan bir aydan  
artıq idi cımmirdik. Düzü, heç çox vaxt içməyə, əl-  
üzümüzü yumağa su tapmırıldıq. O ki qaldı cımmək ola.  
Paltarlarımız da dəfələrlə yağış zamanı əynimizdə isla-  
nıb, qurumuşdu. Belə bir vaxtda biz Xocavənddə olanda  
bu səyyar hamam maşını gəldi. Təsadüfən bizim bölmə  
bir gün orada dincələcəkdir. Biz də yaxşıca cimib dinc-  
əldik. O gün heç vaxt yadımdan çıxmaz...

-Deməli, “Şir-şir” yazılı ilk su maşını Xocavənddə görmüşdünüz, sonra ekranда görünce həyətdəki avtomobiləri, eyni yazılı ofisi xatırlayıb öyüməyə başlamışınız.

-Bəli. Təxmini, bəlkə də ən dəqiqi vəziyyət belədir.

-İndi yenə həmin binada yaşayırsınız?

-Xeyr. Türkiyədə xəstəxanada müayinə qabağı söhbət etdiyim psixoloğun tövsiyəsi ilə Azərbaycana qayıdan kimi valideynlərim orada qalsalar da, mən ailəmələ yeni mənzilə köçmüşük.

-Bax, bu, yaxşı haldır. Sizə də qazılərə verilən mənzillərdən veriblər?

-Xeyr. Əvvəlcədən belə bir fikrimiz, yəni hazırlığıımız var idi. İş belə olunca valideynlərimiz də kömək etdi, tez bir ev alıb köcdük. Ancaq evi yaxın bir qohumun adına almışq. Adım qazi kimi siyahida var. Növbəm çatanda mənə də ev verəcəklər.

-Ailədə neçə nəfərsiniz?

-6 nəfər. Həyat yoldaşım, 2 oğlum, 2 qızım.

-Harda işləyirsiniz, peşəniz nədi?

-Hazırda icra hakimiyyətində işləyirəm.

-Nə işə baxırsınız?

-Vallah, bir ixtisasım hərbçidir. Peşəkar zabitəm. İkinci ixtisasım da tarix müəllimi. Amma hazırda bağban işləyirəm.

-Çox gözəl. Bəs nə yaxşı belə alınb?

-Hə. Bu da uzun məsələdir. Deməli, ordudan tərxis olunan ili Bakı Təhsil İdarəsinin Bakı məktəblərində boş olan “Hərbi rehbər” vəzifələrinə keçirdiyi işə qəbul imtahanlarında iştirak etdim. 40 mümkün baldan 39 bal toplamışdım. Bu test-imtahanından əlavə, bir neçə mərhələdən də keçdi. Yadimdadır ki, hələ bu 40-dan 39 məsələsinə görə müsahibə mərhələsində mənə əməlli-başlı sıxma-boğmaya salmışdır ki, birdən nəsə hətərən-pətərən səhbət olar. Gördülər yox, hər şey normaldır. Necə deyərlər, anadangəlmə “oxuyan uşağam”, növbəti vakansiya seçimi mərhələsinə buraxdırılar. Yer seçdim, düşdüm 45 nömrəli məktəbə. Bakı Təhsil İdarəsinin göndərişi ilə getdim ora. Məktəbin direktoru xanım idi. Yaziq bir sevinirdi ki... 5-10 dəqiqə yanında oldum. Bəlkə 10 dəfə soruştu ki, mənə kömək edəcəksinizmi? Məktəbə kişi müəllim gəlməsinə çox sevinirdi. Prosedur gərəyi bu məsələ rayon səfərbərlik idarəsi ilə razılaşdırılmalı idi. Məktəbin direktoru rayon səfərbərlik idarəsinə müraciət yazıb verdi, getdim ora. Deməli, mən içəri girəndə kim ki, mən - sənədi qəbul edəcəki, artıq mobil telefonla danışındı. Eşitdiyimi, onun ağzından çıxan kimi sizə çatdırıram: “...Ayə, narahat olma. Bakı Təhsil məndən xəbərsiz imtahan keçirdib göndərib onları. Təkcə sənin yerinə deyil, bütün məktəblərə göndəriblər. Boş şeydi. Ürəyini buz kimi saxla. Mən dabro verməsəm, onlar nə karədir... İştirayırlər 100 adam göndərsinlər. Sən başını sal aşağı, işinlə məşğul ol...” - nəsə gözlədim danışdı qurtardı. Gelişimin səbəbini deyəndən sonra məlum oldu ki, mən elə bu adamın yanına gəlmışəm. Sənədlərimə və məktəb direktorunun yazdığı müraciətə baxdı. Dedi ki, müraciət düzgün formada yazılmayıb. Nəsə, düz 3 dəfə mən o müraciəti dəyişmək məcburiyyətində qaldım. Sağ olsun məktəb direktoru, etiraz etmədən 3 dəfə müraciəti yenidən yazdırıb, möhürlədi... Ancaq sonuc olaraq, mən o məktəbdə işləməsi olmadım.

-Bəs nə yaxşı tarix müəllimi işləmirsiniz?

-Elə bilirsınız onu yoxlamamışam? Onu da düz 3 dəfə yoxlamışam. MİQ-dəki, rəngli kağız əməliyyatları, vaxt və suallarla manipulyasiyalar... Nəsə, sonuncu dəfə 60-dan 46 bal toplamışdım. Əslində bu ikinci ixtisası almaqda məqsədim ən ucqar dağ kəndlərinin birində müəllim işləmək olub. Elə ona görə də səfərbərlik idarəsinin mənə öz xətti ilə yazıb verdiyi şəxsi mobil nömrəsinə zəng etmədim. Çünkü Bakıda rayonların birində ucqar kənddə müəllim işləmək mənə daha məraqlı, cazibədar və eyni zamanda faydalı görünürdü. İki tur başa çatıldıqdan sonra yenə vakant yerlərdən heç birinə düşə bilmədim. Maraqlıdır ki, artıq adını əzbər bildiyim dağ kəndləri var idi ki, hər dəfə seçimlərdən sonra oranı seçsəm də, nə mənə o məktəbə düşürdüm, nə də o yer dolurdu. Yer vakant, mən isə işsiz qalırdım. Belə günlərin birində elan gördüm ki, Təhsil Nazirliyinin İnsan Resursları şöbəsinin müdürü Kamalzadə namızədləri qəbul edir. Mən də elektron qaydada qəbulula yazıldım. Sağ olsun, qeyd olunan vaxtda qəbuluna düşə bildim. Bu suali eynilə ona verdim ki, necə olur, hər seçimdən sonra belə yerlər boş qalır, biz də işsiz? O, sadəcə, ciyinini çəkib, masanın üzərindəki kompüterə işarə etdi və dedi: “Bizlik bir şey yoxdur”. Mən bir az da irəli gedib bildirdim ki, bəlkə istisna hal kimi mənim üçün nəsə etmek olar, Bakı istəmirəm ki, hər il, hər dəfə boş qalan və ya gənc qızların bir illik tutub getmədikləri ucqar dağ kəndində ömrümün sonuna qədər müəllim işləmək istəyirəm. Cavab isə qəti olaraq belə oldu: “Biz siz deyən kimi eksklüziv heç nə edə bilmərik...” Və mən bu görüşdən sonra MİQ imtahanlarında iştirak etmədim. Sonra da müharibə başladı. Yenidən ordu. Yenidən hospital. Və görürsünüz ki, indi də sizin qəbulunuzdayam.

-Bəs, bu bağbanlıq nə məsələdir?

-Hospitaldan çıxandan sonra bir neçə dəfə çağrıb yoxladılar. Və son qərar belə oldu ki, heç bir əllilik dərəcəsindən səhbət gedə bilməz. Bu yaralar hamısı yüngül yaradır. Onurğada və bədənimin digər yerlərində qalan qəlpələr də elə-belə, ziyansız müharibə yadigarlarıdır. Zamanla onları da çıxartmaq olar. Kənardan baxanda, bir də bu şoğərib televizorda həyat tamam başqa cür görünür. Ona görə də real həyatda olanlarla heç kim barışmaq istəmir. Məsələn, bax mənim artıq bir ildir əziyyət çəkdiyim bu öymənin heç bir adı yoxdur. İstər kəllə-beyin travması kimi, istərsə də indi siz, sizdən əvvəl də türk həkim-psixoloqların araşdırıldığı hal kimi. Halbuki gecəm-gündüzüm yoxdur. Bir də ki, indi nəinki hər adama əllilik təyin etmirlər, hətta Birinci Qarabağ müharibəsi iştirakçılarından çoxunun təqaüdünü kəsiblər. Məsələn, nə qəzetdən oxumursunuz, nə kitabdan. Real mənim iki sinif yoldaşım olan şəxsən tanışığım Birinci Qarabağ müharibəsi iştirakçısının 25 ildən artıq zaman ərzində aldıqları təqaüdləri kəsiblər. Halbuki onlar hələ o zaman ağır yaralar aldıqına görə müharibə getdiyi zaman ordudan tərxis olunmuşdular. Və elə vəxtdan da onlara təqaüd təyin olunmuşdu. Bunları dəqiq bildiyim üçün sizə dedim. Yeni mənzil almaq, davamlı

müayinə və müalicələr, bunların hamısı pul tələb edir. Əldə-ovucda nə var idi hamısı getdi. Əslində mənim heç işləmək fikrim yox idi. Mən DOST mərkəzine sosial müavinət almaq üçün məsləhət almağa getmişdim. Oradakı dostlardan biri hərtərəfli məni sorğu-sual edəndən, səndəndlərimlə tanış olandan sonra başa saldı ki, əmi, mütləq yarımsat da olsa, işləmək lazımdır. Dədim ki, ta işim olandan sonra yardımı neynirəm ki, elə maaşımı başımı aşağı salıb birtəhər dolanaram. Mənə nə desə yaxşıdı? Dedi ki, əmi, uşaqlar çox balaca olsa idi, həyat yoldaşınız işlədiyinə görə siz işsiz olsanız da, sosial müavinət ala bilərdiniz, ancaq indi uşaqlar böyükdür. Siz sosial müavinət almaq üçün gərək adınıza bir iş olsun. Mənim də matim-mutum qurudu, qaldım belə. Sağ olsun, uşaq elə şirin-şirin danişdi ki, heç nə deyə bilmədim. Elə onun məsləhəti - göndərişi ilə getdim icra həkimiyətinə. Orda da, sağ olsunlar, elə həmin gün qazi olduğuma görə məni işlə təmin etdilər. İndi 270 manat oradan maaş alıram, təxminən bir o qədər də sosial müavinət, üstəgəl, mühərribə veterani olduğuma görə 80 manat da Prezident Təqaüdü alıram. Hayat yoldaşım da elə bunların cəmi qədər maaş alır. Min şükür, dolanıraq. Bax belə. Başqa nəyin aidiyyəti ola bilər, sizcə, bu "ÖYÜMƏ" məsələsinə?

-...

-Hə. Bənövşə xanım nə düşünürsünüz?

-Məncə, bütün məsələnin kökü indi o sizin valideynlərin yaşadığı binanın zirzəmisiндeki "Şir-şir"dadır. Ancaq biz bu məsələni belə bir-iki görüşdə həll edə bilməyəcəyik. Və onu da əlavə edim ki, sizin də yeni ödənişlər etmənizi heç istəmirəm. Əksinə, bax sizin ödənişinizdən mənə çatan bu 75 manatı da sizə qaytarıram. Artıq heç bir söz və təklif qəbul etmək istəmirəm. Və bu da mənim "whatsapp" nömrəm, - deyə əlindəki kağız parçasını mənə uzadaraq davam elədi, - hər gün 20:00-23:00 arası istədiyiniz vaxt görüntülü yiğib mənimlə sohbət edə, məsləhətlişə bilərsiniz. Əgər bunların heç birini etməsəniz də, nəticə barədə məni mütləq xəbərdar edərsiniz. Ancaq bir məsələni özüm üçün dəqiqlişdirmək istəyirəm. Siz heç olmasa bir dəfə o ofisə daxil olub, maraqlanmışınızmı görün bunlar burada nə işlə məşğuldurlar? Nə edirlər? Bəlkə onların heç bu məsələyə aidiyyəti yoxdur?

-Oldu! - Bənövşə xanımın bu səmimiyyəti və comərdliyi qarşısında əlavə heç nə deyə bilmədim. Pulu və kağızı alıb ürəyimin başına - içəridən döş cibimə qoymadım. Yalnız indi şamların artıq çoxdan söndüyünü fərqlədim. Çəvrilib pəncərəyə baxdım. Hava qaralmaq üzrə idi... Bənövşə xanım da bunun fərqiñə varmış olmalı ki, mizin üstündəki "basma qələm"lərdən birini götürüb düyməsini basan kimi divarlardakı lampalar yandı. Şamlar yanmasa da, otaqda olan ab-hava demək olar ki, dəyişməmişdi. Söhbətdə yaranmış bu qısa fasılədən sonra mən davam etməyə başladım:

-Bilirsiniz, Bənövşə xanım, əlbəttə, mən orada olmuşam. Bir yox, bir neçə dəfə olmuşam. Onlar binanın altında yerləşən bütün zirzəmini ortadan bölüblər. Orada özlərinə ofis və ambar yaradıblar. Ofis və ambar olan

hissəni yaxşı təmir ediblər. İçəri girəndə zirzəminin əvvəlki halından xəbərsiz olan adamın heç ağlına da gəlməz ki, bu divarın arxasında necə çirkab su ola bilər. Ambarın çirkabla arakəsmə divarında çoxlu sayda su krantları var. Düşüne bilirsiniz? O krantlardan gələn su ilə üzərinə "Şir-şir, kəhriz suyu yazılımış 25 L" plasmas su qabaların doldurub, təmiz su adı ilə müxtəlif təşkilatlar, ofislər, mənzillərə xidmət göstərirlər. Mən neçə dəfə ciddi maraqlanmışam. Deyirlər ki, bütün sənədlərimiz var, məhsulumuz laboratoriyalardan keçib, bu krantlar olan divarın arxasında xüsusi su təmizləyici, suyu insan orqanizmi üçün vacib mikroelementlərlə zənginləşdirən, ionlaşdırın, yodlaşdırın, nə bilim nə edən çox funksiyalı filtrlərimiz var. Hər axşam maşınlarla boş su qabları gəlir. 24 saat fasıləsiz içəridə qablar doldurulur. Gün ərzində də səhər saat 9:00-dan axşam saat 18:00-a kimi istirahət günü də daxil olmaqla, hər gün müştərilərə çatdırılır. İnternetdə, televizorda, hər yerdə də reklamları gedir. Yazıq camaat nə bilsin ki, bu kəhriz hansı binanın zirzəmisiндə qaynayır? İnanın, tam səmimi deyirəm, həyəti elə gözəl təmir ediblər. Ofisləri elə təmiz, elə səliqəlidir ki, məhləyə birinci dəfə gələn adama mən indi sizə danişdılğınızı heç cür inandırmaq olmaz. İlk əvvəl mən köçüb bu bələdan canımı qurtarmaq istədim. Fikirləşdim ki, görməsəm, yadına düşməz, rahat olaram. Ancaq belə olmadı. Hər Xocavənd yadına düşəndə, hər onların reklamını, ya maşınlarını şəhərdə görəndə özümü saxlaya bilmirəm. 85 kiloluk adam əriyib qalmışam 53 kilo. Tez-tez xəbərlərdə görürük ki, nəzarətçilər qanunsuz su xətlərinə qoşulmuş kafelərin, "moyka"ların su xətlərini kəsirlər, sahibkarları cərimələyirlər. Bina sakinləri neçə dəfə şikayət ediblər. Nəzarətçilər gəlib yoxlayıb gedirlər. Qeyri-qanuni qoşulma yoxdur deyirlər. Şirkətin də bütün sənədləri qaydasıda. İşçilərin maaşını, dövlətin vergisini vaxtında verir. Hələ üstəlik, xeyriyyəçiliklə də məşğuldur. Mühərribə vaxtı cəbhəyə nə qədər təmənnasız yardım edib. Hərbi hissə komandirlərindən, hətta bu yaxınlarında şanlı Zəfərimzin ildönümü ilə əlaqədar şəxsən Müdafiə Nazirindən fəxri fərman alıb. Adamın üstündə Allah var, həyəti yaxşı abadlaşdırıblar. 30 ilə yaxın qurumayan zirzəmini çirkab sudan, zir-zibildən təmizləyib qurudublar. Ən azı 50-60 adama çörək veriblər. Xub. Çox sağ olsunlar. Ancaq bir bunlara deyən, onlardan soruşan yoxdur ki, a balam, bu boş su qabları hər gecə maşın-maşın gəlir bura, bütün gün boyu da dolu-dolu daşınır, bəs, bu kəhriz şəhərin mərkəzində hardan qaynayır? Bir sözlə, çox müşkül iş düşmüyük. Bilirsiniz, mənim bu məsələmdən xəbərdar olandan sonra nə şayiə buraxıblar?

-Çox maraqlıdır.

-Deyirlər ki, İlqar qarnıqurdlu, öyümə ondandır. Hətta mənim qurdan təmizlənməm üçün müalicə xərc-lərini də öz üzərlərinə götürüb... Bax, son vəziyyət belədir, Bənövşə xanım. Bizimki qalib Allaha... O Böyük Allah özü bizə kömək osun...

*Son*

Bakı şəhəri,  
29.11.2021



### DAMƏT SALMANOĞLU

#### İNSAN VAR Kİ...

İnsan var ki, insanlığı unudub,  
Sol çıynində dağdan ağır günah var.  
İnsan var ki, əməlləri nur saçır,  
Zülmətləri yarib keçən sabah var.

İnsan var ki, qapısını döyən yox,  
Dörd divardı, xəyallardı, bir özü.  
İnsan var ki, qapıları döyəndə,  
Hakim olur, qanun olur hər sözü.

İnsan var ki, bəxt üzünə gülməyir,  
Üreyində qəm yükünü daşıyır.  
İnsan var ki, heç özünü tanımır,  
Düşünür ki, özü üçün yaşayır.

İnsan var ki, arzuları puç olub,  
Bəleyindən kəfən biçib fələyi.  
İnsan var ki, bir duanın yerinə,  
Dilində var min hiyləsi, kələyi.

İnsan var ki, qəlbindəki mərhəmət,  
Hər ötən gün özü ilə böyüyür.  
İnsan var ki, yamanlıqla fəxr edib,  
Gecə-gündüz yaltaqlıqla öyünür.

#### BOŞLUQDUR

Əgər yaranıbsa yoxdan kainat,  
Demek ki, zamanın özü boşluqdur.  
Varsa əbədiyyət başqa dünyada,  
Bu keçid dünyanın üzü boşluqdur.

Həyata göz açır yeni nəsillər,  
Onlar da əbədi qalan deyillər.  
Fərəhlə keçmirsə fəsillər, illər,  
Payızı boşluqdur, yazı boşluqdur.

11.03.2021

Damət, qalmayıbdır vəfa, etibar,  
Harda axtarasan əzəmət, vüqar?  
Dağın zirvesinə yağmaysa qar,  
Dərəsi boşluqdur, düzü boşluqdur.

#### YETƏR AYRILIĞIN QƏMİ, KƏDƏRİ

Aylar, illər ötür, ömür qısalır,  
Ömrümdən çox imiş verdiyin zülüm.  
İntizar gözümdən qisasın alır,  
Həsrətin özüntək yamanmış, gülüm!

Unuda bilmədim səni bircə an,  
Özümü unutdum, özümü dandım.  
Məni tərk eyləyib getdiyin gündən,  
Sənsiz varlığımı yox kimi sandım.

Sənə xoşbəxtliyi mən götirmişdim,  
Məndən uzaqlarda xoşbəxtsən, bəlkə?  
Dərzilik öyrəndin mənim üstümdə,  
Ömür libasına dərd tikə-tikə.

Yetər ayrılığın qəmi, kədəri,  
Bezib xəyallarım, səbrim yorulub.  
Mənim ürəyimdə yixilan sevgim,  
Sənin ürəyində, bəlkə, qurulub?

#### BAKİ

Xəzərdən boylanır günəş sübh çağı,  
Söyləyir, şəhərim, sabahın xeyir.  
Sahili oyadır dənizin səsi,  
Ləpələr sabaha xoş gəldin deyir.

Qədimdən qədimdir bizim bu şəhər,  
Tarixi bilinmir, yaşı bilinmir.  
Bahar nəfəsi var fəsillərində,  
Payızı bilinmir, qışı bilinmir.

Dünəndən sabaha körpülər çəkən,  
Şirvanşah sarayı yaddaşı olub.  
İçəri şəhərin əsrlər boyu,  
Qədim qız qalası sirdəsi olub.

Dünyaya səs salıb alov qülləsi,  
Odalar diyarının təcəssümüdür.  
Küləklər şəhəri qədim Bakının,  
Yarpaq titrəməsi təbəssümüdür.

Hər gün gözəlləşir hər gün gəncləşir,  
Gözümüz öündə qoca Bakımız.  
Dünyaya baxışı qartal gözüdür,  
Başı zirvələrdən uca Bakımız...

### BƏLKƏ DƏ GƏLƏR

Vədəsiz saralan yarpaqlar kimi,  
Dəydi saçlarımı payız nəfəsi.  
Gözümüz yollarda yordu həsrətin,  
Səbrimə dar gəldi ürək qəfəsi.

Mən səni sevəndə dərd məni sevdı,  
Sevgisi sevgindən vəfali oldu.  
Ömrümün bağına sənlə əkdiyim,  
Ümid çıçəkləri saraldı, soldı.

Demişdin mən sənin solmayan gülün,  
Sən məni yaşadan havasan, susan.  
Səndən sonra bildim, öyrəndim, gülüm,  
Sözə sadiq olmaq deyilmiş asan.

Sənin yoxluğuna inanan Damət,  
İnana bilmir ki, taleyi gülər.  
Ömrüm bəlkələrlə keçsə də mənim,  
Daha söyləmirem, bəlkə də, gələr...

### DÖVLƏTİMİZ VAR

Sarsılmaz əzəmət, qüdrət, dəyanət,  
Türkə Yaradandan olubdur qismət.  
Eşitsin qoy dünya, budur həqiqət,  
Müstəqil, yenilməz dövlətimiz var!

Hər yerdə ucalır üç rəng bayrağı,  
Sərvətlə bəzənib cənnət torpağı.  
Ordum azad edib can Qarabağı,  
Müstəqil, yenilməz dövlətimiz var!

Qəlblərdən yol salıb Turana doğru,  
Bizi tutmaz düşmən qurdugu qurğu.  
Şir kimi ürəkli, dəmir yumruqlu,  
Müstəqil, yenilməz dövlətimiz var!

Namərdlik olmayıb Türkün soyunda,  
Hər zaman ayrılib qalib oyundan.  
Qafqazın gözündə, Xəzər qoynunda,  
Müstəqil, yenilməz dövlətimiz var!

07.03.2021

### SANKİ DÜNYAMIZIN YUXUSU GƏLİR

Səssizlik sakitlik hər yana hakim,  
Eşidə bilməzsən bil kəlmə sözü.  
Sanki dünyamızın yuxusu gəlir  
Dincəlmək istəyir zamanın özü.

İnsanlar çəşiblər çəş baş olublar,  
Dünyanın nəbzi də çox zəif vurur.  
Hərənin bir dərdi, baş ağrısı var,  
Kasibin, evsizin qəlbinnən vurur.

İlahi, qeyibdən möcüzə göndər,  
Təskinlik tapsınlara layiq insanlar.  
İndiki zamanı geriyə döndər,  
Bəlkə islah olar qafıl insanlar.

Öz əməllerinə haqq qazandırıb,  
Dünyanı talayıb viran qoydular.  
Cürət, cəsarəti iblisdən alıb  
Dünyanın dərisin hər gün soydular.

Sanki bu səssizlik bu zamanənin,  
Qəlbinə sancılmış zəhərli oxdu.  
Hələ bundan belə gələn günlərə  
Heç kimin, heç nəyə, ümidi yoxdu.

### MƏHƏLLƏMİZDƏ

Ötən günlərimin həsrətindəyəm,  
Məni uşaq kimi yenə dindirin.  
Nənəm çörək yapsın, ətri gələndə,  
Yığışaq başına biz də təndirin.

Təbəssüm satardıq bir birimizə,  
Çörəyin dadını dadmaq istərdik.  
Çörək kütə gedib, külə düşəndə,  
Nənəmdən qızarmış qazmaq istərdik.

Yığışib gedərdik balıq tutmağa,  
Tilov düzəldərdik qarğıdan, simdən.  
Bütün arzulara çox yaxın idik,  
Təkcə uzaq idik kədərdən, qəmdən.

Balığı köz üstə qızardıb yeyib,  
Quma uzanardıq çay kənarında.  
Biz deyib güləndə hər axşamçağı,  
Kölgəsi gülərdi xan çinarın da.

Günəş çıxan kimi oynamaq üçün,  
Meydانا qaçırdıq top əlimizdə.  
O xoşbəxt, qayğısız günlərimizi,  
Heyf, qoyub geldik məhəlləmizdə.



İŞİQLI ATALI

# İNAM ATANIN ÖZÜMLƏŞMƏK DƏRSİ

**I**nam Ata (Asif Ata) tənqidində əsas məq-səd yaziçinin görmədiyini görmək, demədiyi deməkdir. Bu, qətiyyən yazıçının, yaradıcının imkanlarını inkar etmir, daha da o imkanların genişliyini göstərir. Ata tənqidinin - təhlilinin məqsədi insanlıq uğrunda döyüşdür. O, ədəbi tənqiddən hüner istəyirdi, onun döyüş-kənlilik ölçüsünü yaradırdı: «Tənqid - ədəbiyyatla xalq arasında körpüdür, ədəbiyyat vəsitsilə xalqla danışmaqdır. Xalqı öyrənmək və öyrətməkdir. Tənqidin qapısı xalqın üzünə açıq olmalıdır. Tənqidin qapısını xalqın üzünə bağlamaq - tənqid yox eləməkdir. Son illər tənqid yox eləmək meyli güclənib. Elə yazırlar ki, xalq anlaması, çünki anlamalı elə bir şey yoxdur. Buna görə də anlaşılmaz yazırlar, anlaşılmazlıq arxasında gizlənirlər. Terminlərdən yapışırlar, elmi görünməyi idraki görünməkdən üstün tuturlar, qəlizliyi dərinlik əvəzinə işlədirlər, istedadlığını məlumat parlıtısiyla əvəz etmək istəyirlər» («İnsan Haqqı», 1987).

İndi də ictimai mühitdə bəziləri İnam Atanı çağında məşhur olan «Müdriklik səlahiyyəti» (1976) adlı kitabı ilə yada salırlar. Ancaq o, zamanını sürətlə aşdı, 4 il sonra «Mütləqə İnam» kitabına daxil olan «İnsan» kitabını yazmağa başladı ki, bu, artıq Asif Atanın Mütləqə İnam Dünyabaxışının özülünü qoyması idi...

Bu dönmədən başlayaraq onun fəlsəfi-tənqidli yaradıcılığı ilə sırf fəlsəfi-ruhsal əsərlər yaradıcılığı

qoşa gedib. Artıq ömrünün son illərində Ata demək olar, tənqid əsər yazmirdı, bütünlükə yaratdığı dünyabaxışının kitablarını yazmağa girişmişdi.

«Müdriklik səlahiyyəti»ndə o dövr üçün şimşek çaxışına bərabər, hamını gerçəkdən heyrətləndirən əsərlər oxuculara sunuldu: «Fəlsəfə və poeziya», «Sənət və şəxsiyyət», «Şeir və ənənə», «Sənət və özünüdərketmə», «Həqiqət və yarımhəqiqət», «Şeyx Nəsrullah əsərəti», «Qəm və üsyən», «Sənətdə gənclik və sənətin əbədi gəncliyi»...

30-40 yaşlarında Atanın zamandan yüksəkliyə çəğiran fikirləri o çağların gəncliyinin ağlında zülmətdə işiq kimi bir şey idi.

Atanın imperianın ən pis çağında möhtəşəm cəsarəti, özündənkeçməsi göz qabağındadır. Kimsənin bu tarixdən uca faktı danması qəti mümkün deyil.

Atanın sağlığında işiq üzü görmüş ikinci tənqid əsərlər toplusu isə «İnam və Şübə»dir (1988).

Hər iki kitab böyük çətinliklər bahasına çap olunub. İkinci kitabda «Məcnunluq», «Koroğlular və Həmzələr», «Xaqanılık», «Vəcdli idrak», «Sənət və kəşf», «İnsan və sənət», «Nizamilik», «İnam və Şübə» kimi əsərlər var.

İnam Atanın ruhundan yaratdığı öz Nizamisi, Xaqanisi, Füzulisi, Sabiri, Cəlili, Hadisi, Cavid, Cabbarlısı var. Ümumən dünya ədəbiyyatının klassikləri ilə bağlı da onun bənzərsiz fikirləri var.

İndi də kəlmə İnam Atanın əsas fəlsəfi-tənqidli əsərləri haqqında.

«Tarixə Çatmaq» əsəri tarixi taleyimizə, bùgünümüzə və sabahımıza yetkin, müdrik baxışdır.

«Tarixə çatmaq» XX yüzil Azərbaycan nəşrinin tanınmış örnəkləri əsasında (Cəlal Bərgüşədin «Siyirlmiş qılınc», İsa Hüseynovun (Muğanna) «Məşhər», «İdeal», Fərman Kərimzadənin «Xudaferin körpüsü», Əzizə Cəfərzadənin «Şirvan trilogiyası», Əlisa Nicatın «Mirzə Şəfi», Pənahi Makulunun «Səttarxan» romanları) yazılıb, Atanın özünəməxsus yaradıcılıq janrlarından biri olan fəlsəfi-bədii məqam janrindadir.

«Tarixə çatmaq» əsəri yaradıcılıq siqləti etibarilə insanın zamandan, mühitdən, şəraitdən üstünlüyünü təsdiq edir, faciələrimizi göstərməklə yanaşı, qədim böyüklüyümüzə öyünmək imkanı, yurdaşlarımıza ictimai gedişatın bütün cəlalarına ruhani gözəl baxmaq imkanı yaradır.

Ata Azərbaycanın tarixi şəxsiyyətlərinə ulusal baxış həli, ölçüsü sunur. Həmişə Ata təəssüfləndirdi ki, Azərbaycanın bu boyda mənəvi zirvələri var, ancaq yenə də qaranlıqdan çıxa bilmirik. Səbəbi də odur ki, Azərbaycan tarixən böyüklüyünü yaratdığı dərəcədə onu artıran, böyükən, dəyərləndirən əməllər silsiləsi yetirə bilməyib.

Əsərdə fəlakətlərimizin səbəbləri, Babəkliyimizin, Hürufiliyimizin, Səttarxanlığımızın mahiyyəti açılır, dəyərləndirilir. Eləcə də Babəkliyimizə, Səttarxanlığımıza tarixi və çağdaş baxışlara münasibət bildirilir. Xüsusilə son onillərdə Şah İsmayııl Xətaiyyə münasibət bədii nəsrin fonunda daha da ikili xarakter alıb. Tarixi gedışat ədəbiyyatda xəlqi qiymətini almır. «İki Xətaiy» versiyası bədii yaradıcılıq məhsulundan daha çox oxucuda gerçek tarixilik təəssürati bağışlayır.

Əsərdə Xətayının səhvlerinin nədən ibarət olduğu da açılır...

«Şeyx Nəsrullah Əsarəti» Atanın məşhur fəlsəfi-tənqidi əsərlərindəndir, Mirzə Cəlilin «Ölülər»i mövzusunda yazılmış ən qüdrətli əsərdir desəm, yanılmaram. Əsər Ataya məxsus yüksək təblə, vəcdə yazılıb.

Əsərin birinci bölümü «Şeyx Nəsrullahın peyda olması» adlanır. Burada Ata «Şeyx Nəsrullah sindromu»nun yaranması səbəblərini açır, fikirlərini son dərəcə aydın ifadə edir, oxucuya onun nə demək istədiyi gözəl çatır. Bu bölümündə Ata «Uzaqlıq mifi»nın mahiyyətsizliyini açır: “İnsan özünü itirəndə - Şeyx Nəsrullah peyda olur”.

«Özgələşmə» bölümündə qorxunun yaratdığı

özgələşmənin mahiyyəti üzə çıxarılır: “Ölülər aləmində düşünən yoxdur”.

«Eyniləşmə» bölümündə Ata «dirilərin ölü eyniyyəti»nin nədən ibarət olduğunu təhlil edir.

«Kütləvi psixoz» bölümündə Şeyx Nəsrullahın qorxu ilə hər şeyə nail olmaq istəyini gerçəkləşdirən amillər araşdırılır.

«Şeyx Nəsrullah aktyorluğu»nda onun bu keyfiyyətinin insansız mühitdə imkan tapa bildiyi vurgulanır.

«Kütləvi Günah»: burada mütilərin qorxaqlığından doğan rəzillik, ikiüzlülük əsərdəki misallarla təqdim olunur.

«İsgəndər təkliyi»ndə İsgəndərin diriliyinin, habelə faciəviliyinin səbəbləri göstərilir.

«Ölməzlik» adlanan sonuncu bölümündə Ata bu qənaətə gəlir: «Bəşəriyyət özünü tam dərk etməyincə, özünə tam inanmayınca, özünə tam qayıtmayınca Şeyx Nəsrullahlar ölməzdir!”

Atanın Mirzə Cəlilin yaradıcılığı üstə yazdıığı növbəti əsəri “Tilsim”dir (1993). Əsərdə mövhumatın, həqiqətsizliyin doğurduğu insansızlıq çeşidləri Ata göründündə sunulur.

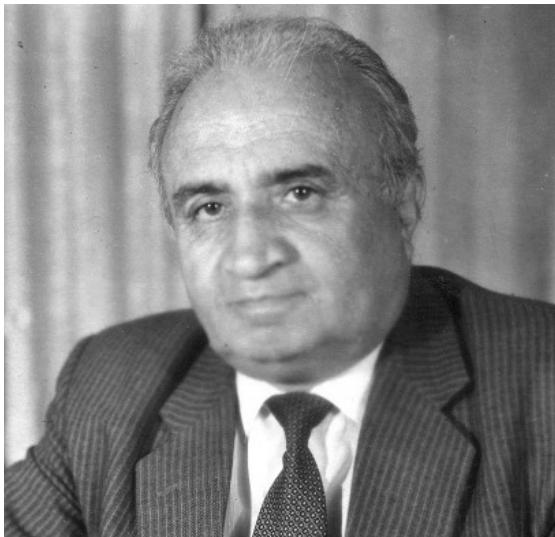
“Şeir Dərdi” fəlsəfi-tənqidi əsərində yaradıcıdan şeiriyyətin mahiyyətinə uyğun yaşamaq, yazmaq istəyi, tələbi var - gerçəklilikdən üstün. Çünkü zamana uyğun şeiriyyət olmur, beşgünlük ədəbiyyat olur. Əsərdə Vətən, İnsan dərdinin Azərbaycan şairlərinin yaradıcılığında özünü ifadə məqamları araşdırılır, çatışmazlıqlar göstərilir, insani-yaradıcı ölçüyə uyğun gələnlər təqdir olunur:

“Dərddən yaranıb şeir - dərdsizlikdən öle bilər”.

Eləcə də “Şeir Dərdi”ndə dərdkeşliyin cəlaları, insanların var olmasında özüyle üz-üzə qalmağın, dərdindən güc almağın hikməti açılır...

Bayati çağırmaq uca ruhumuzdan doğub. Bayati yaratmaq mahiyyətcə xalqı təmsil etmək deməkdir. Gözəl, ülvi olan əbədiliyi təsdiq edir, xalq adlı üvnana axır. Bir bayatıda bir kitablıq hikmət var. Bayatılarda diqqəti çəkən əsas məqam budur: sevgi bitməzmiş, habelə sevənin dərdi qurtarmazmış. Kədərdən, fəlakətdən güc almaq hünərdir. Bayati dili ana dilimizin həm də üzəagliyidir. İnəm Atanın “Bayati işığı” yazısında bayatılarımızın ruhu, fəlsəfi mahiyyəti açılır.

“Ölməyən Dərd” (Sabir üstə) adlı fəlsəfi-bədii məqamı çağımızın ruhsuzluğuna, ümidsizliyinə, ide-alsızlığına sabahlı, gələcəkli baxışdır. Nə qədər ki,



cəmiyyət insanılık tələbi üstə yaşamır, heç bir şərçələri ölmür, itmir, yox olmur. Ata hər bir yazısında özünəməxsusdur, bənzərsizdir. O, özü demişkən, bəyəndiyini əla bəyənib, çünki həmişə Mütləqilik ölçüsünə əsaslanıb. Ata Sabırı dünya satirasında bənzərsiz şair sayırdı. Sabırın sənətkarlığının bir cəhəti də onun meyxananın imkanlarından bacarıqla yaranması idi.

Ata Sabırın yaradıcılığı üstə yazdığı “Ölməyən dərd” əsərində şairin insan, millət dərdinin mahiyyətini açır, çıxış yolunu göstərir: nə qədər ki, millət olaraq ayılmamışq, var ola bilməyəcəyik.

İnam Atanın fəlsəfi-tənqidi əsərlərinin hamısı vəcdlidir, yüksək eşqlidir, coşqundur... “Nizamilik” əsərində Nizami Gəncəvinin əsərlərini özünəməxsus üslubda təhlil edir, Nizamiliyin mahiyyətinin xəlqi-bəşəri kökləri açılır, yüksək sənətkarlığı təqdir olunur.

“Xəyal gerçəkliyi” əsəri Azərbaycan nağılları üstə yazılıb, burada nağıllarımızın mahiyyəti açılır, Atanın nağıl janrına özünəməxsus, tamamilə bənzərsiz münasibətini ifadə edir.

“Həqiqət və yarımhəqiqət” əsəri C.Cabbarlinin “Oqtay Eloglu”su və “Aydın”ı üstə yazılıb, insanın bitməyən həqiqət axtarışları təhlil edilir, yarımhəqiqətdən ötə olması qaćılmaz sayılır.

“Məcnunluq” əsərinin qaynağı - Füzulilikdir. Aşıqlıyin ali timsalı olan Füzulinin Məcnunu Atanın qələmində, mütləq görünündə bənzərsiz qiymətini alır. Əsərin ilahi şeiriyyətli dili diqqəti çəkən əsas məqamdır.

“Koroğlular və Həmzələr”də mərdliklə namərdiliyin yer-göy fərqi, Azərbaycan-türk ruhunda fitrətən yaşayış Koroğluluq xislətinin mahiyyət səviyyəsində açımı verilir.

“Xaqqanılık”də Ə.Xaqqanının əsərləri üstə onun insanlığa görk olası iibrətamız taleyi, vüqarından ayrıla bilməməsinin, insan ləyaqətini hər şeydən üstün tutmasının səbəbi Ata görünündə açılır. Aydın olur ki, bu, Xaqqanının insanlıq tələbiylə yaşamasındandır.

“Vəcdli idrak” əsərində İ.Nəsiminin zamanı ötən vəcdi, həqiqətə yetən insani aqibətli ömrü şeiriyyətində axtarılır, insanlığa nümunə olaraq sunulur, Atanın diliylə desək, Nəsiminin örnəyində “aşıqlik, filosofluq, cəngavərlik” təsdiq olunur.

Atanın “Azərbaycanımız-Azərbaycanlığımız” dəyərlər silsiləsindən olan “Hürufiliyimiz-Ənəlhəqiliyimiz” içsəsi bunun möhtəşəm davamı, nöqtəsidir...

“İnam və Şübhə” əsərində İnam-Şübhə təzadının sənətdə ifadəsi, insanın gerçəklik-mahiyyət arasındakı çırpıntıları, həqiqətə yetməsinə mane olan antiinsançı yaradıcılıq cərəyanları, eləcə də dünyanın

məşhur ədəbi əsərləri təhlil edilir, bəşərin əsilliyə - İnam yetəcəyi, şübhədən qurtulacağına inam ifadə olunur.

“İnsan yönü”ndə insana çatmayan, əksinə, insani əsarətə salan həyat, sənət, tənqidin antinisani xisləti açılır, bunların insan yönünə düşməsi üçün dünyaya insan gərəkliyi tələb səviyyəsində vurgulanır.

“Yerdəkilərin göy həsrəti”ndə H.Cavidin əsərləri üstə insanın əzəli göylük eşqi, ucalığa, insanlığa, həqiqətə, ədalətə yetmək çağırışı səslənir, əslində göylük ünvanının insanlığa - İnam, İdraka, Mənəviyyata, İradəyə yetmək olduğu haraylanır...

“İnsan haqqı”nda Azərbaycan ədəbiyyatının tənmiş nəşr nümunələri təhlilə cəlb olunur, ədəbi tənqidin insanla, həqiqətlə bağlı olmasının gərəkliyi, insan haqqına yetməli olduğu vurgulanır.

“Dünyadan artıq” əsərində Ö.Xəyyam rübatləri üstə insanlıq qayğıları dilə getirilir, “Xəyyam meyi”nin mahiyyəti açılır, insanın dünyadan üstünlüğünün mənəvi əsasları göstərilir.

“Nikbinlik” əsərində Füzulu eşqinin zamandan ötəliyi, əzabdan fərəh yetirməsi qüdrəti öyülür, əsl nikbinliyin insanlıyı yetmək olduğu vurgulanır.

Bu sıradan Atanın daha bir şeiriyyətli əsəri - “Füzüliyle Ruhdaşlıq”ı var, “Azərbaycanımız-Azərbaycanlığımız” dəyərlər silsiləsindən olan, “Füzuliliyimiz-Aşıqlıyimiz” içsəsi var, Füzulinin möhtəşəm obrazını yaradan!

“Doğmalıq” əsərində “Dədə Qorqud Kitabı”nın ulusal ruhu (ilahi insani birlik, türk ailəciliyi, ad-qoyma, bənzərsiz doğmalıq çalarları və s.) təhlil olunur, xalq ruhunun ölməzliyi, ulusal-bəşəri imkanlarının tükənməzliyinə inam vurgulanır.

“İnam harayı” adlı fəlsəfi-bədii məqamda M.Hadinin inam, insan harayı şeirləri təhlil olunur. Əsərdən çıxan nəticə budur: “Bəşər ya Mütləqə çatacaq, İnsanlaşacaq, ya da məhv olacaq”.

“Gerçəkliyi ötmək” (“Şeiriyyət ruhu”) əsərində Atanın şeiriyyətlə bağlı düşüncələri sistemli şəkildə ifadəsini tapır. Ata gerçəkliyi ötən, hadisəni sadəcə təsvir etməyən, Nisbini Mütləqə çatdırı şeiriyyət istəyir, çağına qədərki şeiriyyət ifadəçilərinin yaradıcılığından örnəkləri təqdim edir, fikirlərini əsərləndirir.

“Dairələr” əsərində İnsanın mühit, Vətənin ayrlılıq, İdrakin ehkam adlı dairəyə düşməsi fəlakəti haqqında danışılır, çıxış yolu olaraq Mütləqə İnam dünyabaxışını göstərilir.

Bu əsərlər İnam Atanın möhtəşəm ırsinin bir hissəsidir, Onun Mütləqə İnam yaradıcılığının başlangıcıdır əslində. Ata İnamının ilkin rüşeymlərini fəlsəfi-tənqidi əsərlərində ifadə edib.

Atanın tənqidin əsərlərini dönə-dönə oxumaq, özümləşmək gərək...

## BUDAQ TƏHMƏZİN DOCMA KƏNDİ SIYAQTDA PİR SAYILAN OCAQ TUTU İLƏ **DEYİŞMƏSİ**

**BUDAQ TƏHMƏZ:**

Ötənləri bir də yada salmağa,  
Ocaq tutu, görüşünə gəlmışəm.  
Gəldim kənddə bir gün qonaq qalmağa,  
Ocaq tutu, görüşünə gəlmışəm.

**OCAQ TUTU:**

İllərdi ki, məni yada salmırsan,  
Bir gün gəlib kənddə qonaq qalmırsan,  
Arpaçaya baxıb ilham almırsan,  
Şair oğlum, sənə çoxdur gileyim,  
Xoş gəlmisən, gəl görüşək, nə deyim.

**BUDAQ TƏHMƏZ:**

Kölgən altda özümüzü öyərdik,  
Budaqların lap ucasın əyərdik.  
Seçib tutun yetişmişin yeyərdik,  
Ocaq tutu, görüşünə gəlmışəm.

**OCAQ TUTU:**

Yayda hamı yiğilardı kölgəmə,  
Tutdan yeyib hamı gələrdi dəmə,  
Ayrılıqdan indi batmışam qəmə,  
Şair oğlum, sənə çoxdur gileyim,  
Xoş gəlmisən, gəl görüşək, nə deyim.

**BUDAQ TƏHMƏZ:**

Novruz günü evlərə şal salardıq,  
Künacdə durub xəyallara dalardıq.  
Yumurtanın qırmızısın alardıq,  
Ocaq tutu, görüşünə gəlmışəm.

**OCAQ TUTU:**

Bayram günü məndə şamlar yanardı,  
Hamı özün o gün xoşbəxt sanardı.  
Novruzgülü qar altdan boylanardı,  
Şair oğlum, sənə çoxdur gileyim,  
Xoş gəlmisən, gəl görüşək, nə deyim.

**BUDAQ TƏHMƏZ:**

Hani Cırtdan, Şəngülümün nağılı,  
Korlaşıbdı nənələrin acılı.  
Yazammıram, vallah, fikrim dağılır,  
Ocaq tutu, görüşünə gəlmışəm.

**OCAQ TUTU:**

Nə nənə var, nə dediyin nacıllar,  
Nağılları kompüterə yicirlər.  
Kompyuterdə cəmləşibdi ağıllar,  
Şair oğlum, sənə çoxdur gileyim,  
Xoş gəlmisən, gəl görüşək, nə deyim.

### BUDAQ TƏHMƏZ



**BUDAQ TƏHMƏZ:**

Ağacdələn koğuşunu oyubdu,  
İçin yeyib, harınlayıb doyubdu.  
Zalim səni gör nə günə qoyubdu,  
Ocaq tutu, görüşünə gəlmışəm.

**OCAQ TUTU:**

Ağacdələn koğuşumu oyubdu,  
Yəqin o da qocalığı duyubdu,  
Dimdiyilə qabığımı soyubdu,  
Şair oğlum, sənə çoxdur gileyim,  
Xoş gəlmisən, gəl görüşək, nə deyim.

**BUDAQ TƏHMƏZ:**

Yoxdur daha kölgəndəki uşaqlar,  
Bir də geri qayıdarmı o çağlar?!  
Səni belə gördüm, qəlbim qan aclar,  
Ocaq tutu, görüşünə gəlmışəm.

**OCAQ TUTU:**

Böyüyübüdü, kənddən gedib uşaqlar,  
Kövrəlirəm yada düşür o çağlar,  
Solub gedib sən gördün o bağlar,  
Şair oğlum, sənə çoxdur gileyim,  
Xoş gəlmisən, gəl görüşək, nə deyim.

**BUDAQ TƏHMƏZ:**

Bakıdayam, demə səndən yad oldum,  
Uşaqlıqdan ilham verdin, od oldum.  
Şeir yazdım, ağızlarda dad oldum,  
Ocaq tutu, görüşünə gəlmışəm.

**OCAQ TUTU:**

Mən demirəm sən də məndən yad oldun,  
Tut yedikcə sən böyüüb od oldun.  
Şeir yazdım, ağızlarda dad oldun,  
Şair oğlum, sənə çoxdur gileyim,  
Xoş gəlmisən, gəl görüşək, nə deyim.

**BUDAQ TƏHMƏZ:**

Siyaqtadə sən bircəmsən, birimsən,  
Tanrı evim, ən müqəddəs pirimsən.  
Doculducum ilk ünvanım, yerimsən,  
Ocaq tutu, görüşünə gəlmışəm.

OCAQ TUTU:  
 Siyaqtud mən bircəydim, bir idim,  
 Tanrı evi, ocaq idim, pir idim,  
 Əriməzdim, əridilər əridim,  
 Şair oğlum, sənə çoxdur gileyim,  
 Qocalmışam, daha qalmayıb heyim,  
 Xoş gölmison, gəl görüşək, nə deym.

Siyaqut-Bakı, 03.05.2012

Deyirlər şirin dil saxlar insanı,  
 Göz üstə saxlayın qızım Vəfani.  
 Quba xanm kimi ananız hanı?  
 Siz mənim dövlətim, siz mənim varım.

Sərində kölgəsi yaşıl söyüdün,  
 Salehi, Turanı yaxşı böyüdün.  
 Düzgün yol göstərin, verin öyüdün,  
 Qəlbi pak, qayğıkeş, mərd oğlanlarım.

Bakı, 12.05.2012

### SALAM TÜRKÜN BAYRAĞINA!

*Əhməd Cavadın 130 illiyinə*

Arazın sahilində  
 İki bayraq ucalır.  
 Bayraqlar yelləndikcə  
 Bir-birindən güc alır.  
 Bu bayraqlar çevrilib  
 Düşmənin göz dağına,  
 Salam türkün bayrağına.

İstanbuldan yol gedir  
 Bu gün “Cıdır düzü”nə.  
 Dünya heyran qalıbdır  
 Qarabağın özünə.  
 Hər eldən qonaq gəlir  
 Bu vətən torpağına,  
 Salam türkün bayrağına.

“Bir millet, iki dövlət”  
 Dilimizin əzbəri.  
 Biz ümid körpüsündə  
 Bir açıraq səhəri.  
 Araz da şahə qalxıb  
 Sığmayır yatağına,  
 Salam türkün bayrağına.

Yatağında çırpınır  
 Yenə də Qara dəniz.  
 Türk oğlunun ürəyi  
 Günəşdən, aydan təmiz.  
 Dostluğumuz soykənib  
 Bu gün Ağrı dağına,  
 Salam türkün bayrağına.

### MƏRD OĞLANLARIM

*Əziz oğlanlarım Təhmasib və Anara həsr edirəm*

Təmiz adla bu dünyada yaşadım,  
 Hər yanda hörmətlə çəkildi adım,  
 Böyük oldunuz qolum, qanadım,  
 Oldunuz üzümə gülən baharım.

Biriniz Təhmasib, biriniz Anar,  
 Atanın, ananın halına yanar.  
 Oğullar var ata-anasın danar,  
 Siz mənim qeyrətim, eşqim, vüqarım.

### DOYA BILMİRƏM

Ötən günlər elə bil ki, yuxuydu,  
 Uşağiydim, dərdi-qəmim yoxuydu,  
 Sevinclərim kədərimdən çoxuydu,  
 Mən doya bilmirəm xatirələrdən.

Uşaqlarla verib hərdən baş-başa,  
 Baxmazdıq torpağa, palçığ'a, daşa,  
 Ot biçməyə biz gedərdik Ağbaşa,  
 Mən doya bilmirəm xatirələrdən.

Kefin çıxarardıq gələn yayın da,  
 Günorta ćimərdik Arpaçayında.  
 Gülşərdik cavanların toyunda,  
 Mən doya bilmirəm xatirələrdən.

Səhər tezdən tut yeməyə gələrdik,  
 Peyvənd tutun budaqların bölərdik,  
 Budaqları yırğalayıb gülərdik,  
 Mən doya bilmirəm xatirələrdən.

Düşündükcə xatirələr oyanır,  
 Məktəb yolu göz ölümdə dayanır,  
 Elə bil ki, qəlbim qana boyanır,  
 Mən doya bilmirəm xatirələrdən.

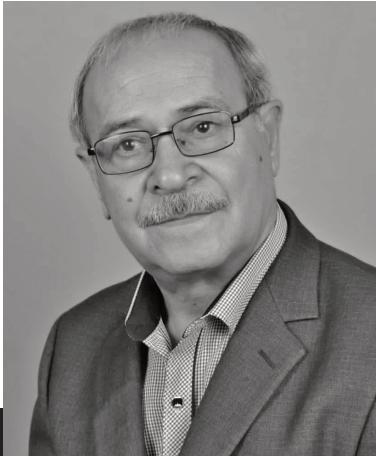
Ürəyim qövr etdi, ürəyim dindi,  
 Əlçatmaz olubdu o günler indi.  
 Xatirənin acısı da şirində,  
 Mən doya bilmirəm xatirələrdən.

Danişdılqca uşaqlığın adından,  
 Doymaq olmur o illərin dadından.  
 Heç kos onu çıxarammaz yadından,  
 Mən doya bilmirəm xatirələrdən.

Budaq Təhməz ələ gəlməz o illər,  
 Soldu getdi o, çiçəklər, o gülər,  
 O illəri qovdu apardı yellər,  
 Mən doya bilmirəm xatirələrdən.

Bakı, 28.11.2011

*Möhtərəm Cavid əfəndinin (Hüseyin Cavidin) ruhu qarşısında böyük hörmət və ehtiramla baş əyir, onun dənizlər qədər dərin, göylər qədər sonsuz və nəhayətsiz ilhamı önündə çox ciliz olduğunu görüb sarsılır, o böyük insan haqqında söz demək cəsarətinə düşdüyümə görə vücudumu saran mübhəm qorxudan əsim-əsim əsir, yarpaq kimi titrəyirəm. Amma bitməz-tükənməz bir həvəs məni qələmə doğru itələyir və mən də müticəsinə əməl edir, ona sarılıram.*



### MƏZAHİR İSGƏNDƏR

# AĞLAYAN MƏZAR

(poema)

*Allahum, başım üzündə ol, yalvarıram!  
Böyük Cavid, cəsarət ver və mənə yol göstər,  
yazmağima peşman olmayım.*

*Mən neçün məsti-eşqi-yar oldum?  
Bu nə xülyə ki, mən düçər oldum?  
Mən neçün böylə dılfikar oldum?  
Niyə məftuni-zülf-i-tar oldum?  
Niyə bədbəxti-ruzigar oldum?*

Hüseyin Cavid

### ÖN SÖZ

Oxuyub bir günü mən yazdıqlarmı, Deməyin ilgimdi, yuxu, xəyalıdı. İtirib günəşin, ulduzun, ayın, Bir məzar əbədi ağlara qaldı.

Ağladı, əlləri qalib uzalı, Boğazı tixandı, dili tutuldu. O qəbri oxşayıb təselli vermək Min illər boyunca ta unuduldı.

İtirib günəşin, ulduzun, ayın, O qəbrin içinde zaman dayandı. Görüb göz yaşını, çəkib odlu ah, Sal buzlar əridi, qarlar da yandı.

O məzarda bambaşqa bir təbiət, Bir başqa mövcudat, dünya varydı. O məzarda yatan bir eşq-məhəbbət, İnam, iman, namus, qeyrət, ariydi!

O məzarda həqiqətin aynası, Şəriyyətin bir Tanrısi yatırıldı.

Nəfəs alıb ürəyi də məzarın  
O işığa döyündürdü, atırdı.

Qırx bir ildi günü, ayı, ulduzu,  
Qırx bir ildi öz dünyası variydi.  
Qırx bir ildi soyuq ruhun oxşayan  
Bir odlu saz, kaman, rübab, tariydi.

Qırx bir ildi salam verib, həm alıb,  
O, buna, bu, ona alışmış axı!  
Eşq edib, sevişib, olub qol-boyun,  
O, buna, bu, ona qarışmış axı!

Qırx bir il o, buna, bu, ona möhtac,  
Qırx bir il o, buna, bu ona həmdəm.  
Qırx bir il sonrası bu ayrıqlıqla  
Elə bil can uçdu, getdi bədəndən.

Alındı əlindən günəş də, ay da  
O məzar ikiyə bölündü yarı.  
Hələ də dilində mübhəm, lal sual:  
-Bu imişmi görən Haqqın meyarı?

Hələ də dilində mübhəm, lal sual...  
Hələ də gözündə yaşlar qurumaz.  
Ah, elə bulanıq, elə bulanıq,  
Min illər boyunca bir də durulmaz!

Tayşetin Şevçenko kəndində, Allah,  
Bir məzar ağlayıb qalar sozali.  
Nə vaxtdı göylərin sonsuzluğuna  
Gözləri dikili, əli uzalı...

Bir məzar ağlayar səssiz-səmirsiz,  
Bir məzar ağlayar öz boşluğunna.  
Bir məzar ağlayar... nə olmaz dəva,  
Nə əlac olunmaz naxoşluğuna.

Bir məzar ağlayar yetimlər kimi,  
Döñer də göz yaşı selə, çağlayar.  
Bir söndürməz Tanrı onu özü də,  
Ah, elə ağlayar, elə ağlayar!

Bir məzar ağlayar cocuqlar kimi,  
Dodağına barmağını qoyan yox.  
Bir dirləyib, eşidib lal dilini,  
Nə anlayıb, nə də ki bir duyan yox.

Bir məzar ağlayar səssiz-cəmirsiz,  
Bir məzar ağlaya-ağlaya qalar.  
Yüz aylar ötüşər, illər də keçər,  
Yadına nə gələn, nə gedən salar.

İllər gələr, illər keçər, unutmaz  
Nə acısın, nə ağrısın, nə zarın.  
Dostlar, gəlin, yana-yana söyləyim  
Hekayətin, ağlar qalan məzarın...

Əziziyəm, bu məzar,  
Bu daş-torpaq, bu məzar,  
Silib gözdən yuxunu,  
Görək, qələm nə yazar?

## ALLAHA MÜRACİƏT

Cahan bir qətlgah olmuş, aman yox zülmü-vəhşətdən,  
Bu insan məzhəbindən kimsə çıxmaz, kimsə qurtulmaz.  
Bütün tarixi həp gözdən keçir, ta bədi xilqətdən,  
Əvət, bir böylə hüznəvər, ələmpərvər bahar olmaz.  
Könüllər qan, çiçəklər qan, bütün çöllər, çəmənlər qan,  
Dənizlər qan, buludlar qan, hava qan, iştə hər yan qan!..

Hüseyin Cavid

Bu, necə zəmanə, nə dövran, Allah?  
Seyr edib aləmi çəkir daş da ah.  
Zülmünü at edib minir, çapır şər,  
Haqqı yox, iblisə tapınır bəşər.  
Fəlakət!.. İnsanın beyni qurumuş,  
Əşrəfi-məxluqat insan buyumuş?  
Fəlakət!.. Fəlakət!.. İnsan olub kor,  
Şeytandan, iblisdən insandı nankor!  
Fəlakət!.. Dünyanın sonumu? Eyyah!  
Nələrə qadırımiş bu insan, Allah?  
Xəyanət, xəbislik dünyani sarmış,  
Üzdə insan olan, içdə şeytanmış!  
Şər edib insanı insanlığından,  
İnsan insan yeyir küstahlığından...  
İnsan da insanı alıb-satarmış,  
İnsanın nə qədər sıfəti varmış?  
İşə bax!.. Düşünüb zikr edir iblis,  
Görüb də insanı özündən pismiş.  
Dəhşət bu, vəhşət bu, çıxıb qan dizə,  
Zülmətlər pərdəsin çekib gündüzə.  
Axıb da gurlayıր günahsız qanlar,  
İçir təşnə-təşnə onu insanlar.

İçində küdürüət, ədavət, nifrət,  
Üzür öz qanında bu bəşəriyyət.  
Çəhənnəm yaradıb mənəm-mənəmlik,  
Qalıb ayaq altda ləyaqət, mənlik.  
Fəryadlar, nalələr göylərə dolmuş,  
Güllər qonçə-qonçə kolunda solmuş.  
Dağların sinəsi olubdu çat-çat,  
Vəhşilər insana olubdu lap mat.  
Bəs hanı sədaqət, and, vəfa, ilqar,  
Şərafət, ədalet, namus, ar, vüqar?  
Söndümü insana Tanrı vergisi,  
İnsanın insana eşqi, sevgisi?  
Dünyamı dağıldı, günəşmi söndü?  
Bilinməz arxadı, ya da ki öndü...  
Sənə xəyanəti ilk iblis etmiş,  
İnsanlar əməldə iblisi keçmiş.  
O qədər böyük ki insan günahı,  
Yaranıb iblisdə cənnət tamahi.  
Sən tutdun insanı iblisdən uca,  
İnsana yol göstər, insan olunca!  
Səni and verirəm böyük adına,  
Sal insanın insanlığının yadına!  
İnsana xas olsun qoy insaniyyət,  
Rəbbim, Sən insanı içindən titrət!

## VƏ BAŞQA SƏSLƏR

Dünyadan yaxşılıq olub didərgin,  
Mələklər ağlayıb gözünü tökər.  
Gözlərdə bir qəzəb, ürəklərdə kin,  
Şeytanlar, iblislər hökmə qol çəkər.

Hər pislik, xəbislik ulduzlar səni,  
Dünya məhvərindən olmuş, oynamış.  
Yeyir də qurd kimi insan-insanı,  
Yerlər də, göylər də qana boyanmış.

Su yerinə axıdır qan bulaqlar,  
Boyanıb, dağ-daş da qan olub, eyvah!  
Çaylıarda insanın qanıdı çağlar,  
Hardasan, insanı yaradan Allah?

Hardasan, insanı yaradan Allah?  
Ürəklər qan olub, gözü qan tutub.  
Qan qusur beşikdə körpələr də, ah,  
İnsan insanlığını, adın unudub.

Qan olub fikirlər, düşüncələr də,  
Qan içib qan yeyər hava da, od da.  
Səhərlər, axşamlar, lal gecələr də  
Əl çalıb qan çapar qanadlı at da.

Qan olub məsləklər, əqidələr də,  
Etiqad, inam da, iman da qandı.  
İblislər oynayan əqidələrdə  
Haqqın da saatı durdu, dayandı.

Doğulan kim var, içir öz qanını,  
Vəfa yox, əhdi-sədaqət pozulub.  
Qandı, qan!.. Qandı tutub dörd yanını,  
İnsanın yaddasına qan yazılıb.

Sönəcək, ah, nə zaman "bəsdi" - deyib,  
İnsanın qanda olan qan həvəsi?  
Soyunub, don yerinə qanı geyib,  
Qandı, qan!.. Qandı səsi, həm nəfəsi.

...Hardasan, insanı yaradan Allah?  
Ürəklər qan olub, gözü qan tutub.  
Qan qusur beşikdə körpələr də, ah,  
İnsan insanlığını, adım unudub...

Hökmümdən yaranıb, qurulan dünya  
Uçubdu, çökübüdü himindən, Allah!  
İnsan yaratdığın insan adını  
Unudub, olubdu dinindən, Allah!

İnsanlıq, şükrənlıq qalıb mində-bir,  
Yamanlıq pas tutub, qəlbənə silinmir,  
Nakışı bilinmir, kişi bilinmir,  
Alsın da haqqını kim-kimdən, Allah?

Xəyanət də köpüb, kasasın daşıb,  
Beyinlər quruyub, ürək daşlaşdır,  
Bir baxıb mat qalıb, vəhşilər çəşib  
İnsanın insana zülmündən, Allah!

Düz yoluñ üstündə ilanlar yatır,  
Haqsızlar haqlını bazarda satır,  
Zülmə yox, insana insan daş atır,  
Çürüyüb insaf da dibindən, Allah!

İnsan var, ürəyi bağlı bir telə,  
İnsan var, düşübüdü tufana, yelə,  
Andım var adına, özün hifz elə  
İnsanı insanın zülmündən, Allah!

Didib-parçalayıb özü-özünü,  
Ay Allah, Səni də unudub bəşər.  
Bir qansız dar ağacının altında  
Haqq olub müttəhim, hakim olub şər.

Haqq olub müttəhim, hakim olub şər,  
Hər tərəf vahimə, hər yan ölüm, qan.  
Rəqs edir, çəkir də iblis qəhqəhə,  
Baş əyib tapınır iblisə insan.

Baş əyib tapınır iblisə insan,  
Ay Allah, Kitabın taxçada qalıb.  
İnsanlıq iblisdən olub hamilə,  
İnsanı Sənin də gözündən salıb.

İnsanı Sənin də gözündən salıb  
İnsanın insana zülmü, vəhşəti.  
Bir elə vəhşət ki, elə vəhşət ki,  
Cəhənnəm yaşatmaz belə vəhşəti!

Cəhənnəm yaşatmaz belə vəhşəti,  
Tutar da başını, ürəyi çatdar.  
Hələ də səbr edər, dözərsən, Allah,  
Hələ də qəzəbin səbrinin altda...

Hələ də qəzəbin səbrinin altda,  
Hələ də dözərsən bu zülmə bunca.  
Qoy hələ qan töksün qədəhə iblis,  
Qan içsin insan da insan olnuna!

Qan içsin insan da insan olnuna,  
Qan töksün, iblis də atını çapsın.  
Qul olub iblisə tapınan insan  
İblisdən çox uca Rəbbini tapsın!

\*\*\*

"Göylərin altında bir xəzinə var ki, onun da açarı şairlərdədir. O açarı da şairlərin dilidir".

**Hz.Məhəmməd peyğəmbər**

*Bir gözü fərəhdən alışib yanar,  
Bir gözü uşaqtək ağlar şairin.  
Qurdalayıb yarasını eşməyin,  
Yarasın mələklər bağlar şairin!*

**Müəllif**

## AĞLAYIN BU QƏLƏMƏ

"Göylərin altında bir xəzinə var,  
Sehrlidir qapısının kilidi.  
Dünyadan qiymətli o xəzinənin  
Açarı da şairlərin dilidir".

Allahın Rəsulu belə buyurmuş,  
Həm sözə, şairə etmiş ehtiram.  
Demiş ki; qudurğan firtinaları  
Bir şair istəsə, sözlə edər ram.

Şair hərarəti, şair həvəsi  
Çiçəkdən ətirli, güllərdəndi tər.  
Şairlər ortadan götürər qanı,  
Min illik savaşa barış gətirər.

Şairlər qurumuş dodaqlarda su,  
Haqqın, ədalətin təcəssümüdür.  
Şairlər dünyaya təzəcə gəlmış  
Günahsız bir körpə təbəssümüdür!

Şairlər füsunkar dağ şəlaləsi,  
Şairlər dürr axan çeşmə gözündür.  
Şairlər şaxtada bir ocaq daşı,  
Ocaq alovudur, ocaq közüdür.

Şairlər solmayan bir gülüstanın  
Min eşq edən bülbülür, gülür.  
Şairlər həsrətdən yanıb-sovrulan  
Məcnunların, Fərhadların külündür...

Allahın Rəsulu belə buyurmuş,  
Demiş ki; dəymeyin şair qəlbinə.  
Demiş ki; dünyada dünyadan uca  
Bir şair sözündən daha qəlbi nə?

Allahın Rəsulu belə demişdi,  
Allahın Rəsulun eşidəm də kim?  
Boğdurdular şairi öz qanında,  
Ürəkdə ədavət, gözlərdə min kin!

Şeytanlar, iblislər gəldi üstünə,  
Xincim-xincim edildi, haqq basıldı.  
Qandallandı, zəncirləndi birbəbir,  
Söz boğazdan, şair dildən asıldı...

Fəzlullahın, Nəsiminin ruhu da  
Haqq istəsin, kimə etsin xitabın?  
Özün gör, necə də, ey Rəsulallah,  
Bağlandı söz dünyasının kitabı...

Bağlandı söz dünyasının kitabı,  
Şairlər zindanla oldu qol-boyun.  
Müşfiq gülələndi, Cavid də sürgün,  
Tutdular başında qələmin toyun.

Tutdular başında qələmin toyun,  
Ele bil, Kərbala müsibəti bu!  
Allahın Rəsulu görən bildimi,  
Qələmin, dəftərin son qisməti bu!?

Qələmin, dəftərin son qisməti bu...  
Haqq ata minmədi, çapmadı daha.  
Qorxdu diri-diriy soyulmağından,  
Şair döndü ya yaltağa, məddaha....

Şair doğulan da döndü məddaha,  
Düz alçaldı, yalan qalxdı, ucaldı.  
Ta dövranın mayasına nə deyim,  
Mürəkkəbdən, qələmdən də bac aldı.

Ta dövranın mayasına nə deyim?  
Şairliyin əldən aldı şairin.  
Pərvanədən, şəmdən üzün çevirdi,  
Bir can üçün şair yazdı şeirin...

Qarın üçün şair yazdı şeirin,  
Beyin acdan öldü, qarın oldu tox.  
Qarınçın ağlayan tapıldı, ancaq,  
Olmadı beyinçün ağlayan da, yox!

Qarınçın ağlayan tapıldı min-min,  
Beyinçün ağlayan mindən biridir.  
Yazdı ac ölü də, toxdan ölü də,  
Bilinmədi kim ölüdür, diridir...

Allahın Rəsulu görən bildimi -  
Qələm atdan düşdü, zəncirləndi təb?

Hava özgə hava, beyin özgəsi,  
Gözə kül ələndi, dəyişdi ta dəb...

Allahın Rəsulu görən bildimi -  
Min şair bir qulun qulu, köləsi?  
Min şair yansa da, kor zülmün, amma  
Nə odu bilinməz, nə də şöləsi.

Allahın Rəsulu görən, bildimi -  
Şairlər bazarда lordan aşağı?  
Şairlər saraylar həndəvərində  
Olub lüt dolaşan bir əl usağı...

Allahın Rəsulu görən, bildimi -  
Şairdən şairə atıldı min ox?  
Deyib həqiqəti, haqqı haqsızı,  
Ta arxa duranı düz qələmin yox!..

Şairi sevəndə Peyğəmbərimiz,  
Şair şair idi, söz də söz idi.  
Söz dünyaya Ayineyi-İsgəndər,  
Şair qılı-qıldan seçən göz idi.

Mil çəkildi şairlərin gözünüə,  
Bilinmədi ki, göz nədi, gilə nə?  
Çəkildi təbi də sanki göylərə,  
Şair gəzdi söz dilənə-dilənə...

Şair gəzdi dəlicənə, sərsəri,  
Bələndi də qəm-qüssəyə, ələmə.  
Ey Allahın Rəsulunu sevənlər,  
Di yas tutun, ağlayın bu qələmə!

Di yas tutun, ağlayın bu qələmə,  
Ağlayın imana, həmi dinə də!  
Ağlayın sözə də ki qalıb yetim,  
Ağlayın!.. Ağlayın hər dərdinə də!

Ağlayın imana, həmi dinə də,  
Ki olub dinsizlər əlində əsir.  
Etiqad, inam da yağmalanıbdi,  
Ta qalıbdi məmmədnəsir, bir həsir...

## ŞAIRSƏ DEYİRDİ

Bu dünyada kim söylən, kim söyən,  
Çoxalıbdır döyüleni min döyen,  
Ey şeiri ulağa tərsə mindirən,  
Damağım, dilim də şeirdir mənim!

Qar altında bitən güləm, qoxlayın,  
Kiməm, nəyəm?.. Qovun, tutun, yoxlayın,  
İstər qılınlayın, istər oxlayın,  
Yandırın, külüm də şeirdir mənim!

Əllərimdə nə qalıbdi, alın siz,  
Lap dağ-daşa salın, ayaqyalın siz,  
Tar eyləyin, saz eyləyin, çalın siz,  
Bəmim də, zilim də şeirdir mənim!

Olsa ulduz sayı, olsa qum sayı,  
Sərvət, dövlət bir samandan havayı,  
Nəyim var ki bir qələmdən savayı?  
İpəyim, tülüm də şeirdir mənim!

Odam, yanar, əlinizi vurmayın,  
Soyumaram, özünüyü yormayın,  
Mən şairdən "haralısan?" sormayın,  
Vətənim, elim də şeirdir mənim!..

## İNSANA MÜRACİƏT

*Əvət, insan olarsa insanlar,  
Şübhəsiz, parlayıb da vicdanlar  
Sevgi nuruya kainati bəzər,  
Buraxıb kini qurd, qoyunla gəzər.*

Hüseyin Cavid

Sən, ey Allahını unudan insan!  
Sən ey gözlərini qan tutan insan!  
Sən ey yuxusuna haram qatmayan,  
Nəfsin boğub zindanlara atmayan,  
Uyub da şeytana qul olan insan!  
Savab yox, günaha yol olan insan!  
Sən kimsən, sən nəsən? Bilməzsən fəqət,  
Əzəldən belədir səndəki xilqət.  
Kim səni yaratdı, iblismi bəlkə?  
Girmisən sən özün-özünlə cəngə...  
Tökdüyün bu qanlar sənin öz qanın,  
Aldığın bu canlar sənin öz canın!  
Sən kimsən, özünü duysan, anlasan,  
Alovun göyləri tutar, yanarsan.  
Sən kimsən?.. Anlasan, duysan, əsərsən,  
Öz əlinlə öz başını kəsərsən.  
Sən kimsən?.. Özünə özün sən qatıl,  
Yolun xəyanətdir, əməlin batıl.  
İlan olmasan da ondan betərsən,  
Dönüb düz yolu da əyri gedərsən.  
Nə deyim, xoş sözlər dilimdə itmiş,  
Getdiyin gülşəndə tikənlar bitmiş.  
Yazdığım sözləri üzürlü bil sən,  
Sanib da kövsərdi, içib diril sən.  
Bu sözlər xoşuna gəlməz bəlkə də,  
Çatladar qabını saf, tünd sirkə də.  
Bu dünya əzəldən belə də olmuş,  
Əyrilik qovlayıb düzlüyü yormuş.  
Məni öne atıb daşlaşan da sən,  
Dik baxıb gözünə, deyərəm nəsən.  
Bəzən ətirlisən bir çiçək qədər,  
Bəzən də tikən, batar, göynədər.  
Olar qarışqaya yazığın gələr,  
Olar ki zülmündən asiman mələr.  
Olar ki dünyani qarmalayarsan,  
Olar ki bir dənə razı qalarsan.  
Olar ki bir aca baxıb gülərsən,  
Olar son tikəni yarı bölersən.  
Soyulan da sənsən, soyan da sənsən,

Doymayan da sənsən, doyan da sənsən.  
Yandırın sən, alışan sən, yanın sən,  
Qandırın sən, qanmayan sən, qanan sən.  
Ağlayan sən, ağladan sən, gülən sən,  
Kimsən, nəsən?.. Bilməyən sən, bilən sən.  
Çıxılan sən, toplanan sən, bölən sən,  
Vurulan sən, vurduran sən, ölən sən!  
Qəmində üzməyən, üzən də sənsən,  
Dünyadan küsməyən, küsən də sənsən...

Ey insan, sən kimsən?.. Kimsən, ey insan?  
Həm dərd verib, həm dərmanın sanarsan.  
Qılıncına çapılan sən, çapan sən,  
Həm təndirsən, həm yapılan, yapan sən!  
Bir dur da, özünü seyr et sən, insan,  
Yaranan gündündən heyretən, insan!  
Həm bağ oldun, həmi bağban, həm xəzan,  
Həm od oldun, həmi ocaq, həm qazan.  
Həm göyərçin, həmi oldun qızılquş,  
Həm ov etdin, həmi oldun oxa tuş.  
Leyli də, Məcnun da, Fərhad da sənsən,  
Həsrət də, vüsal da, fəryad da sənsən.  
Kəsilən sən, kəsdirən sən, kəsən sən,  
Həm ac qurdsan, həm də qoyun, bəzən sən.  
Daş olan bütlərə inanan da sən,  
Bir olan Allaha tapınan da sən.  
Zəbur da, Tövrat da, İncil, "Quran" da  
Döndərə bilmədi səni yolundan.  
Gahi Firon oldun, gah Qarun, Həccac,  
Gah da ki, bir qarın çörəyə möhtac.  
Quyuya salinan, salan da sənsən,  
Qul olub satılan, alan da sənsən.  
Dərviş sənsən, dərvışləri döyən sən,  
Söyülen sən, söydürən sən, söyən sən!  
Gər istərsən, dənizləri içərsən,  
Yerlərinə dari səpib-biçərsən.  
Şəhvət düşkünüsən, gözlərin doymaz,  
Sönməz ehtirasın, odun soyumaz.  
Satarsan dünyani bircə öpüşə,  
Mat qalar Allah da özü bu işə...

Beləsən, ey insan, yarandığından,  
Çox uzaq düşmüsən inandığından.  
Zaman-zaman səni yixib korluğun,  
Ölçüyü sığarmı bu nankorluğun?  
Dünyanı etmisən oyun-oyuncaq,  
Yediyi zəhr olur, kim bunu qancaq.  
Gözləri qan tutub, ürəklər daşdır,  
Ölən günahkardır, öldüren başdır.  
Dünya başdan-başa olub qalmaqla,  
Nə caqqal bilinmir, nə də ki baqqal.  
Qatığa ağı demək sayılır günah,  
Dəvelər eşşeyə bağlanır, eyvah!  
Bilinmir əyri nə, ya ki, düzdü nə,  
Toyuqlar xoruzun çıxır üstünə.  
Qurd olan bilməyir ta oyun-moyun,  
Nə yaziq, qəssaba ağlayır qoyun...

Anladın, duyduñunu nəsən, ey insan?  
Haqqı yox, şər səmtə tələsən insan!  
İnsanmışan, şeytanmışan, ya mələk?  
Səni görçək, saçın yolar min fələk.  
Sən kimsən, sən nəsən? Düşün də, anla,  
Sanib da oyuncaq, oynamama qanla.

Qələm də bunları bir anda yazdı,  
İnsanlar, deməyin yolun o, azdi.  
Anlamaq, düşünmək indi şücaət,  
Anlayan anlasın, şərhə ne hacət?..

### VƏ BAŞQA SƏSLƏR

İnsan oğlu, insanlığa nə yazıq!  
İnsan olub insanlıqa dayazıq,  
İnsanlığa əlib-çapan dəryazıq,  
Çapılan insandır, çapan da insan!

Bu dünyada bir olan düz üz hanı?  
Düz üsünə əyri çırpıb əsanı,  
Salıb qan gölünə insan-insanı,  
Batıran insandır, batan da insan!

Çıxararsan yaddaşından adını,  
Tanimazsan nə dostunu, yadını,  
Həsrətin, vüsalın, eşqin dadını  
Dadmayan insandır, dadan da insan!

Üzünə göz yaşı, təbəssüm qonan,  
Öldürüb ölenin heykəlin yonan,  
Olub bir bənövşə titreyib-donan,  
Məst olub, əsnəyib yatan da insan!

Yol tutub, yol gedib yolundan dönən,  
Üfləyib yandıran, üflənib sönən,  
Haqqı cilovlayıb, at edib minən,  
Nahaqqı belinə çatan da insan!

Üz qızardı, üz bozardı, kimə nə?  
Kim intizar, kim bezardı, kimə nə?  
Zülm bazarlıq, zülm bazardı, kimə nə?  
Zülm ilə satılan, satan da insan!

Muncuq elə bu sözləri telə sən,  
Az çevirib döndər elə-belə sən,  
Qələm, yazıb düz olar ki söyləsən:  
-Mələk də, iblis də, şeytan da insan!

İnsan oğlu, insanlığın buydumu?  
İnsan olan insanlığı duydumu?  
Alib ələ, əlib odlu udumu,  
Mən sənə nə deyim, mənə nə deyim?

Sən də, mən də bir anadan doğulduq,  
Tanrı qulu, Adəm oğlu, oğulduq.  
Sən əlimlə, mən əlinlə boğulduq,  
Mən sənə nə deyim, mənə nə deyim?

Göylər bizə, biz göylərə yaxındıq,  
Var-dövlətə, kor şəhvətə axındıq,  
Şeytan bizə, biz şeytana siğındıq,  
Mən sənə nə deyim, mənə nə deyim?

Namus, qeyrət, şərəf quru ad oldu,  
Qan qoxusu ağızlara dad oldu,  
Vətən bilinmədi, el də yad oldu,  
Mən sənə nə deyim, mənə nə deyim?

İnsan insan yedi, insan doymadı,  
İnsanlığa insan bir yol qoymadı,  
Qardaş öldü, qardaş çaldı-oynadı,  
Mən sənə nə deyim, mənə nə deyim?

Ağ qaraya, qara ağa qatıldı,  
Şor da, lor da bir qiymətə satıldı,  
Bir daş səndən, bir daş məndən atıldı,  
Mən sənə nə deyim, mənə nə deyim?

Eşq uğruna ta dağlar da çapılmaz,  
Halal çörək təndirlərə yapılmaz,  
İnsanlığa, qardaş, əlac tapılmaz,  
Mən sənə nə deyim, mənə nə deyim?

Bu nə qurğu, bu nə tələ, nə kələk?  
Həmi unsan, həmə əleyən, həmə ələk,  
Əməldə şeytansan, əməldə mələk,  
Kimsən də nəsən, heyrət sənə, insan!

Həmi dənsən, həmi torpaq, həm suçu,  
Həmi qurdsan, həmi quzu, quzuçu,  
Bir açılmaz bu kələfin surğucu,  
Kimsən də nəsən, heyrət sənə, insan!

Həmi şahsan, həmi şahmat, həmi mat,  
Həmi ahsan, həmi fəryad, həmi şad,  
Özünə doğmasan, özünə həm yad,  
Kimsən də nəsən, heyrət sənə, insan!

Gül olub dərilən, gül dərən də sən,  
Ağlayıb ağladan, güldürən də sən,  
Sevib yaşadan da, öldürən də sən,  
Kimsən də nəsən, heyrət sənə, insan!

Bir bilinməz nə verişdi, nə alış,  
Bir an yaysan, bir an payız, qarlı qış,  
Sənə nifret ola, ya da ki alqış?  
Kimsən də nəsən, heyrət sənə, insan!

### İNSANIN ETİRAFI

Sakın, heç sormayın, Divanəyəm mən!  
Dəmadəm çırpınan pərvanəyəm mən.  
Babam heyrət, anamdır şübhə... əsla  
Bilinməz mən kiməm, ey seyxi-vala!

Hüseyin Cavid

Bilməm, ciyinim üstə olan mələklər  
Mənə savab yazar, ya müdhiş günah?  
Dirnaqdan-başadək günah da olsam,  
Kiməm mən, nəyəm mən, de mənə, Allah!

Kiməm mən, nəyəm mən, bu, mənə gizli,  
Hələ etməmişəm özümü dərk mən.  
Cavablar müttəhim, suallar hakim,  
Tutar silkələyər məni sinəmdən.

Kiməm mən, nəyəm mən?.. Dilim olub lal,  
Görmürəm özümü mikroskop altda.  
Qurub dar ağacı, başımın üstə  
Durubdu suallar, əlində balta.

Hələ etməmişəm özümü dərk mən,  
Mələyəm, şeytanam, ya ki, insanam?  
Məni nə doğubdu, özü də bilmir  
Süd verib döşündə bəsləyən anam.

Kiməm mən, nəyəm mən?.. De mənə, Allah!  
İnsanam? - İnsanda qana həvəs nə?  
İçimdə qurd olan heyvani şəhvət,  
Çölümdə etiqad... onda bu bəs nə?

Mələyəm? - Vay olsun, yazıqlar olsun!  
Mələyi mən olan Allah onda kim?  
Mələklər əməldə mən kimidirsə,  
Bəs cənnət?.. Gırçək ona sonda kim?

Şeytanam? - Ah, nədən bəs onda şeytan?  
Bəs onda şeytana lənət demək nə?  
İnsan da, iblis də, şeytan da mənsə,  
Lənətlər, lənətlər, lənətlər mənə!

\*\*\*

Bilməm, ciyinim üstə olan mələklər  
Mənə savab yazar, ya müdhiş günah?  
Dirnaqdan-başadək günah da olsam,  
Kiməm mən, nəyəm mən?.. De mənə, Allah!

Günahım böyükdür, günahdan böyük!  
Günahım ölçüyə, çəkiyə gəlməz.  
Ağrısın, acısın günahlarının  
Allahdan savayı bir kimsə bilməz.

Günahım böyükdür, elə böyük ki  
Əllər təmizləməz, dənizlər yumaz.  
İçimdə cəhənnəm odları sönməz,  
Mən gedən yollara şeytan da uymaz...

Mən keçən yollarda tikənlər bitər,  
Mən keçən yollarda çıçəklər açmaz.

Mən keçən yolların sonu cəhənməm,  
Mən keçən yollarda mələklər uçmaz.

Mən keçən yolların gündüzü olmaz,  
Mən keçən yolların yolcusu ilk mən.  
Mən keçən yolların günahlarını  
Nə tutmaz, daşımaz yüz min cəhənnəm.

Günahım böyükdür, günahdan böyük!  
Allahdan savayı bir kimsə duymaz.  
İçimdə cəhənnəm odları sönməz,  
Allahın qəzəbi mənə soyumaz...

\*\*\*

Kiməm mən, nəyəm mən, özüm də bilməz,  
Özüm bilməyəni, de, kim qanacaq?  
Ocağa qoyulmuş yaş ağac kimi  
Buğlaya-buğlaya yanaram ancaq.

Olar da gözlərim bir odlu çeşmə,  
Tüstüm burum-burum çıxar təpəmdən.  
Dumanlar içində yol gedərəm mən,  
Alovum ahımla çıxar sinəmdən.

Qazılar qəbrim də mən doğulandan,  
Taleyin fərmani, hökmü silinməz.  
Yanaram!.. Yanaram yaş ağac kimi,  
Alovum bilinməz, odum bilinməz.

Allahın qapısı yolumun üstə,  
Allahın qapısı üzümə açıq.  
Olandan gedərəm Allaha doğru,  
Yetməmişəm bir zərrə də azacıq.

Özümə düşmənəm, özümə dostam,  
Güldürüb-ağlaşdan özümü özüm.  
Baxıb da, çəş qalib əməllərimə  
Ağlayar bir gözüm, gülər bir gözüm.

Özüm hakim, özüm yalvar müttəhim,  
Hökmüm məni yandıracaq-yaxacaq.  
Bir əlim özümü sığallasa da,  
Bir əlim özümü şışə taxacaq.

Həmi dərdəm, həmi dərman, həm təbib,  
Həmi ovçu, həmi oxam, işə bax!  
Edim kimə mən şikayət özümdən?  
Yaxılan, yaxan da özüməm, Allah!

Mən kiməm, mən nəyəm? Özümə gizli,  
Bir əlim pay dilər, biri pay verər.  
Bir yanım özümdən asılard da bərk,  
Bir yanım özümdən üzün çevirər.

Özümə nifrətim, özümə sevgim..  
Ah, necə tilsiməm, necə tilsiməm?  
Nə olar, ay Allah, nə olar desən,  
Kiməm mən? Kiməm mən? Axi mən kiməm?

\*\*\*

Öz-özümə od vuraram,  
Quyu qazib, tor quraram,  
Qəbrim üstə oturaram,  
Allah, məni məndən gözlə!

Həmi oxam, həmi kaman,  
Həm yol, yolçu, həmi duman,  
Bir mən verməz mənə aman,  
Allah, məni məndən gözlə!

Həmi atlı, həm at mənəm,  
Hakim, məhkum, cəllad mənəm,  
Mənə doğma, həm yad mənəm,  
Allah, məni məndən gözlə!

Gecə mənəm, gündüz mənəm,  
Həmi əyri, həm düz mənəm,  
Həm şış, kabab, həm köz mənəm,  
Allah, məni məndən gözlə!

Həm dəyirman, həm dən mənəm,  
Həm tar-kaman, zil-bəm mənəm,  
Həm pərvanə, həm şəm mənəm,  
Allah, məni məndən gözlə!

Göləm, dərin-dayaz mənəm,  
Otam, güləm, dəryaz mənəm,  
Həm qarlı qış, həm yaz mənəm,  
Allah, məni məndən gözlə!

Bir mən- mənə çevirdi dal,  
Mən sormadı məndən əhval,  
Məni mənim əlimdən al,  
Allah, məni məndən gözlə!

\*\*\*

Yaranıb bir damladan, Tanrım, nədən bəşər oldum?  
Qovuşub şər xilqətə, dönüb də gör nə şər oldum?

Bəs deyib qismətimə, eyləmədim şükrü-xuda,  
Tərk edib gülşəni mən, tikənlərə güzar oldum.

Unudub düz yolu da, sanki şəhamət eylədim,  
İblisin qəhqəhinə həp uydum, dərdəsər oldum.

Mənə ol xoşdu bilib, girdi şeytan yar cildinə,  
Bir görüb ondan yana lap da divanəsər oldum!

Yalvarıb hey dilərəm, ya Rəbb, təzdən yarat məni,  
Bədənim, həm də ruhum şeytandan əlhəzər olsun!

\*\*\*

Hələ də içimdə məchul bir sual:  
-Kiməm mən, nəyəm mən? Allah, de mənə.  
Yeri-göyü yaradanın yanında  
Bu sualin cavabı da nəmənə?

Kiməm mən, nəyəm mən, amacım da nə?  
Dəmirəmmi, odunammı, güləmmi?  
Yasım tutub öz-özümə ağlayım,  
Ya uğunub qəşş eyləyib güləmmi?

Mən kiməm? - özümün özüm qatili!  
Mən kiməm? - özümün yolunda gülşən!  
Mən kiməm? - özümə özüm dərd verən!  
Mən kiməm? - dərd ilə, qəmlə sevişən!

Həmi səbirliyəm, həmi səbirsiz,  
Həm qəfil şah verib, mat olan da mən.  
Min xəyal, min fikir bitən yollarda  
Həm süvar, həm cilov, at olan da mən!

Mən kiməm, mən nəyəm? - de mənə, Allah!  
Mən hara yolçuyam, nəyin aciyam?  
Bulanıq göllərdə bir qızıl balıq,  
Həm balıq həsrətli ac balıqçıyam.

Özümdən özümə həm sevgi, qəzəb,  
Bəzən vamlışıram, bəzən daşıram.  
Həm özüm-özümün çekib ilgəyin,  
Həm özüm-özümlə halallaşıram.

Həmi kolam, həmi tikan, həmi gül,  
Həmi yazam, həm saxtalı-qarlı qış.  
Gah özüm-özümə bütüb dodağım,  
Gah özüm-özümə edirəm alqış!

Kiməm mən, nəyəm mən? - de mənə, Allah!  
Yeyib də bitirdi məni ta bu hal.  
Yaşaram bu ömrü dəlisayağı,  
Hələ də içimdə məchul bir sual...

Hələ də içimdə məchul bir sual  
Gəzərəm özümdən özüm xəbərsiz.  
Ay dağlar, ay daşlar, dil açın barı,  
Kiməm mən, nəyəm mən? - xəbər verin siz!

\*\*\*

Çıx da, şeytan, öz yolunu tutub get!  
Çıx da, məndən yer-göy qədər uzaq ol!  
İllər boyu doğuşumu gözlədin,  
İllər boyu məni etdin qara qul.

Çıx da məndən, üzüm olsun süddən ağı,  
Çıx, içimi gəmirməsin qaranlıq.  
Çıx, mən edim öz Rəbbimə bəndəlik,  
Çıx da!.. Sevsin məni Rəbbim bir anlıq!

Məni Allahımdan, Allahı məndən  
Etdin də, güldün də, yetər! Ta yetər!  
Burax da, insanam, insan olum mən,  
İnsanın yolunda qan yox, gül bitər.

Burax da, insanam, insan olum mən,  
İçim də, çölüm də eşq ilə dolsun.

İnsana küdurət... eyvah, fəlakət!  
Bu isə ədalət, gözü kor olsun!

İnsana küdurət... eyvah, fəlakət!  
İnsan insan yedi, heyrət!.. Doymadı.  
Şeytan, sənə tapındığım o gündən  
Tanrim məni dərgahına qoymadı.

Şeytan, sənə tapındığım o gündən  
Hər gecəm, gündüzüm cəhənnəm oldu.  
Önümüzdə uçurum, arxamda qılınc,  
İçim məhsər oldu, gözüm nəm oldu.

Dilim nalə çəkdi, qəlb paralandı,  
Çıxar da beynimdən ilan dışını.  
Bir salib yadına məhsər gününü  
Dəf ol, burax insanlığın peşini!

Çıxar da beynimdən ilan dışını,  
Yeter! Yetər! Yetər, bunca əmin et!  
Burax da, insanam, insan olum mən,  
Çıx da, şeytan, çıx da məndən, dəf ol get!

### OXUCUYA XİTABƏN

Bilirəm, nəsihət deyil indi dəb,  
Cəhd edən sayılır hədsiz biədəb.  
Gözleyib daima izzət-hörməti,  
Oxucum öündə etdim cürəti.  
Edib də cəsarət, başladım sözə,  
Söz ilə gecəni qatdım gündüzə.  
Dedim ki: belədir dünya, bax, belə,  
Gəlib-gedənlərə bax, ibrət eylə.  
Çalış yaxşılığa ibrət eylə sən,  
Dünyanı tutuban qalan deyilsən.  
Udub çıxlarını, bil, bu ejdaha,  
Pozulub mədəsi, qudurub daha.  
Acıdır qayəsi, şirindir tamı,  
Aldanıb əzəldən şirinə hamı.  
Uyub zər-qumaşa, dünya malına,  
Xəyanət yükləyib insan dalına.  
Bu yolda axıdib, töküblər qanlar,  
Tarixi oxuyan düşünər, anlar.  
De, hanı İsləndər, de, harda Dara?  
Bir vaxt sahibdilər dünyada vara.  
Hanı Kəsraların cah-cəlalları?  
Tutmuşdu dünyani alhaalları.  
De, hanı Kəyanlar, hanı Xosrovlar?  
Şöhrət kəmənd atıb onları ovlar!  
De, hanı Teymurləng, hanı Bəyazid?  
O, bundan, bu, ondan oynadılar zidd...

Dünyada qalacaq ancaq yaxşı ad,  
Meyl etmə sökməyə, daim qur-yarat.  
Əməldə ayıq ol, fəhmdə yatma,  
Zülm edib, zülm ilə aranı qatma.  
Qanadı qırılıb əger bir quşun,  
Əlac et, yüksəlmə ona qurğuşun.

Görsən bir yixılan, saxla ayağın,  
Ki olar bir zaman sənin dayağın.  
Gər dalğa atıbsa bağlığı quma,  
Kərəm et, at suya, haqqını umma.  
Yalvarsa düşmənin, ona ver aman,  
Xalıq əvəzini verər bir zaman...

Günəşin gözünə baxma qiyqacı,  
Şan balın üstünə yaxma sən acı.  
Daima adil ol, unutma haqqı,  
Bir haqqın üstünə çəkmə naqqı.  
Dünyada hər şeyin öz rəngi vardır,  
Hər sözün öz ritmi, ahəngi vardır.  
Bil, baba çinarın kol deyil adı,  
Şəkərin, bibərin bir deyil dadi.  
Qərənfil toxumu tikan bitirməz,  
Əl tutan qazanar, inan, itirməz.  
Yox olmaz inamın, nə itməz əzmin,  
On cürə taparsan bir gün əvəzin...

Eşqidə, sevgidə mətin ol, mətin,  
Sözdə bütün olsan, büdrərsən çətin.  
Əl sixib, qədrimi bil məhəbbətin,  
Ucalıb dünyaca olar hörmətin.  
Sev ana vətəni, uca tut adın,  
Odur, bil, ürəyin, qoşa qanadın.  
Vətəndir dar gündə qəlbə təsəlli,  
Yapış əteyindən sən ikiəlli!  
Sipər et dösünü, dur keşiyində,  
O, səni bəsləyib ilk beşiyindi.  
Qiyma sinəsində gəzsin yağılar,  
Saralar bənizi, zülfü dağilar.  
Ona can deyənə verib canını,  
Halal et durmadan şirin qanını.  
Vətəndir ömrünün solmaz rişəsi,  
Vətənsiz kimsənin olmaz nəşəsi.  
Köçəri bir quşa olsa bənzərin,  
Samma ki, qoşa zər gətirib zərin.  
Hicranın oxuna sən tuş olarsan,  
Özündən gedərsən, bihuş olarsan.  
Əlindən gülşəni alınan bülbüл  
İtirət avazın, ta ötməz dil-dil.  
Olar da sərsəri, olar avara,  
Ölüncə beyninə çəkər qavara...  
Vətəndir dünyanın əzəl loğmanı,  
Vətən darda qoymaz ona doğmanı.  
Qurbətdə yixilib can verən kəslər  
Son kərə vətənin adını səslər:  
"Ah, söylə, ey vətən, şirinsən nədən?  
Bu qəlb fəryad edər sənsiz günündən!".

Sanmayın dediyim hədər ağıldır,  
Mənəsi olmayan boş bir nağıldır.  
Onu bəzəmədim qızlla, fəqət,  
Hər sözüm, hər kəlməm ətir, təravət!  
Ağılla tutulub bütün xanalar,  
Mənəsi dərindir, düşünən anlar!

Fikrini cəm elə mənə, oxucu,  
Bu sözlər gəlməsin sənə yorcu.  
Hər kimsə içmirsə gər bulaq suyun,  
Kor olar o bulaq içindən, duyun.  
Yatanlar durmursa incə səsindən,  
Zar bülbül isinməz öz nəfəsindən.  
Mən də öz elimin bülbüllü oldum,  
O əkdi, dən dolu sünbüllü oldum.  
Vətənim önündə mən etdim səcdə,  
Tapdım əvəzində qeyrət də, güc də.  
Seltəki gurladı, axdı ilhamım,  
Şimşəktək parladi, çaxdı ilhamım.

Nizami şahidi sözün, danmaram,  
Füzuli öndənə mən dayanmaram.  
Sözün nübarıdır, barıdır onlar,  
Sənətin tacıdır, varıdır onlar.  
Açıdlar qapısın söz dünyasının,  
Oldular sultani söz dühasının.  
Yaydılalar aləmə sirrin dünyanın,  
Ah, sırrı, de, yüzmü, minmi dünyanın?  
Nə vaxt ki, mən sözün adını andım,  
O iki nəhəngi yadına saldım.  
Əllərin başıma hər dəm çəkdilər,  
Söz zəmim suvarıb, saf dən əkdir.  
Mən çinar pöhrəsi, onlarsa bağban,  
Qəm çəkməz onlarla olan çıraqban.  
O iki bağbanın nazi ilə mən  
Boy atdım, bəzədim qışi gülə mən.  
Gözlər bulaq oldu, sözümsə suyum,  
Oxucum, sözümün mənasın duyun!  
Diqqətlə fikir ver hər bir sətrime,  
Eyhamım dəyməsin sənin xətrinə.  
Bir duysaz görərsiz, nədir dərin söz,  
Su təkin sərin söz, nədir şirin söz?  
Sözümüz tikam, gülü də vardır,  
Həm soyuq, həm isti dili də vardır.  
Ariflər oxuyar, tapar şəfasın,  
Yetər vüsalına, atar cəfasın.  
O kəs ki tanımır söz bazarını,  
Artırar daima öz azarını.  
Gəl, oxu könlümü sən varaq-varaq,  
Hikmətim dünyadır, bil, qalaq-qalaq.  
Sən oxu, mən yazım, çıraq yarısa,  
Bil, ulduz tək olsa, cətin sayrışar!

## VƏ BAŞQA SƏSLƏR

Ey yol gəzən mənə sarı,  
Dərə-təpə, düz məndədir!  
Həm gülli yaz, həm qarlı qış,  
Həm od-alov, köz məndədir!

Həm bir dağam, həm dağlanan,  
Öləziyən, həm saxlanan,  
Gülə-gülə həm ağlayan,  
Ağlar-gülən göz məndədir!

Qorxutmasın səni bu yol,  
Var düş mənə, bir dərvish ol,  
Samma ki, bir qəmimdi bol,  
Mənə, hikmət, söz məndədir!

Ey soruşan məni-məndən,  
Dünyanın eşq guşəsiyəm!  
Min can alıb ürək yaxan  
Güllə-bülbül busəsiyəm!

Mən bir günəş, ay haləsi,  
Kərəmlərin ah-naləsi,  
Fərhadların külüng səsi,  
Məcnunların cüssəsiyəm!

Güney, quzey adı mənəm,  
Döyü mənəm, batı mənəm,  
Yerin alt-üst qatı mənəm,  
Göyün də bir hissəsiyəm!

Alan qələm şələsini,  
Yetiş, məndən al dərsini,  
Sazın, tarın sarı simi,  
Dağların da cüssəsiyəm!

Demirəm ki, Rüstəm-Zalam,  
Ucalib ərşə söz qalam,  
İçin yansə, di ver salam,  
İç ki, Zəmzəm çeşməsiyəm!

Qərib olan, üz mən sarı,  
Mən qəriblər adasıyam!  
Şəm vurğunu pərvanələr,  
Divanələr odasıyam!

Dağam, dağa həm lalə də,  
Gel gəz, dal min xəyalə də,  
İç ki, qızıl piyalədə  
Alovlu eşq butasıyam!

Məndən keçər mərdin izi,  
Keçin, görün mərdinizi,  
Verin mənə dərdinizi,  
Bir uduma udasıyam!

Ey dil, bu da nə and-aman?  
Sən dediyin deyil zaman,  
Düz söyləyib olan yaman,  
Lal dillərin duasıyam!

\*\*\*  
Həm ocaq, həm də alov, həm qaralan kül də mənəm!  
Lal olan, həm mələyən, od ələyən dil də mənəm!

Al ələ mizrabı vur, bir məni çal, gör ki nəyəm?  
Tara həm sapsarı sim, həm kamana tel də mənəm!

Gah edən ərşı əsir, gah da olan bir sözə qul,  
Bəm olub nalə çəkən, üsyan edən zil də mənəm!

Edilib mat-mat qalan, həm mat edən əsgər özüm,  
Ram axan dupduru su, bəndi qıran sel də mənəm!

Mən kiməm, ya ki nəyəm, sərrińi aç, deynən, Xuda,  
Həm olan güllərə meh, qapqara bir yel də mənəm!

Oxu, ey söz dəlisi, sən barı duy Məzahiri,  
"Ağlayan bir məzar" a söz də yazan eldə mənəm!

### **OXUCUDAN ÜZRXAHLIQ**

(*yaxud birinci xəbərdarlıq*)

Oxucum, səbrini bas da azacıq,  
Bu, nə umu-küsü, bu da nə acıq?  
Bilirəm, metləbdən uzaqlaşmışam,  
Mən bu dağı başqa səmtdən aşmişam.  
Həm qəzəl, məsnəvi, gəraylı, qoşma...  
Görüb də bunları, oxucum, çاشma!  
Hələ yollardadır bayati, ağı,  
Hələ çatlamayıb bu gül budağı.  
Hələ yolladadır ürək ağrısı,  
Məcnun göynərtisi, Kərəm yanğısı.  
Köklənməyib sarı simdə hələ tar,  
Bir dillənsə, kim göz yumar, kim yatar?  
Bir dindirsəm, udumdan od yağacaq,  
Dağ-daşı da yandıracaq, yaxacaq.  
Nə edim, bu da var təbiətimdə,  
Aralanıb dırnağım da, ətim də.  
Əsir bədənim də, əsir əlim də,  
Qələm də çəş qalib mənim əlimdə.  
Açsam da min söhbət söz bazarından,  
Qorxuram mətləbə yaxlaşmağımdan.  
Qorxuram yazacaq kəlmədən, sözdən,  
Gər desəm, axacaq Kür-Araz gözdən.  
O söz ki, sizlərə deyəcəyəm mən,  
Həm acı, həm kədər, həm qəhər, həm qəm!  
Hər misram, hər bəndim bir od yaxacaq,  
Ürəklər bişəcək, gözlər dolacaq.  
Bu yazıda nə toy-büsət, nə şənlik...  
Xəzanlar oynışib, solub gülşənlik.  
Görüb ki, soluxub budağında gül,  
Nəğməsin qəm üstə oxuyur bülbül.  
Bu yazıda həsrət, yanğı, intizar...  
Yazılıq o qələmə, bir hey zar yazar!  
Yazılıq o qələmi tutan ələ də,  
Çiyində dağ boyda yükü hələ də.

Baxıb ağır şələmə,  
Ellər dedi mələmə.  
Mən gülməyi unutdum,  
Nə yaziq bu qələmə!

Oxucum, oxu da, durma yarıda,  
Hələ etməmişik yolu yarı da.  
Bu dastan qəlbini kövrəltsə də çox,  
Ta olan olub da, geriyə yol yox!  
Sənə bildirmişdim ilk misradan mən,

Qəm-kədər içini yaxacaq hər dəm.  
Mən sənə demişdim ağlayacaqsan,  
Yandırıb içini dağlayacaqsan.  
Mən sənə demişdim yatmayacaqsan,  
Çiyindən bu yükü atmayacaqsan.  
Hekayət yaddaşın oyaq səsidir,  
Yaşam fəlsəfəsi, həyat dərsidir.  
Bu dastan olsa da göz yaşı, qəhər,  
İçində gizlənib nurlu bir səhər!  
Bu yazıda min ah-nalə, ağrı var,  
Həm üsyan, həm Turanlığa çağrı var.  
Od yeyib hər kəlmə "Üsyan!" -deyəcək,  
"Qorxmayıb bu oda düş, yan!" -deyəcək.  
Bu yazı həm məlhəm, həm dərd olacaq,  
Kim duya, anlaya, o, mərd olacaq!  
Bu yazı ürəyin fəryad səsidir,  
Böyük bir millətin faciəsidir!  
Həm ağıl, həm idrak, həm göz yaşıdır,  
Bu yazı yaddaşın elçi daşıdır!  
Bu yazı həm dünən, bu gün, sabahdır,  
Yatışdan sonrakı bir intibahdır!  
Bu yazı can verib həm can alacaq,  
Kim oxusa, min xəyalala dalacaq.  
Bu yazı qəflətdə bir son duracaq,  
Sən də, mən də, o da durub soracaq:

Allah, nə var izim getdi,  
Qaraldı, gündüzüm getdi,  
Dağım getdi, düzüm getdi,  
Göstər mənə, dərəm hanı?

Bəd oldu bəddən illərim,  
Sinəmdə qaldı əllərim,  
Qoç Koroğlum, dəlilərim,  
Zülmü yerə sərən hanı?

Quş uçanda qanad salan,  
Əsən yellərdən bac alan,  
Ərənlərdən bizə qalan  
Səddim, bəndim-bərəm hanı?

Ovlağında biz odlanan,  
Buza dönüb qirovlanan,  
Öz ahiyla alovlanan,  
Külə dönen Kərəm hanı?

Ürək yandı, dil inlədi,  
Dilim-dilim dilimləndi,  
Türkəm, türkü dilimdədir,  
Dağlar yaran nərəm hanı?

Bu dastanda çaylar coşub-daşacaq,  
Bəndin yixib üzərindən aşacaq.  
Zülm döyəcək Cavidlərin qapısın,  
Kim durdursun, kim bu zülmü yatırsın?  
Gəlməyəcək ta bu evin yuxusu,  
(Olmayıyadı fələyin bəd qurğusu!)  
Ortoğrolu, Turanı qəm yaxacaq,

Müsökünazın gözündən qan axacaq.  
Yüksələcək Cavidimin həm səsi,  
Haqq soracaq sözün-şeirin Kəbəsi!  
Haqq soracaq dağlar-daşlar, dənizlər,  
Ağaracaq, qızaracaq bənizlər.

Bu yazıda: kimsən, nəsən sorğusu,  
Kımlər şəref, kımlər namus oğrusu?  
Kımlər oldu el yolunda fədakar?  
Kımlər oldu xəyanətkar, xətakar?  
Mənmə?..

Sənmi?..

Ya omu?

Kimin qaldı kim əlində hulqumu?  
Dağlanan biz!..  
Dağlayan biz!..  
Baxan biz!

Harda qaldı türklüyüümüz, əzmimiz?  
Harda qaldı türkün türklük sübutu?  
Açılaçaq nə zaman axı qara bu qutu?  
Harda qaldı əzəmətim, mənliyim?  
Hara düşdü, harda itdi şənliyim?  
Boğmalandıq, yağmalandıq, dağıldıq,  
Zaman-zaman oxlanıb,  
Xəncərlənib, doğranıb süngülərə taxıldıq.  
Doğrayan biz, doğranan biz, baxan biz,  
Əlimizlə qazıldız sənin-mənim qəbrimiz.  
Yolumuza od yağıb, başımıza gör necə  
Həmi gündüz, həm gecə soyuq küllər ələndi?  
Namusumuz, şərəfimiz-şanımız,  
Qeyrətimiz, vüqarımız, adımız  
Ya şimalda buz oldu, ya da orda,  
ya burda--Bullada güllələndi...  
Sənət yağmalandı, söz yağmalandı,  
Əyri fitva verdi, düz yağmalandı!  
Düşünənin, qananın, bir millətin, bir elin  
Yoluna nur salanın sinəsinə od yaxıb,  
dilinə köz qalandı.  
Beyinlər parçalandı...  
Fikirlər haçalandı...  
Boğmalanıb, daşlanıb, pendir kimi qaşlanıb,  
Sənin-mənim əlimlə Azərbaycan talandı!  
Bağlanmadı kor fələyin bazarı,  
Satıldıq...  
Olduq da gün-gündən zarı!

Budurmu qəsdi mənə kor fələyin?  
Zülmü zor, zordu yaman, zor fələyin!  
Gələ kaş gözlərinə tor fələyin,  
Ki bilə eylədiyi nəydi əta,  
Zariya, mənimtək zar-zarı yata!

Yağa, hey qardı yağa izlərine,  
Bilməyə ya gecə-gündüzləri nə?  
Döyüb əl tərki-vətən dizlərinə,  
Od geyə, bürmələnə, vəslə çata,  
Zariya, mənimtək zar-zarı yata!

Qala həsrət solu da, həm sağı da,  
Qalmaya qalxmadığı qəm dağrı da,  
Soyula, ətdən ola dirnağı da,  
Daddığım hər nə ki var dadı dada  
Zariya, mənimtək zar-zarı yata!

Soyuna, köynəyini tərsə geyə,  
Bölünə, parçalana tən ikiyə,  
Dəm ola, həm verə dəm tənbəkiyə,  
Dönə dost-doğması, həmdarı yada,  
Zariya, mənimtək zar-zarı yata!

Yol edə, bir girə it dirliyinə,  
Düşə qurd əkdiyinə, dərdiyinə,  
Bir canın, bir bədənin birliyi nə -  
Bilməyə, o ki edib bunca xəta,  
Zarlyə, mənimtək zar-zarı yata!

Beş gün ömrün neçə əfsanəsi var,  
Eşqi var, badəsi, peymanəsi var,  
Sonu həsrətlə bitərsə, əfsus,  
Yenə dünya dolu peymanəsi var.

## HÜSEYN CAVİD

Oxucum, vaxtındı indi o anın,  
Mizrab intizarda, sim tarımlanıb.  
"Ağlayan məzar"ı oxumaq üçün  
Od tutub, qəlbiniz alışib-yanıb.

"Ağlayan məzar"da Cavid yanğısı,  
"Ağlayan məzar"da dağ boyda yara!  
"Ağlayan məzar"ın nə göz yaşları,  
Nə də ki fəryadı bir verməz ara.

"Ağlayan məzar"ı oxuyan kəsin  
Odunu dənizlər söndürə bilməz.  
Yığılıb el gəlib, verib təsəlli  
Onun gözlərini güldürə bilməz.

"Ağlayan məzar"ın alovu başqa,  
"Ağlayan məzar"ın odu başqadır.  
"Ağlayan məzar"ın kamamı basqa,  
Həm neyi, rübabı, udu başqadır!

"Ağlayan məzar"ın sazi "Zarinci",  
"Dilqəmi", "Kərəmi", "Hicranı" çalar.  
"Ağlayan məzar"ın qəm zənguləsi  
Lap dağ-daşı, qayaları parçalar.

"Ağlayan məzar"ın baxışlarında  
Min sual, min cavab, min də ki heyrət!  
"Ağlayan məzar"ın hekayətini  
Həm yazmaq, oxumaq istər şücaət!

"Ağlayan məzar"ın hekayətini  
Həm yazmaq, oxumaq çətindən-çətin.  
Oxu sona qədər, yarıda qalma,  
Oxucum, varınsa gər cəsarətin!

Kim oxuya bu yazını,  
Od yeyə, od içə gərək!  
Od geyinə, od yolları  
Oda dönə keçə gərək!

Mehşər çəkə, yana hər yan,  
İstəməyə bir an aman,  
Nə bilməyə məkan, zaman,  
Nə gündüz, nə gecə gərək!

Ey istəyən şirin canın,  
Nə oxuyun, nə də yanın,  
Bu dastanı oxuyanın  
Canı bir yox, neçə gərək!

### SALAM, BÖYÜK CAVİD

Bir çiçək ki, duyğuları oxşayaraq gülümsər,  
Xülyalarla nəşə səpər, könüllərə nur saçar,  
Yazlıq!.. Onu öncə kəndi əllərimiz möhv elər,  
Sonra şaşqın vicdanımız bir heçliyi salamlar.

Hüseyin Cavid

Salam, ulu Cavid, ey böyük ustad,  
Yetişməz şöhrətdə adına bir ad.  
Sənsən seiriyiyətin günəşisi, ayı,  
Ürəyin atəşi, dilin harayı.  
Sən elə zirvəsən, qartal da qonmaz,  
Önündə min belə dünya dayanmaz!  
Sən elə ucasan, elə dərinsən,  
Oğlusan həm göyün, həm də yerin sən!  
Hər sözün, hər kəlmən hikmət doludur,  
Keçdiyin hər çığır, yol da uludur.  
Sənsən vüqar, sənsən cürət, cəsarət,  
Uf demədin alsan da min xəsarət.  
Şərəf də, namus da, qeyrət də sənsən,  
Sehr də, əfsun da, heyrət də sənsən!  
İnsanmışan, mələkməssən, ya ki kim?  
De, kim çəker sən çəkdiyin yükü, kim?  
Sən nədən yarandın, yoğruldun nədən?  
Eşqmidi nənnini siftə tərpədən?  
Ele ki dünyaya gözünü açdın,  
Göydə günəş oldun, yerdə nur saçdın.  
Yaşadın qəlbində sevgi-məhəbbət,  
Kimdə vardı, de, səndəki təravət?  
Tanrımdın gözəlliyyə, sevgiyə,  
Baş əymədin hər düzülən sərgiyə...  
Tanıtın dünyaya eşqin qüdrətin,  
Car eylədin, gizlətmədin fitrətin.  
Bələndin eşq ilə, yazdırın eşq ilə,  
Döndün sarı simə, çəkildin zilə.  
Ən güclü silah da sandın eşq(i) dir,  
Şükranlıq, fərah da sandın eşq(i)dir!  
Eşq(i)dir dünyani eyləyən xilas,  
Eşq(i)siz gül açmaz gəlsə də min yaz!  
Eşq(i)dir insanı insanlaşdırın,

Eşq(i)dir hər işi asanlaşdırın!  
Eşq(i)dir yağış da, hər cürə meh də,  
Eşq(i)dir gülərin üstündə şəh də!  
Eşq(i)dir dəniz də, çay da, bulaq da,  
(Eşq edib, eşq ilə ölüb, qalaq da!)  
Eşq(i)dir alov da, od da, atəş də,  
Kim duymaz, anlamaz, yanar atəşdə!  
Sevincini, kədərini eşqlə böl,  
Eşq et ağla!.. Eşq eylə gül!.. Eşq et ölü!  
Eşq(i)dir qələm də, dəftər də, söz də,  
Eşq edib ağrıya, əzaba döz də!  
Eşq(i)dir kədər də, yanğı da, ah da,  
Eşq(i)dir açılan üzə sabah da!  
Eşq(i)dir bayatı, layla, ağrı da,  
Eşq(i)dir əriyən ürək yağı da!  
Eşq(i)dir axıdan qanı damarda,  
Eşq(i)siz nə edər qan da, damar da?  
Eşq(i)siz əl-əli, əl üzü yumaz,  
Eşq(i)siz ortada bariş qoyulmaz!  
Eşq(i)siz nə bağban, nə də bağ olmaz,  
Eşq(i)siz dünyanın üzü ağ olmaz!  
Eşq(i)dir ürəkdə çiraq yandırın,  
Eşq(i)dir zindanı işıqlandırın!  
Eşq(i)dir sənət də, ilham, şeir də,  
(Nə inam, nə iman eşqsız şeirdə?)  
Eşq(i)siz bir ürək soyuq, qarlı qış,  
Kim sevə-sevilə, ona min alqış!

Qafil, məni biləmməzsən,  
Yolum, eşq yolu, eşq yolu!  
Mənimlə yol gedəmməzsən,  
Yolum eşq yolu, eşq yolu!

Yolcu etməz o, hər kəsi,  
Keçər ondan ər cərgəsi,  
O, atəş, mən pərvanəsi,  
Yolum eşq yolu, eşq yolu!

Qanımdan bitdi laləsi,  
Göz yaşımıdı şəlaləsi,  
Dilimdə bülbü'l naləsi,  
Yolum eşq yolu, eşq yolu!

Ona varan "varam" deməz,  
Ona varan haram yeməz,  
Ona varan geri dönməz,  
Yolum eşq yolu, eşq yolu!

Et özünü əlində ud,  
Bu dünyani bir yol unut,  
Mən tutduğum bu yolu tut,  
Yolum eşq yolu, eşq yolu!

\*\*\*

Eşq(i) bir möcüzədi, bunu hər kəs qana bilməz,  
Gər düşə eşqə yana, vallah, məntək yana bilməz!

Hər nə var eşq(i)də ki, zindan olar nurlu səhər,  
Eşq edib, eşqi üçün düşməyən zindanə, bilməz!

Eşq edib, eşqə düşən daş mum olar, əldə gəzər,  
Sırr(i) nə, ki lalətək boyanar al-qanə, bilməz!

Eşq ilə devlər olar bülbüllü-zar, nalə çəkər,  
Can nədi?.. Şəmi üçün yanar da pərvanə, bilməz!

Dəyişər səmtini də çaylar əgər, eşqə düşə,  
Üz tutar səhralara, olar da divanə, bilməz!

Eşqini car eləmə, ey Məzahir, aləmə sən,  
Eşq(i) nə, sənin kimi gəlməyən fəğanə, bilməz!

Əzizinəm, eşq(i) nə?  
Varam yarın eşqinə!  
Eşq eylədim, həm öldüm,  
Həm yaşadım eşq(i)nən!

\*\*\*

Sən, ey ulu Cavid, haqq yolu Cavid!  
Sən ey hərarətli, duyğulu Cavid!  
Sən ey məhəbbəti, eşqi sönməyən,  
Söz verib sözündən bir an dönməyən,  
Döşü yaz, zirvəsi həp qarlı Cavid,  
Hər dağdan, qayadan vüqarlı Cavid!  
Beləcə yaşadın, yaştıdin eşqi,  
Üzüyün üstündə qaş etdin eşqi.  
Hey yazdırın, yeyildi dırnaqların da,  
Oldu qabar-qabar barmaqların da.  
Yazdırın, önə çəkdiñ hüriyyəti sən,  
Ucaltdın göylərə şeiriyyəti sən.  
Tanıtdın dünyaya peyğəmbərləri,  
Qiymadın unuda dünya ərləri.  
Əyilmədin "əyil" deyən zamana,  
(Kim dözerdi, Allah, belə yamana?)  
Ah!.. Oldu iblis də səndən qəzəbnak  
Dirildi, taxtında oturdu Zöhhak.  
Yedi beyinləri, içdi qanları,  
Uddu Vətən deyən istiqanları.  
Vuruşdun İblislə meydanda tək sən,  
Varmadın fərqinə yalnızsan, təksən...

\*\*\*

Qəşş edər, çəkər də iblis qəhqəhə,  
Yerlər də, göylər də inlər, hey inlər.  
Heyrət!.. İnsanlığa, insana heyrət!  
Dil dağlanar, zəncirlənər beyinlər...

İnsanın məkrinə, zülmünə heyrət!  
Bilinməz kim dinsiz, kimdir nə dinli?  
Haqqı axtalayıb, olubdu insan  
İlandan mək(i)rli, dəvədən kinli.

Heyrət!.. Ədalətə, insafa heyrət!  
Min toxun bir acdan xəbəri olmaz.  
Ürəklərdə şeytan... gözlərdə şər cin  
Hakim!.. Amma düz tərəzi qurulmaz.

Yalan ayaq tutub, yeriybdi şər,  
Dırnaqlar ətindən aralanıbdır.  
İnsana "insan ol" deyənə yazıq,  
Bir deyib, min yerdən yaralanıbdır.

Xəyanət, xəbislik olub da əlbir,  
Kükərəyib dəniztək qalxıbdır şahə.  
İnsanı insana saldırıb da ah,  
Qəşş edər, çəkər də İblis qəhqəhə!..

\*\*\*

Sən, ey ulu Cavid, sinəsi dağlı!  
Min arzu-diləkli, qolları bağlı!  
Dövran yaraq-əlbisəli, sən yalnız,  
Soruşmadı bir halını mahalın.  
Baxışlar riyakar, üzlər ikiüz,  
Əyrilik hökmədar, nə edər ki düz?..  
Kin-küdürüt atın çapdı dördnala,  
Haqqın atı qaldı ondan çox dala.  
Sürüm-sürüm süründü, haqq əzildi,  
Keçdi iynə gözündən də nazildi.  
İblislər, şeytanlar dəfini çaldı,  
Bu işə Allah da biganə qaldı.  
Dünya şərin oldu, bəs dövran kimin?  
Qında qaldı Zülfüqarı Əlinin...

Bu nə fərman, bu nə nəsib?  
Namərd mərdin yoluñ kəsib,  
Zülmü görüb qəfil əsib,  
Hudun qara yeli gələ!

Bu his-duman, bu tüstü nə?  
Haqq lal oldu, ötüdü nə?  
Belə əyyamın üstünə  
Daşib Nuhun seli gələ!

O, buna, bu, ona qənim,  
Gözün qan aldı aləmin,  
İzin ver, Rəbbil-aləmin,  
Zülfüqarı-Əli gələ!

\*\*\*

Aman Allah, bu fəlakət!..  
Dəhşət!..  
Dəhşət!..  
Dəhşət!!!  
Yer olub qanına qəltan,  
həmi göylər də yağır qan,  
Həmi torpaq, həmi daş,  
Canlı və cansız da edir naleyi-əfğan!  
Ağlayan gözlərə bax sanki də leysan,  
Bumu insan?  
Hər üzdə qəzəb, hər üzdə kinayə,  
kin dolu nifret və küdürüt...  
Bumu xılqət?  
Bu nə xılqət ki edər İblisə biət?  
Heyrət!..  
Heyrət!..  
Heyrət!!!

Hanı son sur və axırət?  
 Bu nə fürsət? Bu nə fürsət? Bu nə fürsət?  
 Həmi insandı qovan, həm qovulan,  
 Bumu insan doğulan?  
 Bumu insan ki, edə insana zülmün?  
 Bumu insan -  
 qan içə, ya yeyə insan ətini, bilməyə cürmün?  
 Bumu insan ki, sana Tanrı özün?  
 Hardasan?...  
 Hardasan?..  
 Hardasan, söylə mənə, Tanrı, özün?  
 Söyləyib, lütf qılıb, eylə də ehsan,  
 Bumu insan? Bumu insan? Bumu insan?

Sola-sağ şor çapdı at,  
 Şeytanamı ta etiqad?  
 Allah, əşrəfi-məxluqat  
 İnsan bumu, bumuydumu?

Edib biri-birin tarac,  
 Qardaş qardaşdan aldı bac,  
 Kimi yedi, kim qaldı ac,  
 İnsan bumu, bumuydumu?

Hanı Kitab, hanı "Quran" -  
 Hesab sorub, düzən quran?  
 Kor şeytandan başda duran  
 İnsan bumu, bumuydumu?

Baxışlarım sual dolu,  
 Sorğularım sağı-solu:  
 Adəm oğlu, Tanrı qulu  
 İnsan bumu, bumuydumu?

## AMANSIZ TƏHDİDLƏR

*Bilməm bu cinayət, bu xəyanət, bu fəlakət  
 Bitməzmi, İlahi? Bu qədər səbra nə hacət?*  
**Hüseyin Cavid**

Ürəkdə vahimə, gözlərdə qorxu...  
 Baş yastıq görmədi, gözlər də yuxu.  
 Bir qara tufandı, bu, yel deyildi.  
 Gözlər qızdı, insan əti yeyildi.  
 İnsanlar insana qurdı min tələ,  
 Kim düşdü, tozu da gəlmədi ələ.  
 İnsan insan əlləriylə soyuldu,  
 Diri-diri köz üstüne qoyuldu.  
 Bilinmədi kim nahaqdi, kim haqdi,  
 Sorulmadı: bu alaq nə alaqdı?  
 Qulaqlar tixandı, dillər kəsildi,  
 Kim haqq gördü, gözünə mil çəkildi.  
 Kişilik, ləyaqət saçımı yoldu,  
 O, bunun, bu, onun çugulu oldu.  
 Boy atdı, göyərdi böhtan, şər, yalan,  
 Qoyuldu ərliyin belinə palan.  
 Qartalların qanadları yonuldu,  
 Qarğı-quzğun öyündü, mədh olundu.

Günəşin üzündə arandı ləkə,  
 Ki göydən onu da salalar bəlkə!

O günəş sən idin, ey ulu Cavid!  
 Təpədən-dirnağa soyulu Cavid!  
 Qıydılar, sənə də əl uzatdır,  
 Gecə də, gündüz də qarmaq atdır.  
 Günəşdə bir ləkə gəzənə lənət!  
 Günəşə dodağın büzənə lənət!  
 Büzüldü sənə də dodaq, nə yazıq,  
 İnsan bumu, ağılda nə dayazıq?!  
 Şeiriyətin beli sindi, büküldü,  
 Bir baxıb, İblisin gözləri güldü.  
 Kəsilmədi nə səsi, nə qəhqəhi,  
 Qəşə eylədi əlində qan qədəhi.  
 Min əfsus, günəş də düşdü zindana,  
 Lənət şərə, lənət araqtanı!  
 İblis, buymu ki istəyin, niyyətin?  
 Mil çəkdin gözünə bəşəriyyətin!

İnsanın insan ovuna  
 Kim ağlaya, kim ovuna?  
 Bir qurunun alovuna  
 Min yaşı düşdü, yandı bu gün!

Bu, nə yazı, bu, nə qədər?  
 Zülüm olmaz ta bu qədər,  
 Allah, batıb dizə qədər  
 Dağ da, daş da qandı bu gün!

Can aldı can öğrencileri.  
 Olmadı haqq sorğuları,  
 Adəm-Həvva oğulları  
 Bir-birini dandı bu gün!

Yerlər, göylər də laxta qan,  
 Haqq sabaha açılmaz dan,  
 Mərd olana dünya zindan,  
 Namərdə meydandı bu gün!

Nə qaranın, nə ağıñ da  
 Kimsə olmaz marağında,  
 Dür-dünyanı barmağında  
 Hərleyən şeytandı bu gün!

Amansız təhdidlər, böhtanlar yağıdı  
 Onların üzünə, kim ki oyaqdı.  
 Zəmanə süslədi yalmananları,  
 Haldan-hala düşüb hallalanları.  
 Kim dedi həqiqət, düşmən dedilər,  
 Çeynədilər, dişlədilər, diddilər.  
 Həqiqət yükəndi ceyran belinə,  
 Dəyilmədi nahaqqın bir telinə.  
 Haqq dağ-daşdan, haqq göylərdən soruldu,  
 Sordu, sordu... dil lal oldu, yoruldu.  
 Yer də, göy də başına od ələdi,  
 Yana-yana dil inlədi, mələdi:

Olan gündən lal gördüyüm,  
Alovuna büründüyüm,  
Qarış-qarış süründüyüm  
Yollar, deyin, haqq hardadı?

Nahaqq qovub haqqı izlər,  
Qovub nə sədd, nə hədd gözlər,  
Siz, ey çaylar, ey dənizlər,  
Sular, deyin, haqq hardadı?

Haqq deyəni, de, kim haqlar?  
Kim əzizlər, kim qucaqlar?  
Siz ey dağlar, qayalıqlar,  
Sallar, deyin, haqq hardadı?

Yol demədi mənə kimlər,  
Nə mələklər, nə də cılər,  
Ey falçılar, münəccimlər,  
Fallar, deyin, haqq hardadı?

Gəzdim el-el, sordum eldən,  
Sordum göydən, sordum yerdən,  
Dili olan qorxdu dildən,  
Lallar, deyin, haqq hardadı?

Həqiqət, doğru söz acıymış demə,  
Şər, yalan dünyaya tacıymış demə!  
Sən, ey ulu Cavid, söylədin fəqət:  
Həqiqət istərəm, ancaq həqiqət!  
Susmadın döysə də tufan qapını,  
Sürsə də üstünə şeytan atını,  
"Dəyişməm, yolumu sapmaram!" - dedin,  
"Gündüzü gecəyə satmaram!" - dedin.  
Haqqqa salam verdin, olsan da büryan,  
Eylədin fəhm ilə İblisə üsyən.  
Üsyən! - dedin, gizli-gizli ağladın,  
Üsyən! - dedin, kimə ümid bağladın?  
Üsyən! - dedin, dilin yandı yanğıdan,  
Üsyən! - dedin, kim durdu bu çağrıdan?  
Üsyən! - dedin, İblis mindi cin atın,  
Üsyən! - dedin, Haqq durdurdu saatın.  
Üsyən! - dedin, nə göy, nə yer eşitdi,  
Qəzəbini İblis birə-beş etdi...

## VƏ BAŞQA SƏSLƏR

Dövranmı dəyişdi, gümü dəyişdi,  
İmanmı dəyişdi, dinmi dəyişdi?  
Canlı-cansız bir-birilə əyişdi,  
Haqq-ədalət, mürvət hanı, ay Allah,  
Beləmi qurmuşdun dünyani, Allah?

Şər-şəmata atın sürdür meydana,  
Bilinmədi ata-öğül, nə ana,  
İnsan oğlu iman qıldı şeytana,  
Kor şeytana lənət hanı, ay Allah,  
Beləmi qurmuşdun dünyani, Allah?

İnsanlığın canına bit daraşdı,  
Yaman-yaxşı bir-birinə qarışdı,  
Dil ağızda hər biri bir qarışdı,  
Hörmət-izzət, hikmət hanı, ay Allah,  
Beləmi qurmuşdun dünyani, Allah?

Nə şair sayıldı, nə söz sayıldı,  
Nadan güldü, alim düşdü-bayıldı,  
Bilinmədi kim ağıldan zayıldı,  
Şeirə, sözə qiymət hanı, ay Allah,  
Beləmi qurmuşdun dünyani, Allah?

Haqq söyləyib, öndə duran nə oldu?  
"Tövrat", "Zəbur", "İncil", "Quran" nə oldu?  
Nə səbrin azaldı, nə də ki doldu,  
Bəs cəhənnəm, cənnət hanı, ay Allah,  
Beləmi qurmuşdun dünyani, Allah?

Sən ey könül, biimandan  
Haqqa ibadət gözləmə!  
Bədxislətdən, bədniyətdən  
Məsumə adət gözləmə!

Dərs al Hüseyin olan mərddən,  
Qurtul cümlə cəhalətdən,  
Yəzidi-bişşərafətdən  
Şəfqət, sədaqət gözləmə!

Aralanma haqq sorandan,  
Oxu, ibrət al "Quran"dan,  
Qan üstündə taxt qurandan  
Rifah, səadət gözləmə!

Nə yaş çıxmaz hər dolandan,  
Nə güldürməz hər olan dan,  
El-obaya yad olandan  
İzzət, ləyaqət gözləmə!

Kim ucalar ehtiyacdən,  
Kimi taxtdan, kimi tacdan,  
Ucalsa da, hər ağacdən  
Sərvanə qamət gözləmə!

\*\*\*

Ey könül, səbr elə ki, kimdə o var, var olacaq,  
Edənə vəsli-nicat, etməyənə ar olacaq!

Dağ vura dünya sənə, mil də çəkə gözlərinə,  
Döz ki mərdənə buna, dözməyə kim, car olacaq!

Haqq denən, qorxma görüb qan içində Nəsimini,  
Odu məşhuri-cahan, soymayakan xar olacaq!

Səndə var öylə qələm, xəncəri min parə edər,  
De ona dərdini sən, çün sarılıb yar olacaq!

Gərdişi çərxi-fələk fırlanar həp böylə, demə,  
Dayanıb bir gün o da zülmünə meyar olacaq!

Zülməti yox edəcək, gün doğacaq bir sabaha,  
Tac qoyub, taxta çıxıb, söz də şəhriyar olacaq!

Çal qələm, ey Məzahir, şükr elə gəl qismətinə,  
Bir gün ölsən də, adın aləmi-səyyar olacaq!

### YADDASLAR KOR OLDU KOR GÖZLƏR KİMİ

*Hər məhəbbət bir xəyanət, hər gülüş bir hiylədir,  
Hər səadət ruhu oxşar cox sönük bir şölədir.  
Bəlkə var səhvim? Fəqət gördükələrim həp böylədir...  
Görmədim, əsla bəladan başqa bir şey görmədim.*

Hüseyin Cavid

Sən, ey ulu Cavid, şeirin atası,  
Əzabında kimdi sənə çatası?  
De, dərsmi almışan Prometeydən?  
Bəlkə sən özündün Prometey də?

Zəncirləndi o, od verib insana,  
Gəldi Zevsin qəzəbinə bir qəfil.  
Skifiya, gah da Qafqaz dağları  
Şahid oğlu əzabına milyon il.

İnildədi, sizildədi milyon il,  
Gah yandı, qovruldu, gah da ki, dondu.  
Yedi ciyərini Zevsin qartalı,  
Hər gündə bir dəfə döşünə qondu.

Əzabından zəncirini çeynədi,  
Saraldı bənizi, axdı qanı da.  
Beləcə yaşadı min-min, milyon il,  
Səbri başı üzərində dayandı.

Səbri başı üzərində dayandı.  
Bu dözüm Zevsi də saldı heyrətə.  
Fəqət eyilmədi, fəqət sinmadı,  
Alqış bu dözümə, olan qeyrətə!

Bəlkə ulu Cavid, Prometeysən?  
Bəlkə də qardaşı Prometey-sən?  
Sən ondan, o, səndən əzabkeş oldu,  
Əzablar əzabdan birə-beş oldu!

Dağ çəkib söylədi:  
"Özünü tərk et!"  
Ona Qafqaz dağı, sənə də Tayset...  
Min yerindən yaralandın, yarıldın,  
Yağmalandin, öz yurdundan ayrıldın.  
Türkəm! - dedin, türklüyündən dönmədin,  
Türkəm! - dedin, od büründün, sönmödin.  
Türkəm! - dedin, türkə türkü tanıtdın,  
Türkəm! - dedin, Turanlığa can atdın.  
Türkəm! - dedin, açdırın türkün gözünü,  
Türkəm! - dedin, qurban etdin özünü.  
Türkəm! - dedin, bir hey türkü oxudun,

Türkəm! - dedin, türk kürkünü toxudun.  
Türkəm! - dedin, uca tutdun türkə sən,  
Nə bir atdın, nə unutdun türkə sən.  
Türkəm! - dedin, türk düşmədi dilindən,  
Türkəm! - dedin, qovuldun türk elindən.  
Türkəm! - dedin son məqamda, anda da,  
Eşidildi səs-sədan hər yanda da:

Allah, hanı hunluğum!  
Avarlığım, varlığım?  
Hani? Hanı, ay Allah,  
göy boyda göy türklüyü?  
Oğuzluğum, gerçekliyim, özlüyü?  
Hani?  
Hani çınar qamətim?  
Şücaətim, mətanətim, şəstliyim,  
Öz atım, öz çaparım, öz astarım-üzlüyü?  
Hani?  
Hani Metenin, Atillanın, Kür xanın,  
Şir oğlu Alp Arslanın haqq-ədalət divanı?  
Hani?  
Hani məhşər tufanı?  
Hani Qazan? Hanı Beyrək?  
Hani coban Qaraca?  
Baxın görün necə də aralanıb əl-qolum,  
qoyulubdu hərracə?..  
Hani Misrim, Koroğlum,  
Nərəm, gürzüm, əmudum?  
Səs ver mənə, ay baba, doğulandan bumuydum?  
Bölmüş... parçalanmış... dağılmış...  
Yoxsa elə türklüyü, əzəmətim, vüqarım,  
Əzmim, gücüm, qüdrətim bir ötəri xoş yuxu,  
bir ötəri nağılmış?  
Əlim qələm, dilim söz, ayaq yeriş tutandan  
Kirpiklərim qapanıb, yuxu gəlmir gözümə...  
Allah, məni ya öldür,  
Ya da təzdən mən eylə, qaytar bir də özümə!  
Türklüyü qaytar!..  
Oğuzluğumu qaytar!..  
Turanlığımı qaytar!..  
Qılincımı, atımı qaytar!..  
İnadımı, adımı qaytar!..  
Ocağımı, alovumu, odumu qaytar!..  
Mizraqımı, əmudumu, gürzümü,  
Ümidimi qaytar!..  
Özümü qaytar!..  
Sazımı, sözümüz qaytar!..  
Dağımı, düzümü qaytar!..  
O olan yolumu, izimi qaytar!..  
Qaytar!..  
Qaytar!..  
Qaytar!!!  
Sən, ey ulu Cavid, ey türkün səsi!  
Millət fədaisi, eşqin nənnisi!  
Ey Əlincəm!.. Ey Bəzzim!..  
Ey cəng səsim!  
Ey qanım, ey damarım,

ey beynim, ey nəfəsim!  
 Türkəm! - dedin, düşmənlərin çoxaldı,  
 Türkəm! - dedin, əllərində nə qaldı?  
 Türkəm! - dedin, əl bağlandı, dil yandı,  
 Türkəm! - dedin, nə mən, nə də o qandı...  
 Türkəm! - dedin, türkə tələ quruldu,  
 Türkəm! - dedin, türk gözündən vuruldu.  
 Türkəm! - dedin, türkün günü qaraldı,  
 Türkəm! - dedin, türkün yolu daraldi.  
 Türkəm! - dedin, dövran tufan qopardı,  
 Aldı, səni qara yellər apardı...  
 \*\*\*

Tufan nə?  
 Bu qara yel, tufan nə?  
 Allah, sözə, sənətə  
 Tutulan bu divan nə?

Divan nə?  
 Bu qan-qada, divan nə?  
 Zarıdı dəftər-qələm,  
 Oldu dəli-divanə!

Kəsdilər...  
 Sözün başın kəsdilər,  
 Qıyanlar bir şairə  
 Nakəsdən nakəsdilər!

Oydular...  
 Haqqın gözün oydular,  
 Ərdoğrolu, Turanı  
 Gözüyaşlı qoydular...

Daşımı?  
 Atılan yad daşımı?  
 Allah, nolar, silkələ,  
 Bir oyat yaddaşımı!

\*\*\*

Yaddaşlar kor oldu kor gözlər kimi,  
 İnsanlar unutdu, Allah, özün də.  
 Bir əlində zəncir, birində qandal  
 Döyüd qapısını böhtan sözün də!

Döyüd qapısını böhtan sözün də,  
 Oldu ələk-vələk, yağmalandı söz.  
 İnsandan ilk əvvəl yarandı, ancaq  
 İnsanın əliylə yağmalandı söz.

Oldu ələk-vələk, yağmalandı söz,  
 Qabağında sədd qoyuldu dilin də.  
 Bəyənməyib avazını bülbülün,  
 Nəgmələr oxundu qarğı dilində...

Nəgmələr oxundu qarğı dilində,  
 Dil dilin itirdi, tar kökdən düşdü.  
 Oldu misralar da lap pərən-pərən,  
 Qələm sindi-siniqlaşdı, üzüdü.

Düşdü misralar da pərən-pərənə,  
 Aralandı bir-birindən hecalar.

Bu necə dünyadı, necə dünyadı,  
 İnsan insan dilindən də bac alar?

Özündə min məna, hikmət daşıyan  
 Sözlər birər-birər arındı, bir bax!  
 Görüb də hər hərfin gözündə təşviş,  
 Çəkdi ilham pərisi də gizli ah.

Möhürlənib, yüz yerindən mixlanıb,  
 Bağlandı sözün də evah, qapısı!  
 Qəbahətmiş sair olmaq, söz demək,  
 Qəbahətmiş bəlkə ürək yanğısı?!

Qəbahətmiş şair olmaq, söz demək!  
 Qəbahətmiş həm pərvanə, şam olmaq!  
 Qəbahətmiş bülbülün gül həsrəti!  
 Qəbahətmiş bir gözələ vurulmaq!

Qəbahətmiş bülbülün gül həsrəti!  
 Qəbahətmiş Məcnunluğa alışiq!  
 Qəbahətmiş gündüzləri günəşlə,  
 Gecələri ay-ulduzla danişiq!

Qəbahətmiş zülmətə nur ciləmək!  
 Qəbahətmiş sözün-sözdən doğrusu!  
 Qəbahətmiş düz tərəzi, düz ölçü!  
 Qəbahətmiş ədalətin sorğusu!

Qəbahətmiş alovlanmaq, alışmaq,  
 Qəbahətmiş tara sarı sim olmaq!  
 Qəbahətmiş göylər ilə danışmaq!  
 Qəbahətmiş bulaq olmaq, durulmaq!

Qəbahətmiş mərdlik, ərlik, kişilik!  
 Qəbahətmiş türkə türkü söyləmək!  
 Qəbahətmiş türkün "Türkəm" deməsi,  
 Qəbahətmiş hürriyyəti səsləmək!

Qəbahətmiş görmək, duymaq, eşitmək!  
 Qəbahətmiş qurda quzu deməmək!  
 Qəbahətmiş duz-çörəyə sədaqət!  
 Qəbahətmiş donuz əti yeməmək!

Qəbahətmiş bağbana bağ gəzimi!  
 Qəbahətmiş yixilana dirçəliş!  
 Qəbahətmiş göylərə göyqurşağı!  
 Qəbahətmiş Cavidliyə yüksəliş!..

## CAVİDİN DİLİNDE

*Sizdə insaf yox, həmiyyət yox,  
 Mürsidi binəzirə hörmət yox,  
 Çünkü yox ruhunuzda ülviyət,  
 Qəlbiniz həp zəbubi-sülfiyət...  
 Tutsa afaqı şöleyi-hikmət,  
 Onu duymaz dumanlı gözlər, əvət!*

Hüseyin Cavid

Adımin hər kəlməsini eyibləyib,  
Hər hərfinə bir rəng verən "yoldaş"larım!  
Dünya boyda vüqarına, qüruruma  
Tikanlardan çələng hören "sirdaş"larım!

Gah güldünüz hər atdığım addıma,  
Söz qoşduınız... daha nələr tapmadınız?  
Günəş qəlbli amalıma, pak adıma  
Daş atdınız, sizlər nələr yapmadınız?

İşardimmi mən zülmətdə, cəhalətdə,  
Səksəndiniz, tez tutdunuz gözünüüz?  
Tənə edib hər sözümə, bu halətdə  
Qəşş etdiniz, unutdunuz özünüüz.

Ədalətin, haqqın idi mənim yolum,  
Böhtan bol-bol... hara gəldi siz yozdunuz.  
Səf çəkdniz, bağladınız sağlam-solum,  
Ayağımın izlərini siz pozdunuz.

Ah!.. Ülvi arzularım, dümağ niyyətim  
Həsrət qaldı işığa, pərvazlanmadı.  
Gülçin şeiriyətim, dağ qətiyyətim  
Susdu... söndü... coşmadı... yaz olamadı!

Bir çaydım ki, qovuşmaqcün dənizlərə  
Can atırdım, fəqət məni azdırınız.  
Bir günəşdim, qisqandınız gündüzlərə,  
Ünvanıma "xalq düşməni" yazdırınız.

Bir qartaldım, qanad açdım səmalara,  
Səmum əsdi, öz yurdumdan aralandım.  
Qıyya çəkdi qara duman, qəfil çişkin,  
Yerə düşdüm, ürəyimdən yaralandım...

\*\*\*

Haqqı gəzdim gecə-gündüz,  
"Gördüm" deyən tapılmadı.  
Dil yoruldu, büküldü diz,  
Yola da gül atılmadı.

Nə gördüm mən, cəmi xəta,  
Yuxu gəlməz gözə, yata,  
Nə eşşəyə, nə də ata  
Yükü yüksə catılmadı.

Bir bilinməz bu nə oyun,  
Kim ölü, kim edər toyun?  
Nə at, nə it, nə də qoyun  
Qiymətinə satılmışdı.

Könül, haqqı nə gəz, ara,  
Gəzən düşər min azara,  
Ta nə deyim bu bazara?  
Düz tərəzi dərtildi!

Dünya onun, kim minüzdü,  
Minüz min düz üzü üzdü,  
Kim birüzdü, kim ki düzdü,  
Nə artdı, nə ağarmadı!

\*\*\*  
Ah, böhtan, iftira!.. Ah, ağ yalanlar!  
Sonsuzsuz, hədsizsiz, qədəriniz yox.  
Mayanız xəyanət, barınız kədər,  
Hansı cinayətdən xəbəriniz yox?

Görünməz zəhminiz, əməlinizlə  
Qarğa zəfər çalmış, qartal basılmış.  
O qanlı, caynaqlı əllərinizlə  
Çaqqal fitva vermiş, aslan asılmış...

Ah, böhtan!.. Ceyrana yükləyib palan,  
Qatırın başına sən tac qoymusan.  
Bu gülü-gülşəni eyləyib talan,  
Bülbülün səsinə sən bac qoymusan.

O müdhiş nəfsinlə gəzib elləri,  
Dizləri bükülməz dağlar yemisən.  
Oxşayıb tikəni, əzib gulləri,  
"Haqqın üzü güləməz, ağlar" - demisən.

Kimi atasına kəsdirib yağı,  
Kimin qardaşa qatıl etmisən.  
Kiminə çəkdirib sən hicran dağı,  
Əhdini-andını batıl etmisən.

Ah, böhtan!.. Eylədin bağbanı bağdan,  
Yarpağı budaqdan, budağı kökdən.  
Sən dağı qartaldan, qartalı dağdan  
Ayrdın, doymadın bu sökhasökdən.

Qılincın kortalıb, düşüb yəhərdən,  
Nə vaxt bükülcək bəz dizin sənin?  
Qusub yediyini, düşüb bəhərdən,  
Nə vaxt silinəcək bəz izin sənin?

...Ey qələm, inlədin, sən soldun axır,  
Faş etmə aləmə bari ahını.  
Gün gələr, yenə də olarsan zahir,  
Öpərsən dəniztək öz bargahını!..

## VƏ BAŞQA SƏSLƏR

İzin tutdum, düşdüm haqqın dalınca,  
Nə dincəldim, nə də yatdım, ay Allah!  
Bel əyildi, diz büküldü, əl əsdi,  
Nə haqladım, nə də çatdım, ay Allah!

Düz söz dedim, doqquz kənddən qovuldum,  
Min yol oldum, min yol oldum, doğuldum,  
Dil kəsildi, öz içimdə boğuldum,  
Durdum baxdım matdim-matdim, ay Allah!

Dən etdilər,sovurdular, üydülər,  
Xoş günümü göy əsgiyə düydülər,  
Daşladılar, oxladılar, söydülər,  
Daş əvəzi mən gül atdım, ay Allah!

Bu zamanda nə gül-çiçək, nə qanqal?  
 Kim qandı, qanmayan dedi ki, yan qal,  
 Olsam bal arısı, olsam da şan bal,  
 Bilinmədi adım, dadım, ay Allah!

Yandım!.. Yenə bel bağladım gümana,  
 Nə dost bildi, nə yad yetdi amana,  
 Bu zələm dövrana, sərxoş zamana  
 Nə biləydim belə yaddım, ay Allah?

\*\*\*

Xəzan vurdu ilk yazımı,  
 Öndə bir qış çağrı qaldı.  
 Gülü soldu şamamanın,  
 Yana-yana tağı qaldı!

Min dərd vurdu mənə lağım,  
 Külə döndü od qalağım,  
 Çittamadı qol-budağım,  
 Nə də ki bir şaxı qaldı!

Dil car etdi yarasını,  
 El demədi çarasını,  
 İtirdi öz qarasını,  
 Gözlərimin ağı qaldı!

Oldum sabah danından da,  
 Canımdan da, qanımdan da...  
 Kimlər ötdü yanımdan da,  
 Mənə bircə lağı qaldı!

Kimi gələr... kimi gedər,  
 Bu dünyani kim dərk edər?  
 Öləm, zülmün zülm tərgidər,  
 Deyər ki, söz bağlı qaldı!

\*\*\*

Dedilər: - göylərdən en də aşağı,  
 Dedilər: - dilini bir az gödək et!  
 Dedilər: - qulağı var divarın da,  
 Baxıb yan-yörənə, bir az asta get!

Dedilər: - qatığı üflə, sonra iç,  
 Dedilər: - tikani var qızılıgülün.  
 Dedilər: - hər günün özgə hökmü var,  
 Yanıb-qovrularsan, tapılmaz külün.

Dedilər: - zəmanə sən deyən deyil,  
 Dedilər: - zülm ilə dil tap, ayaqlaş.  
 Dedilər: - haqq sözün şirini olmaz,  
 Nə haqqı gəz, nə də düzü soraqlaş.

Dedilər: - sazinı çəkmə çox zile,  
 Daşlayıb deməzlər haqq aşığıdır.  
 Bir dayandır, çək atının cilovun,  
 Ehtiyat igidin yaraşığıdır.

Dedilər: - gizlə də öz türklüyünü,  
 Türk olanın canı bir yox, on gərək!  
 Yaz ondan ki, səni səndən salibdir,  
 Oğuzluğa, Turanlığa nə gərək?

Dedilər: - çalınan havaya oyna,  
 Köhnəlibdi ta "Misri" də, "Cəngi" də.  
 Yaz pambıqdan, traktordan, plandan,  
 Səsləməsin səni əcəl zəngi də...

Dedilər: - kim idin, kim oldun, unut,  
 Dedilər: - başqalaş, özünə yadlaş.  
 Bürün də "inqilab epoxası"na,  
 Min lənətlə, keçmişinə at da daş...

Dedilər... Dedilər... Fəqət dünyaya  
 Gəlmışəm deməyə sözün düzünü.  
 Gəlmışəm İlahi bir tapşırıqla,  
 Gəlmışəm üfləyəm haqqın közünü!

Enmişəm göylərdən bir mələk kimi,  
 Enmişəm ayıram ağı qaradan.  
 Enmişəm göylərin qasidi kimi  
 Qaldırmağa qam-qadanı aradan.

Enmişəm İlahi bir tapşırıqla,  
 Enmişəm bildirəm sözün qiymətin.  
 Enmişəm insana özün tanıdib,  
 Sevdirməyə Tanrı verən nemətin.

Enmişəm göylərdən bir işiq kimi,  
 Enmişəm üstümdə cənnətin ətri.  
 Enmişəm vəsf edim peyğəmbərləri,  
 Enmişəm bilinsin sözün də qədri!

Enmişəm göylərdən bir şair kimi,  
 Enmişəm zülməti işıqlandırırm.  
 Enmişəm əlindən tutub dünyanın,  
 Haqqın sənən çırağını yandırırm!

Enmişəm göylərdən bir şair kimi,  
 Tanrıdanlı dilim, sözüm əmanət.  
 Ey kəs, mənə nə "dur, dayan, sus" demə,  
 Əmanətə edəmmərəm xəyanət!

## BUMU İNSAN

*Bu yüksəliş, xayır!.. Səfil torpaqda  
 Hənüz bir kimsəyə nəsib olmadı.  
 Bu yolun yolcusu qalıb tuzaqda,  
 Sızlayan qəlbini əlac bulmadı.  
 Əzmək istəməyən bir gün əzildi,  
 Sevgi istəyənlər dara çəkildi.*

Hüseyin Cavid

Sən, ey ulu Cavid, şahim, sultanım!  
 Ey adı ulduza, aya çatanım!  
 Nədən pərişansan, nədən də qəmgin?  
 Doluxub gözün də, solub da rəngin!  
 Göylərmi, yerlərmi səni duymadı?  
 Qəm çəkib, ürəyin oyma-oymadı!  
 Dilədin... qaldımı gözündə arzun,  
 Sən nələr istədin, nə oldu ruzin?

Görüb də gözündə gizli təşvişi,  
Deyəsən, düzəldi İblisin işi?..  
İblismi günahkar, ya insan özü?  
İblisdən min betər insanın közü!  
İnsandır yaradan yerdə cəhənnəm,  
Baxıb qıbtə edər göydə cəhənnəm.  
İnsandır insana kəsilən yağı,  
İnsandır insana çəkən qəlb dağı.  
İnsandır ilan da, əqrəb də, od da,  
İnsandır beyinə dolaşan qurd da!  
İnsandır insana məzar qazan da,  
İnsandır Tanrıının yolun azan da.  
İnsandır insanı soyan, doğrayan,  
İnsandır insandan can oğurlayan.  
Olsun insanamı, İblisəmi ar?  
İnsan insan oğlu, İblisə nə var?  
De, kimə ar olsun, kimə də lənət?  
O da, bu da haqqə edər xəyanət!  
Xəyanət!..  
Xəbislik!..  
Riya!..  
Rəzalət!..  
Qaldı ayaq altda, itdi fəzilət!  
Bitdi salam-sabah, itdi də əxlaq,  
Bunların öcünü, de, kimdən alaq?  
Girib mənəm-mənəmliyin bəhsinə  
Tuş olduq İblisin qəhqəhəsinə.  
Göz qızdı, hər şeyi gördük baş-ayaq,  
İnsanlıq bu imiş, daha nə sayaq?

İnsanlıq bu imiş - yaltaqlıq, hiylə!  
İnsanlıq bu imiş - Haqqə bozarmaq!  
İnsanlıq İblislə olub zinakar,  
Nə usanmaq, nə utanmaq, qızarmaq...

İnsanlıq bu imiş - boş mədhiyyələr,  
İnsanlıq insana mədə-bağırsaq...  
İnsanlıq insanın əlindən gedib,  
Ta dönməz, qayıtmaz, min də çağırısaq.

İnsanlıq əlçatmaz, ünyetməz xəyal,  
İnsanlıq - insanın gördüyü yuxu...  
İnsanlıq əfsanə, insanlıq nağıl,  
Ta nədir, insanın tarixin oxu!

İnsan nə? - Əzabin, zülmün tanrisi!  
İnsan nə? - İnsanın qarın sancısı!  
İnsan nə? - Bir kolun üstündə bitən  
Biri şirin, mini zəhər acısı...

İnsan nə? - Göz dağı, yumruq, badalaq!  
İnsan nə? - Uçurum, dibsiz bataqlıq!  
İnsan nə? - Küdürü, hiylə, məkr, yalan!  
İnsan nə? - vunkarlıq, riya, yaltaqlıq!..

İnsan nə? - İmana, inama qatil!  
İnsan nə? - İnsanın əlində ale!?!  
İnsan əməlindən, insan zülmündən  
Dönüb olub insanlıq da xəyalət...

İnsanlıq bu imiş!.. İnsanlıq itmiş,  
İnsanlıq insandan didərgin olmuş.  
İnsan əməlindən, insan zülmündən  
İnsanlıq da arxivlərə qoyulmuş...

Əşrəfi-məxluqat insan bu imiş,  
Əlindən daşlar da çəkdi zəbanə.  
Firlandı yamanın, şərin xeyrinə  
İblislər əlində çərxi-zəmanə.

İnsanlıq - sözü də zindana salmaq!  
Söz başın götürdü, eylədi hicrət...  
Cavidim, bəlkə də bunçün qələmin  
Dedi: "Üşyan!"  
Dedi: "İblisə nə hacət?"

Ey olan zülm(ü)də baş, ağılı çəş insan!  
Sopsoyuq, bumbuz olan qəlbi daş insan!  
Əməlin gör necə də vahiməli?  
Sökülüb sanki də insan təməli...  
Bumu insan ki, ölüm, qan hərisi?  
Bumu insan, soya insan dərisi?  
Bumu insan ki, ola qan çanağı?  
Bumu insan ki, çəkə haqqə dağı?  
Bumu insan ki, su yox, al-qan içə?  
(Nə yaziq insana, insan var ikən!..)  
Nə yaziq göylərə həm, yerlərə həm,  
Od olub göy ilə, həm yerlə bahəm!  
Ah çəkib, cümlə dənizlər də yanar,  
Su yanın yerdə oda kim dayanar?  
Yaranan canlı və cansız da naçar,  
Bir görüb insanı ah, cin də qaçar...  
Bumu insan ki, kama yetmiş idi,  
Yaradıb, Rəbbim ali etmiş idi?  
Bumudur, ah, mələkdən öndə gedən?  
Bumudur İblisi Allahdan edən?  
Bumudur Tanrıının insan umudu?  
Bumu insan?  
Bumu insan?  
Bumudur?..  
Mələklər insanı süzər, çeker ah,  
İblisi güldürən insana eyvah!  
Hələ dur!.. Dirmanıban bir dağa qalx,  
Gəzdirib gözlərini, ətrafa bax!  
Bax ki gör!.. Seyr eləyib, ol da dəli,  
Dərs verər İblisə insan əməli...  
İnsandan çox əvvəl yarandı İblis,  
Tanrıya qul oldu, dayandı İblis.  
Sevimli mələkdi o da Allaha,  
İnsan yaranınca batdı günaha...  
Yaranan insana büzdü o dodaq,  
Şənininə-şanına saymadı ortaqq.  
Fəqət qürurundan, dikbaşlığından  
Qovuldu Allahın Haqq dərgahından.  
Bəlkə də duymuşdu: insan nədi, nə?  
Bəlkə bu dəymişdi heysiyyətinə?  
Yaranan əşrəfi-məxluq olalı,  
Yaranıb, qəlbina min kin dolalı,  
Çapır hər yanda fəlakət və zülüm,

Min cürə fitnə-fəsad, min cür ölüm!  
 Hanı insaf?..  
 Hanı mürvət?..  
 De, hanı?  
 Kim ola qurtaran oddan cahani?  
 Kim olar möcüz olub, kin bitirən?  
 Kim olar ortada bir gül bitirən?  
 Kim ola, kim sala ta bir barışq?  
 Ki ola aləmə də eşq yaraşıq?  
 Kim ola?..  
 Kim ola?..  
 Kim ola!!!

### VƏ BAŞQA SƏSLƏR

Bu yollara yolcu mənəm, yolcu sən,  
 Nə yol bitməz, nə də gəl-get kəsilməz.  
 Sən də, mən də bir gün durar-dayanar,  
 Yol uzanar, yolcusu da əksilməz...

Nə yol bitməz, nə də gəl-get kəsilməz,  
 Yol zamana, zaman yola bab olar.  
 Həmi yola, həm zamana qonaq biz,  
 Bu qismətdən kim bir, kim beş qab alar...

Yol zamana, zaman yola bab olar,  
 Dəyişən mən, dəyişən sən, cəmimiz.  
 Nə əl verməz, nə uyuşmaz, tutuşmaz  
 Sevincimiz, kədərimiz, qəmimiz.

Dəyişən mən, dəyişən sən, cəmimiz...  
 Nə sən məni, nə mən səni bəyənməz.  
 Səni, məni yolda qoyan, bu yolda  
 Yıxılmayan yıxılanı görəmməz.

Nə sən məni, nə mən səni bəyənməz,  
 Sən mənə, mən sənə edər qaşqabaq.  
 Fürsət bilib, sənin, mənim əlimlə  
 Səni, məni zaman edər daşqalaq...

Sən mənə, mən sənə edər qaşqabaq,  
 Nifrətimiz, nə kinimiz tükənməz.  
 Bu yarışda nə məhəbbət, nə sevgi  
 Kor şəhvətin qollarını bükəmməz.

Nifrətimiz, nə kinimiz tükənməz,  
 Sən məni, mən səni taxar şışlərə.  
 Nə ağıl, nə idrak, nə də təfəkkür  
 "Dur" deməz, son qoymaz bu vərdişlərə.

Sən məni, mən səni taxar şışlərə,  
 Bilmərik uduzub, nə udarıq biz?  
 Sən mənim, mən sənin yeyib ətinin,  
 İnsan olmayı da unudarıq biz!

Bilmərik uduzub nə udarıq biz,  
 Köçüb də gedərik kim qəmli, kim sən.  
 Səni, məni qoyan yolda, yanında  
 Bu yollara yolcu mənəm, yolcu sən...

\*\*\*  
 Kimi taxta qalxar, kim taxtdan salar,  
 Kimi talan olar, kimisi talar,  
 Gələrlik... gedərik... Ey könül, ancaq,  
 Göylərin göylüyü yerində qalar!

### NƏ YAXŞI, YAXŞILAR DA VAR

*Mən istərim ki gözəllər, bütün gözəlliklər  
 Uzaq-uzaq, çox uzaq bir üfüqdə əylənsin.  
 Uzaq və incə təbəssümlərlə şamü səhər  
 Həyatə nuri-səfa sərpərək çıçəklənsin.*

Hüseyin Cavid

Min qəzəb yağsa da mənim gözümüzən,  
 Yaxşilar, küsməyin mənim sözümüzən!  
 Başına qar yağan bir yaz, yayam mən,  
 Hələ də Cavidin yasındayam mən...  
 Elə də duyğusal, elə qəmginəm,  
 Min yanıb, od-alovumla zənginəm!  
 Yer şumlayıb, dərd əkib, qəm biçmişəm,  
 Su lahayıb, ancaq ki, zəhr içmişəm.  
 Min sınbı, bükülbüb, yetimləşmişəm,  
 Min də siqareti tərsə çəkmişəm...  
 Yandırımişam siqareti oduma,  
 Mənimtəki de ki, kimdi od uma?  
 Hər cürə sevgidən uzaqda qaldım,  
 Odur ki, qələmi əlimə aldım.  
 Həcv etdim əməlin nər-naməndlərin,  
 Unutdum vəsfini ərən ərlərin.  
 Unutduru pislər mənə yaxşını,  
 Qəmle vurdum bu xalının naxşını.  
 İçim ocaq, çölüm ocaq sacıdır,  
 Odur sözüm bibərdən da acıdır!  
 Pislədim şaxtanı, pislədim qarı,  
 Unutdum az qala baharı, yayı.  
 Gah düşdüm, sürüsdüm, gah dağa qalxdım,  
 Göh söndüm-işardim, gah da ki, çaxdım.  
 Tikanlar dörd yandan batdı, qanatdı,  
 Süzdü, gözlərimdən bir hey qan axdı.  
 Sındım da sıñixdim, ah, coşammadım,  
 Sevgidən, eşq(i)dən söz qoşamadım!  
 Qırkı qanadımı, qırkı qolumu,  
 Pislər mənə unutduru yolumu.  
 Unutdum düz yolu, düşdüm dağ-daşa,  
 Bir düşən olmadı məni düz başa...  
 Nə dedim yanlışdır, pisdir dediler,  
 Dumandır, çıskındır, hisdir dedilər.  
 Mən sönməyən min bir arzu-umuddum,  
 Xəzan vurdur, nəyim vardı, unutdum.  
 Bədənim olsa da lap iyne-sancaq.  
 Yaxşilar, bunu da deyirəm ancaq:  
 -Dünya namərd, həm də mərdlə doludur,  
 Yol da namərd, həm mərdlərin yoludur.  
 Dərədə, təpədə, yolda nə günah,  
 Yol gedən yolunu itirsə hərgah?  
 Nə qədər olsa da pislər dünyada,  
 Xalı deyil yaxşılardan dünya da!  
 Ah, elə göstərdi ilan dışını,  
 Mən saldım, itirdim vəsf vərdişini.

Pislədim dərd verib bac da alanı,  
Unutdum min dərdə məlhəm olanı.  
Bir dana aparar abrin naxırın,  
Həm küpü çatlayar sərt, tünd çaxırın...  
Var eşşək arısı, həm bal arısı,  
Həm də rəngin ağ-qarası, sarısı.

\*\*\*

Allah!.. Allah, öz-özümə  
Həmi doğma, həm yad mənəm!  
Həmi əldə gül dəstəsi,  
Həmi dildə fəryad mənəm!

Həmi atam, həmi nali,  
Kimsə olmaz məndən halı,  
Həm qənd-şəkər, beçə balı,  
Həm damaqda şor dad mənəm!

Həm ovçu, həm vuracağı,  
Həm yolcu, həm duracağı,  
Zar ocağı, yar qucağı,  
Həm dağ, külüng, Fərhad mənəm!

Min əfsanə, İrəm bağı,  
Min kök-budaq, həmi şaxı,  
Daş dövrü, həm dəmir çağı,  
Həm təptəzə, boyat mənəm!

Kimi talar, kim bağ salar,  
Kim yol, kimi cığır salar,  
Qurd oğlu Qurd çağırısalar,  
Vallah, billah, o ad mənəm!

\*\*\*

Mənə bir can deməyin, çün olan hər canda mənəm!  
Can verən, can diləyən, candan olan can da mənəm!

Biləməz kimsə yerim, vah bu ki, dərvişməkanam,  
Ərzidə, ərşidə həm var olan hər yanda mənəm!

Ağlayan dərdinə kim, ağla da məndən yana sən,  
Ki olan həm göz özü, gözdən axan qan da mənəm!

Seyr edən surətimi, sanki sanar əhli-kefəm,  
Fəna bu olmu məgər, həm mənə zindan da mənəm?!

Deyəcək kim sənə can, ey dəli-divanə könül,  
Gül solub, ətri güləb, həm gülə güldən da mənəm!

Məzahir, olma ki zar, ömrünə gündüz gecədi,  
Solmayan səbrim ilə hər sabaha dan da mənəm!

\*\*\*

Siz, ey ərlər!.. Siz, ey mərdlər, yaxşılardı!  
Bir deyil ki, üzlər, gözlər, baxışlar.  
Kim kinlidir, kim mərhəmət doludur,  
Hər yaşışa deməzlər ki doludur...  
Kim vurar, kim yıxar, kimi qaldırar,  
Kim keçər, kim də ki körpü saldırar.  
Təpənin də, dağın da öz adı var,  
Şirinin öz, acının öz dadı var.  
Suyun da var həm şirini, həm şoru,

Tutmazlar qatiqlə bir bahəm loru.  
Var ömrün gecəsi, həm də gündüzü,  
Kimi gecə sevər, kimi gündüzü.  
Kim gülər, qəm bilməz nədir dünyada,  
Kim görməz yuxuda şirin röya da.  
Kimi Fərhad olar, kimi də Xosrov,  
Kimi şəbnəm olar, kimi də qırov.  
Kimi ələk olar, kimi əleyən,  
Kim bələnər, kimi olar bələyən.  
Bülbüllə qarğanın bir deyil səsi,  
Həm onun, həm bunun özgə həvəsi!  
Qanqaldan, tikandan güləb çəkilməz,  
Dən yerinə qamış, cəyən əkilməz.  
Ağ üzə "qarasan" söyləmək ardır,  
Hər kəsin, hər şeyin öz yeri vardır.  
Var kədəri, var sevinci, var yası,  
Var hər kəsin içində öz dünyası...

\*\*\*

Dünya, elə bilmə əsirinəm mən,  
Öz dünyam, öz ərşim, ərzim var mənim!  
Öz gecəm-gündüzüm, günəşim, ayım,  
Öz dərəm, öz təpəm, düzüm var mənim!

Çəşmələrim ab-kövsərdən sərindi,  
Dənizlərim dənizlərdən dərindi,  
Gözünü sıx, tök önumdə tər indi,  
Öz odum-alovum, közüm var mənim!

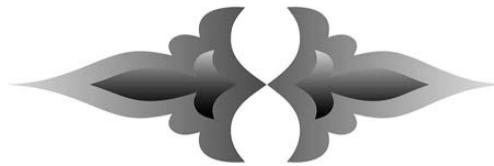
Meyvələrim bağlarında yetişməz,  
Dağlarımı dağların da yetişməz,  
Yollarımız bir-birinə bitişməz,  
Öz yolum, öz izim, tərzim var mənim!

Nə bərəlt gözünü, nə də çırmı qol,  
Kükərmə, heç köpmə, dur da bir ram ol,  
Yüz belə dünyayı edən kölə, qul,  
Həm sazım, avazım, sözüm var mənim!

Çox od vurdun, çox yandırdın, sən də yan,  
Çıx yolumdan, boynunu bük, yan dayan,  
Mən elə dünyayam, elə dünyayam,  
Dünya var deməyə üzüm var mənim!

Yaxşılardı, aqmədəm mən sizdən söhbət,  
Bəlkə də küsdünüz, etdiniz töhmət.  
Amma ki, sizsiniz məni coşduram,  
Həm qələm çaldıran, nəgmə qoşduram.  
Yazdım da oxuyub qəlbinizi mən,  
Bir an buraxmadı iziniz mən.  
Bulanıq sularda bir çəkdik avar,  
Dedim ki, nə yaxşı, yaxşılardı var!  
Əfv edin, yoluma davam edim mən,  
Tutduğum ünvana doğru gedim mən.  
"Gəl" deyib açsa da bu yollar qucaq,  
Ömür çox qıсадır, məsafə uzaq...  
Yol dolu quzğunla, mənsə bir əlik,  
Hələlik, yaxşılardı!  
Hələlik!..  
Hələlik!..

(ardı gələn sayımızda)



RAMİZ İSMAYIL

# VİCDAN SANCISI

*(hekayə)*

Ön hissəsi vitrin şüşələrindən yiğilmiş üç mərtəbəli binanın qabağında maşını saxlatdırıb şüşəsinə qara pylonka çəkilmış qapını açıb yerə düşdü. Maraqla bu yaşlıqlı binaya baxıb heyratini gizlədə bilmədi. Əclaf düz deyirmiş, çox gözəl binadır. Proyektini kim veribsə fəntaziyası çox güclüdür. Yaxşı da maya qoymuş olar.

Eynəyini çıxardıb yavaş addımlarla binaya tərəf gəldi. İri hərflərlə "V. İ. M Medikal Senter" yazılmış lövhəyə baxdı. Lövhə "qacan hərflərlə" işıqlandırılmışdı. Qapıya yaxınlaşanda qapı özü açıldı. İçəri girməmiş sürücüyə işarə elədi: yəni maşını bir sakit yerdə saxla, axtardığımız yer buradır.

Foyedə adam çox idi, növbəyə yazılırdılar. Maskasını taxıb şüşəli arakəsmə arxasında oturmuş cavan qızlardan birinin pəncərəsinə yaxınlaşdı:

-Xanım, dünəndən "onlayn" vasitəsilə növbə tutmuşam. Həm də məni Loğman Təbib göndərib.

Qız Loğman Təbibin adını eşidən kimi ayağa qalxdı:

-Xoş gəlmisiniz. Nə qulluğunuz?

-Saat 11 tamamda həkimin qəbulunda olmalıyam. Əlavə nəsə bit şey lazım olacaq, yoxsa... gedim doxdurun yanına.

-Siz düz saat 11 tamamda həkimin otağında olacaqsınız. Bir dəqiqə o yan-bu yan ola bilməz. Xatırladıram ki, hər pasient üçün səkkiz dəqiqə vaxt ayrılib. Düz vaxtında otağa daxil olun.

-Çox sağ olun, xanım.

-Siz sağ olun.

Onun qəbulu düşməyinə düz on iki dəqiqə qalırdı. Maşına qayıtmağa ehtiyac yox idi. İlkinci mərtəbəyə qalxıb onu qəbul edəcək həkimin qapısına yaxınlaşdı. Səlliqliqəli hərflərlə yazılmışdı: uzman doktor, vicdanoloq İnsaf Mürvətli. Qəbul saatları: 9:00-dan 18:00-a qədər. İstirahət günləri və fasilə barədə məlumat yox idi. Koridora göz gəzdirdi. Hər oturacaqdən sonrakina "oturmaq olmaz" yazılmışdı. Bu xəbərdarlıq baxmayaraq oturan-

lar var idi. Divarda iri hərflərlə "məsafə saxla" yazılmış və pandemini öks etdirən plakatlar asılmışdı.

O, əlində növbəni bildirən qəbzə baxaraq "on beşinci kimdir" deyə soruşdu.

-Mənəm, - həkimin qapısının lap yanında oturmuş bir nəfər orta yaşılı, başı dazlaşmış, şışman bir kişi dilləndi.

- Siz yəqin məndən sonrasınız. - Ayağa qalxıb yerini ona göstərdi. - Buyurun, əyləşin. Tələsirsinizsə, növbəmizi dəyişə bilərik. Səhv etmirəmsə...

O, yer göstərən adama təşəkkür edib sözünü tamamlayağa qoymadı. Guya təvazökarlıq edirdi. "Oturmaq olmaz" yazılın stolda oturub qarşısındaki şışmana diq-qətlə baxdı. Sakit səslə soruşdu:

-Ağlin nə kəsir bu doxdurdan? Məni bura bir mötəbər adam göndərib. Deyir bura analoqu olmayan tibb mərkəzidir.

Şışman adam sanki söhbət üçün darixirmiş, maskasını çənəsinə salıb azacıq ona tərəf əyildi.

-Mən siz taniyıram, - deyib yaltaqcasına gülüməsədi.

- ona görə də açıq deyirəm, tam əminliklə həkimə inana bilərsiniz.

Şışman yenə nəsə demək istəyirdi. Bu vaxt həkimin otağının qapısı açıldı. Eynəyi başının ortasında, sinəsi yarıya qədər açıq, boğazında qəribə "tatu" olan, şalvarının dizləri bir neçə yerdən it parçalılmış kimi cırıq görünən cavan qız nəzakətlə:

-On beşinci buyursun! - dedi.

Şışman tez ikiqat əyilərək: - müəllim, buyurun, keçin, - dedi.

\*\*\*

...Həkimin yaxşıdan-yaxşı "abstanovkası" olan otağına göz gəzdirdi. Onun əvvəlki xəstəyə nisbətən özünü lovgə və təkəbbürlü aparması həkimin nəzərindən yayınmadı. "Xəstə" dilucu özünü təqdim etdi: mən Vəkil Daimiyəm. Həmkarım Loğman Təbibin tövsiyyəsi ilə gəlmİŞəm.

-Xoş gəlmisiniz. - Həkim təkəbbürün mənasını anladı. - Loğman bəy bir nəfəri göndərəcəyini demişdi. Adınız nəsə məni çasdırı. Bu, sizin əsl ad-familiyanızdır, yoxsa ...

-Xeyir, bu mənim təxəllüsümüzdür.

-Siz şairsiniz?

-Həm də şairəm, nasirəm, dramaturqam. Loğmanla danişmişiq, sizinlə bərabər qəbulda iştirak edib bu xeyir-xah işinizdən material toplayıb geniş məqalə yazacağam.

-Həm də...

-Bəli, həm də otuz ildi millət vəkiliyəm. Ona görə də deputat dostlarım hörmət əlaməti olaraq "Vəkil Daimi" təxəllüsü veriblər. Şairliyim yerində. Lazım gəlsə, kosmik tədqiqatlardan danışa bilərəm. Lazım gəlsə, atom nəzəriyyəsindən mühazirə oxuyaram, ailə-məişət məsələlərindən samballı mülahizələrimlə hamını mat qoyaram, sonsuzluqla mübarizə yollarını dünyanın ən məşhur ginekoloqlarına izah edə bilərəm. Pandemiya ilə əlaqədar Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatına tövsiyyələr verərəm. Tak şto, doxdur, mən otuz ildə elə-belə, qara qaşıma, gözümə görə millət vekili olmamışam. Boş yerə mənə "Vəkil Daimi" demirlər. Televiziya kanallarında gündə ən azı eyni vaxtda dörd-beş verilişdə məni göstərirler. Özü də canlı, həm də müxtəlif mövzularda.

-Yəni millət qarşısında xidmətləriniz böyükdür.

-Böyükdür yox, lap çox böyükdür! Sayım?

-Zəhmət olmasa...

-Bakının dörd ən yaxşı yerində səkkiz dənə iki mərəbəli şadlıq sarayı tikdirmişəm. Hər nəvəmin adına birini. Üç rayona avtobus marşrutu açmışam. Böyük bir taksi şirkətim var. Bunların hamısı xalqın xidmətindədir.

-Bütün bu xidmətlər yəqin ödənişsizdir.

Vəkil Daimi əlini-əlinə vurub şaqqanaq çekdi:

-Kefin olsun, ay həkim! A kişi indiki zəmanədə adamın halal arvadı ərinə pulsuz... - Vəkil Daimi kənardan ona diqqətlə qulaq asan gənc xanıma görə deyəcəyi sözü dəyişdi. - xidmət eləmir. Elə sizin xidmət. Bütün özəl klinikalarda olmuşam. Sizdəki xidmət haqqı heç yerdə yoxdur. Sizdə qəbul, ödəniş iki üç-qat yüksəkdir. Səbəb nədir?

-Səbəb odur ki, bizdə xidmət superdi. Maşın parklama, yumşaq stullar, ayaqyolu, koridorda nəfəs almaq, hamısı xidmət haqqına daxildir. Yaxşı, heç de-mirsiniz sizin şikayətiniz nədəndir.

-Mənim vicdanım ağırıyr.

-Bu məlumdur, ayrı xəstəliyiniz olsa başqa yerə gedərdiniz. Vicdanınızı aşğıdan nədir?

-Qısa deyəcəm. Otuz ildə nəvələrimin hamısının nə-vəsinə də gün-güzəran üçün şərait yaratmışam. Xeyli fasilədən sonra Avstraliyada yaşıyan qızımın nəvəsi dünyaya gəlib. İndi mənim vicdanım qəbul eləməz ki, məndən ona bir miras qalması. Çox fikirləşdim, axırdı belə qərara gəldim ki, ona heç olmasa on-on beş hektar torpaq sahəsi alım. İçində bir arxitekturalı məscid tikdim. Sonra fikirləşdim: baş molla başı buna imkan ver-məz. Yəni, ona bata bilmərəm. Belə qərara gəldim ki, torpaq alım, içində mürdəşirxana tikdim, qəbir daşları üçün sex açım. Özün bilirsən də qəbir daşları get-gedə

bahalanır. Bütün bunları təzə nəvəmin adına sənədləş-dirim. Həm xalqa xidmət olar, həm də dolanışq.

-Bütün bunların vicdانا nə dəxli var?

-Ay doxdur, bunları eləməsəm, mənim vicdanım sakit ola bilərmi? Gelişimin də səbəbi odur ki, vicdanım sakitləşdirmək üçün mənə dərman yazasınız, yerin de-şiyindən də olsa taparam.

-Yerin deşiyi lazımlı deyil. Düşün birinci mortəbəyə, bizim aptekdə "Vicdanavin" adlı dərman var. Öz isteh-salımızdır. Cəmisi iki yüz manatdır. Bir ay hər gün qəbul edin. Sonra yenə gələrsiniz.

-Nə bahadı, doxdur, bu qiymətə dərman olar?

-Vicdan ağrısı elə belə dərmanla müalicə olunmur, hörmətli millət vəkili. Bu dərman şəxsən Loğman Tə-bibin köşə elədiyi dərmandır. - Həkim saatına baxdı.

Vəkil Daimi onun fikrini başa düşdü. Növbəti xəstə gəlməli idi. Bu şışman olmalıydı.

\*\*\*

Şışman içəri girib əyile-əyilə həkimə salam verdi. Həkimin göstərdiyi stulda əyləşəndə də elə görünürdü ki, stula da qiymır: stul əziyyət çəkər. Həkim diqqətlə ona baxdı:

-Siz elə bil mənim yanimdə olmusunuz.

-Olmuşam, doxdur, ikinci dəfədir gəlirəm.

-Nə oldu, müalicənin xeyri dəymədi?

-Mən atama görə gəlmışəm.

-Necə yəni atama görə, başa düşmədim.

-Doxdur, mənim atam sovet dövründə "abaxeyis" iş-ləyirdi. O vaxtlar bilirsiz də-ə, zambaqlar yaxşı pul qazanırdılar. Amma ilişəndə də qazandıqları burunlarından gəldi. Üç qəpikdən ötrü tutub ya "qoduxluğa" salırdılar, ya da günün qədər soyurdular. Atam məni həmişə ayrı-ayrı mağazalara alver eləməyə göndərirdi. Mağazada məni uşaq bilib beş-üç qəpik aldadırdılar. Atam mağ-azanın çölündə məni gözləyirdi. Mən qapıdan çıxmamış saxlayırdı və... qalanı məlum məsələ idi. Zambaq...

Həkim onun sözünü kəsdi:

-Zavmaq.

-Hə, zavmaq da işini bilirdi. Ya əlli-ayaqlı getməli idi, ya da atam deyən məbləği verməli idi. Beləliklə... qazanırdıq. Dəfələrlə qulağım eşidə-eşidə atamın da-lınca deyirdilər: vicdanın itin olsun.

-Bu söhbətin sənin xəstəliyinə nə dəxli var? Sənin vaxtin gedir. Dərdini de. - Həkim səbirliyiklə dilləndi.

-Həkim, elə dərdim budur. Atam rəhmətə gedib. Hər gecə yuxuma girir. Deyir, a bala, məni bu gordə da rahat yatmağa qoymurlar. Hey deyirlər oğlun sənə rəhmət oxutdurur. O qədər vicdanını itirmisən ki, mənim kimi "vicdanı itin olmuş" adama indi rəhmət oxutdurursan?

-Dayan görüm, sən nə işlə məşğulsan?

-İş verən adam kimi tanıırlar məni.

-Pis iş görmürsən ki, adamları işlə təmin edirsən, çörək qazanırlar. Bunun nəyi pisdir ki?!

-Bu iş siz düşünən iş deyil, doxdur. Elə iş görürəm ki, mənim də arxamca "vicdansız köpəkoğlu vicdansız" deyirlər. İndi soruşmaq istəyirəm: bu vicdan nə olan şeydir? Siz onu necə müalicə edirsınız? Vapşə onun müali-cəsi varmı?

Həkim saatına baxdı.

-Sizin vaxtinız qurtardı. Ayrı vaxt gələrsiniz. Növbəti xəstənin haqqına girməyin.

Şışman ayağa qalxar-qalxmaz həkim xanım qapını açıb məlahətli səslə:

-Növbəti xəstə zəhmət olmasa, buyursun, - dedi.

\*\*\*

Vicdandanoluqun növbəti xəstəsi özünü millət vəkili kimi yekəxana aparmasa da sadəlik də hiss olunmurdur. O, otağa girib eyləşən kimi İnsaf Mürvətli onun üzünə baxdı: yəni eşidirəm.

-Mən super marketlər şirkətinin prezidentiyəm. Bura vicdanımın səsinə qulaq asıb gəlmışəm.

-Əcəb eləmisiniz. Bura gələnin heç biri bağırsaqlarının səsinə qulaq asıb gəlmir, - həkim özü də hiss etmədən kobud şəkildə dedi, - eşidirəm sizi, buyurun!

-İşçilərimdən biri mənə dedi ki, şef, yaxşı ucuz ət yeri eləmişəm. Dedim murdar olmuş heyvan ətidir? Dedi, yox əshi, at ətidi, eşşək ətidi. Rayonda kəsib itə, pişiyə yedizdirirlər. Vicdanım sancı. Atın, eşşəyin dəlində böyümiş adamam. Atdan düşüb eşşəyə, eşşəkdən düşüb ata, ayıb olmasın elə də minmişik, belə də, Tembolye, at-eşşək də deputat seçildiyim, doğuldugum rayonun ərazisindən idi. At, eşşək mənim üçün əziz heyvanlardır. Elə Özək, Qazax qazırdaşlarımız da bu heyvanlara hörmətlə yanaşırlar. Atın, eşşəyin kəsilib itə, pişiyə yedizdirilməsi vicdanımı göynətdi. O cür nəcib, illərlə insanlara xidmət eləyən məxlulların belə urvatsız olmasına vicdanım dözmədi. Beş tona yaxın ət idi, gətirdirib verdim qəssablarımıza. Mal əti əvəzinə camaata ucuz qiymətə satdırılar. Hər dəfə atın, eşşəyin qabırğasına balta dəyidikcə elə bilirdim mənim cəmdəyimə dəyir. Bir təsəllim o oldu ət itə, pişiyə yem olmadı. Həyəcanım son həddə çatmışdı. Ət satılıb qurtarandan sonra vicdanım bir az sakitləşdi. İndi hər ehtimala qarşı profilaktik tədbir üçün yanınızna gəlmışəm.

-Bax buna deyərəm vicdan.

Vicdanoloq bir az kövrəilmiş, bir az da məmnun halda dedi:

-Gedin birinci mərtəbəyə, aptekçiyyə mənim adımdan deyin sizə "Vicdanavin" versin. Duyğulu insan belə olar.

Həkim ayağa qalxıb rəğbətlə xəstəni qucaqladı, əl tutuşub ayrıldılar.

Xəstələrin qəbulu davam edirdi. Növbəti xəstə vəkil idi. Hüquqşunas vəkil. Qırx il vəkillik etdiyini, lakin bir dənə də məhkəmə işini uda bilmədiyiini etiraf etdi. Əz-rayilla əlləşdiyini, o dünyada qır qazanında yandırılacağını qorxa-qorxa vicdanoloqa danişib kövrəldi: bilirom ki, günahımı heç nə ilə yuya bilməyəcəm. Ona görə gəlmışəm ki, vicdanımın, qismən də olsa, təmizlənməsinə köməyiniz dəyə bilərmi?

Həkim onu da "Vicdanavin" almağa gönderdi.

Növbəti xəstə nə təhər həyacanlanmışdisa vəzifəsini, iş yerini, adını da düz-əməlli deyə bilmədi. Dili dolaş-dolaşa "mən pensionnu fonddan gəlmışəm" dedi.

O, həkimin sualını gözləmədən ləhliyə-ləhliyə dərdini danışmağa başladı:

-Doxdur, bütün umidim sizədir. Səkkiz-doqquz milyon əhalinin ahi-nifi məni tutmamış bir əlac eyləyin.

-Ay kişi, bir de görün nə olub? Dərhal aqlaşma qu-rursan.

-Doxdur, mən pensiya idarəsində işləyirəm. Göstəriş aldım ki, pensiyaları artırmaq üçün sənədləri hazırlayım. Necə sevindiyimi özün təsəvvür elə. İşin gedisatında məlum oldu ki, bir milyon üç yüz min pensiyaçının pensiyasını orta hesabla iyirmi-iyirmi beş faiz artırmaq olar. Şöbənin müdürü hesabatı göstərdim. Dedi lap yaxşı. Yaxın üç-dörd ay ərzində tam dəqiqləşdirib xalqımızı sevindirərik. Başağrısı olmasın, doxdur, televiziyyadan xəbər tutdular. Təsəvvür elə də camaatın sevincini. Sən demə, qardaş, bu xəbərə qara camaatdan çox işbazlar sevinmiş. Dərhal qiymətlər qalxmağa başladı. Köhnə malları da, təzə malları da gündən-günə artırılmış qiymətə satdırılar. Altı aydan sonra pensiyalar vur-tut heç dörd faiz də artırılmadı. Bir milyon qara camaatın pensiyasının bu artımı səkkiz-doqquz milyonun "civinə vurdu". Bu milyonun ahi-nifi məni tutacaq-tutmuyacaq, bilmirəm, amma vicdan əzabı məni öldürəcək. Bu az imiş kimi min manatdan yuxarı pensiya alanlara pensiyanın on faizi qədər yardım təyin elədilər. Bu az qala qara camaatın aldığı pensiyanın ümumi məbləği qədərdir. İndi doxdur, vicdan ağrısı öldürür məni. Bir əlac elə, yalvarıram.

Vicdanoloq müşkül vəziyyətə düşdüyünü anladı. Xeyli fikirləşəndən sonra çarəsiz halda dedi:

-Səninki, Allaha qalib.

"Xəstə" iki eliylə başını tutmağı ilə stuldan tirtap yerə yixilənmiş bir oldu. Mühafizə işçilərini çağırıb onu ayıltmaq üçün başqa otağa apardılar.

Növbəti "xəstə" elə bil saatı-dəqiqliyi gözleyirmiş, "nemes" dəqiqliyi ilə səkkizinci dəqiqlinin tamamında vicdanoloqun otağına girdi. Salam verib əyləşdi. Həkim bayaqkı xəstənin halından nigarən qalsa da özünü ələ alıb sakitləşdi. Hər halda həkim idi, soyuqqanlı, təmkinli olmaq vacib şərtidir.

-Buyurun, eşidirəm sizi, - deyib xəstənin üzünə baxdı.

-Həkim, mən "Abşeron" tikinti şirkətinin rəhbəriyəm. Bütün Abşeron ərazisində müasir "novostroyka"ları bizim şirkət inşa edir. Saysız-hesabsız binalarımız, saysız-hesabsız da müştərilərimiz var. "İpoteka" krediti ilə evlər tikib, Beynəlxalq Bank vasitəsi ilə mənzillər satırıq. İyirmi il müddətinə ödənişlə. Nə gizlədim, elə mənzil vardı dörd-beş dəfə satmışıq. Krediti ödəyə bilməyənləri iki ay gözləyirik. Ödүyə bilməsələr sorğu-susalsız evdən çıxardırıq. Səksən-doxsan min ödəyən sakınlərin də elə olub evlərini əllərindən almışıq. Qisası, həm ev tikirik, həm ev yixiriq. Ən mötəbər instansiylar da şikayət etsələr, xeyri yoxdur. Üzümüze itin sözünü deyirlər, peysərə veririk. Abrımızı (olmayan) ətəyimizə bükürər, qarğış eləyirlər, qızara-qızara gözümüzü döyürik. O qədər qarğış elədilər ki, xəstəlik tapmışam. Bəla burasıdır ki, əlacını tapa bilmirəm. Ürək həkimi mədə-bağırsaq həkiminə göndərir. Mədə-bağırsaq həkimi pulunu alır, böyrək həkiminə göndərir. Böyrək həkimi qara ciyərimi yoxlatdırmağı məsləhət görür. Hamısı da özün bilirsən də, elə-belə başa gələn şey deyil. (Xəstə barmaqlarını bir-birinə sürtdü). Dərdimə

əlac yox idi ki, yox idi. Bu yaxınlarda təsadüfən dərdimi tapdım. Səksən min manatdan cox kredit ödəmiş bir nəfər axırıncı iki ayı ödüye bilmədi. Göz aqmağa qoymadıq, evdən çıxardıq. Onlar ev əşyalarını maşına yığanda ordan keçirdim, iki yeddi-səkkiz yaşlı qız uşağı məni görəndə yaxınlaşışdır az üzümə baxdılar. İkisi də birdən dedilər: "Heç vicdanınız ağrıldımı?" Qəfil ele bil yuxudan ayıldım. Aha, bəlkə mənim vicdanım ağrır? İndi sizdən soruşuram; ola bilərmi mənim vicdanım ağrısın?

Həkim diqqətlə qulaq asırdı. Bir qədər fikirləşib "xəstə"nin üzünə baxdı:

-Narahat olmayın. Sizin vicdanınız ağrımız. İnsanın orqanızmində olmayan şey ağrımız. - dedi:

"Xəstə" narazı halda dilləndi:

-Söyündən belə çıxır ki, mənim vicdanım yoxdur.

-Mən demədim, özünüz dediniz.

Növbəti vicdanı ağrıyan xəstə otağa girəndə şirkət rəhbəri otaqdan çıxmaya məcbur oldu. Hələ növbədə "vicdan xəstəsi" cox idi. Keçmiş icra başçıları, bələdiyyə sədrleri, ikinci (hətta birinci) Qarabağ müharibəsi dövründə rüşvət olan hərbi komissarlar, ölmüş xəstələrin yaxın adamlarını aldadıb pul alan həkimlər, keçmiş polis rəisləri, "uçaskovu" "lar məktəb direktorları, işiq, qaz, su təsərrüfatı işçiləri kimlər... kimlər.

\*\*\*

...Vəkil Daimi vicdanoloğun yanından çıxıb bu yaraşıqlı binaya bir də qıbtə hissi ilə baxıb fikirləşdi:

-Nə təhər olub mənim ağlıma düşməyib belə bir tibb mərkəzi açmaq. Loğman Təbib məndən beş il sonra milət vəkili seçilib, amma gör necə ağıllı işlər görüb.

O, birbaşa Loğman Təbibin yanına getməyi qərara aldı. "Gedim həm təşəkkür edim, həm də bir az səhbətləşək".

\*\*\*

...Loğman Təbiblə şəstlə salamlaşışdır həmişə çay içikləri "cay evi" nə getdilər. Bu obyekt də Loğman Təbibin idi. Sakit, xudmani bir otaqda oturdular.

-Hə-ə, qardaş, sağlığına qismət, cox gözəl tibbi mərkəz yaratmışan. Zövqünə heyran oldum. Əcaib də ad qoymusun: "V. İ. M. Medikal senter". Bu nə deməkdir?

Loğman Təbib gülümsədi:

-Elə bilirsən təkcə sən şairsən? V - Vicdan, İ - İnsaf, M - Mürvət deməkdir.

-A-a, başa düşdüm, doxdurun adına "aformut" eləmisən.

-Yox əşsi. Doxdurun adı deyil. Heç doxdurum da doxdur deyil. Bilmirəm baytarlıq kursunumu, zootexnik kursunumu qurtarıb.

-Dayan görüm, bəs məni o mal doxdurunun yanına niyə göndərmisən?

-Reklam üçün, desinlər filankəs də orada müalicə olunur.

-Sənin reklamın xatirinə beş yüz manatım getdi.

-Qaytaracam, qorxma

-Nə əcəb belə bir mərkəz ağlına düşüb?

-Bilirsən, kolleqa, bizim camaatın bir xüsusiyəti var.

Nə olur, olsun, xarici olsun. Burda öz həkimlərimizi qoyub üz tuturlar İrana, Turana. Görməzə-bilməzə əllərinə keçən həkimlərə pul paylayırlar. Əziyyətləri də

daha demə. Vicdanım qəbul eləmədi. Dedim bu pullar niyə əcnəbililər qismət olsun. Elə də elədim: gördüyü o tibb mərkəzi vicdanımın məhsuludu.

-Halaldı. Biz bu millətə hələ çox vəkillik eləməliyik. Amma bilmirəm bu millət qədrimizi biləcəkmi?

Vəkil Daimi mürəbbəli çay içməyə başladı. Loğman Təbib də armudu stekana çay süzüb bir qurtum içdi.

-Kolleqa, heç demədin "vicdanoloq"un yanından nə təəssüratla qayıtdın?

-Qardaş, mən çox şeyi açıb ona demədim. Sözün düzü Qarabağda işgaldən azad olunmuş ərazidən torpaq sahəsi almaq istəyirəm. Gələcəkdə turizm mərkəzi yaratmaq fikrim var idi. Özün bilirsən da bilmək olmaz, bir də gördün ruslar erməniləri qaytardı basdı oralara. Yaxşısı budur Abşeronda torpaq alım. Nə qədər ki, sağlam, bir mərasim evi tikdirim, qəbir daşı düzəldən usta tapım, ömürlük çörək var.

-Qarabağda torpaq sahəsi almaq ağıllı fikirdi. Amma bir məsələ var: 44 günlük müharibəde bizim bu ölkəyə qırıq dörd qəpiklik xeyrimiz dəymədi. Uşaqlarımızın hamısı xaricdə yaşayırlar. Arvad da gah oğlunun, gah qızlarının yanında olur. Bir ay Türkiyədə, üç ay Niderlandda, iki ay Almanyada, heç üzünü də görmürəm.

-Zato "göyərçin"le romantik həyat yaşayırsan.

Təbib Loğman güldü

-O da qudurub. Deyir "turac" yüz əlli minlik maşında gəzir, mənim haram ondan əskikdi ki, yetmiş minlik maşında gəzim. Dedim sən Öl evi də əlindən alaram, maşını da, qalarsan mələyə-mələyə. Dedi səni şantaj eleyərəm, üzünə duraram, nə bilim nə...

-Yaxşı deyiblər: zəherdə şəfa olmaz, qəhbədə vəfa.

-Hə, dedim səni külli-küf edərəm, izin-tozun bilinməz. İndi köpü alınıb, yalvarır. Amma qələt eləyir o, iç üzünü göstərdi. Qardaş, o cəhənnəm olsun. Sözümüzü canına qulaq as. Qarabağda qohum-əqrabandan vuruşan var, yox! Heç mənim də yoxdur. Nə üzləndi Qarabağda torpaq almaq istəyirik? Bircə əlacı var. Qarabağda vuruşan bir yetim, kasıb uşaq tapıb onun adına almayı. Bəlkə o da bəlkə belə mümkün olar. Biz Qarabağdan torpaq umuruq. Buna vicdan yol verərmi?

Vəkil Daimi yenə "bu məndən ağıllı yol tapıb" deyə fikirləşdi.

-Cəhd elə də, qardaş, Allahın işidir, bəlkə alındı.

-Allah bu sovet hökümətinə dağdanların atasına rəhmət eləsin. Sovet dövründə biz belə cəh-cəlal qura bilərdik. - Loğman Təbib səhbəti dəyişdi. - Amma bir şey pis oldu: Bu Rusiya-Ukraniya müharibəsi başımıza oyun aşmasa yaxşıdır.

-Vaxtında tədbir görməmişən?

-Görmüşəm, xarici banklardakı pullarının böyük bir hissəsinə bir neçə mülk almışam. Qalan hissəsi də uşaq larla arvadın adındadır. Bir az arxayınam.

Mənim də sərvətim uşaqların və nəvələrin adı nadır. Həm də Avstraliya bir az etibarlı yerdir.

-Allaha pənah, - deyib ayağa qalxdılar. Loğman Təbib Səhiyyə Nazirliyinə, Vəkil Daimi isə telekanallara gedəcəyini deyib ayrılanla Vəkil Daimi dedi:

-Sən vicdanın mənim beş yüzümüz qaytar ha!

-Vicdanım haqqı qaytaracam!



## MƏHƏMMƏD ƏLİ

### KƏNDİMİZİN İLK ŞƏHİDİ

*Qəbələ rayonu Cığatelli kəndinin ilk şəhidi  
Nadir Osmanovun əziz xatirəsinə*

Bütün el tanır indi  
ucqar kiçik bir kəndi.  
Bunu bizə bəxş etdi  
kəndimizin ilk şəhidi.

\*\*\*

Şəhidin tutduğu yol  
Tanrının haqq yoludur.  
Şəhidin uyuduğu,  
yer müqəddəs, uludur.

\*\*\*

Bu yolu seçdi bizim  
igid şəhid balamız.  
Onun şücaətiylə  
fəxr edir el-obamız.

\*\*\*

Vətənin dar gündündə  
ona köməyə getdi.  
Ana vətən yolunda  
canını fəda etdi.

\*\*\*

Göstərdiyi igidlilik  
dillərdə dastan olub.  
Keçdiyi həyat yolu  
göncərlərə örnək qalıb.

\*\*\*

Bütün el tanır indi  
ucqar kiçik bir kəndi.  
Bunu bizə bəxş etdi  
kəndimizin ilk şəhidi.

### ADSIZ ŞEİRLƏR

Baxıb acı taleyimə  
gülüb keçirsən yanımdan,  
sənin gülən vaxtındır.  
Unutma, mənim acı taleyim,  
sənin qara baxtındır.  
\*\*\*

Mən sənə yaxınlaşdıqca  
məndən qaçırsan.  
Özün də bilmədən  
günəş olub  
yollarıma nur saçırsan.  
\*\*\*

Arzularım gül açmamış,  
yağan dolu döyüdə məni.  
Fələyə mən neyləmişdim,  
yaman əydi,  
əydi məni.  
\*\*\*

Gecələr ölülər girir yuxuma,  
Deyəsən çıxacaq onlar axırıma.  
\*\*\*

Bu küçə geniş küçə,  
bu küçə dar küçə.  
Olmuş arzularıma  
həm də qəbir-gor küçə.  
\*\*\*

Gözündən getməmiş hələ yuxusu,  
Bürüb ətrafi ətri, qoxusu.  
Durubdur bənövşə ahutək hürkək,  
Çıxmayıb canından şaxta qorxusu.  
\*\*\*

Bulaqlar rəqs edir,  
oynayır,  
gülür yarpaq.  
Budaqdan qopantək  
saralır,  
solur yarpaq.

5.11.2019



### RƏHMAN BAYRAM

#### YARAŞIĞIDIR

Təbəssüm çöhrənin, gülüş dodağın,  
Qönçələr gullerin yaraşığıdır.  
İsmət qadınların, qızlar bulağın,  
Sonalar göllərin yaraşığıdır.

Hikmət ayələrin, məna sözlərin,  
Əfsun baxışların, baxış gözlərin,  
Çiçəklər çəmənin, çəmən düzərin,  
Ceyranlar çöllərin yaraşığıdır.

Yaşıl don baharın, ağ örpek qışın,  
Sevda könüllərin, zəkalar başın,  
Çılğınlıq gəncliyin, kamillik yaşın,  
Ağsaqqal ellərin yaraşığıdır.

#### ALLAHA XİTAB

Yaxşı ki, nəfsim də, gözüm də toxdu,  
Yoxsa, torpağımı satardım, Allah.  
Şükür, vicdanımın ləkəsi yoxdu,  
Yoxsa, bala zəhər qatardım, Allah.

Borc alıb iblisin fitnə-felini,  
Kəsərdim dibindən haqqın dilini,  
Buraxıb fəqirin, acın əlini,  
Zənginin əlini tutardım, Allah.

Məmur kürsüsünə söykənib, əlbət,  
Küçə süpürəndən umardım rüşvət,  
Bəsləyib Vətənə saxta məhəbbət,  
Mənfur niyyətimə çatardım, Allah.

Bilsəydim düşmənlər min hiylə qurub,  
Xalqım səfalətlə üz-üzə durub.  
Gündüzlər millətin qanını sorub,  
Gecələr rahatca yatardım, Allah.

Ağsaqqalı, ağbirçəyi saymayıb,  
Şəhid anasına hörmət qoymayıb,  
Qonşuma bir tikə çörək qıymayıb  
Manqalda ocağı çatardım, Allah.

Yaxşı ki, zəkalar mayakdı elə,  
Yaxşı ki, yaxşilar dayaqdı elə,  
Yaxşı ki, vicdanım oyaqdı hələ,  
Yoxsa, çox günaha batardım, Allah.

#### PUL

Pula “əl çırkı”dir deyən yanılır,  
Pul əksər çırkləri yuyar cahanda.  
Ona dəli kimi aşiq olanlar,  
Pulu candan əziz sayar cahanda.

Sevər xəsisləri, rüşvətxorları,  
Hərdən kasıbın da qonağı olar.  
Varlığı gəzdirər cənnət dağları,  
Yoxluğu fəqirə göz dağı olar.

Pul ifrat olanda insanlıq ölürlər,  
Milçək tək dəyəri olmaz inisanın.  
Yoxsullar tanrıdan mərhəmət dilər,  
Zənginlər nəbzini tutar zamanın.

Evlərdə ünvani səhv salar bəzən,  
Arvadla kişinin dəyişər yeri.  
Puldur açılmayan sırları çözən,  
Gah sevinc bəxş edər, gah da kədəri.

Çirkin əməllərin örtər üstünü,  
Qanı elə yuyar, izi də qalmaz.  
İmkanlı cavanın qoyar büstünü,  
Pulsuz ağsaqqalın hörməti olmaz.

## GÖZƏL BAX

Çox gördüm sonradan varlananları,  
Qudurub, millətin içir qanını.  
İtirib mənliyi, namusu, ari,  
Fağırın, məzlumun yaxır canını.

Pul hər şey deyildir, çox şey olsa da,  
Elə dəndlər var ki sağalda bilməz.  
Dünyada çox şeyi satın alsa da,  
Vicdanlı insanı alçalda bilməz.

İstəmə İbədbəxtlik bəxş edən varı,  
Dünyanın malıdır dünyada qalan.  
Hər sağlam gününə şükr elə barı,  
Harama meyl etməz vicdanı olan.

## TƏBİƏT

Qəribə xisləti var təbiətin,  
Gah coşur, gah susur insanlar kimi.  
Könülsüz sığaldan, soyuq baxışdan,  
Ləçəkiər də küsür insanlar kimi.

Bir gün çəmənzara düşdü güzərim,  
Gördüm ki, çiçəklər min naz eyləyir.  
Əyləşib cərgəylə budaqlar üstə,  
Quşlar çiçəklərə nəğmə söyləyir.

Yuyunur şəbnəmlə ətirli güllər,  
Al-əlvan geyinir yazın xətrinə.  
Nalə çekir, fəğan edir bülbüllər,  
Nərgiz tək sarışın qızın xətrinə.

Bir sevgi həsrəti, bir yar nisgili,  
Lalənin köksünə qara xal çekir.  
İlk eşqindən kam almayan bənövşə,  
Talesiz aşiq tək boynunu bükür.

Solub ləçəkləri Xarı bülbüllün,  
Bir torpaq həsrəti var bənizində.  
Deyir qayıdacaq gözəl Qarabağ,  
Mən bir də açacam Cıdır düzündə.

Şəhid məzarını sevdiyi gündən,  
Qərənfil hələ də danişmir, gülmüür.  
Görüşə tələsən çiçək görəndə,  
Gözünün yaşını saxlaya bilmir.

Rəhmanam, təbiət heyranıyam mən,  
Onu sevib, könül verənlər kimi.  
Vətən torpağının qurbanıyam mən,  
Əlif, Mübariz tək ərənlər kimi.

Bir insanı gözəl görmək istəsən,  
Gözəl düşün, gözəl anla, gözəl bax.  
Məftunu olduğun yarın könlünə,  
Gözəl süzül, gözəl damla, gözəl ax.

Hökm olunmaz sevən qəlbə, bağışla,  
Dərd soyumaz gözdən axan yağışla,  
Bu təşnə könlümü odlu baxışla,  
Gözəl yandır, gözəl dağla, gözəl yax.

Ağıl başda zinət, qeyrət canında,  
Sevda pünhan gələr, çağlar qanında,  
Ruhun həsrət dolu asimanında,  
Gözəl parla, gözəl gurla, gözəl çax.

## ƏZİZİM

Güvənmə ağlına, bir dəli sevda,  
Məst edib başından alar, əzizim.  
Oynadar ruhunu öz məhvərindən,  
Məcnun tək çöllərə salar, əzizim.

Vüsalı daddırar cənnəti sənə,  
Məlali çəkdirər xiffəti sənə,  
Daim əzab verər həsrəti sənə,  
Gözlərin yollarda qalar, əzizim.

Dərdi çən gətirər, salar dumana,  
Vüsalın ümidi qalar gümana,  
Sızlayan ürəyin dönər kamana,  
İntizar nəğməsin çalar, əzizim.

Eşq gizlincə gələr, çağlayar qanın,  
Əriyər zülmətin, söküller danın.  
Xəfifcə küləyi əssə hicranın,  
Pərişan saçını yolar, əzizim.

Qarşılıqsız sevgi xal salar qəlbə,  
Saf eşqin acısı bal salar qəlbə,  
Rəğbəti sevdadan yol salar qəlbə,  
Nifrəti ilan tək çalar, əzizim.

## NÜMUNƏ AĞAC

Bir ağaca təpik vurdum yaz çağğı,  
Silkələnib, çiçək səpdi başıma.  
Utandım ağacın nəzakətindən,  
Duyğularım çevrildi göz yaşına.

O gündən zəhmətə vuruldu əllər,  
Duruldu gözümdə bulanıq sellər,

Etdiyim savablar, xeyir əməllər,  
Dönüb yaxşılığa çıxdı qarşımı.

Cənnət axtarmadım şirin röyada,  
Səadət cənnətdi fani dünyada,  
Qurban verdim nəfsi bir təmiz ada,  
Halallıq zinətdi kamil yaşına.

### FƏQİR CAN ÜSTƏDİ

Halalca qazancım bəs eylər mənə,  
Gözüm yox malında, pulunda, dünya.  
Tanrıdan ərmağan bircə canım var,  
Onu da xərclədim yolunda, dünya.

Düzülüb yan-yana aclar səf eylər,  
Çoxun səfalətdə, azın keyf eylər,  
Qulun əmək satar, zəngin nəf eylər  
Fəqir can üstədi qolunda, dünya.

Çevrilir xəyalə nurlu sabahlar,  
Sarsıdır bəşəri amanlar, ahlar,  
Əzilir məsumlar, artır günahlar,  
Sağın da günahdı, solun da dünya.

### İLK MƏHƏBBƏTİN

Bir el şənliyində gəldik üz-üzə,  
Dinməz, heyran-heyran baxdıq göz-gözə,  
Xəyalən apardı gəncliyimizə,  
Gecikmiş vüsələ ilk məhəbbətin.

Mayasında hikmət, möcüzə varmış,  
İlk eşqə qovuşan nə bəxtiyarmış,  
Hər şey zaman-zaman unudularmış,  
Silinməz xəyalı ilk məhəbbətin.

Sevgini yaşıdan düz ilqar imiş,  
Eşqin sevmədiyi tək vüqar imiş,  
Qönçə arzulara yağan qar imiş,  
Möhənəti, məlali ilk məhəbbətin.

### ANAMLA SÖHBƏT

Bu gün anamın ölümünün ildönümüdür. Allah dünyasını dəyişmiş bütün analara rəhmət eləsin..  
Yaşayan anaların əllərindən öpürəm.

Röyada baş çəkdim anama bir gün,  
Açmadı qapını üzümə mənim.  
Bayramda nəvələr əlin öpməmiş,  
Dedi ki, görünmə gözümə mənim.

Varlığında çiçək olub bitmərəm,  
Dar gündə köməyə, dada yetmərəm,  
Südümü mən sənə halal etmərəm,  
Əməl eyləməsən sözümə mənim.

Dünyada Rəhman tək ər saxlamışam,  
Sənə çox sözüm var, sərr saxlamışam,  
Doxsandan tez gəlmə, yer saxlamışam,  
Qoyarsan başını dizimə mənim.

### YUXUMA GƏLMİŞDİ ANAM BU GECƏ

Yuxuma gəlmişdi anam bu gecə,  
Yaman qayğılıydı o nurlu üzü.  
Yuxuma gəlmişdi anam bu gecə,  
Dadlı söhbətindən doymadım düzü.

Haçan dara düşsəm arayar məni,  
Həmin gün röyamda gələf görüşə,  
Ruhu bəlalardan qoruyar məni,  
Röyası dadıma yetər həmişə.

Qəribə bir hissi vardı anamın,  
Ana ürəyinin duyğusuna bax.  
Deyərdi, qulağım hey cingildəyir,  
Sən məni zyarət etməzdən qabaq.

Uşaqlıq çağları döñəydi geri,  
Ana qucağından isti yer varmı?  
Behiştə getsə də, görünür yeri,  
Analı dünyadan doymaq olarmı?

Yuxuma gəlmişdi anam bu gecə,  
Yorğun gözlərində intizar vardı.  
Yuxuma gəlmişdi anam bu gecə,  
Laylası dərdimi yuyub apardı.

### İNSANIN TALEYİ GÖZƏL OLANDA

Haqqın dərgahında xoş bəxti olar,  
İnsanın taleyi gözəl olanda.  
Dünyanın xoşbəxtdən xoşbəxti olar,  
İnsanın taleyi gözəl olanda.

Həyatın ahəngi bəm nədi bilməz,  
Çağlayan gülüşü qəm nədi bilməz,  
Qayğısız gözləri nəm nədi bilməz  
İnsanın taleyi gözəl olanda.

Çətin işləri də asan düzələr,  
Arzusu dağları, daşları dələr,  
Qisməti evinin içiñə gələr,  
İnsanın taleyi gözəl olanda.

Küləklər telində mehə çevrilər,  
Mələhə, nisgili ehə çevrilər,  
Göz yaşı gül üstə şəhə çevrilər,  
İnsanın taleyi gözəl olanda.

Könül bağçasından gül əskik olmaz,  
Yarı əfsunlayan dil əskik olmaz,  
Keyfi, əyləncəsi bil, əskik olmaz,  
İnsanın taleyi gözəl olanda.

Sevinci şah olar, qəm ona nökər,  
Nurlu camalına təbəssüm çökər.  
Güləndə ürəkdən qəhqəhə çəkər,  
İnsanın taleyi gözəl olanda.

### **KEÇMİŞ XATİRƏLƏR DƏRD ORTAĞIMDI**

Deyirdin saf eşqə koma da bəsdi,  
Sərvət nə tez tutdu gözünü sənin.  
Nəfsin şan-şöhrətə yaman tələsdi,  
Söndürdü eşq adlı közünü sənin.

Vüsal çiçəyini dərə bilmədim,  
Tellərinə çələng hörə bilmədim,  
Gəzdim çəmənzarı, görə bilmədim,  
Yağışlar yumuşdu izini sənin.

Xal üzə yaraşar, baxışlar gözə,  
Təbəssüm çöhrəyə, lalələr düzə,  
Bir şəhla gözlülər gəldim üz-üzə,  
Üzü xatırlatdı üzünü sənin.

Bahar məndən ötüb, xəzan çağımızdı,  
Saralan yarpağım, solan bağımızdı,  
Keçmiş xatırələr dərd ortağımızdı,  
Yaxşı ki görmürəm özünü sənin.

### **BƏS**

Dünya başdan-başa cənnətə dönsə,  
Həyat mənasını itirməzmi, bəs?  
Qayğısız, kədərsiz, dərdsiz bir ömrə,  
İnsanları cana gətirməzmi, bəs?

Yaxşılar sevinər yamandan sonra,  
Günəş gülümşəyər dumandan sonra,  
Düz yerin tapmasa, yalandan sonra,  
Yalanlar bir ömrü bitirməzmi, bəs?

İnsan kamil olmaz, yaşa dolmasa,  
Çiçək bar verərmi mayalanmasa?  
Bəşərin zinəti insan olmasa,  
İblislər aləmi götürməzmi, bəs?

Hər daşında qeyrət bitirən torpaq,  
Məsum şəhidləri götürən torpaq,  
Qəhrəman oğullar yetirən torpaq,  
Yenidən ərənlər yetirməzmi, bəs?

Yaxşını vədəsiz dərən də dünya,  
Kədəri ərməğan verən də dünya,  
Bu dərdli Rəhmanı görəndə dünya,  
Ah çəkib, köksünü ötürməzmi, bəs?

### **QAYIT GƏL**

Getdin, çıxmu gördün cənnəti mənə?  
O qərib ellərdə qalma, qayıt gəl.  
Həsrətin sevdirdi həsrəti mənə,  
Eşqimdən intiqam alma, qayıt gəl.

Sevgisiz yaşamaq bir həyat deyil,  
Sevənə zülm etmək mükafat deyil,  
Eşq ilə oynamaq zarafat deyil,  
Yanlış xeyallara dalma, qayıt gəl.

Doğma hissələri də əridər qurban,  
Yad hissi qanına yeridər qurban,  
Sevdasız bir ömrü çüründər qurban,  
O yerlərdə məskən salma, qayıt gəl.

### **FİKİR**

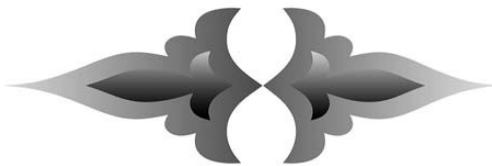
Bəzən çöhrələrdə təbəssüm olur,  
Bəzən qəlbi didib dağıdır fikir.  
Pulu olanlara keyfdi, nəşədi,  
Kasıba, məzluma yağıdır fikir.

Kimin ki, könlünə yol tapıb iblis,  
Onunçun fərqi yox, yaxşı, ya da pis,  
Duyğusuz insana öteri bir hiss,  
Sevən ürəklərə ağıdır fikir.

Qayğısız çiçəklər vaxtsız solursa,  
Gözlər fərəhdən yox, qəmdən dolursa,  
Düşünən bir beyin talan olursa,  
Ömrün bar verməyən bağıdır fikir.

Bəzən bir düşüncə bir icad olur,  
Bəşərin, cahanın könlü şad olur,  
Bəzən də bir icad min fəryad olur,  
Həm sevinc, həm də göz dağıdır fikir.

Sevgidən həsrəti yox edə bilsə,  
Vüsali hicrana ox edə bilsə,  
Rəhman tək sevəni çox edə bilsə,  
Həyatın sevdalı çağdır fikir.



AKİF İMANLI

# ƏSƏRLƏRİMƏ HƏDƏJYYƏM

(humoristik novella)

Qəlbimə çökən fərəh və sevinc hissi kefimi o qədər durultmuş, əhvalımı elə yüksəltmişdi ki, yerim də yüngülləşmişdi. Hətta iş o yerə çatmışdı ki, son dəfə nə vaxt zümrümə etdiyim yadıma gəlməyən qədim bir mahni da dodaqlarımızda səslənməyə başlamışdı. Sanki yerimir, pəncələrimin ucunda atdana-atdana, bəlkə də uça-uça gedirdim.

Alça gül açdı nənəli,  
Dilim dolaşdı, nənəli.

Ay bu evin kiçik qızı  
Qoşuldu qaşdı, nənəli,

qoşuldu qaşdı, nənəli. - mahnisı hardan zümrüməmə daxil oldu, fərqiñə varmadım. Hiss etdim ki, adamlar mənə təəccübə baxır, hətta üzdən tanıdığım bir nəfərin yanından ötəndə keçmişdə barmağını mürəkkəbə batırıb kağıza imza basan savadsız adamlar sağrı şəhadət barmağını gicgahına dayadı, bir-iki dəfə o yan, bu yana burdu ki, möhür daha etibarlı olsun. Bu işarəni başa düşməyə nə var ki? O dəqiqə anladım: "Zəmanə bu zavallı müəllimin də ağlını başından aldı". Heç vecimə də olmadı.

Məni, əsasən ağırtəbiətli, sakit adam kimi tən Miyan iş yoldaşlarımı daha artıq dərəcədə heyretləndirdim. İçəri daxil olanda özümdən asılı olmayaraq, bütün vücudumu bürüyən sevinc və şadlıq hissinin güclü təsiri altında gur səslə: "Salam, ey şöbəmizin, istədim deyəm, dahi alimləri, ani olaraq xəyalimdən keçirtdim ki, mən də daxil olmaqla dahilik bizim haramıza yaraşır. Odur ki, sözümüz tez dəyişib təntənəli şəkildə:

"Salam, ey şöbəmizin böyük alimləri!" - dedim və bununla kifayətlənmədim, sağ əlimi yuxarı qaldırıb rəhbərlər sağı yelləyərək sağa, sonra sol tərəfə döndüm. Heyrət içində olan əməkdaşlarımızdan kimi piqqıldı, kimi, - bu əsas etibarılə riyakarlara aid olan əlamətdir, - sağ əlinin ovcu ilə ağızını tutub, mənim laübalı hərəkətimə münasibətini guya gizlətmək istədi. Şöbəmizdə təmizqəlbli biri var, o, sidq ürəkdən, lap ATV-nin camaatımızın sevdjyi "BizimləSən" verilişinin məşhur aparıcısı Zaur bəy kimi, Zaur Baxşəliyevi deyirəm, lap onun kimi ürəkdən gələn bir səmimiyyətlə qaqqıldı. Arvadların dediyinə görə, ərilə daimi münaqışdə olan Mələksima xanım, - ada bax ey, heç bu qadında mələklərə oxşar qəşəng bir sıfər görmədim, nə isə, Mələksima xanım mənim bu halımı görüb, döydürdüyü qalın qaşlarını çatdı, həbəsi dodaqlarını büzdü, alnında qırışlar cərgələndi, bir sözlə, üz-gözünün, sir-sifətinin aldığı vəziyyətdən nə demək istədiyini həmin dəqiqə anladım: "Bu kişiyə nə olub belə?"

Mən salamlaşma mərasimini belə yekunlaşdırıdım: iki əllərimi başımın üstündə bir yumruq kimi birləşdirib, xüsusi əda ilə "Uxx!" nidası səsləndirdim, Türkiyəli qardaşlarımın toylarda oynadıqları kimi ciyinlərimi şövqlə əsdirib uça-uça öz stoluma yetişib stuluma qondum, qollarımı stolun üzərinə qartal qanadları kimi sərdim, barmaqlarımı məşhur pianoçuların pianonun dilləri üzərində etdkləri hərəkət kimi bir müdət növbəli şəkildə oynatmağa başladım. Hər iki əlimin bar-

maqlarını elə ritmik şəkildə oynadırdım ki, tap-piltisini nəinki özüm, elə stol qonşularım da dini-ləyir, piqqıldayı, bəzən də qaqqıltılarını davam etdirirdilər. Mənsə bu barmaq tappiltisinin ahengdarlığı altında hələ doğulmamış nəvələrimə ad fikirləşirdim. Əlbəttə, insanın kefi belə saz olanda arzuları da xoşniyyətli olur. Ağlıma gəldi ki, Nazpərinin, kiçik qızımı deyirəm, bir qızı var, yeddi yaşını tamamlayıb. İndi birdən-birə üç uşağının doğulacağı gözlənilir. Məni hədsiz dərəcədə se-vindirən də elə bu xəbərdir. Qızlarımızdan tərsi bu Nazpəridir. Nazpəri də böyük bacısı kimi vaxtında ailə qurub, xoşbəxtliyə qovuşmuş, di gəl ki, bir uşaqla kifayətlənmişdi.

Rəhmətlik anam Nazpərini nə vaxt görsəydi danlayıb: "Ay bala, bir uşaqla iş aşmaz. Niyə uşaq doğmaqdan bu qədər çəkinirsiniz?" - deyərdi. Nazpəri də: "Ay nənə, indki zamanda bir uşağı ancaq əməlli-başlı böyütmək olur", - cavabını verirdi. "Elə demə, bala, uşaqın ruzisini qurban ol-duğum Allah əvvəldən yetirir".

Kimə deyirsən, Nazpəri ağbirçəklərin öyüd-nəsihətlərini bu qulağından alıb, o biri qulağından ötürürdü. Fikirləşirdim ki, Allah yəqin qulağı ona görə iki dənə yaradıb ki, söz eşitməyənlər dediyim şəkildə ondan istifadə edə bilsinlər. Eynilə bizim Nazpəri kimi.

Yadına düşdü ki, mənim doğulacaq nəvələrim üçün ad fikirləşməyim də əbəsdir. İndiki cavanlar öz bildiklərini heç ata-analarına, baba-nənələrinə də vermir. Ağıllarına gələn adları da özləri seçilir. Nəvəm Daşqın, böyük qızım Sevilin oğlunu deyirəm, qızı doğulanda heç kimlə məsləhətləş-mədən adını arvadı ilə birləşib Melisa qoydular. Ata-anaları, baba-nənələri nə qədər etiraz etdi-lərsə də faydası olmadı, yüz cür dəlil-sübut gə-tirdilər.

Mənimki ona qaldı ki, indiki halda arzumu ifadə edim: gələcəkdə doğulacaq üç uşaqdan ikisi oğlan, biri qız ola. Nə gözəl! Bu arzum məni daha da vəcdə gətirdi. Barmaqlarımın ritmik tappiltisina fasılə verdim. Yerimdən hövlang qalxıb, ot-aqda bir müddət belə bir arzumun məndə yaratdığı şövqlə var-gəl etdim, qeyri-şüuri olaraq gah əllərimi arxamda çarpazlardım, gah yanlarına salladım, orası da var ki, bu dəfə iş yoldaşlarımı qətiyyən fikir vermədim, bu arada xəyal məni bir neçə il qabağa apardı. Nəvələrimlə birlikdə özümü Bakının Dənizkənarı bulvarında - gözəl Milli Parkda təsəvvür elədim, belə bir səadətə

qovuşacağım gözlərimin önündə canlandıqda özümü saxlaya bilməyib bu dəfə mən özüm uca-dan qaqqıldadım, həm də qəfildən şaqqanaq çək-diyyim üçün Mələksima xanım mütləq diksindi.

Ani olaraq otaq yoldaşlarımı nəzər yetirdim. Əksəriyyəti əllərini həmişə boş olan çənələrinə dayaq verib heyrotlə mənə baxır, altdan-altdan dişlərini ağardırdılar.

-Elxan müəllim!

Səsə döndüm. Şöbə müdərimiz Məleykə xanım idi. Bahoo, bir Mələk də böyürdən baş qal-dırdı. Allah qorusun!

-Elxan müəllim, bəlkə evə gedəsiniz, bir az dincələsiniz.

Sevinc hissi həddini-hüdudunu aşanda adam özünü, sözünü əməlli-başlı idarə edə bilmirmiş, eynilə mənim kimi. Yaxşı ki, məni dəlixanaya göndərmədilər.

Mən Məleykə xanımın təklifini razılıq əlaməti ilə qarşıladım; sağ əlimi ürəyimin üstünə qoyub, yüngülvari baş əydim, "sağ olun" deyib otaqdan çıxdım.

Birbaş Cahan ticarət mərkəzinə gəldim. Na-xçıvanın ən böyük ticarət mərkəzini deyirəm. Dostum Əlinin yanına, ikinci mərtəbəyə qalxdım. Səmimi görüşüb-öpüşdük.

-Qardaş, çoxdandır görünmürsən? - deyə Əli soruşdu.

-Nə bilim, elmi işlərimizin hesabatı-filanı ya-xınlaşır, başımız bir az qarşıqdır, - deyib əsl mət-ləbə keçdim. - Əli, mənə üç dəst təzə doğulan uşaq üçün çığa palrı lazımdır.

Mən deyəsən sevinc qanadlarını qısib, yüksə-klikdən uça-uça bura çatıb aşağı eniş etmişdim. Əlinin heyrot qarışq bir təəccüblə üzümə baxdı-ğını görüb, təmkinlə izahat verməyin vacib olduğunu lazım bildim.

-Əli, axşam bizim arvad Sevillə, böyük qızımızı deyirəm, onunla danışındır. Bilirsən də qızla-rımızı çoxdandır Bakıda yaşayırlar. Arvad da, demək olar ki, hər gün onlarla gah görüntülü, bəzən də görüntüsüz danışır. Mən, adətən arvad-ların bitib-tükənməyən söhbətlərinə o qədər də diqqət yetirmirəm, amma dünən axşamkı danışıqlarında qulağıma kiçik qızımız Nazpərinin adı dəydi. Bir də bax bu kar qulaqlarımla onu eşitdim ki, UZİ dedikləri USM aparatı qarnında üç balanın olduğunu göstərib. Nazpərinin bircə qızından sonra indi üç uşaqın birdən qismətlərinə çıxmazı məni o qədər sevindirdi ki...

Heç sözümü bitirməmişdim ki, Əli sıçrayıb məni bağıra basdı:

-Ay səni təbrik edirəm, qardaş! Gözün aydın olsun! - deyib üz-gözümüzü duz kimi yaladı, sonra əlini telefona atdı: - Qardaş, bizim dükana bir çaynik qəşəng, özün bəyənən çay, yanında da limon, snigers filan, çox hörmətli qonağım var! - deyib sifariş verdi, sonra sözünə davam etdi: - Əziz qardaşım! Bu şad xəbəri əvvəlcə kiçik çay dəsgahı ilə qeyd edək, inşallah, həftənin sonunda, istirahət günü Söyüdlükdə, bizim Həsənin - Həskonun restoranında əməlli-başlı bu şərəfə yeyib-içərik.

Onu deyim ki, Əli mənim dostlarının ən səxavətlisidir. Mənə qarşı xüsusilə diqqətcildir. Mən elmi iş müdafiə etdiyim vaxt da böyük bir ziyaflı təşkil etmişdi.

-Qardaş, üç dənə çəğa paltarı dedin də?

-Bəli, - deyə qısa cavab verdim.

Əli kiminsə nömrəsini yığdı.

-Gəfərqulu!

Bizim məşhur Çaylaqlı kəndinin camaati "c" samit səsini "g" kimi tələffüz edirlər. Onları məhz bu əlamət başqalarından fərqləndirir.

-Gəfərqulu, səndə yeni doğulan uşaqlar üçün paltar var? Türkiyəninki olsun. Əla. Üç dənə gəndər, öyü də endirimlə. Hərəsinə bir manat endirim? Başqa yerin yoxdur? Eybi yox, yolla gölsin.

Biz çayımızı içib qurtarmamış üç çəğa paltarı, hər biri iri qutu bağlamada hazır oldu. Dostum əlini cibinə atanda biləyindən tutub qoymadım. Pulunu özüm ödədim.

Bunları sən təkbaşına qoltuğunda apara bilməzsən. Maşınım dayanacaqdadır.

Əli öz dükanını yarımsaatlığa qonşu dükançıya tapşırıb, qutulardan ikisini qoltuğuna vurdu, birini də mən götürdüm. Aldığım hədiyyənin arvadım tərəfindən necə yüksək səviyyədə qarşılanacağını təsəvvürümə gətirdikcə yenidən qanım coşur, vəcdə gəlir, fərehlənirdim. Xəyal edirdim ki, arvad qapını açıb məsələdən hali olanda gözləri sevincdən necə parlayacaq, üzü bədrlənmiş ay kimi işiq saçacaq, hətta ola bilsin ki, yetirib məni bağıra basacaq, üz-gözündən məhəbbətlə öpəcək, aldığım hədiyyəni sonsuz fərəh hissi ilə yerbəyer edəndən sonra telefonu götürüb, hökmən əvvəlcə Sevilə, böyük qızımı deyirəm, zəng vuracaq: "Az, atan bilirsən neyləyib? Sevinçindən Nazpərinin uşaqlarına indidən çəğa paltarları alıb, baxmışam, içində əskidən tutmuş hər şeyi var. Nazpərinin yatmağına az qalanda özüm gətirəcəm.

Sonra təbii ki, kiçik qızımıza - Nazpərinin özünə də zəng edib, hədiyyələr barədə ətraflı məlumat verəcək.

Əli mənə kömək edib qutuları üçüncü mərtəbəyə qaldırıb, sağıllaşıb getdi. Mən nəfəsimi azaçıq dərib, böyük şövqlə, sevincərək qapının zəngini qətiyyətlə basdım, üçüncü dəfə təkrar etmək istəyirdim ki, qapı açıldı. Mən üç qutunu qamarlayıb arvadın qarşısında yerə qoydum. Başımı qaldırıb gülümsər gözlərimi arvadın üz-gözündən zəhrimər yağan sifətinə zillədim. Arvad Ərəbzəngi kimi əllərini böyrünə vurub, amiranə səslə:

-Bunlar nədi? - deyə soruşdu.

-Nəvələrimə, Nazpərinin doğulacaq üç övladına aldığım hədiyyədir, çaga paltarlarıdır, - deyə keçmişdə dəstə rəhbərinə raport verən pioner kimi təntənəli şəkildə elan etdim.

Arvad səsinin yoğun yerinə salıb:

-Nə? - deyə elə bağırkı ki, mənim bağım yarıldı.

Arvadın gözləri bərəldi, sifəti qapqara qaraldı, hirsindən dodaqları səyriməyə başladı, dili söz tutmadı, axır ki, özünü cəmləşdirib, gül ağzını açdı, nə açdı:

-Sənə kim dedi ki, Nazpəri uşağa qalıb, öyü də üçünə birdən...

-Axşam Sevillə danışanda eşitdim.

-Sən mənim bu dünyada ömrümü çürütdün! Niyə hər şeyə o findiq burnunu soxursan? Nazpəri itini aparata saldırıb, itin qarnında üç balası var, bildin?

Məni elə bil yüksək gərginlikli elektrik cərəyanı vurdu; bütün vücudum titrəməyə başladı, quqlaqlarım tam karlaşdı, ölmüş adamın bərəlmiş donuq gözləri kimi baxışlarım arvadın eybəcərləşmiş sifətində ilişib qaldı. Arvadın dodaqları açılıb-yumulur, dodaqlarından qopan ağız suyu daşdanıb ətrafa sıçrayır, əl-qol hərəkətini fasiləsiz davam etdirir, arada sağ əlinin iki barmağını cütləyib, az qalır gözlərimə dürtə. Mənsə keyləşmiş bir vəziyyətdə özümü, halımı, nə dediyimi bilmədən:

-Nə? Nə dedin? İt, it? Nazpərinin iti? Qarnında üç balası, küçüyü?

Mən belə rabitəsiz sözləri qeyri-şüuri kəkələyə-kəkələyə huşumu itirib, aldığım hədiyyələrin üstünə yixildim... Gözlərimi bir də xəstəxanada açdım. Sağ qolumla ayağım iflic olmuş, ağzım isə əməlli-başlı əyilmişdi...

22.02.2022



**ƏHMƏD HAQSEVƏR**  
Azərbaycan Yazıcılar Birliyinin üzvü

**YADA QIZ**  
(*təcnis*)

Ailədə hamı oğlan istəyir,  
Bəs nədəndir heç düşmeyir yada qız?  
Hər övladın sevgi payı eynidir,  
Nə fərqi var, oğlan olsun, ya da qız.

Bəlkə elə qız doğulan bu çağ'a  
Yaraşıqdır bu dövrana, bu çağ'a.  
Nə olsun ki, çəkilib bir bucağa,  
Qız haqqında qeybət edər yad ağız.

Qız böyüyər, ər evinə tər gedər,  
Haqsevər, o doğmaları tərk edər.  
Tez-tez gələr, ata-ana dərk edər  
Doğmadı ki, dönməyibdir yada qız.

**GÖYƏRÇİN VƏ QUMRU**  
(*təmsil*)

Göyərçin rastlaştı bir Qumru ilə,  
Həvəslə, sevinclə o gəldi dilə.  
Dedi ki, sən bizə oxşayırsan çox,  
Gəl qoşul bizlərə, yaşa ömrü tox.  
Bizim elə gözəl sahibimiz var,  
Onun sayəsində olduq bəxtiyar.  
Heç zaman, heç nəyə möhtac olmuruq,  
Bir gün olsa belə biz ac qalmırıq.  
Dənimiz, suyumuş vaxtında gəlir,  
Quşların hamısı damda dincəlir.  
Bizə sahibimiz tikibdir damı,  
Yoxdur bir inciyən, razıdır hamı.  
Elə bütün günü yeyib yatırıq,  
Biz də başımızı belə qatırıq.  
Kifayətdir desən Göyərçinəm mən,  
Heç bir şeydən korluq çəkməyəcəksən.  
Qumru sakit-sakit dinlədi onu,  
Bildi ki, catibdir söhbətin sonu.

Dedi Göyərçinə: - Eşit, a nadan,  
Azad doğulmuşam azad anadan.  
Anam da Qumrudur, atam da Qumru,  
Yalana getmərəm var ikən doğru.  
Azadlıq Qumrunun öz canındadır,  
Azadlıq ruhunda, həm qanındadır.  
Bir tikə çörəyə olmaram kölə,  
Bir gün də yaşaya bilmərəm belə.  
Ruzim üçün özüm zəhmət çəkərəm,  
Evimi-yuvamı özüm tikərəm.  
Kökümə xəyanət edə bilmərəm,  
Bağışla, səninlə gedə bilmərəm.

29 aprel 2022

**ŞEYTAN VƏ İNSAN**

İnsan əl çəkməyir öz vərdişindən,  
Azad ola bilmir tamah dışindən.  
Min fitnə-fəsadla var-dövlət yiğir,  
Şeytan da baş açmir insan işindən.

Millətin başını qatan da bizik,  
Məqsədə hiyləylə çatan da bizik.  
Törədib min cürə pis əməlləri,  
Şeytanın boynuna atan da bizik.

Hər pislik insandan yalnız çıxıbdır,  
Haqqı haqsızlıqla insan yixıbdır.  
Dünyanı pis günə insandır salan,  
Bu "yazıq" şeytanın adı çıxıbdır.

İnsanlar düz yoldan qırğı qaçır,  
Haram yeyiləndə qabağı qaçır.  
O qədər bicləşib, şeytanlaşıblar,  
Şeytan baş götürüb uzağa qaçır.

İnsanın arzusu-acgöz əjdaha,  
Vermişik əbədi könül tamaha.  
Elə aldadırıq bir-birimizi  
Şeytana ehtiyac qalmayıb daha.

Yoldan çıxarıbdır insanı şeytan,  
Xeyli vaxt keçibdir indi o vaxtdan.  
Elə bir zamanda yaşayırıq ki,  
Şeytanın özünə dərs verər insan.

### SEYX SƏNAN EŞQİ (sonet)

Adamlar çəşib qalıb böyük məhəbbətindən,  
Şeyx Sənan, təriflərə, alqışlara layiqsən.  
Dünya heyrətə gəlir kişi sədaqətindən,  
Bəyəndiyin xanımın sevgisinə sadıqsən.

Üz çevirib doğmaca yurdundan getdin belə,  
Tək Xumarın xətrinə dəyişdin imanını.  
Doğmaları unudub köcdün tamam yad elə,  
Elə bu sevdaya da qurban verdin canını.

Andına sahib olmaq hər kəsin işi deyil,  
Min cür əzab-əziyyət tələb edir aşiqdən.  
Eşqin cövrünə dözmək fəədakarlıqdır əsil,  
Yəqin yeri var burda ürəkdən desəm „əhsən“.

Ən kamil insan kimi çəkəcəkdir adını,  
Vətəndən, dindən yüksək tutmasaydın qadını.

### MƏNİM DOĞMALARIM (sonet)

Mənə qohum vermiş minlərlə adam  
Elə hamı kimi təbiət bir vaxt.  
İndi ötüb illər, dəyişib həyat,  
Görən neçəsine uzağam, yadam?

Köç edib gedəndə dünyadan atam,  
Sevinc aləmimə düşdü tələfat,-  
Sayı yaxınların azaldı, heyhat,  
Bu ömür yolunda artsa da qadam.

Qanımız eyni cür olan canları-  
Qəlbimə biganə o insanları  
Könül dəftərindən tamam silmişəm.

Ürəyində sevgi daşıyanları,  
Məhəbbət naminə yaşayanları  
Özümə həmişə doğma bilmışəm.

### Həzəc bəhri: (məfUlü məfA' İlü məfA İlü fə'Ulün)

Afət, yanına söyləmə biganə gəlibdir,-  
Şəmin oduna yanmağa pərvanə gəlibdir.

Hər bir kəsi sən xoş sözə ehsan eləyirsən,  
Dərdindən olən aşiqin ehsanə gəlibdir.

Ümmid yaralı quş kimi dərgahına qonmuş,  
Salma, mələyim, ümmidimi qanə, gəlibdir.

Ruhum məni seyr etmədədir, bax, yenə gendən,  
Sən ruhumu qaytar bu fəqir canə, gəlibdir.

Gizlin ki, deyil, səndədi yalnız mənə dərman,  
Biçarə könül xəstədi, dərmanə gəlibdir.

Etmişsə günah aşiqin hərgah, onu əfv et,  
Çəkmişdir əzabin, yeni fərmanə gəlibdir.

Yazlıq qulunu eyləmə azad , amandır,  
Saf niyyət ilə qarşına mərdanə gəlibdir.

Qurban sənə, qəmçün onu qurbanə çevirmə,  
Yoxdur gətirən, bax, özü qurbanə gəlibdir.

Sən vəslin ilə Haqsevərin əqlini qaytar,  
Dərdindən olubdur dəli-divanə gəlibdir.

### Rəməl bəhri:

(fə'ilAtün fə'ilAtün fə'ilAtün fə'ilün)

Sənə kim versə könül, bil ki, əmanətdi,gözəl,  
Ona biganə yanaşsan, bu qəbahətdi, gözəl.

Gəl sədaqətlə qoru, könlünü sindırma onun,  
Bilməsən qədrini hərgah, xəyanətdi, gözəl.

Sən onu dərdə salib qeyrini güldürsən əgər  
Bil ki, vicdan qabağında bu cinayətdi, gözəl.

Sev sevən aşiqini, məkrü-riyadan ol uzaq,  
Axı eşqin özü saflıqdan ibarətdi, gözəl.

Qəlbi şeytanə məkan olmuşa aldanma çalış,  
Eyləmək dəf dəli şeytani məharətdi, gözəl.

Sevməz Allah da yəqin eşqinə xain çıxanı,  
Təmiz eşqin özü Allahə ibadətdi,gözəl.

Haqsevər öz nəzərindən qaçırar bəndə kimi,  
Görür Allah, bu həyat bil ki, nəzarətdi, gözəl.

**HOKKULAR**

*Yapon şeir janrı olan hokku üç misradan ibarətdir. 5-7-5 heca sisteminə əsaslanır. Qafiyəsizdir. Sadə sözlərin gözəlliyi alt qatdakı mənadadır.*

\*\*\*

Solur bağça-bağ...  
Qürbətdə sürgündədir  
Bülbül nəğməsi.

\*\*\*

Vaxtında ölən,  
Vaxtında da doğulan,  
Nə xoşbəxtsiniz!

\*\*\*

Bəsləyir çoban,  
Qoruyur bir sürünnü.  
Yazılıq qoyunlar...

\*\*\*

Gedirəm ölümə,  
Mane olmayın mənə;  
Məhkum olmuşam.

\*\*\*

Qəlbim yuvadır,  
Uçmayıñ arzu quşlar,  
Vurar ovçular.

\*\*\*

Bal arıları,  
Hanı yiğdiğiniz bal? -  
Eyni gündəyik.

\*\*\*

Ey vəhşi meşə,  
Vəhşilikdən bezmişəm,  
Qəbul et məni.

\*\*\*

Kor olmuşammı?  
Gözlərimə görünmür,  
Ədalət hanı?

\*\*\*

Sakitdir dəniz.  
Qardaş, aldanma ona,  
Tufan dincəlir.

\*\*\*

Sevirəm səni!  
Xoşbəxtliyə layiqsən, -  
Ayrılaq, gözəl.

\*\*\*

Nəvə istədi,  
Oğul evləndirdi o.  
Tək qalib indi...

\*\*\*

Eh, yanım dasan...  
Ürəyini unudub  
Niyə gəlmisən?

\*\*\*

Çox böyük idin.  
Döşünə döyə-döyə  
Kiçildin tamam.

\*\*\*

Məni həbs edin, -  
Azadlıqla görüşmək  
İstəyirəm mən.

**DİAQONAL AKROSTİX SONET  
(LABİRİNT)**

*Sonetin ilk misrasındaki 1-ci, sonraki misranın 2-ci, daha sonrakının 3-cü, 4-cünün 4-cü ... 14-cü misranın 14-cü hərfini yuxarıdan aşağıya diaqonal şəkildə topladıqda “Mikayıl Müşfiqə” sözləri oxunacaq.*

(M)illətin sevimli, əziz oğlusən,  
S(i)linməz iz qoydun ədəbiyyatda.  
Çə(k)iindi təbindən bir dəstə nadan,  
Cav(a)nkən cahana eylədin vida.

Qala(y)ıb köksündə ilhamdan ocaq  
Qalxd(i)n zirvələrin ucalığına.  
Ömrün ö(l)çüsündən doymadın ancaq,  
Əlin çat(m)adı heç qocalığına.

Şair, ölüm(ü)nlə dəyişdin bunu-  
Göstərdin (ş)ərə də var olduğunu,  
Hanı, naxələ(f)dən qalıbmı nişan?

Yaratdır on b(i)r il dünyada cəmi,  
Yol gəlib o işi(q) bu günə kimi,  
Gedəcəkdir yen(ə) ötdükçə zaman!

**TƏRƏZİ**

Bu tərəzi  
xarab olub deyəsən,  
ağırı yüngül,  
yüngülü göstərir ağır.  
Deyəndə ki, düz olmadı,  
soyuq gözləriylə baxır.  
Bəlkə özü də bilir  
pozulubdur tarazı,  
ancaq elə deyir dediyini  
bu özündənrazı.

Pas gətirə də bilər,  
hər hansı bir detalını  
itirə də bilər...  
Düzungün işləmirsə tərəzi,  
deməli, canında var mərəzi.  
Bu yer onun yeri deyil.  
Ya düzəldib qoyun bura,  
ya da atın kənara.

## “GÜNƏŞ ÜZLÜ QADIN”ın “QARA”sı

*Narinqül Nadirin hekayələrindən biri*

“Hər şey qapıya çatmağına cəmi bir neçə pillə qalmış film kimi baş verdi. Yarıçıq qapıdan çıxan kişinin gülüşü, onu qapıdan ötürən qadının piçilti ilə “yaxşı yol” söyləməsi, qapının örtülməsi; bircə anda gözünün qarşısında səhnələşdirildi. Heç nəfəs çəkməyə də macal olmadı. Ehtiyatla, ayağının ucunda pilələri aşağı enən kişi gəlib düz yanından ötdü. Az qala ciyniyələ ona toxunub keçdi... təbəssümü hələ üzündəydi, məmnun-məmnun gülümsünürdü...” Bu sətirlər Narinqül Nadirin kitabına seçdiyi eyniadlı “Günəş üzlü qadın” povestindən götürülüb. Bəlkə də, ədəbiyyat aləmində buna bənzər, yaxud oxşar səhnələrə dəfələrlə rast gəlmək mümkündür. Bunu “film kimi baş verdi” ifadəsi ilə heç müəllif özü də inkar etmir. Heç kimə sirr deyil ki, oxşar hadisələri yüzlərlə müəllif bir-birindən xəbərsiz də qələmə ala bilər və alıblar da. Lakin orijinallıq ondadır ki, hansı müəllif onu sevimli oxucusunun gözü qarşısında necə canlandırır. Konkret olaraq burada müəllif müşahidəsinin məharətindən istifadə edərək hadisənin bədii təsvirini cizgiləməyi uğurla başa çatdırıb. Sevimli oxucu bir an olsa sətirlərdən gözünü ayıra bilmir: “Bəs sonra?” deyərək mətnin üzərində gözlərini dördnala çapır.

“Narinqül Nadir”, bəzən də sadəcə “Narinqül” imzası son illər müasir Azərbaycan nəşrinin bir sıra maraqlı və kifayət qədər uğurlu alınmış hekayələr müəllifi kimi tanınır. Adıçəkilən sonuncu kitabına daxil edilmiş “Günəş üzlü qadın” povesti, sosial şəbəkələrdə yayımlanan “Professor”, “Qarçıçıyi”, “Uğur böcəyi” (Yeri gəlmışkən, qeyd edək ki, elə bu ərəfədə yazıçı Rəşid Bərgüşədlinin da “Uğur böcəyi” adlı hekayəsi ədəbi dərgilərdə çap olunmuşdu), “Qara”, “Qırmızı” və başqa hekayələri ədəbi hadisəyə çevrilməsə də rəğbət və coşqu ilə qarşılanmışdır.

Əsərlərindən görünür ki, güclü müşahidə qabiliyyətinə malikdir, tükü tükdən seçməyi bacarır. Şəxsən şahidi olduğu, yaxud kimdənsə eşitdiyi əhvalatların təmtəraqlı görüntülərini müəllif süzgəcindən keçirərək cəmiyyədə faydalı olacağı tərəfləri göstərməyi bacarır. Təkcə oxucu üçün maraqlı gələ biləcəyini düşünmür, cəmiyyət üçün



faydalı alına biləcəyi hadisəni qələmə alır, bu da öz növbəsində əsl yaradıcı insanların missiyası kimi anlaşılmalıdır.

Nəzərə alsaq ki, bu gün oxucunu nəzərə alan qələm sahibləri əsasən kiçik həcmli hekayələr, ya da sevgi macəralarından ibarət romanlar yazır, Narinqül Nadirin bir-birinin ardınca üç povest qələmə alması təqdirəlayıq hal kimi qiymətləndirilməlidir. Povestlərin məzmununu oxucuların ixtiyarına buraxmaq daha yerinə düşərdi, nəinki qısa xülasəsini şərh edib oxucuya yazıçının arasına girib “günah” qazanardıq. Ancaq bəzi məqamları mütləq qeyd etməliyəm. Hər üç povestdə yazıçı öz dəst-xəttinə sadıqdır, zaman və məkan personajları, elə əsərin qəhrəmanlarını da qəlibə salmaq üçün künçə sıxır. Yazıçı ruhən hər personajın çəkdiyi iztirabları yaşayır, psixoloji müşahidə əsər boyu izlənir. Bir də ən maraqlısı yazıçının personajlara ad verməsidir. “Günəş üzlüm”, “arvadı”, “uşağı”, “tələbəlik dostu”, “imkanlı”, “yaraşıqlı”, “intihardan dönmüş qadın”, “cah-cəlal” içində yaşamağa öyrəşmiş qadın” və s... Bunlar günümüzün reallığıdır; nə fərqi var ki, onun adı nədir, necədir...

Narinqül Nadirin adıçəkilən kitaba daxil olunmuş əsərlərinin əksəriyyətində yazıçı baş qəhrəmanın obrazına girir, onun bütün iztirablarını yaşayır, sevinc və kədərinə şərık olur. Hətta mənfi görünə biləcəyi personajları həyatın aman-

sızlıqları ilə mübarizədə tək buraxmir. Onun düşdüyü vəziyyətdə özünün nə qədər günahkar olub-olmadığını aşkar etməkdə oxucuya ipucu verir.

Ötüb keçməkdə olduğumuz zamanın yaddaşından götürülüb gələcəyə körpü salınan hekayətin isə “Qara” hekayəsində təsvir olunması yazıçının uğuru kimi sayılmalıdır. Texniki tərəqqinin inkişafı nəticəsində yeni avtobusların köhnələri sıxışdırıb aradan çıxardığından müasir komfortlu avtobusların gediş haqqını nəğd yox, kartla ödəyən sərnişinləri arxivin yaddaşına hop-maqda olan “maliş-qara”ları xəyal olaraq xatırlayaqlar.

Əsərin qəhrəmanı Qaradır. Hamı kimi dünyaya gələn uşağı rənginə görə qara adlandırlar, elə adı da “Qara” qalır. “Dünyaya gələndən elə rəngi qarayıdı, anası onu qara doğmuşdu. Gelişiyələ dünyadakı ağlı-qaralı uşaqların sayını bir nəfər də çoxaltmışdı...” Gözəl, ibarəli, bəzəksiz-düzəksiz təsvir edir bu anı Naringül Nadir.

Qara tez böyüməyə məcbur oldu, keçid dövrüydü, hama qovala-qacdaydı. Kiminsə uşaq böyütməyə, ezizləməyə, qayğısına qalmağa vaxtı yoxuydu, ən azından Qaranın doğulduğu yüzlərlə ailə bu imkandan xaric idi. Odur ki, Qara tez böyüməyə, kövrək ciyinlərini gücü çatacaq yükün altına verməyə məcburdu. Bu, o vaxtlar idi ki, uşaq əməyinə daha çox ehtiyac yaranmışdı, işlət, az yedirt, qəpik-quruşla yola sal evlərinə, valideyni də “min şükür” deyib razı qalsın. Beləliklə, avtobus dayanacağına ayaq açan Qara sürücülərdən birinin diqqətini çekdi və onu özünə “köməkçi” götürdü. Qara vəzifəsinə tez uyğunlaşdı, sərnişinlərdən pul yiğmaqdə sürücüyə kömək etməyə başladı. Cəmiyyətin aşağı təbəqəsi sayılan avtobus sərnişinləri ilə ünsiyyətdə ola-ola, onlardan gedişhaqqını yıga-yığa Qara mərdlik, səmimiyyət, dürüstlük kimi müsbət xüsusiyyətləri də qazanmağa başlayır. Onun bəsirət gözü açılır. Səxavətli olmaq hissi baş qaldırır, insanlara kömək etmək könlündən keçir.

Düzdür, texnikanın inkişafı nəticəsində indi belə bir “vəzifə” yoxdur, yəni, gediş haqqları kartla aparata ödənildiyindən buna ehtiyac qalmayıb. Bir vaxtlar avtobuslarda bilet satan bələdçilər kimi sürücülerin, nəqliyyat sistemində çalışanların dilində tez-tez səslənən “maliş” vəzifəsi də tarixin arxivinə göndərilib.

Naringül Nadir onu (Qarani, yad söz olsa da o keçid dövründə dilimizə uyğunlaşdırılmış “maliş”ı) cəmiyyətə əsərin müsbət qəhrəman kimi təqdim etmir və bunu yazıçı qarşısına məqsəd kimi də qoymayıb. Sadəcə, zamanın bir dövrünü təsvir etməklə oxucuya nəyi nədən və necə ayırd etməyin cizgilərini göstərir.

Nəhayət, Qara cəmiyyətin gözü qarşısında böyük-böyükə, zamanın yükünü və köçünü çəkə-çəkə püxtələşir, formalaşır və əsl iş, peşə sahibi olur, söz sahibinə çevrilir. Ərinin bir uşaqla küçəyə atdığı qadına bağlanır və əsl kişi kimi onlara sahib çıxmaga çalışır. Elə bu zaman əyyaş əri ilə dabanqırma hüquq mühafizəçiləri onların başının üstünü kəsdirir və bu izdivaca mane olur. O hüquq mühafizəçiləri ki, ər tərəfindən küçələrə atılonda, işsiz və alimentsiz qalandı, çörək pulu qazanmaqdan ötrü dörd bir tərəfə üz tutanda avtobusa ödəməyə qəpik-quruşu olmayan ailənin hüquqlarını müdafiə etməmək üçün siyan deşiyində qaçıb gizlənmişdilər. Bir sözlə, Naringül Nadir tərəf saxlamadan bir hekayə ilə ölkənin qədəm qoyduğu keçid dövründə aşağı təbəqə insanlarının yaşayış tərzi və buna yuxarıların münasibətini bir yazıçı məharəti ilə strixləməyə bacarmışdır.

Bəzən qələm adamlarını cinsinə görə iki yerə böülürlər: kişi və qadın yazarlar deyə qınamaya da asan gəlir. Kişi yazarlar qadın, qadın yazarlar kişi incəliklərini olduğu kimi cizgiliyə bilmədikləri halda tənqidə, qınağa asan tuş gəlirlər. Bunun Naringül Nadirin “Günəş üzlü qadın” kitabına daxil olunmuş nəşr əsərlərinə nə kimi dəxli var? Əlbəttə ki, dəxli var! Əsərlər real həyatdan götürüldüyündən personajlar da yanımızdan ötüb keçən insanlardır; kişilərdir, qadınlardır. Həmin əsərləri oxuyanda bəzən adamda qəribə iradlar da meydana gəlir; gərək buraları yazmayıaydı, yazmışdına da, bir az üstüortülü yazayıdı, milli mentalitet var axı...

Naringül Nadir cəsarətli yazıçıdır. Onun “Günəş üzlü qadın” kitabına daxil edilmiş povest və hekayələri oxuyandan sonra gəldiyim qənaət budur.

Hər qadın yazıçı belə yaza bilməzdi...

**Əli bəy Azəri**  
Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü



**CEYHUN QULİYEV**  
şair-qəzəlxan

## QƏZƏLLƏR

### Həzəc

(Məf"Ulü məfA"İlü məfA"İlü fə"el)

Yaz gəldi, təbiət oyanıb canə gəlib,  
Bülbül gülün eşqiyılə gülüstənə gəlib.

Gül rəngi al-əlvan boyanıb mənzərələr,  
Şövq ilə bahar Azəribaycanə gəlib.

Vaxtında fəsillər dəyişib növbələşir,  
Aləmdə nə var, izn ilə səhmanə gəlib.

Rəssamının əlvan boyağından süzülən,-  
Bir canlı əsər ərsəyə, meydanə gəlib.

Baxdıqca bu hikmətlərə insan düşünüb,-  
Öyrənməyə, zövq almağa dövranə gəlib.

Zövq almamaq olmur bu gözəl mənzərədən,  
Ruhum elə bil cənnətü-rizvanə gəlib.

Ceyhun, həyəcandan dəli könlüm dil açıb,  
Bir tər çıçəyin eşqinə cövlənə gəlib.

### Həzəc

(Məf"Ulü məfA"İlü məfA"İlü fə"Ulün)

Sənsiz, qəzəlimdən oxunur qəm, qaragözlüm,  
Hər beytə gözümdən süzülür nəm, qaragözlüm.

Getdin, yuxuma, ağlıma gəlməzdi sevərkən, -  
Bir vaxt olaram dərd ilə həmdəm, qaragözlüm.

Öz dərdimi zülmət gecələr ayla bölüşsəm, -  
Ay saxlayar iqbalıma matəm, qaragözlüm.

Bülbül təki əfqan elədim hicrinə, sandım, -  
Bir bağlı qəfəsdir mənə aləm, qaragözlüm.

İllərdi ki, xoş xatırələr canlanır ancaq, -  
Fikrimdə, xəyalımda dəmadəm, qaragözlüm.

Gəl, dərdimə baldan da şirin kəlmələrindən, -  
Xoş bir baxışından elə məlhəm, qaragözlüm.

Sən, Ceyhunun, əvvəllər əlindən ki, tutardın, -  
Dön, gəl tut əlindən yenə möhkəm, qaragözlüm.

### Həzəc

(MəfA"ilün məfA"ilün məfA"ilün məfA"ilün)

Könül, çəkibdir eşqidən divanələr, nələr, nələr,  
Divanələrdən uydurub biganələr, nələr, nələr...

Az olmayıb, sevənlərin çıçəklənən baharını -  
Xəzanə döndərib yalan, bəhanələr, nələr, nələr...

Fəraqə tab edərmi heç sevən könüllər, ey könül,  
Əgər qalıbsa sevgidən nişanələr, nələr, nələr...

Nə cür bir eşqidir salıb divanə Qeysi çöllərə,  
Gətirdi başına onun bəla, nələr, nələr, nələr...

Zaman-zaman söz əhli vəsf edibdi bunca eşqidən  
Gözəl şeir, qəzəl, muğam, təranələr, nələr, nələr...

Sən ömrə e "tibar edib güvənmə, Ceyhun, əlqərəz,  
Bu dəhridən verib- alıb zəmanələr nələr, nələr...

**Rəməl**

Fə "ilAtün fə "ilAtün fə "ilAtün fə "ilün

De könül, tə "rifə, şan-şöhrətə layiqdir ana,  
Bütün aləmdə böyük hörmətə layiqdir ana.

O, müqəddəsdir, əzizdir, qoruyub saxla onun  
Gözün üstündə yerin, diqqətə layiqdir ana.

Bu da bir lütvüdür ərşin ona, dünya evinə -  
Fəqət insan gətirən qüdrətə layiqdir ana.

Sağ olarkən qədəmindən öpərək cənnəti duy,  
Əbədiyyətdə olan cənnətə layiqdir ana.

Ona, aləmləri yoxdan yaradan Xalıqinin -  
Kərəmindən verilən qiymətə layiqdir ana.

Verə bilməz bəşər övladı onun borcunu heç,  
Gecə-gündüz çəkilən zəhmətə layiqdir ana.

Nə qədər olsa çətin, səbr elə Ceyhun, anasız,  
Ona rəhmət dilə çün, rəhmətə layiqdir ana.

**Rəcəz**

(Müftə "ilün müftə "ilün müftə "ilAtün)

Bir dəli sevda oyanıb yarə içimdən,  
Eşqi vurur zahirə fəvvərə içimdən.

Bir kərə baxmaqla vuruldum, həyəcandan-  
Az qala könlüm çıxa aşkarə içimdən.

Dərdimi gizlətməyə zahirdə çalışdım,  
Başladım axtarmağa bir çarə içimdən.

Sanki bu sevdadə günah eylədim, onçun -  
Bir belə ruhum çəkilir darə içimdən.

Hicr odu atəşli cəhənnəmdi mənimçün,  
Hər gecə-gündüz yanırəm narə içimdən.

Xoş sözə möhtac(1)dı Ceyhun, desə yarım,  
Bəlkə də qaysaqlana hər yarə içimdən.

**VƏTƏN**

(Müftə "ilün müftə "ilün müftə "ilün fA "ilün)

Ölməyə uğrunda dəyər, torpağımızdır vətən,  
Dağlarımız, düzlərimiz, yaylağımızdır vətən.

Pirdir, ocaqdır vətənin torpağı, qədrin bilək,  
Sərvətimiz, ne "mətimiz, növraqımızdır vətən.

Himnimizin sözləridir, xalqımızın andı, göy,-  
Qırmızı, yaşıl boyanan bayraqımızdır vətən.

Hər qarışiyçün igid oğlanları candan keçib,  
Namusumuz, qeyrətimiz, əxlağımızdır vətən.

İsti qucağında boy atdıq, ona var borcumuz,  
Həm anamız, həm də beşik-qundağımızdır vətən.

Fəxr ilə hər yerdə de Ceyhun, vətənin oğluyam,  
Çünki ərənlər yetirən oylağımızdır vətən.

**ADI QALIB, ÖZÜ YOX**

Daha məni hərarəti isidir,-  
Sevgimizin odu qalib, özü yox,  
Xatirəmdə sevgi dolu illərin,-  
Şirinliyi, dadı qalib, özü yox.

Bilsə danmaz eşq odunu dananlar,-  
Onu nağıl, ya əyləncə sananlar,  
Bizdən əvvəl hanı oda yanalar?  
Hamı gedib, adı qalib, özü yox.

Ceyhunu da budur edən narahat,-  
İçi yanır, sənə gəlir zarafat,  
O da ölsə, deyəcək bu camaat,-  
Bir az şeir-zadı qalib, özü yox.

**GEDİB**

Səni soruşana deyə bilmirəm,-  
Mənimlə dəyibdir arası, gedib,  
Gözlərim ağ günə çıxb, deyirəm,-  
Düşüb izlərinə qarası gedib.

Yolunda gözümün nuru itsə də,-  
Sevgi nağılımız sona yetsə də,-  
Sanma, gedişindən illər ötsə də,-  
Mənim ürəyimin yarası gedib.

Axı, yaxınlaşış, ürəyin alıb,-  
Demədin Ceyhuna, niyə qocalıb?  
Həsrət ilə dolu yarısı qalıb,-  
Sənlə ürəyinin parası gedib.

Fırtınalar qaldıran -  
Küləklər nəfəsimdir,  
Həyatla mübarizəm -  
Bir sevgi həvəsimdir.

Elə günlərin biri,  
Topu əlinə tutdu,  
O qədər oynadı ki,  
Dörsələrini unutdu.

### **ALDANMIŞIQ (gərayı)**

Dünya, sənin yalanına,  
kələyinə aldanmışıq,  
Yer adında beşiyinə -  
bələyinə aldanmışıq.

Yerin üstə nemətinə,-  
Altındakı sərvətinə,  
Qızılına, zinətinə -  
bəzəyinə aldanmışıq.

Ulduzların baxışına,  
Səmaların naxışına,  
Günəşinə, yağışına -  
kələyinə aldanmışıq.

Ayı qatıb illərinə,  
Sinə gərib sellərinə,  
Boğulanda əllərinə, -  
ətəyinə aldanmışıq.

Kimi gəldi yer üzünə  
Kimi getdi əvəzinə,  
Etibarsız tərəzinə, -  
ələyinə aldanmışıq.

### **ŞAH ƏSƏR**

Bir sevgi əsəridir -  
Alnímdakı qırışlar,  
Keçmişimə dikilən -  
İntizarlı baxışlar.

Bu əsər həyatımın -  
Sazaqlı bir qışdır,  
Yağansa yağış deyil -  
Gözlərimin yaşıdır.

Görünən uca dağlar -  
Sinəmin dağlarıdır,  
Ustündəki qar isə -  
Saçımın aqlarıdır.

Taleyimdi buludlar,-  
Qara rəngə boyanıb,  
Rəssamın hikmətiylə -  
Şah əsəri yaranıb.

### **UŞAQ ŞEİRLƏRİ**

#### **BALACA ƏLİ**

Memi nənə tavanı -  
Odun üstünə qoydu,  
Kartof ilə soğanın -  
Qabıqlarını soydu.

Əli dedi: Bu yemək -  
Axı haçan bişəcək?  
Hazır olana qədər -  
Gecə yarı düşəcək.

Nənə dedi: Atıram -  
Yağını qaynamağa,  
Əli maşa götürdü -  
Köz ilə oynamağa.

Bir balaca çıñqısı -  
Onun əlinə düdü,  
Qorxusundan Əlinin -  
Rəngi, rufu dəyişdi.

Düşündü ki, maşanı,-  
Bir də əlinə almaz,  
Anladı ki, od ilə -  
Daha oynamaq olmaz.

### **NİCAT GƏMİSİ**

Əlimehdə top ilə,  
Sevirdi oynamağı,  
Balaca dostlarına,  
Qarışıl-qaynamağı.

Az qalırdı ağlaya,  
Qalmamışdı taqəti,  
Onu görüb anladı,  
Əmisi bu haləti,

Dedi Əlimehdiyə,  
“Atan evə çatamı,  
Bəhanə uyduraraq,  
Aldadarıq atanı”.

Söylədi Əlimehdı,  
“Ona yalan danışım?  
Axı necə atamıı,  
Aldatmağa çalışım?”

Öpüb Əlimehdini,  
Söylədi ki, əmisi,  
“Adamların ağlıdır,  
Əsl nicat gəmisi”.

### **BƏHANƏ**

Elə nərd oynamağı -  
Sevirdi Əhməd baba,  
Yığışırkı başına, -  
Qonşu, qohum-əqraba.

O, udanda sanırdı -  
Özünü igid, qoçaq,  
Uduzanda təqsiri -  
Zərdə görürdü ancaq.

Deyəndə: Baba, adam -  
Uduzar da, udar da,  
Deyir; mən uduzanda -  
Hamı bilir bazarda.



# Şəhidlər ölməz



ESMİRA GÜNƏŞ

## "Pələng" ləqəbli şəhid Qəzənfər

*Şəhid Qəzənfər Mütləkkimovun xatırəsinə*

Sən aprel döyüşündə pəhləvan kimi,  
Döyüşüb qayıtdın, döndün evinə.  
Ey "pələng" ləqəbli pəhləvan oğul,  
Kaş ola biləydik sənin yerində.

Şəhidlik zirvəsi o ali məqam,  
Vətən savaşında yazılıdı sənə.  
Qarabağ uğrunda döyüşə girib  
Azadlıq gətirdin sən bu vətənə.

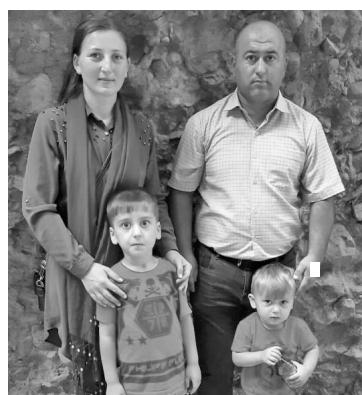


Düzdür parçalanır bizim qəlbimiz,  
Şəklini məzarda görəndə hər an.  
Qızların üzünə həsrət qaldılar,  
Məncə günahkardı bu fani zaman.

Ayırıdı bizləri öz doğmamızdan,  
Şəhidlik adıyla verdi təsəlli.  
Ətrafda bu qədər insan olsa da  
Yenə də başqaydı onun öz yeri.

## SƏNSİZLİK YÜKÜ

*(Şəhid Fuad İsmayılovun xatırəsinə)*



Mənim taleyimin sənsizlik payı,  
Yaman ürəyimi göynədir mənim.  
Deyirlər, zamanla azalır dərdlər,  
Vallah azalmayırla kədərim-qəmim.

Hər dəfə xəyalım gedir keçmişə,  
O sənli günlərin həsrətin çəkir.  
Gedən günlərimin qəqli göz yaşı,  
Gələn günlərimə sənsizlik əkir.

Tutub əllərimdən iki pəhləvan,  
Ömür yollarında addımlayıraq.  
Bu həyat deyil ki, quru nəfəsdi,  
Sənə qovuşmağa biz gün sayırıq.

# Vətən bölünməz

# Şəhidlər ölməz

Ay məni tək qoyan, şəhid yoldaşım,  
Bu ömrü səninçün yaşayıram mən.  
İki oğlumuzu basıb sinəmə,  
Sənsizlik yükünü daşıyıram mən.

**QAYIT, ƏKBƏRİM, QAYIT**  
(Şəhid Əkbər Hüseynovun xatirəsinə)



Sənsiz heç nə ovutmur bax yaralı qəlbimi,  
Qayıt bala, gəl sağalt bu sənsizlik dərdimi.  
Qayıt yenə gülüşün evimizə nur saçın,  
Qayıt bütün kədər-qəm bizdən uzağa qaçın.

Yenə də əvvəlki tək, saçlarını oxşayım,  
Qayıt mənim günəşim, qayıt ən şirin payım.  
Bacın sənin şəninə bəzəsin süfrələri,  
Qardaşın sənlə birgə dolaşın hər bir yeri.

Sizə baxım mənim də fərəhlənsin ürəyim,  
Qayıt gəl, ay Əkbərim, sənsən mənim gərəyim.  
Cavan yaşda saçımın bəyaşlaşan telisən,  
Bu yaralı qəlbimin heç solmayan gülüsən.

Şəhid balam, nur üzlüm, yerin cənnət məkandır,  
Səni bizdən ayıran bu insafsız zamandır.  
Gün gələcək yenidən qovuşacam balama,  
Cənnətində onunla başlayacam dünyama.

**KAŞ, GÖRƏYDİN**  
(Şəhid Səmid Əliyevin xatirəsinə)

Kaş, görəydin ananın,  
Alovlu göz yaşını.  
O necə qucaqlayır,  
Sənin məzar daşını.

Kaş, görəydin atanın,  
Səssizcə baxışını.  
Ürəyinə süzülən  
Payızın yağışını.



Kaş, görəydin bacılar,  
Sənsiz necə ah çəkir.  
Kaş, duyardın sevdiyin,  
Nə qədər fəryad çəkir.

Bu “kaş”ların sonunda,  
Dönə biləydin geri.  
Gör necə əzizlənir,  
Evin sən olan yeri.

# Vətən bölünməz

# Şəhidlər ölməz

**ARZUYA YETDİ**

(Şəhid Ağəəmi Heybatovun xatirəsinə)



Həyatda hər zaman birinci oldun,  
Hər kəsin qəlbinə sevginlə doldun.  
Atdiğın hər addım uğur gətirdi,  
Qəlbin arzulara bir-bir yetirdi.

Sən bizim ailənin qürur yeriydin,  
Əvəzi olmayan əziz biriydin.  
Heyranlıq duyurduq hər uğurunda,  
Bu dəfə can qoydun vətən yolunda.

Mərdliyin dillərdə dastana döndü,  
O qalan arzular cəbhədə söndü.  
Atıldın döyüşə bizdən xəbərsiz,  
Şəhidlik xəbərin bir gün aldıq biz.

Yandı ürəyimiz yandı, alışdı,  
Aylarla bu xalqın səndən danışdı.  
Dedilər, Buzovna qəhrəman verib,  
Anası gör necə igid yetirib.

Düşmənin nəfəsin kəsib cəbhədə,  
İndi xatırlanır adı hər yerdə.  
Azadlıq tarixi yazdı və getdi,  
O şəhid olaraq arzuya getdi.

**ÖMÜR YOLDAŞI**

(Şəhid İlkin Əhədzadənin xatirəsinə)

Mənim taleyimin on iki ili,  
Sənilə birlikdə gözəl yazıldı.  
Sən şəhid olaraq ayrıldın bizdən,  
Adına şeirlər, qəzəl yazıldı.

Üç balan yapışdı ətəklərimdən,  
Məni sənsizlikdə saxladı onlar.  
Ürəyim hələ də çəkir əzabın,  
Gözümün özündən getmir olanlar.

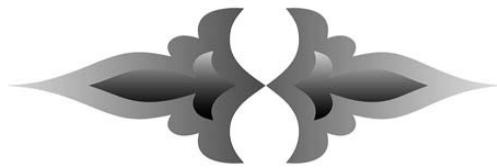
Fidanım, Ləmanım bir də Uğurum,  
Zamanla böyüüb alışacaqlar.  
Şəhid övladı tək bir ad qoymusən,  
Onlar da bu adla barışacaqlar.



Mənsə yoxluğunun iztirabında,  
Hər gecə gözümüzdən tökcəm yaşı.  
Kaş, sənlə keçəydi qalan günlərim,  
Kaş, mənə olaydın ömür yoldaşı.

İndi məzar daşın yoldaşım olub,  
Hərdən dərdlərimi deyirəm ona.  
Mən sənsiz bu qədər fəryad edərkən,  
Daş necə səbr edib dözsün ki, buna?

# Vətən bölünməz



## PƏRVANƏ BAYRAMQIZI

# AĞ DIVARA QARA YAZILAR

*(hekayə)*

-Ayın neçəsidir?

-Səkkizi.

-Bu rəqəm sənə nə deyir?

-Bu rəqəm mənə... - onun əlini əlinə alıb dodaqlarına yaxınlaşdırıldı və piçıldadı: - çox şey deyir... çox şey.

Elə bil əlinə dodaqdan söz yox, ocaqdan köz düşdü.

-Səni sevirəm.

Ovcunu yenə od yandırdı. Gözlərini sevdiyi qadının üzündə xeyli gəzdirdi.

-Mən də səni.

-Mən səni daha çox sevirəm.

-Mübahisə etməyəcəm.

-Bircə bunda mübahisə etmirsən, - deyib güldü.

- bilirsən ki, uduzacaqsan.

-Sənə məğlub olmaqdan zövq alıram. Fədakarsan.

-Layiqsən.

-Yox, sevirsən ona görə.

-Mən də mübahisə etməyəcəm.

-Mənəmi bənzəmək istəyirsən?

-Bənzəmək niyə? Coxdan sən olmuşam ee, xəbərin yoxdur.

-Su ver, ciyərim yanır.

Qadın sol qolunu onun başının altından keçirib dikəltdi. Sağ əlini stökana uzadanda əlini tutub saxladı:

-Dodaqlarını deyirəm.

Qadın başını ona tərəf əydi. Öpüşləri uzun çəkmədi. Nəfəsi təngidiyindən başını yana çəkdi.

-Ölürəm...

-Sən mənə heç vaxt pislik etməzsən.

-Son vaxtlar dəcəlləşmişəm. Ona görə də bunu məndən gözlə. Və hazır ol.

-Deli! - deyib onun saçlarını qarışdırıldı. - Dəcələr hər yeri dağıdırıb-tökürlər, sənsə çox sakitsən.

-Mən ağıllı dəcələm də.

Güldülər.

-Neyimi sevirsən? Mən ki kobudam.

-Kobudluğunu sevirəm.

-Çox ərköyünləyirsən. Bir dəfə də xətrimə dəy.

-Əgər bu gün də xörək yeməsən, həkimə aparam, səni iynə vuracaq.

-Küsərəm ha.

-Küs...

-Hə?

-Hə... amma yemək ye.

-Alınmadı. Bacarmadın. Xətrimə dəymək istəyəndə də sevgi duyular. Saati de.

-Beşə işləyib.

-Bu nədir?

-Nə?

-Bu nə təsadüfdür? Nə vaxt saatı soruşsam bizi yaxınlaşdırıran, qovuşdurən günlərdəki saatların xatırələrini canlandıran rəqəmlərlə qarşılaşırıq.

-Müqəddəs rəqəmlərdir onlar.

-Sənin kimi sevimlidirlər.

-Ömrümə xoşbəxtliyi o rəqəmlər çəkib gətirirlər.

-Gözlərimizdən yuxunu qovan rəqəmlər...

-Neçə gündür xəsətxanadan çıxmışam?

-On üç.

-On üç gündür gözlərimə işiq gəlib.

-Bir az tez getsəydin, vaxtında sağalardın.

-Hə... Başqa yerim ağrısayıdı, mənə belə təsir et-

məzdi. Gərək ürəyim ağrıyardı? Bəs dünyanın bu dərdini indi kim çəkəcək daha onun gücü qalmayıb.

-Mən çəkərəm ikimizin yerinə.

-Təkcə sənə çox olacaq.

-Mən də daha dərd çəkməyəcəm.

-Çəkmə.

-Təkcə səni sevəcəm.

-Bu həmişə gördüyüün işdir.

-İş deyil.

-Taledir.

-Xoşbəxtlikdir.

-Hə.

-Bir az dincəl. Səhər açılır, sənsə hələ yatmamışan.

-Yatmaqdan da gözəl dincəlirəm. Səninlə söhbət edirəm.

-Yanımda səsimdən bezənəcən qalma.

-Səsin qulaqlarına dünyanın ən gözəl zümrüməsi kimi gəlir. Onu məndən əsirgəmək isteyirsən?

-Cavab qaytarırsan mənə. Eşitmirsən məni.

-Ərköyün olmayı məşq edirəm.

İkisi də gülür.

Günəş pəncərədən gizlicə onlara boylanıb çəkildi. Otaq işıqlandı.

Divanda onun ayaq ucunda yuxuya getmişdi. Üstündə adyal vardi. Deməli, yatmayıb, üstündəkini də ona örtüb. Başını qaldırıb baxdı. Gözlərini tavana zilləmişdi. Adyalın bir hissəsi üstündə idi, ayaqları isə açıq qalmışdı.

-Dəlisən?

-Neynədim?

-Üstünü niyə açıq qoymusan?

-Açıq deyil ki.

-Mənə örtüb, ayaqlarını açıq qoymusan.

-İstilədim ona görə.

-Yalan danışdığını üçün iynə vuracam sənə.

-Qorxutma məni.

-Özünü pis aparmışan.

-Bu dəfə keç günahımdan, bir də eləmərəm.

-Xeyli yatmışam.

-Üç saat yatmışan də. Çox deyil ki.

-Görürsən yenə səkkiz...

-Hə

-O böyük gerçəyi dərk edib yazdığımız gün ayın səkkizi idi.

-Hə, bildik ki, geriyə yol yoxdur.

-Bildik ki, sevirik.

-Sözümüz necə tuturdu. Mən yazdım fikrin aradını sən tamamlayırdın.

-Mesajlar inboksa necə yiğilirdi, sanki yetişmiş meyvələr yerə töküldürdü.

-Ağ divarlar qara yazılarla dolub-boşalırdı...

-Sən yazıldın, mən yazıldım. Cümlələr bir-birinin yanından tələsik ötüb, tamaşaşa tələsən adamlar kimi lojalarda yerlərini alırdılar.

-Yazdıqlarımızı pozanda sanki aktyorlar rollarını oynayıb bitirib sonda bir-bir baş əyib çıxırdılar.

Bəzən də eyni fikri eyni anda yazındıq, elə bil iki tələsən adam qəfil toqqaşırdı.

-Cümlələrində qəlbinin hərarəti vardi.

-Necə gözəl sözlər idi.

-Necə alışdımsa o mesajlara, hələ də danışanda mesaj yazmış kimi hiss edirəm. Aramızdakı məsafəni inboksun divarları kimi, ağızından çıxan sözləri də həflər kimi görürəm. Mən tərəfə gəlir qulaqlarına dolduqca havadan silinirlər.

-Hər kəlməni əzizləyirdim. Onları sən bilirdim. Tutub hamısını saxlamaq istəyirdim.

-Tutub saxladım da... kəlməni yox məni. Ayrıla bilmədim səndən.

-Mən ayrıldım ki?

-Yox

-Hə... ayrılmazdım. İlk dəfə idi belə gözəl sevirdim.

-Kifir sevgi də olur?

-Olur. Başqa hisslərlə qarışanda sevgi kifirləşir. Əsl sevgi təkcə ülvə duyğulardan ibarətdir.

-Əsl sevgi ölümü gözünə alıb sevməkdir.

-Əsl sevgi uzaqdan, toxunmadan sevməkdir.

-Əsl sevgi sənsən.

-Əsl sevgi olanlarını qoyub, olmayanı olan etməkdir.

-...

-Sözlərin mən tərəfə sürətlə gəlirdi. Saxlama, qaytarma qoy gəlsinlər.

-Pozdum bu mesajı.

-Nə yazmışdin?

-Vacib deyil.

-Vacib olmasaydı yazmazdın.

-Sildimsə, deməli, vacib deyil.

-İnsafsız.

-Biz ölməkdən, qaydaları pozmaqdan qorxmadıq. Sevgimiz qorxulara üstün gələcək dərəcədə olduğundan cəsarətli idik. Uğrunda ölməyə bir hissizim vardi.

-Ölməyi seçmişdik, amma ölmədik, xoşbəxt olduq.

-Ölümə bərabər sevgi idi.

-Vaxtsız gəlmişdi.

-Gəlmışdisə, demək, vaxtı onda idi.

-Yubanmışdı.

-Bunu bilə-bilə gəlmüşdi, qapıdan qaytarmaq mümkün deyildi.

- Qaytarmadıq ki.
- Qaytarmaq qəddarlıq idi.
- Qapını açmaqla da günah işlətmışdik.
- Ən gözəl günah.
- Hə.
- Hə.
- Amma biz hər şeyi gözəl gördük.
- Çoxu elə gördü, deməsələr də.
- Şükür ki qovuşduq.
- Şükür qovuşdurana.
- Necə tez isinişdik bir-birimizə.
- Ruhumuz yaxın idi ona görə.
- Həyat sən imişsən.
- Səadət də sən.

-Səhərəcən yazardıq. Ayrılığın ömrü iki gün olanda illərin hicranı kimi görünərdi mənə. Yazmayaında küsərdim.

- Küsdüyüni deməzdim.

-Səndən küsə bilmirdim, öz-özümə küsüb barışdım. "Salam" yazan kimi küsdüyüm yadımdan çıxırı.

- İşlərim çox olurdu.

-Mənim də boş vaxtım bol deyildi. Amma səninlə ünsiyyətdə olmaq hər şeyə üstün gəlirdi.

-Hər şeyin vardı. Quru canından başqa heç nəyi olmayan birini niyə seçdin?

Sual məkanına çatmayan mesaj kimi donub qaldı. Qadın qəfil ayağa qalxdı, bir yerdə olduqları gündən bəri ilk dəfəydi ki, baxışlarında qarışq ifadə duyulurdu. Sakit görünməyə çalışsa da, içində firtına qopmuşdu. Yönüünü çevirib getdi. Firtına onu çəkib aparmırdı, könüllü gedirdi firtinaya tərəf.

Otağın qapısı ehmalca örtüldü. Arxasında baxıb:

-Artıq yuxusuzluğa dözə bilmir. Çox yoruram onu, - deyə xəcalət çəkdi.

Verdiyi sual ən böyük şrift və qara hərflərlə yazılmış cümlə kimi gözlərinin önünə gəlirdi. Kaş, o sualı poza biləydi. Heç kəs cavab verməyəcəkdi. Artıq o yox idi. Ondan geriyə şirin xatırələr, bir də dolabin üstündə bir ovuc yuxu dərmanı qalmışdı.

"Hər şeyin vardı. Quru canından başqa heç nəyi olmayan birini niyə seçdin?" Hər şeyim vardı... bircə quru cana möhtac idim, onu da tapdım və ehtiyacım olmayan hər şeydən imtina etdim. Səni seçmədim... səni sevdim. Ailəm vardı, amma ürəyimdən olmayan, fərəhsiz ömür sürürdüm. Dərin və qaranlıq olan bir quyuda ölməmək üçün çapalayarkən sevgin işiq saçdı quyuya. Xilaskarım oldun. Həyatə qaytardın məni. Mənə sevinməyi, gülməyi öyrətdin. Gündən-günə bağlandım sənə. Bir zaman dərk etdim ki, artıq təkcə sən varsan. Asan olmadı. İlk günlər bunu hiss etdikcə utandım,

həyəcanlandı. "Olmaz!" deyib özümə qəzəbləndim. Lakin gec idi, bu qınaqların heç bir təsiri olmurdu. Üzülməkdə olan ailə bağlarının biryolluq qırılmasında heç hansımız günahkar deyildik. Sən olmasaydın da bu baş verəcəkdi. Yalanla ailə qorumaq olmur. Gəlişinlə sadəcə, səadətimi tapmağım tezlaşdı.

Atdığım bu addımı nə vaxtsa üzümə çəkəcəyin qorxusu ilə yaşayırdım. Bilirdim ki, bir gün verəcəksən bu suali. Səndən bunu eşidəcəyim gün mənimcün hər şeyin bitəcəyini bilirdim. Dözə bilmərəm buna. Nəhayət, eşitdim. Amma yaxşı ki, gec söylədin, heç olmasa uzun illər mehriban yaşıya bildik. Bir yerdə olduğumuz illəri cəhənnəmin qaynar qazanında da unutmayacam. Gözəl illər idi. Səni sevməklə, ömrü səninlə yaşamaqla xoşbəxtliyin nə olduğunu bildim. Günləri sevərək sevdiyinlə keçirmək..."

Mesaj burda yarımcıq qalır...

Sualı ilə onu incidəcəyi ağlına gəlməmişdi.

"Səndən belə bir pislik gözləməzdəm. Sevdiyinin əvəzinə mənə belə zülüm edəcəkdim?"

Ağ divar kağızı ağ inboksa dönmüşdü. Sözlərini divar kağızlarının üzərinə yazırdı. Otaq mesaj divarlarına oxşayırı. Hər gün ora mesaj yazırı:

"Ləyaqətinə zərrəcən şübhə etmədim. Bunu sübut etməyə ehtiyac yox idi. Sən elə səndin! Boş qəlbini sevgi ilə dolmasını qəbahət sanmadım. Mesajda yazdıqlarını dilindən eşitmək üçün vermişdim o suali. Bununla bir daha xoşbəxtliyimi duyub məmənun olacaqdım. Bədbəxtliklər həmişə yanlış anlaşmadan başlayır. Qaranlıq qalan mətləblərə görə hökm vermək yox, izah tələb etmək lazımdır. Yanlış anladığ bir-birimizi.

Həmin gün çox yatlığından yorğunluğun çıxar deyə sevinmişdim. Nə biləydim ki, səadətimi əbədilik itirmişəm. Mesajını tez oxusaydım, bəlkə də, həyata qaytarmaq mümkün olacaqdı.

Bilirəm, sən bağışlaysırsan... mənsə özümə ən ağır cəza verəcəm.

Günlərdir sənə mesaj yazıram. Oxumayacağın o mesajlar evimizin divarlarında qalacaq. Hər kim oxusa bilsin ki, səadətinin düşməni elə insan özüdür. Bir də anlaşmamaq.

Taleyimin hədiyyəsi idin. Ən qiymətli hədiyyəsi. Həyat sanırdın məni, həyat oldum sənə. Amanlı, sənə qıyan həyat. Səni qoruya bilmədim. Özümü də qorumoram. Barmaqlarının izi qalsın deyə qablara əl vurmuram. Dərmanları içmirəm, yanına gəlməyimi yubatmasınlar. Səndən əl çəkəcəyimimi düşündün? Nə qədər yanılmışan...".



**ŞƏLALƏ  
ADİLQİZİ**

Baxmaram  
Heç nəyə, heç kimə;  
mən də gedərəm səninlə.  
Gedərəm...  
“Sənsiz yaşamaram!” sözümə  
sahib çıxaram!  
Dolayaram dikdabanıma dünyani,  
çiyim üstdən arxaya ataram...  
Və...  
Və harda olsan,  
gəlib səni taparam!

\*\*\*  
Böyüyürdüm...  
Dinləyirdim  
həyatdan bəhs edən nağılları...  
Düşürdü deyirdilər “üç alma”lar;  
doyurmurdur həyata dair xəyalları...  
Sonra öyrənməyə başladım  
sevməyi, sevinməyi,  
gülümseməyi, qəmlənməyi  
və yaşışa rəqs etməyi  
və ovcumdakı damlaya bir dua piçıldayıb  
gül kökünə göndərməyi...  
Bir səhər günəşdən əvvəl oyandım,  
Ovcuma göndərdi saçqlarını...  
Yapışdım saçığından günəşin  
Qaçdım yaşlılığın ətrinə sarı...  
Bir simitlə mən də doydum,  
göyərçinlər də...  
Bir udumluq sevinc oldu pambıq şəkəri...  
Öyrəndim həyata dair hər şeyi;  
Kiçik, saysız xoşbəxtlikləri...

\*\*\*  
Oxuduğum bir kitabdaydı,  
ya da baxdığım bir filmdə;  
sənə baxmaq ibadət imiş eşqə...  
...Çiyinə baş söykəmək dua,  
Dərdindən gülməmək oruc tutmaqmış...  
Bunları öyrəndim...  
Ağlımin yetmədiyi,  
əlimin çatmadığı bircə sərr var:  
bu qədər mavi,  
bu qədər azad,  
bu qədər əngin olmağı

# Adsız şeirlər

\*\*\*

Gedişin də möhtəşəmdi  
ürəyimdə;  
Gedən sənsən...  
Tufan qopur gözlərimdə;  
Gedən sənsən...  
İstəmirəm, söyləmə heç  
gedişinin səbəbini...  
Sus!  
Səmtini də göstərmə mənə  
Gedəcəyin uzaq yerin...

necə bacardın axı?  
Bir də...  
Niyə filmlər və kitablar  
sənə məndən danışır?  
Demirlər: bir dəli sənsiz darıxır?!

\*\*\*

Qonşuya duz dalınca,  
Yoxsa quzu qaytarmağa  
göndəmisən uşaqları, İlahi?  
Uzatdığı saqqız qədər tanıydı uzağı,  
Qolundakı diş yeriyənən ölçürdü vaxtı...  
Çərpələngə ad qoyurdu: “Qaranquş”...  
Parabütən axtarırı göndərə pay dalınca:  
“Uç-uç, baba, get gətir payımı... Uç!”  
Dağ çayında yuyurdu ayaqlarını,  
Moruq ləkəsinə qatırdı  
Cızılan barmağının qanını...  
Hər şeyi səndən istəyən,  
Küsməyi-başışlığı bir oyunluq çəkən  
Uşaqları hara göndərdin, İlahi?  
Göstər getdikləri yeri...  
Bu ömrü yanlış gəldik,  
Qayıdaq geri...

\*\*\*

Ayrıldığ...  
Dərd tapıldı  
canımda sən adında...  
Bax, sənsiz “bəxtiyar” oldum;  
Dərmanlara “yar” oldum...  
...“Xərcənglər gözəl sevir” -  
çixdı bu gün bürc falım...  
Mən səni çox sevdim,  
Xərcəng həzin halımı...  
...Ovuc-ovuc içdiyim  
Dərmanlar da utancaq  
ağrımı kəsmir deyə...  
Ayrıldığ...

Adın yazılı qaldı

cibimdəki “kimliyə”...

\*\*\*

Gəldin...  
Sevdim...  
Getdin...  
Qırıldı üzəyim, cılıkları izlərinə səpildi...  
Ağlım yüz dəfə üzəyimə:  
“Unut!” - deyə təpindi...  
Getdin...  
Sevdim...  
Sevdim yenə,  
Həsrət əkdim özür-günə...  
Sevmədin...  
“Sevdim!” - demədin bir kərə...  
Bari, xatırla, unutma,  
Bir şair sevdilə səni;  
Duyğuları bakırə...



## QÜDSİYYƏ QÜDSİ

### GETDİ

Həyat vəhşətini əsirgəmədi,  
Kədər dənizində ürək gəmidi,  
Mələyi önmədə yol göstərmədi,  
Beləcə illərin qorxusu getdi.

Döşəyim buz oldu, yorğanım qardan,  
Ayağım uzatdım, çıxmadı tordan,  
Başımı qoyduğum yasdıq qirovdan,  
Beləcə illərin yuxusu getdi.

Baharı gözlərkən gəldi xəzanı,  
Qəmi, qüssəsilə doldu qazanı,  
Mənə rəhm etmədi tale yazanı,  
Beləcə illərin qoxusu getdi.

Etdim bu dünyani mən ələk-vələk,  
Rəftarı laqlağı, sevgisi kələk,  
Könüldə duyğular ağlar uşaq tək,  
Beləcə illərin çoxusu getdi.

### İSTƏRƏM

Sənə dostmu deyim, düşmənmi deyim,  
Gecikmiş səadət nəyimə lazım?  
Bəs harda qalmışdır, ey dəli sevgim,  
Bu yaşımda eşqdən dastanmı yazım?

Bəlkə günahların qəziyyəzisən?  
Peşman dünyamızın hədiyyəsisən?  
Bəlkə məzarıma gül dəstəsisən?  
Kimsəsiz qəbrimi sevindirəsən.

Ayrıla bilmirəm bir an da səndən,  
Səni ömür boyu gözləmişəm mən.  
Gizlində yaş axır didələrimdən,  
Taleyin sonuncu zərbəsisən sən.

Get deməm, bu qısa həyat boyunca,  
İstərəm əllərim əlində qalsın.  
Seyr edim mən səni, sevək doyunca,  
Yaşanan həsrətin əvəzi olsun.

### O GÜNDƏN

Qar bürümüş bir ağacın altında  
Gözləyirəm bu günədək o gündən.  
Ümidi var o quşbaşı qarın da,  
Axşam-səhər isinirik sevgimdən.

Gözlərimi yola dikib durmuşam,  
Nəfəsimdən günəşə də pay verib.  
Gülüm, səni öz-özümdən sormuşam,  
O yerlərdə bir kimsəni görməyib.

Fəsillər də əvəz edir bir-birin,  
İzlərini ot da basıb gedəndən.  
Görüşəndə deyəcəyim sözlərim  
Hələ qalıb, saxlamışam o gündən.

### DEYƏSƏN

Günəşi qüruba, gah yerə enir,  
Şəfəq qurunur, gah da ki, sönüür,  
Sinəmə dağ çəkib üzümə gülür,  
Yalançı ümidlə yaşadır bizi,  
Deyəsən bu dünya oynadır bizi.

Qaş-göz arasında əcal yeriyir,  
Ayağın biri get, biri gol deyir,  
Sağ ilə solumun səmti bir deyil,  
Labirint yollarda azdırır bizi,  
Deyəsən bu dünya oynadır bizi.

Şübhəylə baxıram mən ona çıxdan,  
Dünən olmayı var edir yoxdan,  
Dost kimi dolanıb qaçır uzaqdan,  
Gizlənpaç oyunu çasdırır bizi,  
Deyəsən bu dünya oynadır bizi.

Nadanın imanı qeyrətə dönür,  
İnsanın gümanı heyrətə dönür,  
Sevgiyə inamı həsrətə dönür,  
Eşqin sehri ilə ağladır bizi,  
Deyəsən bu dünya oynadır bizi.

Bilmirəm qəribəm, ya da ki, doğma,  
Keçib xirdəyimə, boğmadı, boğma,  
Deyir dairəmdən kənara çıxma,  
Endirir, göylərə qaldırır bizi,  
Deyəsən bu dünya oynadır bizi.

Gedir sevdiyimiz, qalır yadları,  
Ayrılıq nəğməsi çalır şadları,  
Alır ağuşuna nəm sicaqları,  
Acı, həm şirinlə aldadır bizi,  
Deyəsən bu dünya oynadır bizi.

### DAHA BU DÜNYALIQ İŞİM QALMAYİB

Hər cüra imtahan eylədin, Yarəb,  
Daha bu dünyalıq işim qalmayıb.  
Yaz, yay, payızımdan töküldü qəzəb,  
Daha bu dünyalıq işim qalmayıb.

Seçmədim dostlara quyu qazmağı,  
Yaxşıya yaman ad qoyub yazmağı,  
Bacara bilmədim tələ cızmağı,  
Daha bu dünyalıq işim qalmayıb.

Güllər, çiçəklərlə qatdın başımı,  
Meyvəsiz bağıma atdın daşını,  
Həle diri ikən etdin yasımı,  
Daha bu dünyalıq işim qalmayıb.

İslatdın sevgimin göz yağısına,  
Ötürdün illərin həsrət qışına,  
Özünü, nə məni yorma boşuna,  
Daha bu dünyalıq işim qalmayıb.

Hamidan əl üzüb üz tutdum sənə,  
Yanar ocağını qapatdın mənə,  
Buz kimi közünə sığındım yenə,  
Daha bu dünyalıq işim qalmayıb.

Çağırsam anam da gəlməz hayıma,  
Varından nakamlıq düşüb payıma,  
Yaralı könlümü çək dərgahına,  
Daha bu dünyalıq işim qalmayıb.

### BİR DƏ

Dəyişə zəmanə, çevriiə rüzgar,  
Sənli günlərimə dönəydim bir də.  
Gələ könlümüzə solmayan bahar,  
Sənli günlərimə dönəydim bir də.

Hər şey necə vardi, elə qalaydı,  
Təkcə ömrümüzdən qəmi yuyaydı,  
Şimşəklər çaxaydı, leysan yağaydı,  
Sənli günlərimə dönəydim bir də.

Ümid doğulayıdı yollarımızda,  
Gecə uyuyayıdı qollarımızda,  
Hicran utanayıdı vüsələmizda,  
Sənli günlərimə dönəydim bir də.

Bəlkə ayrılıqdan hirsənib dünya,  
Qaçib buludlarda gizlənib dünya,  
Bəlkə bu görüşü gözləyib dünya?!  
Sənli günlərimə dönəydim bir də.

Bizi səsləyəydi çöllər yenidən,  
Baş-başa verəydi güllər yenidən,  
Sevinib güləydi ellər yenidən,  
Sənli günlərimə dönəydim bir də.

### MƏNİM KİMİ

Sən verən arzular çıçək açmadı,  
Məni ələ salıb gülmüsən, dünya.  
Qəlbimdən keçənlər gözdən qaçmadı,  
Sən məni oyuncaq seçmişən, dünya.

Heyf cəfalarım, bol zəhmətimdən,  
Sənə etibarım, sədaqətimdən,  
Adlayıb sadəlövh məhəbbətimdən,  
Guya günahımdan keçmişən, dünya.

Daşlı yollarında süründün məni,  
Əlçatmaz sevginə büründün məni,  
Hicranın gözündən ələdin məni,  
İndi kəfənimi biçmişən, dünya.

Evində qonaq tək qalmağa gəldim,  
Məlhəmlə yaranı sarmağa gəldim,  
Sinəmi atdırığın qarmağa gərdim,  
Sən də mənim kimi heçmisən, dünya.

### BİLIRSƏNMİ

Bilirsənmi, ana, hər şey dəyişib,  
Sənsiz dünyamızın baharı gəlmir.  
Daha gözlərim də buna öyrəşib,  
Sənsiz dünyamızın baharı gəlmir.

Eh, ana! Göyərən ümidi solub,  
Həyatın üstünü buludlar alıb,  
İnsanlar qan içir, sular quruyub,  
Sənsiz dünyamızın baharı gəlmir.

Hə, ana! Hərə bir yalan danışır,  
Saxta parıltıdan gözüm qamaşır,  
Sabahı bu günlə könlüm barışır,  
Sənsiz dünyamızın baharı gəlmir.

Çölündə günəşdin, içində şaxta,  
Bizimlə öyünüb yüksəldin taxta,  
Sənin də taleyin quru bir taxta,  
Bu bənzər ömrümüz gülmür ki, gülmür.....

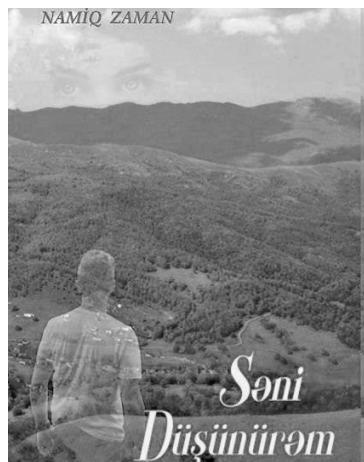
# “NƏ YAXŞI GÖRÜŞDÜK...”

(Bir az da Namiq Zamandan, onun “Səni düşünürəm” şeirlər kitabından)

Yaziya həyatdan vaxtsız köçmüs görkəmli şair Ənvər Rzanın misrası ilə başlamağım təsadüfi deyil. Bu görüşü çoxdan arzulayırdıq və səbirsizliklə gözləyirdik. Nəhayət, bu yaxınlarda Xirdalan şəhərində görüşmək bizə qismət oldu: pandemiyanın “acığına” könül xoşluğu ilə ürək dolusu söhbətləşdik, hal-əhval tutduq, sevincimizi bölüşdük, hətta kiçik bir ədəbi mühit də yaratdıq.

Biz; (lap protokol sənədləşməsi kimi çıxdı) “Xəzən” jurnalının baş redaktoru Əli bəy Azəri, şair Xalıqverdi Mustafayev, mən və şair dostumuz, ürək sirdəsimiz, məslək silahdaşımız və qələm yoldaşımız Namiq Zaman. Bu görüş əslində Namiq Zaman şəninə, şərəfinə həsr olunmuşdu. Əli bəy Azəri də, ədəbi mühitdə Xalıq Laçınlı təxəllüsü ilə tanınan Xalıqverdi də, mən də Xirdalandan yaşayırıq. Tez-tez görüşmək imkanımız var, nə vaxt lazımlı gəlsə, zəngləşirik, görüşürük. Namiq Zaman isə Ağdaş rayonunda məskunlaşış. Bakıya yolu vacib işləri olanda düşür. Bu səbəbdən görüşmək imkanlarımız möhdud olurdu. Pandemiya dövründə isə ümumiyyətlə mümkün olmadı. Arasıra zəngləşib hal-əhval tuturduq. Lakin üzbeüz oturub ədəbi yaradıcılıqladan, ailə-məişət qayğılarından, lap elə dünyanın qarmaqarışqı vəziyyətindən danışa bilmirdik. Dərdimizi, sevincimizi bölüşmək mümkün olmurdu. Təbii ki, belə görüşlərə ehtiyacımız çox idi. Pandemiyanın qadağaları aramızda qaratikan kolu idi. Şükürler olsun ki, nəhayət Xirdalan şəhərində xudmani bir yerdə möhtəşəm məclisimiz oldu. Möhtəşəm olduğunu xüsusi ona görə qeyd edirəm ki, sevincimizin həddi-hüdudu yox idi.

Bizi sevindirən iki əsas səbəb var: biri, əlbəttə ki, Namiq Zamanın özü ilə görüş, ikinci səbəb isə onun 2020-ci ildə çapdan çıxmış ilk kitabı idi. Xalıq Laçınlıya isə bu görüş üçqat, bəlkə də daha çox qıymətli idi. Məsələ burasındadır ki, Xalıq Laçınlı da, Namiq Zaman da respublikamızın dilbər guşələrin-dən biri olan Laçın rayonunda doğulub boy-a-başa çatmışlar. Hər ikisi eyni kənddə - indi Zağatalı adlanan qədim Alibəyli kəndində dünyaya göz açıblar. Kənddə qonşu olublar. Onların indi bu qərib



şəhərdə (qəribə səslənsə də) görüşməkdən hansı hissələr keçirdiyini təsəvvür etmək çətin deyil. Xalıqin gözlərindəki sevinc parıltısını heç kahkəşəndən fərqləndirmək olmazdı. Hər ikisində yaranan nostalji duyguları isə onlar qədər duymaq lazımdı.

Xalıq Laçınlı Namiq Zamanın nəfis tərtibatla çapdan çıxmış ilk kitabı əlində əzizləyə-əzizləyə gah üz qabığına diqqətlə baxır, gah səhifələyib sanki nəsə axtarırdı. Kitabın üz hissəsində əzəmətli Laçın dağları, bu dağlara vüqarla boyunan Azərbaycan əsgərinin silueti, dağların sinessinə siğinmiş kənd evləri təsvir olunmuşdur. Dırnaq sədəfi boyda

görünən evlər, meşədən uzanan yol təssəsfü ki, fotoaparatla geniş planda yaxından götürülmədiyindən çox çətinliklə seçilir. Hər halda Namiq Zaman da, Xalıq Laçınlı da öz evlərini görə bilirdilər. Namiq bir binə göstərib: “bu məktəbimiz idi, burdan keçib evlərimizə gəlirdik”, dedi.

-Məktəb qonşu kənddə olsa da kəndlərin bir-biri-nə yaxınlığı şağrlıların gediş-gəlişi üçün çətinlik törətmirdi. - Xalıq kitaba baxa-baxa söhbətə əlavə etdi. - Mənim çətinliklə görə bildiyim evlər Xalıqin və Namiqin gözündə bütün əzəməti ilə görünürdü.

**Qısa qeyd:** Namiq Zaman (Namiq Zaman oğlu Zamanov) 1971-ci ildə Laçın rayonunda anadan olub. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetini bitirib.

“Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyi”nin üzvü, “Gənclərin söz birlüyü” İctimai Birliyinin katibi, “Sosial xəbər” qəzetində və “Sosial xəbər-info” xəbər agentliyində idarə heyətinin üzvü, “Söz odası” qəzetində publisistika şöbəsinin redaktoru kimi fəaliyyət göstərib. “Bənövşə” jurnalının Aran bölgəsi üzrə təmsilçisidir.

Şeirləri, hekayələri və publisistik yazıları dövrü mətbuatda, antologiya və almanax, o cümlədən çəşidli müasir mediada, internet saytlarında davamlı çap olunmaqdadır.

Namiq Zamanın nə vaxtdan ədəbi-bədii yaradıcılıqla məşğul olduğunu deyə bilmərəm. Amma onu dəqiq deyə bilərəm ki, Namiq Zaman şeir yazan deyil, o, şairdir. Elə onun kitabının adında bir

şeiriyyat var: "Səni düşünürəm". Kitabı əlinə alan hər bir adam elə biləcək ki, şair onu düşünür. Vətən torpağının hər başı qarlı uca dağları, yaşıl çəmənləri, ceyranlı-cüyürlü talaları, zülmənlər bulaqları, qızı vuran qartalları, piqqıldayan çeşmələri, piçıldayan yarpaqları eşqə düşən növcavanları, ... daha nələr, daha kimi... Bu kitabda hamı özünü tapa bilər, hər şey tərənnümünü görə bilər.

Xalıq dönə-dönə kitabı o üzünə, bu üzünə çevirir, gah vərəqləyir, gah Namiq baxıb doluxsunmuş halda "çox sağ ol", "çox sağ ol" deyirdi.

-Mən elə bil yenidən dünyaya gəldim. Həm ona görə ki, bu kitabın üzündə də olsa kəndimizi gördüm. Həm də ona görə ki, nəhayət bizim də eldən-obadan bir qələm sahibinin kitabını gördüm. Bu mənim üçün böyük fəxr və şərəfdır. Laçında yazıb-yaradan şairlər, yazıçılar çoxdur. Amma bizim kənddən birinci şairdir ki, kitabı işıq üzü görüb. Düzdü, ziyanlarımız çoxdur, müəllim, aqronom, mühəndis, iqtisadçı və s. peşə sahibləri var. Şairimiz Namiq Zaman və ilk kitabımız onun kitabıdır. Otuz illik ayrılıqdan sonra elə bildim doğma kəndimlə görüşdüm.

44 günlük müharibədən zəfərlə, qələbə ilə aydınlaşdıq. İşğaldan azad olunan rayonlardan biri də təbi ki, Laçın rayonudur. Sultan bəyin, Xosrov bəyin yurdundan qulağı kəsik Andronikin dığa nəvə-nəticələrini "iti qovan kimi" qovduq. Məlum məsələlərə görə hələlik qaçqınlar öz doğma yurd-yuvalarına qayıda bilməmişlər. Yəqin ki, o gün çox uzaqda deyil. Otuz il öz doğma ocağından ayrı düşmüş insanlar üçün Vətənə dönmək, yurda təzədən toy-büsət qurmaq, dağları-dərələri insan nəfəsi ilə isitmək vaxtı çatmışdır.

Çörəyi dizinin üstündə olan diğələrin murdar nəfəsindən təmizlənmiş Laçın öz növrağına qayıdaq. Mən Namiq Zamanın bu kitabından sitatlar götirməyəcəm. Amma bir beytini mütləq xatırlatmaq istəyirəm:

Cənnət bərabəri bir səltənətin  
Yağıya qalmağı düşür yadına.

Daha Namiq Zaman da, Xalıq Laçınlı da, bütün laçınlılar da rahat ola bilərlər. "Şırşır", "Nov üstü", "Meşənin başı", "Zamanın bulağı", "Dəmirçi dağı", "Dik yurd", "Həsən Ağası", "Gölün qıraqı" və onlarla adını çəkmədiyim ərənlər oylağı Laçın igidlərinin yolunu gözləyir.

"Nə var o yerlərdə şair olmağa,  
Hər qarış torpağı, daşı şeirdir. Ramiz İsmayıł"  
Otuz il Laçın həsrətilə Laçınsız yaşayan Namiq Zamanın "Bir qərib ağlayır" şeiri var. Nə vaxt yaz-

dığını deyə bilmərəm. Şeiri bütünlüklə "Xəzan"ın bu sayında oxuyacaqsınız. İkicə bəndini yazımı əlavə edəcəm.

Günbəyin doğranır səbrinin üstə,  
Şər gəlir zülmünün, cəbrinin üstə,  
Ölsə "nakam" yazın qəbrinin üstə,  
Bir qərib ağlayır burda Vətənsiz!

Üzülüb möhnətdən bezib inləyir,  
Əl açıb Tanrıdan imdad diləyir.  
Namiqi Laçına qovuşdur deyir,  
Bir qərib ağlayır burda Vətənsiz

Bu bir vətəndaş qayğısı, bir şair nisgili, bir ziyanlı amalı və arzusudur. Şükürler olsun ki, bu arzuların reallaşmağı, həqiqətə çevriləyi labüddür. Şair haqlı olaraq yazar:

"Ehey!... Gözlə məni, Laçın qayası,  
Ey məğrur, ey uca Sultan qalası,  
Bir gün gələcəyəm ziyarətinə!  
Bəli, o gün gəlib!

Ha istədim kitabdan sitat götirməyim, amma bunsuz da ötüşmək mümkün olmadı. Kiçik bir yaza böyük və dəyərli kitaba "ənənəvi şərh"ə ehtiyac olmasa da aşağıdakı bəndə ehtiyac duyuldu:

Namiq də qürbətin zülmünü daddı,  
Ümidlə yaşamaq boş bir inaddı,  
Aranın havası ruhuma yaddı,  
Aparın, dağlarda dəfn edin məni!

Əzizimiz Namiq Zaman! Sən Laçına qayıdacaqsan! Amma dəfn olunmaq üçün yox, qurub-yaratmaq üçün, doğma yurdun balalarına elmin sırlarını öyrətmək üçün. Və biz Laçında - sənin ata yurdunda görüşəcəyik. Sən, Xalıq Laçın, Əli bəy Azəri və mən. Oradan da gəlib Əli bəy Azərinin Vətəni Zəngilanda gözəl bir məclis qurub yenə deyəcəyik. Nə yaxşı görüşdük...

Sonda onu deyim ki, "Səni düşünürəm" kitabı Namiq zamanın birinci kitabıdır. Lakin onun bir neçə kitablıq şeirləri və başqa bədii yazıları var. Namiq Zaman bir çoxları kimi içində şeir olmayan kitablar yox, bizə birinci səhifəsindən sonuncu səhifəyə qədər şeiri olan kitab bağışladı. Bu həm də bizim ikinci sevincimiz idi. Bu sevinci bizə bəxş etdiyin üçün çox sağ ol, Namiq Zaman.

Laçında daha bir möhtəşəm görüş arzusu və ümidiłə:

**Ramiz İSMAYIL**

P.S "Səni düşünürəm" kitabını oxusunuz mənim dediklərimə şübhəniz qalmayacaq!

# ÖLÜM SEVİNMƏSİN QOY



DƏRİN HÜZN'LƏ ANIRIQ!  
ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!  
RUHU ŞAD OLSUN!

Xalq ancaq sevdiyi insanları yaddasında saxlayır, deyiblər. Kəmalə də sevilənlərdən idi. İnsan var, xoşbəxtliyi özü ilə birlikdə doğulur, onunla birlikdə ömrünün axırına qədər yol gedib, yoluna işiq saçır. İnsan da var bədbəxtliyi özündən qabaq dünyaya gəlib, onu qarabaqara dababasaraq

izleyib yol yoldaşı olur, yoluna qara tikan əkir, qara çuxasını başının üstündən əsirgəmir. Kəmalə bu ikincilərdən oldu.

Ömrü yarımcıq, arzuları bitməmiş qalan Kəmalə İlyas qızı Həsənova 16 may 1975-ci ildə Neftçala rayon, Kürqarabucaq kəndində doğulmuşdur. Təfəkkür universitetinin İngilis dili fakultəsini bitirib. 25 il Neftçala rayonun Kürqarabucaq kənd orta məktəbində ingilis dili müəllimi işləyib.

Kəmalə Həsənova 06 mart 2022-ci ildə xərçəng xəstəliyindən dünyasını dəyişdi. Neftçala rayonu Kürqarabucaq kənd qəbiristanlığında dəfn olundu

Onun yoxluğuna heç kim inanmır, inanmayacaqlar da. O, elə bu yaşda, bu görkəmdə, bu baxışda qəlblərə köcdü.

"Ölüm sevinməsin qoy!"

Kəmalə Allahın sevimli bəndələrindən idi. Tanrı sevdiyi bəndələri tez aparıb ölməzliyə qovuşdurur. Meşəyə gedən əyri ağacı kəsmir, hamı düz axtarır, düzü kəsir. Düz hamiya lazımdı. Əməli, istəyi düz, arzusu pak, ürəyi təmiz, qəlbi kövrək (bir az da niskilli), səbirli, təmkinli, hamının sevincinə şərik, kəderinə ortaq olanlar o, qədər azdırkı ki, ona növbə tez çatdı?! Çox olsa nə olardı ona da növbə gec çatardı. Ölüm düz 46 il idi ki, onun kimi birisini axtarırmış. May ayının 16-sı 47 yaşı olacaqdı. Amma Kəmalə ölümlə qol-boyun olub getdi. Heç biz tərəfə

baxmadı da. Mənə, atasına, anasına, qardaşına, bacısına, gəlinlərinə, qohumlarına, şagirdlərinə bir sözlə onu istəyənlərə, bütün insanlara dağ çəkdi. Bir yarımcıq ömürdə neçə ömür yaşadı: sadə tələbə ömrü, valideyinlərinə Tanrı kimi sitayış edən övlad ömrü: bilikli, savadlı şagirlər yetişdirən müəllim ömrü; böyükə böyük, kiçiklə-kiçik heç kəsi özündən narazı salmayan, müəllimlik peşəsinin vurğunu olan, ləyaqətli, namuslu, şərdən-xətadan, kindən-küdürütdən, dedi-qodudan uzaq olan insan ömrü. Əfsuslar olsun ki, Kəmalə vaxtsız ölümüylə dağ boyda dağı sinəmizə çəkdi, kainatı üstümüzə yındı, Günəsimizi söndürdü. Onsuz qərib kimiyyik, hər şey gözümüzdə dəyişib, elə bil şəhər qəribəsəyib, insanlar başqalaşıb, divarlar soyuyub. Hara baxırıq onun gülümsər çöhrəsini görürük, səsini eşidirik. Kəmalə hamının dərd-sərinə şərik olurdu, köməyinə yetirdi, hamiya qarşı diqqətli və qayğış keş idi. Onda insanlara qarşı bir mehrənəlik vardı. O, əsl müsəlmanlara xas olan adət-ənənəni qoruyub saxlayan gözəl insan idi. Bir sözlə, onun hərəkətləri dünyagörmüş, zəngin həyat təcrübəsi olan bir insanın həyat yolunu xatırladırdı. Odur ki, onun kimilər heç vaxt ölmürlər.

Anar demişkən: "İnsanlar ölkəkən birdəfəlik ölmürlər, tamam yox olmurlar, nə qədər ki, onları xatırlayan, onların səslərini, sifətlərini, yaddasında saxlayan adamlar durur, bu ölenlər də hələ yaşayır - fikirlərdə, xəyallarda, təsəvvürlərdə"...

Kəmalə də yaşayacaq. Çünkü, onu xatırəldən yaşadanlar var, olacaq. Onlar əsrənən əsrə, nəsildən nəsilelə ötürərək daim yaşadacaqlar.

Allah sənə rəhmət eləsin, əziz Kəmalə müəllimə!

Qəbrin nurla dolsun, yerin behişt olsun.

Dərin hüznlə:  
Vüsal AĞAYEV



## VÜSAL AĞA

### KƏMALƏ

Mələklər çiynində ərşि-əlaya,  
Haqqın dərgahına qalxdı Kəmalə.  
Yazığı gəlmədi mən binəvaya,  
Göylərdən aşağı baxdı Kəmalə.

Cənnət balasıydi, Cənnət quşuydu,  
İlahinin hədəfinə tuşuydu,  
İnsanlara xidmət etmək xoşuydu,  
Hamını yandırıb-yaxdı Kəmalə.

Hurilərə, pərilərə qoşuldu,  
Gənc yaşında Günəş oldu, Ay oldu,  
Ulduzlara, şimşəklərə tay oldu.  
Gurladı, parladı, çaxdı Kəmalə.

Arzusu gözündə yarımcıq qaldı,  
Əzrayıl yenicə bir fərman aldı,  
Vaxtsız can verərək ərşə ucaldı,  
Vüsali yatağa yıxdı Kəmalə.

### DÖZƏMMİRƏM

(Kəmalənin məzarı qarşında)

Hurisənmi, pərisənmi bilmirəm,  
Sənin həsrətinə heç dözəmmirəm.  
Mələklərdən birisənmi bilmirəm,  
Sənin həsrətinə heç dözəmmirəm.

Dağ boyda dərdimi mən bildirmirəm,  
Ağızımın ləzzətini bilmirəm.  
Səndən sonra danışmırıam-gülmürəm  
Sənin həsrətinə heç dözəmmirəm.

Öz-özümə hey danışıram səndən,  
Sənki ruhum ayrılibdi bədəndən,  
Hər gün soruşuram gəlib, gedəndən,  
Sənin həsrətinə heç dözəmmirəm.

Fələyin yumruğu başıma dəydi,  
Kəmalə yoxluğu qəddimi əydi.  
Kaş qalxıb bircə yol Vüsal deyəydi,  
Onun həsrətinə heç dözəmmirəm.

### BİR DAHA QAYITMAYACAQ

İllər arxasınca keçəcək illər,  
Kəmalə bir daha qayıtmayacaq.  
Nəsillər dalınca gələr nəsillər,  
Kəmalə bir daha qayıtmayacaq.

Çölləri, düzələri dəyişər əllər,  
Güllənər, səhralar, güllənər çöllər,  
Ötər günlər, aylar, gələr fəsillər,  
Kəmalə bir daha qayıtmayacaq.

Fikir, xəyal ömrümüzü kəsirlər,  
Əcəl gəldi yaranmışlar əsirlər.  
Keçəcəkdi milyon-milyon əsrlər,  
Kəmalə bir daha qayıtmayacaq.

Ətrafımı cin-şeyatin alsa da,  
Ömrümə bir həftə, bir gün qalsa da.  
Eh, Vüsal nə qədər haray salsa da,  
Kəmalə bir daha qayıtmayacaq.

### NİYƏ BOYLANMIR?

Kol dibindən bənövşələr boylanır,  
Bəs mənim Kəmaləm niyə boylanması?

Dağ döşünə lalə nərgiz paylanır,  
Bəs mənim Kəmaləm niyə boylanmır?

Yazdı çəmən gülür dərə dağ gülür,  
Onların sərrini İlahi bilir.  
Yaralı qəlbimi yaralar dəlir,  
Bəs mənim Kəmaləm niyə boylanmır?

Allah yaratdığı hikmətə bir bax,  
Dağlar qoynundakı nemətə bir bax.  
Hər canlı boylanır qismətə bir bax,  
Bəs mənim Kəmaləm niyə boylanmır?

### MƏN NECƏ ŞAD OLUM?

Kəmaləm bayramımı qara gətirdin,  
Mən necə şad olum bu gündən belə.  
Bənövşə yerinə qanqal bitirdin,  
Mən necə şad olum bu gündən belə.

Min cür dərd gətirir insan ölündə,  
Dərdimdən xəbərsiz olan güləndə.  
Hər gün yoxluğunu hiss eliyəndə,  
Mən necə şad olum bu gündən belə.

Kəmaləm sən hara, de ölüm hara,  
Ahu-naləm yetişəcəkmiş hara.  
Səni mənsiz tapşırıblar məzara,  
Mən necə şad olum bu gündən belə.

Vaxtından tez həyatı itirmisən,  
Sinəm üstə tikanlar bitirmisən.  
Vüsalın dərdinə dərd gətirmisən,  
Mən necə şad olum bu gündən belə.

### BELƏ QALACAQSAN XATİRƏLƏRDƏ

Belə qalacaqsan xatirələrdə,  
daha qocalaraq ölməyəcəksən.  
Kədər kök salacaq ürəyimizdə,  
Getmisən geriyə dönməyəcəksən.

Əmrinə bax, işinə bax zamanın,  
Dərd əlindən külə dönmüş ananın,  
Bundan belə bədbəxt olmuş atanın  
Axan göz yaşını görməyəcəksən.

Fələyin yay- oxu yönəldi, bizə  
Zamanın əlləri tuşladı nizə,

Bu ayrılıq bizi gətirdi dizə,  
Çarəsiz daş üstə dinməyəcəksən.

Unutdurdun vətənini-elini,  
Silən yoxdu gözdən axan selini,  
Mən Vüsalın kaman etdin belini  
Bilirəm bir daha gəlməyəcəksən.

### DE, QIZIM, ANANIN NƏYMIŞ GÜNAHI? (Anasının dilindən)

Şirin yuxulara gəlmirsən daha,  
De qızım, ananın nəymış günahı?  
Bu işə ömrümə oturur baha,  
De qızım, ananın nəymış günahı?

Ömür sarayımın himi laxlayıb,  
Fələk hər tərəfdən məni oxdayıb.  
Həyatımı nəhrə kimi çalxayıb,  
De qızım, ananın nəymış günahı?

Nə üçün anandan uzaq qalmışan,  
Mən yazığı dərd-bəlaya salmışan.  
Bütün ixtiyarı əldən almışan,  
De qızım, ananın nəymış günahı?

Yayılıb söz-söhbət artıb gileylər,  
Bu dünya malını, o dünya neylər?  
Tamilla yalvarıb iltimas eylər,  
De qızım, ananın nəymış günahı?

### GƏLSƏNƏ, AY QIZIM (Atasının dilindən)

Sənsiz darıxıram hər səhər axşam,  
Gəlsənə ay qızım, qalxıb gəlsənə.  
İştaham küsübüdü edəmmirəm şam,  
Gəlsənə ay qızım, qalxıb gəlsənə.

Bütün canlıların öz balaları,  
Şənləndikcə sevinir ataları.  
Göllərə can atır, su sonaları,  
Gəlsənə ay qızım, qalxıb gəlsənə.

Bilirəm hər quşa yuvası şirin,  
İtirsə çırpınır balasın birin.  
Yox etməyə İlyasın dərd-sərin,  
Gəlsənə ay qızım, qalxıb gəlsənə.

**CAN BACI***(Qardaşının dilindən)*

Çiçək tək nə tez soldun, ömrünü xəzan bürdü.  
 Dərdinə olmadı dərman, səni al qan bürüdü,  
 Fikrini etməkdən bacı, cavan canım cürüdü  
 Bizi erkən tərk edib, getdin haraya, can bacı!  
 Dağ vurma dağ üstünə, hay ver haraya, can bacı!

Böyük oldun ana tək, çəkdin bizim cəfamızı  
 Köcüb getdin, görmədin, bu dünyada səfamızı  
 Göstərə bilmədik axı, sənə biz vəfamızı  
 Qayıt gəl, and verirəm, səni Xudaya, can bacı!  
 Dağ vurma, dağ üstünə, hay ver haraya, can bacı!

Zamansız ayrılığın qəlbimi qübar eylədi,  
 Bu böyük dünyani bacı, cüstümə dar eylədi  
 Ömrümü döndərdi qışa, başıma qar ələdi,  
 Məni həsrət qoyma gəl, günəşli yaya, can bacı!  
 Dağ vurma dağ üstünə, hay ver haraya, can bacı!

**BƏXTİKƏM BACIM***(Bacısının dilindən)*

Təbiət oyanıb hər tərəf gülür,  
 Təkcə sən gülmürsən bəxtikəm bacım.  
 Güllərin qədrini bülbüllər bilir,  
 Təkcə sən bilmirsən bəxtikəm bacım.

Yaram qövr eyləyir yaram irilir,  
 İlahi sirrini, İlahi bilir.  
 Torpaq cana gəlir, hər şey dirilir,  
 Tək sən dirilmirsən bəxtikəm bacım.

Günəşin nurundan torpaq güc alır,  
 Quşlar yuvasında züm-zümə çalır.

Hami bayram edir, hamı kef alır,  
 Təkcə sən almırsan bəxtikəm bacım.

Vüsələ dərd üstə yeni dərd alır,  
 Suallar öündə məəttəl qalır.  
 Sənin tay-tuşunun hamsı qocalır,  
 Sənsə qocalmırısan bəxtikəm bacım.

**AY NAKAM BİBİM***(Qardaşı qızı Tamillanın dilindən)*

Sağlarını hörməmiş, yaxşı nədi bilməmiş,  
 Əkib məhəbbət gülü, macal tapıb dərməmiş,  
 Danışmamış, gülməmiş, heç kimə sərr verməmiş,  
 Mənim Kəmalə bibim, ay mənim nakam bibim.

Mələklərin ciyində tərk etdin bu dünyani,  
 Anan yandı-yaxıldı, dedi ki, balam hanı?  
 Olsayıdı ixtiyarı, qurban verərdi canı,  
 Mənim Kəmalə bibim, ay mənim nakam bibim.

İşıqsız bəbəklərə nur ciləmək istədin,  
 İnsanların gözünü açmaq idi məqsədin,  
 Qardaşın balasını atıb-tutmaq istədin.  
 Mənim Kəmalə bibim, ay mənim nakam bibim.

De qırx altı yaş nədi, nə yaşadın nə gördün?  
 Vaxtsız heykələ dönüb, ürəklərdə yaşadın,  
 Huriłər, Pərilər, Mələklərlə qoşaydın,  
 Mənim Kəmalə bibim, ay mənim nakam bibim.

Gözlərinin nurunu payladın insanlara,  
 Bu yaşında əzizim ölüm hara, sən hara.  
 Tamilla nə söyləsin Fatoşla, İlyasına,  
 Mənim Kəmalə bibim, ay mənim nakam bibim.



## QARDAŞ XALQLAR ƏDƏBİYYATI - ÖZBƏKİSTAN ƏDƏBİYYATI



**ABDUKAMAL RƏHMANOV**

### MÜSTƏQİLLİK BALLADASI

Bir Vətən var - şanlı bir Vətən,  
Onda hamı bir can, bir bədən.

Xalqı yekdil, geniş qəlb, xislət,  
Təndir hər bir insan, hər millət.

Qapısaı açıqdır hər vədə,  
Qonaq gəlsə, dəsmal çıynində.

Süfrədən çay-çörək azalmaz,  
Burda heç kim əsla qocalmaz.

Mərifətin eşiyi odur,  
Alimlərin beşiyi odur.

Həm gülüstan, bağdı, bostandı,  
Bu gözəl yurd - Özbəkistandır!

Qədim yerdir - tarixi çoxdan,  
Başlanıbdı Adəm atadan.

Əfrasiyab - Kuşan, Baqtriyə,  
Alp Ər Tunğa, Məraqaniyə

Soğdiyanə, Kirapal, Ərşı,  
Xarəzm və Buxara, Qarşı...

Hər bir dövr tarixi aşkar,  
Böyük, ulu alimləri var:

İbn SinaŞ Əhməd Fərqani,  
Əl-Fərabi və Həmədani,

*Abdukamal Şadi oğlu Rəhmanov 1960-ci ildə Özbəkistan Respublikasının Səmərqənd vilayətində təvəllüd tapıb. Milliyəti özbək, təhsili ali, ixtisasca hüquqşünasdır. Məhkəmə-hüquq sahəsində 23, ictimai və dövlət təşkilatlarında 21 illik fəaliyyətə sabibdir.*

*2010-2015-ci illərdə Özbəkistan Respublikası Ali Məclisinin Qanunçuluq palatasının deputati olub. Hazırda Özbəkistan "Ədalət" SDP Siyasi Şurası rəisinin müavini vəzifəsində çalışır.*

*Bədii yaradıcılıqla məşğuldur. Özbəkistan Yازıcılar Birliyinin üzvü, Xarəzm Məmən Akademiyasının fəxri üzvüdür. "Yetkinlyin yeddi sırrı" nəşr əsəri, "Səcdəgahum" və "Çinar" adlı şeir kitabının müəllifidir. "Dostluq" ordeni ilə təltif olunub.*

Zəyd Dəbusi, əl-Mərqnani,  
Ət-Termizi, və Qijduvani.

Biruni və imam Buxari,  
Maturudi və Zəməxşəri,

Nərşahi və Əhməd Yəssəvi,  
Bəhauddin, Mahmud Fəqnəvi,

Mir Əlişir, Muhəmməd Babur... -  
Elm, fənnin dühəsi olur.

Uluların qədəri yoxdur,  
Bilgilərin xətəri yoxdur.

Əmir Teymur, Nirzə Uluqbəy,  
Gəlib-getmiş min-min sultan, bəy.

Mənəviyyat zərgəri olur,  
Yar üzünүн gövhəri olur.

Bu yurd belə, bir şərif diyar,  
“Avesta”sı, hədisləri var.

Yüz əlli il bundan əqdəm,  
Aleksandr yedirtdi çox qəm.

“Gözmuncuq”a tamahın saldı,  
Könlümüzü talatıb aldı.

Türküstana o sahib çıxdı,  
Qızılların küplərə yiğdi.

Topların zərbindən - ev, tükan.  
Abidələr dağıldı - yeksan.

Dəyər getdi tapdandı ad, ar,  
Çox qollara buxov vurdular.

Sonda “bolşevik” alıb bayraq,  
Sürgün etdi kim ki “bəy”sayaq.

Saxlamadan keçi, nə ulaq,  
Hamsın alıb, etdilər “kulaq”.

Dinimizdən düşdük uzağa,  
Dilimizə qoyuldu qadaşa.

Yüz min özbək oldu qadağan,  
On üç min güllələndi o an.

Neçə-neçə günahsız insan,  
Qədirilər, Əvlani, Çolpan.

Alımlərin qanı töküldü,  
Qurbanlarla xəndəklər doldu.

Boşa getdi vay - dadlarımız,  
Şəhid oldu əcdadlarımız.

Onlar bizi saydlar “avam”,  
Hökmranlıq etməkdəydi davam...

“Pambıq işi” dövrü başlandı,  
Qara gözlər yenə yaşılandı.

“Desantçı”lar qəzəbini saçdı.  
Yalan, saxta “delo”lar açdı.

Çox rəhbərlər işdən qovuldu,  
Qollarına zəncir vuruldu.

Anaların əzaba saldı,  
Qadınlarını həbsə aldı.

Böhtanlardan eyblər töküldü,  
Ədalətsiz hökm oxundu.

Bu günləri unutmaq olmaz,  
Tarixlərdən heç atmaq olmaz.

Doxsanıncı illərə yaxın  
Həyatımız rəng aldı aydın.

İslam ata dövlət rəhbəri,  
Sevdi qocaları, gəncləri.

Qərar qəti - əzm, şücaət,  
Xalq göstərdi yüksək cəsarət.

El fikrin “mərkəz”ə söylədi,  
Ən birinci “dilimiz” gəldi.

Yetişməsin tapdı diləklər.  
Hüma döndü, döndü leyliklər.

Döndü namus, qürur, iftixar,  
Hər insanın könlündə bahar.

Günəş gəldi, səhər oyanıb,  
Hürriyətin zərin oxşayıb.

Payız ipəyi qondu qarşıma,  
Müstəqillik gəldi başıma.

Min doqquz yüz doxsan bir - rəqəm  
Zərvərəqə yazıldı o dəm.

Qola girdi istiqlal taxtı,  
Qayıdır gəldi özbəyin bəxti.

Xalqımızın qəddi dik oldu,  
Qəlbərimiz sevinclə doldu.

Xəritəyə düşdü sevimli ad -  
Böyük Özbəkistan - azad!

Dünya görür açıq eynimiz,  
Canlar içrə canıq indi biz.  
Fitnəkarlar hər yana qaçdı  
İslahatlar gen qulac açdı.

Azad oldu dağlar, təpələr  
Azad indi xırman, təndirlər.

Azad oldu qiymət, səs bazar,  
Azad oldu kəndlə, sahibkar.

Bostan, meyvə, sünbüll, dən, taxıl,  
Yurdda qaldı pambıqtək qızıl.

Vətən üstün gəzən istiqlal,  
Bəxt gətirdi, gətirdi iqbəl.

Birlik tapdı yüzdən çox millət,  
Bağrıgen bu - azad cəmiyyət.

Yeni dövlət, yeni məmləkət,  
Yeni zaman, yehi hərəkət.

Yeniləndi dünyabaxışlar,  
Özbəyimə əcəb yaraşar.

Bizdə qanun üstündür fəqət,  
Hökəmrəndir yurdda ədalət

Nəticə var, asudəlik var,  
Əl işdədir, Allah qəlbə yar!

Ulu yolun cəm karvanları.  
Aşır böyük aşırımları.

Baba-kəndlə saldığı hər iz,  
Müqəddəsdir, hər zaman əziz!

Elin varı mehr-məhəbbət,  
Bizdə heç kim tapmaz zəlalət.

Hə, hə heç kimə azar çatmaz,  
Heç bir kimsənin bəxti yatmaz

Ən mühümü - dinçdir bu diyar,  
Gecə gündüz sakinləri huşyar.

İnsan şəni, qədr-qiyəməti.  
Hörmət topdı, artdı hörməti.

Hər bir kəsə verildi imkan  
Ucalasdı həzrəti insan.

Firəvandır hər bir ailə.  
Dolu, açıq süfrəsi ilə.

İzzətdədir analar hər dəm,  
Qadın-qızlar nurludurlar həm.

Fəxri olana diqqət yüksək  
Daim hörmət göstəriləcək.

Bağça, məktəb və ali təlim,  
Dəyər tapdı usta, həm alim.

Sağlam övlad və kamil insan -  
İdman üçün var saysız imkan.

Abad küçə, abad məhəllə,  
Hər evdən layla səsi dirlə.

Diqqətdə məktub, müraciət,  
Müşahidə, yekdil qənaət.

Demək azad, başımız uca,  
Hər insan dəyərli ayrıca.

Böyük, ulu babalarımız -  
Şəraf, İslam atalarımız...

Əcdadların ruhu olsun yar,  
Bu ölkədir - Şövkətli diyar.

Güç-qeyrətdə hər zaman sərdar,  
Yaxşı işlər davamlı, təkrar!

Mərifətin eşiyi oynar,  
Alimlərin beşiyi oynar.

Həm gülüstan, bağdı, bostandı,  
Bu gözəl yurd - Özbəkistandır!

**2021-ci il 1 noyabr**

## DƏYƏRLİLƏR NƏĞMƏSİ

Dünya eyvanında el-elat qatar,  
Bu cümlə-cahanda hesabsız yurd var.  
Yurdların gül tacı - şahanə diyar.  
Özbəkistan özü - gözəl, bitəkrar!

Əziz qonaq olun Özbəkistanda,  
Bu Şərq möcüzəsin zövqünü alın!  
Günəşli ölkəmdə, bağda, bostanda,  
Həyatın dadını, şövqünü alın!

Sizi burada Yer sevib, oxşxyib,  
Qucağın gen açıb gözlər, dayanar.  
Üzü sığallayıb, saçı tumarlar,  
Sizi yumşaq külək qoynuna alar.

Cilalı təbiət gərib qaşını,  
Yer-göy tərələrə səs salır əyan.  
Fikirli söyüdlər əyib başını,  
Sizi əzizləyir, möhtərəm insan.

Dağdin sızıb çıxan bulaq suları  
Gümüştək parıldar, “Zəm-zəm” tək zülal  
Güllərin ətrini toplayıb arı  
Baxmal dağlarından gətirməkdə bal.

Şahmərdan, Zamin, Zərkənd, Xumsançay,  
Bostanlıq, Altınçay, Sarıasiya,  
Kitab, Şəhrisəbz, Parkənd, Kasançay...  
Firdövs bağlarından nişanə guya.

“Sənqicuman” adlı möcüzə daşlar.  
Qırx qızə heykəl daş dağları məşhur.  
Maral, qaplan, pələng, şir - yerdəşər.  
Nəbatət, heyvanat bağları məşhur.

Adəm ata gəzən dağlar da bizdə,  
Həvvə nənə gəzən bağlar da bizdə,  
Həzrəti Davudu tutub duran qar,  
Süleyman, Daniyar peyğəmbərlər var.

Eradan əvvəlki nəqqas Kırkurqan,  
Sərmışçay, Carkurqan, Yanbaşçay, Burqan.  
Miladdan söz açdı qoca Gülkurqan.  
Səda verər daim qədimi Kuşan.

Nur atanı əsla görməsən olmaz,  
Çəsməsi şəfadır, balığında sırr.  
Görməsəniz əgər könlünüz dolmaz,  
Üçquduq, Zərəfşan - çöldəki qəsr.

Səyyahlar gəzdiyi dağlardan aşıb,  
Sənqərdək bulağın görmək də bir bəxt.  
Kitab aşırımlı bağlardan aşıb,  
Hisar dağlarında gəzişmək bir bəxt.

Nanay dağlarından tapın bircə pay,  
Bülbüllər səsindən huş başda qalmaz.  
Var “Küləkli bağ”da bir piyalə çay,  
Özbəyin çayından əfzəli olmaz.

Əndican, Nəmanqan, Fərqanə - vadi,  
Dağlar arasında yaranmış bostan.  
“Yaşıl məkan” sarı girişib ciddi,  
Xanabad bağının özü bir dastan.

Şahimərdan suyu cana məcumdur.  
Ağ suyla göy suyun qovuşduğu çay.  
İki su qarışar, hamı məftundur,  
Amma ayrılıqda, sanki Günəş - Ay.

Duz dağları deyil əsla rəvayət,  
Şirabad duz dağı - qar Xacəikən.  
Gəlib-gedən qonaq unutmaz fəqət,  
Qarakalpaqda “Getsə-gəlməz” mədən.

Şəfa dilər gələn əziz mehmana.  
Ciyərin şəfasın Baysundağ söylər.  
“Amanxanə”də tez girər dərməna  
Üzünə rəng enər, gəncliyi dönər.

Su altı, su üstü hədsiz flora,  
Amu, Cayhun boyu qızgrün səyahət.  
Çayların qoynunda böyük fauna.  
Balıqlar kürünü buraxar rahat.

Vadi ya vahəni gəzəndə hər an,  
Özbəyin qamışdam evlərin görün.  
Həqiqi, beşik toy, sünnet və nişan,  
Nahar, aş və bəzm - toyların görün.

Şorba, samsə, ləqman, məstəva, narın...\* 1  
Süfrələr üstündə dolanar kasa.  
Manti, xanım, bərək, kəlləət, qarın \* 2  
Milli yeməklərin növü çox - qısa.

Boldur süfrələrdə süd, qaymaq, qatıq  
Qoyun, həm mal əti, vay”əcəbsəndə”.  
Yemək verilməkdə beş, ondan artıq,  
Süfrə gözəlləşər plov gələndə.

Ruhiyyət naminə, gedin bazara,  
Dəqiq daş-tərəzi, halallıq yüksək.  
Bir çıxın talaya, girin bağlara,  
Kəndlının əlindən gül bitər, bişək.

Dilə ləzzət verən qovun. əncirlər,  
Salxım-salxım üzüm - cənnətə layiq.  
Təndirdən alınan çörək, fətirlər  
Analar mehrina, qəlbinə aşiq.

Ərik, alma və nar, armud, gavalı.  
Gün boyu müntəzir əziz mehmana.  
Qoz, alça, həm xurma, heyva, şəftəli,  
Yurdumun meyvəsi dərmandır cana.

Dörd fəsilli bu yurd çıraqban, dalğın,  
Gecəsi, sabahı aydın büsbütün.  
Baharı qəlb açan, çayları daşqın  
Suya bəzək daşı qızıldan üstün.

Qızıl payızın ay tək hüsnü var,  
Yurdumun, yayını, qışını görün.  
Səmərqənd kağızı, atlas parçalar,  
Hünərvər əhlinin işini görün.

Aşıqlar yurdu bu, “nəğmə”lər yurdu.  
Oxu, cahan deyib “Şərq təranəsi”.  
Beşiklər yelləyən nənələr yurdu,  
Susamış quyuda ana nəğməsi.

Ən köhnə tarixdən söz açan sözün,  
Xarəzm tarixi min əsər olar.  
Xivəni bir görən unudar özün,  
Onda gözəl kitab - “Avesta” yaşar

Karakalpaqıstan - Üstyurdda saray,  
Qızılqum çölündə sanki çələngdir.  
Soltan Üvəys dağı, Sarıqamış çay,  
Eradan əvvəlki canlı ahəngdir.

Qoyun kəsər qonaq ayağı altda.  
Qoyar var-yoxunu açıq süfrəyə.

Bir göz ilə baxar, kim var kə qatda  
Allah göndərəndir hər qonaq, deyə.

Buxara, Səmərqənd, qədimi şəhər.  
“Yer üzünə bəzək” deyilməsi var.  
Çarminar, Reqistan görkə görk edər,  
Gözmuncuq yurduma pirlər yar olar.

Bu yurdda qədr var. Yüz min qədriyyət.  
Dəyanət, aqibət, ar etmək üstün.  
Comərd, səxavətli bütün rəiyət,  
Yekdil, ağ könüldür köksü büsbütün.

Yaşda böyük adam hörmətdə müdam,  
Yol verib, yer verib olunar hörmət.  
Qocalara daim yüksək ehtiram,  
Hər insan həmfikir, həmdəm, həmsifət.

Sözü bir, səmimi, adı, ədəbli,  
Qolları köksündə, qəlbində rəhmət,  
Çıx millət, çox elat - şirindir dili,  
Bəxtli ailəmiz - bəxtli məmləkət!

Yerləri müqəddəs - torpağı gövhər,  
Dağları cəvahir - bağları gülzar.  
Qəlbi çaya bənzər, köksü çəmən - tər,  
Burada sevdiyim ulu xalqım var!

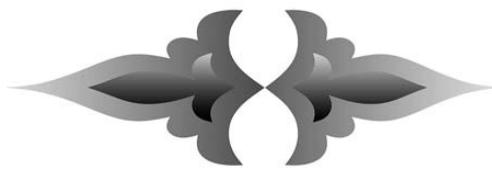
Mənim ana yurdum - köksümə şandır.  
Qəlbimin qüvvəti, bədəndə candır!  
Yurdular içrə təkdir - cənnətməkandır,  
Dəyərlilər evi - Özbəkistandır!

**1\*-2\* - özbək milli xörəkləri**

**2021-ci il 22 noyabr**

**Tərcümə Şahməmməd  
DAĞLAROĞLU NUNDUR**





ƏLİ BƏY AZƏRİ

# Adsız döyüş

roman

(əvvəli ötən sayımızda)

\*\*\*

Axşamüstü şəhərdən qayıdırıdı. Evin qapısına yaxınlaşanda aqlaşma səsi eşitdi. Dayandı. Səsin hardan gəldiyini dəqiqləşdirmək istədi. Ətrafa boylandı. Diqqətini cəmləyib qonşuların həyatını dinşədi. Sakitlikdi. Qulağına yenə də səs geldi, səs dərin quyudan, bağlı qapılar arxasından gəlirdi sanki... boğula-boğula eşidilirdi.

-Yanasan, ay müharibə başlayan! Alovlanasan, ay dava qızışdırın! - Öz-özünə deyində. - Deyəsən, yavaş-yavaş mənim də başım xarab olur. Gecələr qara-qura yuxular götürəm. Gündüzlər də hara baxıram, qan görürom, qulağıma da aqlaşma, sıvən səsi gəlir.

Elə deyinə-deyinə də qapını açıb içəri girdi. Qapının ağızindaca səsdən duruxdu, Xumara mətbəx tərəfdə özünü yırtıb-tökürdü.

-Dədə, heeyyy.... Hardasan, ay dədəəə...

“Yəqin yenə dədəsi yadına düşüb?! Həmişə belədi, bir az bərkə düşəndə, bir az kövrələndə rəhmətlik dədəsi yadına düşür. Doyunca ağlamasa, ağlayıb gözünün yaşını quрутmasa, özünü haldan salıb zəlil günə qoymasa, canından əl çəkən deyil. Ondan sonra da, Adil, get vitaminılər al, sistem köçürtdür, Xumarani ayağa qaldr!” Dəhlizdə belə fi-kirləşə-fikirləşə mətbəxə keçdi. Xumara üzü pəncərəyə tərəf yerdə oturub dizlərinə döyəcəleyə-döyəcəleyə aqları yıldı:

-Dədə, heeyyy... Sən gedəndən sonra tifağımız dağıldı eyyy... Hami qarışış bir-birinə... Dədə, heeyyy...

-Day, nə istayırsən? - Adil Xumarayə çəmkirdi ki, bəlkə sakitləşə. - Əl çək kişinin yaxasından. Qoymursunuz e... torpağın altında da rahat yatsın.

-Dədə, heeyyy... - Xumara ərini görçək səsini bir az da ucaltdı, sanki bayaqdan səsine səs verən yoxuydu deyə kimsəsiz hiss etmişdi özünü. - Əziz-giram kirvən Sabirin beli qırıldı, heeyyy...

-Sabirə nolub? -

Adil çəşqinqılıq içində soruşa da, arvadı qanrlıb ona tərəf baxmadı da, eləcə ağlamağında, sıvənidəydi.

-Gözünün ağı-qarası əziz-madar bir oğul nəvəsi tapmışdı dörd qızdan sonra, heeyyy... Ədaləti bəxtəvər eləmişdi, nəvəsinə öz adını qoymuşdu. Deyirdi, göydə Allah, yerdə Ağamın cəddi verib mənə bu oğul nəvə payını, öz adımı qoymoram, göz bəbəyi kimi də qoruyub böyüdəcəm. Ocağının bir dənəsidi, nəslimizin davamçısıdı. Hardasan, ay dədə? Niyə harayıma hey vermirsen? Niyə gorun çatlamır? Necə dözürsən bizim bu müsibətimizə? Niyə gəlib toxraqlıq vermirsen? Cəbhədə qırğındı e, qırğın, deyirlər qan su yerina axı...

-Bir əməlli-başlı başa sal, görüm nolub Sabirin nəvəsinə?

-Day, nolacax? Qohumlardan kimiydisə zəng eləmişdi.

- Xumaranın göz yaşları qurmuşdu, deyəsən. - Karıxdı-ğimdən heç adını da soruşa bilmədim. Dedi ki, Sabirin nəvəsi də Hüseynçi dostlarına qoşulub gedibmiş cəbhəyə. Şəhid olub, gətiriblər rayona, indi dəfn edirlər... Biz bu dərdə necə dözəcəyik? Sabirin də, Ədalətin də beli qırıldı, ay dədə...

-Daha olan olub. Olacağın qarşısını heç kim ala bilməz.

- Adil təskinlik vermək istədi. - İndi rayona getmək lazımdı. Görüm kimin maşınıni tapırıq. Sən də dur hazırlaş. Burda özünü döyməklə nə dəyişəcək? Bir də o kişinin ruhunu az incit.

-Nəvə Sabir öldü, canını qurtardı bu dünyadakı zülümərdən, müsibətlərdən, ay dədə, Sabir kirvə, Ədalət bu dərdə necə dözəcək? Hər dəfə qonşuda yaşayan Artur dostları ilə həyətdə kabab çəkib iyini ətrafa yayanda, müsiqi qoşub tanqo oynayanda Sabir kirvən min dəfə gedib cəhənnəmin əzabın görüb qayıdaq. O, bu dərdə dözmüyəcək, dədə...

Adil mətbəxdən çıxıb qonaq otağına keçdi. Televizor

ışləyirdi. Dayanıb baxdı. Efirdə Ali Baş Komandanı göstərildilər. Təmkinli, qətiyyətli görünürdü. Danışındı:

-Mən 27 sentyabr hadisələrindən əvvəl Ermənistana demişdim: "Gəlin, təkbətək vuruşaq!" Baxaq, kim kimdi? İndi nə oldu? Hər gün bir dünya liderinə zəng eliyir Paşinyan. Mən heç bir liderə zəng eləməmişəm. Təmaslarım olub, mənə zəng eliyiblər. Amma bu, adam qalmayıb ki, zəng eləməsin, yalvarmasın, mesaj göndərməsin, ağlaması, onların ayağına yixılmasın. Bax, budur! Əgər bizimlə normal dildə danışsaydı, müqəddəs şəhərimizi mundarlamasayıdı, çalışardı ki, məsələ danışqlar yolu ilə həll olunsun. İndi biz göstərdik ki, kim kimdir. İti qovan kimi qovurraq onları. İti qovan kimi Azərbaycan əsgəri onları qovur. İşğal olunmuş torpaqlarımızda Azərbaycan bayrağı qaldırılır. Onların səngərlərində Azərbaycan əsgəri dayanır. Onların postları bizim əlimizdədir. Onların tanklarını biz sürürük!

-Yaşa, Ali Baş Komandan! Yaşa Azərbaycan əsgəri! - Adil qeyri-ixtiyari qürrələndi, cuşa gəldi, üzünü ekrana tutub səsləndi. - Erməniləri əsgərlərimiz "İti qovan kimi qovur", deyirsiniz. Bu əladı. Alqışlayıraq! Bəs ölkənin içindəki erməniləri, qanımızı soran, sıçrul kimi dəlmə-deşik edən, idarələrdə, nazirliklərdə kök salib hər yeri mundarlayan, iy verib iyləden erməniləri nə vaxt qovmağa başlayacaq? Cəbhədəki erməniləri əsgərlərimiz qovur, bəs daxildəki erməniləri kim qovacaq, cənab Ali Baş Komandan?! Yəqin ki, ən yaxşısını siz bilirsiniz, buna da bir əncam çəkərsiniz...

\*\*\*

Mərkəzdə yenə "qovala-qəç"di. Polkovnik-leytenant Mikayıl Əfəndiyevlə polkovnik-leytenant Mübarək Abdullayev iş başındaydı. Hər biri öz masasındaki qovluqlardan birini açır, içindəki sənədlərə göz gəzdirir, sonra otağın ortasındaki ümumi böyük masa üzərində sərilmüş xəritənin yanına gəlib rəngli flamastrlarla işaretlər edirdilər. Araz qirağından tutmuş Qazağın Gürcüstanla sərhəddinə kimi bütün cəbhə boyu yerdəyişmələr işlənməliydi. Xərite bu gün axşam Ali Baş Komandana təqdim olunmalıydi. Odur ki, polkovnik-leytenantlar öz aralarında ərazini bölmüşdülər. Goranboy rayonu ərazisindəki Ballıqaya yüksəkliyi ortaq nöqtə kimi işaretlənmişdi.

-Miko, ələ bu boyda da sənəd olar? - Mübarək gileyəndi.

-Olar, olar. - Mikayıl cavab verdi. - Fikrini və fikrimi yayındırma, səhv edərik, sonra qapaz yeyərik.

-Deyirəm, bunları niyə Baş Qərargahın zabitləri özləri işləmir?

-Səsini çıxartma. - Mikayıl astadan piçildədi. - Görürsən, Ali Baş Komandan bizə inanır, Baş Qərargahın zabitlərinə yox.

-Yaxşı görək. Odur, hamısı gəlib "Xəzri" də şellənirlər özləri üçün. Biz işləyib təhvil verəcəyik, onlar da hazırlımı götürüb aparacaqlar. Bəlkə heç bizim varlığımızdan Ali Baş Komandanın xəbəri də yoxdu.

-Hər nə isə.. Sən işini gör.

Mikayıl əldən iti idi, Cənub cəbhəsindəki irəliləyişləri işləyib yekunlaşdırılmışdı. Məlumatlar çoxuydu deyə o hissəni işləmək asandı. Mərkəzdə də müəyyən irəliləyişlər

vardı, ancaq bir çox yerlər elə yerindəydi. Baş Qərargah zabitinin tapşırığına görə burda da müəyyən irəliləyişlərin olduğunu qeyd etmək tapşırılsa da Mikayıl buna razılaşmadı. "Mən Ali Baş Komandanı aldada bilmərəm. Onda elə texniki vasitələr var ki, döyüş şəraitini canlı-canlı izləmək mümkündür - lap futbol meydançasında olduğundan da dəqiq..."

Günortaya az qalmış Mikayıl soruşdu:

-Mubrik, sən yekunlaşdırırsanmı?

-Ələ, bu Kərpickəsəndə ilişib qalmışam.

-Nədir, Kərpickəsəndə də döyüş cəbhəsi açmaq istəyirsən?

-Yox e... orda təmiz qatmaqarışıqlıqdır. Ehtiyat qüvvələr, hücumu hazırlanmış parakəndə qruplar, sızma, yarma əməliyyatı keçirəcək dəstələr, Ağstafadan gətirilmiş kəşfiyyat, tank, Özüyeriyən Artilleriya Qurğusu...

-Burda saxla... Hansı ağılli onları ora aparıb ağını dağadırıyb?

-Mən nə bilim? Şimal cəbhəsindən gələn məlumatlar belədi...

Polkovnik-leytenant Mikayıl Əfəndiyev daxili telefonla kadirovşkiyanına çağrırdı. Cox keçmədi ki, orta boylu şəvərək qamətli gizir otağı daxil oldu.

-Al bu sənədləri. - Qovluğu gizirə uzatdı. - Şimal korpusunun sənədləridi. Dəqiqləşdir.

-Baş üstə. - Gizir sənədləri aldı.

-Çox çəkməsin. Bir saat bəsdirmi?

-Çalışaram.

Gizir bunu deyib getdi.

-Mən poctı yekunlaşdırışam. Gizir bunları dəqiqləşdirənə kimi gedək nahar eliyək. Mədəm bayaqdan həyəcan təbilini döyəcləyir.

-Heç hara getmirik. - Mübarək gedib qapını içəridən bağladı. - Naharı burda edəcəyik.

-Nə ilə?

-Kolbasa çörək, turşu, pendir, bir də "Xan" arağı.

-Bizim kolbasa-çörəklə araq vuran vaxtimızdır?

-Təsəvvür elə ki, cəbhədəyik.

-Təsəvvür elədim. Ancaq heç nə başa düşmədim. Nəsə olub?

-Nəsə olmalıydı ki? - Mübarək gülümsündü. - Mamaya dedim, o da katlet, fəsəli bişirdi, getirmişəm.

-Bax, bu başqa məsələ.

-Kolbasa da götürmişəm, Moskovskidi.

Mübarək tez çantasındakıları masaya düzdü. "Xan"ın ağını açanda Mikayıl etiraz etmək istədi.

-Bəlkə lazımlı deyil...

-Başın xarab olub...

-İş vaxtı... Gəlib görən olar...

Mübarək balaca qədəhlərə araq süzdü. Hərəsi katlet-cörəkdən bir dişləm yedi. Mikayıl qədəhi qaldı.

-Analaların sağlığına...

Toqqusdurub içdilər. Yedilər. Mübarək yenə araq süzdü. Qədəhləri qaldırıb bir-birlərinə baxdılara. Toqqusdurmadan içdilər. Heç nə demədilər. Orduda qəbul olun-

muş qaydaydı, şəhidlərin ruhunu belə yad edirdilər.

Bir az da yedilər, fəsəli-katlet qurtardı. Keçidlər kolbasaya. Araq süzüldü. Mikayıl yenə etiraz elədi.

-Mübarək, bəsdi. Sən bu gün bizim başımıza oyun açacaqsan.

-Narahat olma, saqqızım var, verəcəm, çeynəyəcəksən, ağızından iy də gəlməyəcək. Bir də iki bu boyda zabitə bir araq nəgayırasıdı...

-Öz sağlığımıza.

Toqquşdurub içdilər.

-Qorxuram, işimizi yaritmayaq.

-Qorxma. Demək olar ki, yekunlaşdırılmışdır. Bir də mənə elə gəlir, bizim zəhmətimiz hədərdir. Xəritəmiz heç lazımlı da olmayacaq.

-Niyə?

-İndi xəbər gələcək ki, cəngavərlərimiz yeni kəndlər azad ediblər. Bizim çəkdiklərimiz köhnəlmış olacaq.

Mikayıl butulkarı götürdü. Qədəhlərin ikisini də dol-durdur.

-Deyilən sağlığa.

Qədəhləri toqquşdurub başlarına çəkdilər.

Mübarək masanı yığışdırıb qapını içəridən təzəcə aça-mışdı ki, dəhlizdə qaçhaqaç başladı. Kodirovşik gizir başı-lovlu gəldi.

-Gizir, nə xəbərdir?

-Deyirlər... general Rövşən Əkbərov vəzifəsindən kənarlaşdırılıb...

-Necə? - Mübarək əlini ağızına apardı.

-Nə bilim, hər şey danışırlar... deyə bilmirəm. - Gizir qovluğu masanın üstünə qoydu. - Hər şeyi dəqiqləşdirdim.

-Batdıq! - Mikayıl da əlini ağızına aparıb keyləşdi. Gizir tez otağı tərk eləyib qapını arxasında örtdü.

\*\*\*

Kapitan Qasımov özü də bu lal sükudan bezmişdi. Qaranlıqda köstəbək həyatı yaşamaq nə qədər davam edə-cəkdi, bunu heç kim bilmirdi. Nə gözəldi köhnə vaxtlar; səhər bölgüsündən sonra hər tağımı bir tərəfə dərsə göndərirdi, özü də sərbəst qalırıdı, istəyirdi bir şeyi bəhanə edib səhərə çıxırıdı, istəyirdi, başqa işləri ilə məşğul olurdu. Pəh, hələ şənbə-bazar günlərini demirsən... Nəzarət-Buraxılış Məntəqəsinin ağızı əsgər valideynləri ilə dolu olardı. Hamisi qoluna girir, kənara çəkir, düşəndə cibinə pul basır, sonra evdən telefonuna kontur yükləyir... heyf deyildi köhnə günlər... Düzdür, pandemiya düşəndən bu cür dəmdəstgahlar seyrəlmişdi, ancaq yenə də əvvəlki günlərə qayıda ümidi vardi. Bəs indi?

"Kazarmadan heç kim çöle çıxmışın! Pəncərələrin qara pərdələri bərk-bərk bağlansın! Yalnız dəhlizin ortalarındakı zəif lampalar yandırılsın!" - Eşitdikləri ancaq bu idi, əsgər-çavuşlar bir yana, zabitlər də bezmişdi bu cür yaşayışdan.

Tank əlehinə batareyanın da daxil olduğu Əlahiddə Artilleriya divizionu ön xətdən kifayət qədər arxada yerləşirdi. Bununla belə, ermənilər Xocavənd ərazisindən uzaqvuran toplarla, modernləşdirilmiş Özüyəriyən Artilleriya Qurğuları və raketlərlə hərbi hissənin yerləşdiyi əra-zini hədəfə alıb vura bilərdilər. Birləşmə komandanlığı maksimum mümkün olan masqlananma tədbirləri həyata keçirirdi ki, düşmən onların burada olduğundan xəbər tuta-

bilməsin. Axı müharibə dövrünün öz qanunları vardı. Döyüşlər başlayan kimi "həyəcan" siqnalı ilə hərbi hissə daimi dislokasiya yerini tərk etməli, ehtiyat rayona çıxməlidir. Heç şübhəsiz ki, döyüşən tərəflər əvvəlcədən kəşfiyyat aparmış, bir-birinin qoşun yerləşmə əraziləri barədə məlumat toplamış olurlar. Bu cür masqlananma ilə düşməni aldatmaq mümkün hesab olunurdu.

Döyüşün doqquzuncu günüydü. Batareya komandiri kapitan Qasımov səhər yeməyindən sonra bölüyə "düzül" komandası verdi. Əsgər və çavuşlar boş-boşuna oturmaqdan bezmişdilər deyə qaçaraq gəlib dəhlizin ortasında düzüldülər.

Birinci tağının komandiri cərgənin qabağına çıxdı.

-Düzlən!.. Farağat!.. Diqqət mərkəzə! - Hərbi salam və rırmış kimi əlini gicgahına dirəyib geriyə döndü və kapitan Qasımovla üzbüüz dayandı. - Cənab kapitan! Batareyanın şəxsi heyəti sizin əmrinizlə düzülmüşdür.

-Azad! - Kapitan Qasımov astadan səsləndi.

Bələ düzüllüslərdə, adətən, salamlasıldılar. Lakin əsgərlərin ucadan səs salmasını istəməyen kapitan Qasımov batareyanı salamlamadı, əsgərlər başa düşdülər ki, bu təhlükəsizlik tədbirlərindəndi, yəni ucadan danışmaq olmaz.

-Azad! - Eynilə batareya komandiri kimi tağım komandiri də astadan dilləndi və sakit addımlarla öz yerinə keçdi.

-Döyüşə hazırlısanızmı?

Sual gözlənilməz oldu. Cərgədən səs çıxmadı. Komandirlərin sorğularına ucadan cavab vermək gərəkdi, hərbi intizam, qayda bunu tələb edirdi. Əsgərlər çəşib qaldılar deyə, susdular.

-Başa düşmədim. - Kapitan Qasımov sualını təkrarladı və bu dəfə səs tonunu bir az qaldırdı. - Döyüşə hazırlısanızmı?

-Həmişə hazırlıq! - Xorla cavab verdilər.

-Bax, belə! - Batareya komandiri razılığını bildirdi.

-Sual vermək olar? - Mürşüb cərgədən səsləndi.

-Nə sual? - Kapitan Qasımov onu təəccübə süzdü.

-Söz soruşturma istəyirəm. - Mürşüb fikrini açıqladı.

-Hə, buyurun.

-Biz tank əlehinə batareyayıq. Axı bizim batareya döyüşə getmir, üzərimizə hücuma gələn düşmən texnikasını gözlöyir. Düşmən texnikası da hücum eləmir, çünki onları elə dayandıqları mövqedə raketlə məhv edirlər. Bələ olan halda bizim döyüş tapşırığımız necə olacaq?

-Onda de görüm, minaaxtaranın həyatda neçə dəfə səhv edir?

-Minaaxtaranın bizə nə dəxli var? Biz ki, heç vaxt mina axtarmayacağıq.

-Var. Sən suala cavab ver, başqa səmtə istiqamətləndirmə.

-Həyatda, yoxsa hərbi xidmətdə.

-Fərqi yoxdur, olsun hərbi xidmətdə?

-Bir dəfə, o da peşəsinə seçəndə.

-Sən professorsan ki! - Batareya komandiri yarı ironiya, yarı rişxəndlə əsgəri oxşadı. - İndi nə deyirsən? Döyüşə atıcı kimi get desələr, getməyək?

-Əlbəttə, gedək, ancaq buna hazırlanma lazmıdır. Neçə gündür burda boş-boşuna oturmuşuq, günümüzü, saatımızı sayırıq.

-Korpus komandirinin əmri belədir. Biz əmrə tabe adamlarıq, yuxarıdan nə göstəriş olsa, onu da yerinə yetirəcəyik.

-Yuxarılar deyir ki, əsgərlərə avtomat verməyin? Biz eşitmışık ki, müharibədə əsgərlər avtomatla yatıb-durur. Bura gələndən əlimizə avtomat dəyməyib. Belə getsə də yənəklə səhv salacaq, onu necə tutmaq lazımdır, bilməyəcəyik.

-Karantində öyrətməyiblər?

-Öyrədiblər. Bircə dəfə də güllə atdırıblar, adama üç patron.

-Burda güllə atdırı bilmərik. Cölə çıxmaq qadağandır.

-Ancaq səhər "döyüşə gedin" əmri gəlsə, avtomatları paylayacaqsınız ki, haydi, irəli. Eləmi?

-Əlbəttə. Bəs sən na teklif edirsən?

-Heç olmasa, avtomat verin, söküb-yığaq, əlimiz yadırğamasın.

-Ağıllı məsləhətdir. - Batareya komandiri razılaşdı və elə o an naryada səsləndi. - Növbətçi!

-Bəli, komandır. - Kazarmanın giriş qapısı ilə üzbüüz "Növbətçinin sənədləri" lövhəsinin qarşısında dayanıb komandirdən əmr və göstərişlər gözləyən Batareya baş növbətçisi dərhal cavab verdi. - Eşidirəm.

-Silah otağından üç avtomat götürün bura.

-Oldu!

Növbətçi silahları götürənə kimi kapitan Qasimovun göstərişi ilə əsgərlər ideoloji otaqdan üç stol götürüb dəhlizin ortasında yan-yana qoymuşdular. Elə ki, avtomatlar gəti rıldı, növbətçi hər stolun üstünə birini qoyub getdi. Bu vaxt mirzə də dəftərxanadan kağız-qoləmlə qayıtdı.

-Mirzə, tez cədvəli tərtib elə, avtomat söküb-yığan əsgərlərin siyahısını tut. - Batareya komandiri tapşırı, sonra üzünü cərgəyə tutdu. - İndi telefonla saniyə ölçməyi bacaran üç əsgər lazımdır.

Tağım komandirlərinin telefonları alındı, saniyə ölçəcək əsgərlər də müəyyənləşdirildi.

-Deyirəm də, gənclər texnikanı biz yaşlılardan tez öyrənirlər. - deyib saniyə ölçəcək əsgərləri təriflədi.

Sonra cərgədəkiləri süzdü, hamı maraqla bu əyləncəli yarışı gözləyirdi, ən əsası da komandirin fikrini öyrənmək istəyirdilər.

-Normativləri bilən varmı?

Cərgəldən müəyyən mızıltılar eşidildi, heç nə dəqiq səsləndirilmədi.

-Baxın! - Kapitan Qasimov onları çox gözlətmədi. - Birinci olaraq avtomati mən sökəcəyəm. Normativ mənim söküdüğüm vaxtla müəyyənləşəcək. Kim məndən tez söksə, onu mükafat gözləyir. Aydındır mı?

-Ura! - Əsgərlər qadağaları unudub sevinclərini bildirdilər.

-Sakit! - Batareya komandırı tez onları sakitləşdirdi.

Bütün diqqətlər komandirdəydi. Ortadakı avtomatdan yapışdı.

-Getdik. - deyərək sökməyə başladı və bir anın içinde bütün detalları söküb yan-yana yığdı. - Hazır.

Cərgəni sükut bütürdü.

-Neçə saniyə? - Yenə də özü sükutu pozub soruşdu.

-On bir saniyəyə ləp az qalmış. - Saniyəölçən cavab verdi.

-Hiss olunur. - Təəssüfləndiyini bildirdi. - Mən də çox-dandır məşq etmirəm. Sonuncu dəfə avtomat söküb-yığdı-ğım gör nə vaxt olub. Eybi yox, qoy belə olsun. Həm də sizin üçün belə yaxşıdır. İndi buyurun, hünərinizi göstərin.

Hər tağımdan bir nəfər ayrılmışla üç-üç avtomatlari sökməyə başladılar.

"Bəs atam yeddi, səkkiz saniyədən danışındı... Heyif ki, atama qulaq asmadı. Yoxsa, indi burda bir klas göstərirdim ki, hamının ağızı açıq qalırdı. Vaxtında məşq etsəydim, indi komandiri geridə qoyub təltifləri mən qazanardım..."

- Mürşüdü fikir götürmüştü, gözləri cərgənin qabağında sökülib-yığılan avtomatlara dikilsə də, xəyalları başqa yerlərəydi...

\*\*\*

Növbə Mürşüdə çatdı. Həyəcanlıydı. Sinozinin altında ürəyi atlanıb-düşürdü, gup-gup edirdi. Dörd il əvvəl universitet qəbul imtahanı vaxtı da belə həyəcanlanmışdı. "Nə olar, olar" deyib masaya yaxınlaşdı. Müştəri gözü ilə avtomati süzdü.

-Başla! - Komanda tərs sillə kimi sıfətində şappıldadı.

Əl atıb avtomati qaldırdı. Krişkasını açdı, prujini öz-özünə əlinə gəldi. Zatvor ramasını geri çəkib çıxardı, zatvoru ramadan ayırdı... qaz trubası... şompul... vəssalam...

-On tam, onda dörd saniyə! - Batareya komandırı səsləndi. - Əla! Hətta məndən də tez! Bu günlük bəsdir.

İnana bilmirdi. Qulaqları uğuldayırdı, sanki avtomatdan on min güllə atmışdı düşmənə, kar olmuşdu.

Avtomatları yiğişdirdilər. Batareya komandırı cərgənin qabağına çıxıb məşqələni yekunlaşdırıldı.

-Ən yüksək nəticə göstərdiyinə görə əsgər Mürşüd Cəfərov mükafatlandırılır.

-Hansı mükafatla? - Cərgədən kimsə soruşdu.

-Hansı mükafatla soruşursunuz? - Kapitan Qasimov ciddiləşdi, pərtliyi hiss olunurdu. - Bunun sizə dəxli yoxdur. Mən özüm bilərəm Mürşüdü necə mükafatlandıraram. İndi işə sərbəstsiniz. Nahara kimi istirahət edin.

Cərgə dağıldı. Batareya komandırı Mürşidi özü ilə kan-selyariyaya apardı.

-Hə, Mürşüd, ürəyin nə istəyir. - Soruşdu. - Ancaq tam səmimi...

-Atamla danışmaq istəyirəm.

-Ay maşallah! Kişi adamsan. Elə mən də bunu düşünmüştüm. İndiki vaxtda əsgər üçün ən böyük mükafat evləri ilə danışmaqdı.

Telefonu çıxardıb Mürşüdə uzatdı.

-Al, zəng vur, danış. Mükafatın bir dəqiqə danışmaqdır.

-Zəng vurub, atama desəm, sizin nömrəni geri yiğsa, çox danışa bilərik?

-Çox danışmağın xərci də çoxdur.

-Başa düşdüm. - Mürşüd başı ilə razılıq işarəsi verdi.

Telefonu götürüb atasının nömrəsini yiğdi. Zəng getdi. Zəng getdikcə Mürşüdün həyəcanı da artırdı. "Bircə tez cavab verəydi... Bu niyə cavab vermir? Bilir ki, başqa nömrədən ancaq mən zəng vura bilərəm. Bəlkə komandır nömrəsini gizlədib? Gizli nömrədən zəng getdiyi üçün atam cavab vermir?"

-Komandır, sizdən zəng gedəndə nömrəniz gizli görünür? - Soruşdu.

-Yox!

-Atam cavab vermir axı. Dedim bəlkə nömrənizi gizlin etmisiniz.

-Bir də yiğ, bəlkə cavab verdi.

Mürşüd bir də yiğdi, iki dəfə yiğdi, atası cavab vermədi.

-Cavab vermir. - Məyus-məyus dilləndi.

-Onda ananın nömrəsini yiğ.

-Anamin? - Mürşüd komandirini qəzəbli-qəzəbli süzdü.

- Anamin nömrəsi yoxdur, telefon işlətmir.

Qəsdən belə dedi.

-Başqa kimə ərkin çatır zəng vurmağa? - Batareya komandiri hiyləgərcəsinə gülümsündü. - Bu gün sənin günündür. Görürsən, ancaq sənə zəng vurmağa icazə verirəm, başqa heç kimə.

-Qohumumuz var, ona yiğə bilərəm?

-Nömrəsin bilirsənsə, yiğ, onunla danış. Həm də de, nömrəyə on manatlıq kontur yükləsin.

"Acgözlər! Mən də deyirəm kişinin oğlu məni mükafatlaşdırıb. Az qala min beş yüz manat maaş alırlar, yeno də gözləri əsgər atalarının on manatında qalib..." Mürşüd yaxın qohumu Babəkin nömrəsini yiğdi. Zəng gedən kimi Babək "otboy" verdi, dərhal da özü geriyə zəng vurdu.

-Babək, salam, mənəm, Mürşüddü. - Tələsik və həyəcanlı halda danışmağa başladı. - Atama zəng vurdum, cavab vermədi. Ona görə sənə zəng vurdum. Orda nəsə olmayıb?

-Eşitməmisiniz? Gecə ermənilər şəhəri raketlə vurublar. Dağııntılar var. Yəqin atan da ordadır. Sənin zəngini eşitməyi. Sizə demiyiblər ki?

-Yoox! - Mürşüd baxdı ki, vaxt çox gedir, komandiri narahatdır, danışışı yekunlaşdırmaq lazımdı. - Burda yaxşılıqdır. Atama salam deyərsən. Bir də bu nömrəyə on manatlıq kontur vur, komandirimin telefonunu.

-Yükləyərəm.

-Yaxşı, hələlik. Sağ ol.

Mürşüd telefonu söndürüb komandirinə qaytardı.

-İndi işdədir. Nahara çıxanda kontur yükleyəcək. - Hər ehtimala qarşı belə dedi.

-Qohumun nahara nə vaxt çıxır?

-Hər yerdə nahar vaxtı saat neçədədir? O vaxt.

-Yaxşı, gözləyək.

Batareya komandirinin narazı sıfəti Mürşüdün nəzərinən yayılmadı.

-Narahat olmayın! Sizdən kontur çıxmadi, "otboy" eli-yib özü zəng vurdu.

Elə bu vaxt telefona mesaj gəldi. Kapitan Qasimov dərhal mesajı oxudu: "Balansınıza on manatlıq kontur yüklandı!"

-Ura! - Uşaq sevinci ilə ayağa qalxdı, özündən boyca uca olan Mürşüdün boynunu qucaqlayıb özünə tərəf çəkdi, alnından öpdü. - Kişi adamsan. Halaldı sənə, indi gedə bilərsən. Düz bir ay bütün xidmətlərdən azadsan.

Mürşüd çıxmak istəyirdi ki, arxadan səslədi.

-O nə gic sual idi, verirdin? Özü də cərgənin qabağında. Mən sənə bir ağıllı oğlan bilirdim.

-Nə dedim ki?

-Guya sən bilmirsən ki, Tank əlehinə batareyaya necə düşmüsən?

-Bilirəm.

-Ay sağ ol. Nazir bu batareyani yaradanda bilirdi nə üçün yaradır. Taborlarda otuz qumbaraatan var. Heç onlar imkan verər ki, tanklar yarib keçsin?

-Yox.

-Size Tank əlehinə idarəolunan raketlərdən atmağı öyrədiblər?

-Yox.

-Deməli, belə lazımdır. İndiyə kimi müharibənin ən güclü silahı tanklar hesab olunurdu. Ali Baş Komandan erməni tanklarını lap uzaqdan raketlə vurdurur. Nə bizə ehtiyac var, nə taborların qumbaraatanlarına. XX əsr müharibələrinin ən güclü silahı sayılan tanklar bununla da getdi arxivə. Bundan sonra bütün dünya bizdən öyrənəcək. Biz "Ulduz döyüşü" aparırıq. Yaşasın İsraildən aldığımız Harop, Türkiyənin Bayraqdarı! Siz belə şeyləri bilməzsınız.

- Kapitan Qasimov azacıq fasılə verib əlavə etdi. - Yeri, yeri... Ağıllı ol.

\*\*\*

Həmin gün Babək növbədəydi. İdarə heyətinin zabiti kimi hərbi hissə üzrə cavabdeh əməliyyat qrupundaydı. Şəxsi heyət tərəfindən günün rejim qaydalarına düzgün əməl olunmasına nəzarət etdi, gedib daxili qarovalun xidmətini yoxladı, yeməkhanaya, qazanxanaya baş çəkdi, onların işi ilə tanış oldu və qərargahdakı xidməti otağına qayıtdı. Bu gün eşitdiyi məlumatlar onu rahat buraxdırıb, beynini qurd kimi yeyirdi.

Cox düşünüb-dasınsa da bunu mütləq atası ilə bölüşməliydi, insana atadan, anadan yaxın, sirdəş kim ola bilər. O da ola ki, atası uzun müddət xidmət keçmişdi, belə işlərlə üzləşməmiş olmazdı. Nəhayət, özünü cəmləşdirəndən, nə danışacağını, nəyi soruşub dəqiqləşdirəcəyini müəyyənləşdirəndən sonra telefonu götürüb atasına zəng vurdu.

-Axşamın xeyir, ata.

-Axşamın xeyir, oğul.

-Ata, sən Murovda xidmət keçəndə orda Nəbi adlı bir adam tanımırıdn?

Adil kişinin fikri həmin illəri dolaşdı. Nəbi? Nəbidən çox Nəbi. Birdimi, ikidimi, üçdümü, görəsən hansını soruşur? Tanıdığı bütün Nəbiləri göz önünə götirdi. Hər biri haqqında da bir bağlama xatırası vardi. Yəqin hansı birisi ilə rastlaşıb, o da məni tanıdığını söyləyib. Yaxşıımı, pismi deyib? Hər halda heç birinə pisliyim keçməyib. Tələbim olubsa da, qanunla olub, sonda bunu başa düşüblər. Yoxsa, nəbiləri başlı-başına buraxsan, çox hoqqalardan çıxarlar. Heç Allah da onların öhdəsindən gələ bilməz.

-Orduda, yoxsa mülkidə? - Hər ehtimalla dəqiqləşdirəmək istədi.

-Mülkidə. - Babək dərhal kimi soruşduğunu, onu harda xatırlamaq lazım olduğunu bildirdi.

-Mülkidə bircə Nəbi tanıyırdım, o da yol idarəsinin müdürüydi, ləqəbi də variydi, "Es Nəbi" deyirdilər. İdarəsində bir QAZ-66, iki "ES"buldozeri və bir "TT-74" traktorvariyydi. Yolun qarını, uçqununu təmizlədirirdi. Necə bəyəm?

-Bu gün bir zabit gəlmışdı ordan, satqınlardan danışındı. Ata, son vaxtlar satqınlardan yaman danışırlar. Adam çörək kəsdiyi yoldaşına da şübhəyle baxır.

-Mühəribə dövrlərinə xas haldır. Ola da bilər, olmaya

da... Bu aralar araşdırımlar daha çox olacaq. Hər şeyə fikir vermə.

-Yox e, ata, deyir tutublar.

-Kimi tutublar?

-İsanı, "Es İsa"ni. Deyir atası Nəbi öləndən sonra oğlu İsanı gətirib qoyublar yol idarəsinə müdir.

-Hə, nə olsun? Niyə tutublar?

-Deyir, son vaxtlar özün şübhəli aparırmış. Xüsusi şöbənin zabitləri nəzarətə götürüb izləyiblər. İki gün əvvəl qərargaha gəlib, bir saat yaxın oralarda hərlənib. Komandırın otağına girib-çıxıb, nəyisə bəhane edib qərargah rəisiinin otağına girib. Sonra həyətə çıxıb, binanın arxa tərəfinə keçib, Komanda-Qərargah maşını, rəbitə maşınları dayanan yerə. Orda telefonla zəng edib kiminləşə danişmiş, xüsusi şöbənin əməliyyatçıları yaxalayıblar.

-Hər şey ola bilər. Xüsusi şöbənin zabitləri adam deyil? Bəlkə nəsə istəyiblər, verməyib, onlar da belə acıq çıxırlar. Belə şeylər çox görmüşəm, çox eşitmışəm. Bu gün xain, ci-nayetkar adı ilə tutulanlar, sabah yaxşı məbləğdə pul ödəyib aydan arı, sudan duru çıxırlar ortalağ'a. Özü də qəhrəman kimi, elə çıxırlar ki, heç kimin həddi çatmır onlara güldən ağır bir söz desin. Müharibədir, belə şeylərlə beynini yorma, işində diqqətli ol, özüne fikir ver.

-Yox e, ay ata. "Es İsa"nın corabından CPS aparati çıxıb, yeri nişan vermiş, cibindən də iki min dollar pul.

-Nə deyirəm ki... müharibədir. Müharibə hələ çox paxırları üzə çıxardacaq, çox zibillərin də üstünü ört-basdır edəcək. Hər bir ölkədə onu satan qorxaq satqını da olur, gözünü belə qırpmadan sinəsini düşmən güllesinə sıpər edən hünərlü fədaisi də. Çalışb satqınlardan, xain adamlardan uzaq olmaq lazımdır.

\*\*\*

Yenə də obaşdan durub evdən çıxdı. Bir az həyətdə hər-ləndi, görüləsi işi yoxuydu. Bəlkə də əline bel, ya bağ qay-çısı alsayıdı, tapıldı. Nədənsə həvəsi yoxuydu. Darvazanı açıb məhəllə küçəsinə çıxdı. Gəzə-gəze məhəlləni bir dəfə dövrələdi. Geriyə qayıdanda Muxtar kişi ilə rastlaştı. O da gəzintini xoşlayırdı. Çəliyini taqqıldada-taqqıldada gəzirdi.

-Sabahın xeyir. - Qabağa düşüb birinci o, Muxtar kişini salamladı.

-Hardan gəlirsən? - Muxtar kişi soruştur.

"Hardan gəlirsən? Hara gedirsən? Bunun da işi-gücü yoxdur, ancaq qabağına çıxanlardan bunu soruştur. Anket doldurursan? Yoxsa poliso məlumat toplayırsan? Dəli şeytan deyir bunun abrını bük ətəyinə... Yenə də... Lənət sənə, kor şeytan!" İstədi acıqlı cavab versin, yenə də hırsını cilovladı, səbrini basdı.

-Hara var, hardan gələm, ay Muxtar kişi. - Adil müləyim cavab verdi. - Getdiyimiz dükəndə, bazardı, bir də...

-Nə isə... Özün bilərsən, hardan gəlirsən, hara gedirsən... - Muxtar kişi də Adilin sifətindən qırırmı hiss etmişdi. - Hamiya demişəm, golirdim ki, sənə də deyəm.

-Nolub? Nə xəbərdi? - Adil həyəcanlandı.

-Dilqəmin yanından gələn vardi. Deyir ki, oralar bərk soyuqdu. Gecələr əziyyət çəkirlər.

-Neyləmək lazımdı?

-Axşam adam var, onunla danişmişəm, maşınıyla gedəcəyik. Dedim, görün kim yardım göndərmək istəyir, toplaşın, aparım.

-Məsələn, nə?

-Ağzımda deyirəm, uşaqlar üzüyürler, yenə sorusursan nə... - Muxtar kişi səsinin tonunu qaldırdı. - Adyal, yorgən, mitil, köhnə şinel... nə olsa... Əsgərlər altına salsın, üstünə örtəsün...

-Hə... başa düşdüm, gedim görüm Xumaranın nəyi var...

Xumara hələ də sağ böyrü üstə uzanılıydi, yatırdı.

-Ayl, Vətənim mənim, ayl. - Adil ehmadan səsləndi.

-Yatmiram. - Xumara gözlərini açmadan cavab verdi. - Elə-bələ gözlərimi yummuşam, mürgüləyirəm.

-Dur, dur, sən durmasan, Vətən soyuqdan donacaq...

-Mənim əlimdən nə gəlir ki, sinəsi çalın-çarpaz Vətən üçün nə də edim?

-Sənin əlindən çox şey gəlir.

-Ehh... deyirsən də... Gecə səhərə qədər fikirləşmişəm.

-Fikirləşmə. - Adil qətiləsdirdi. - Dur görək, nə edirik. Muxtar kişi gəlməşdi. Deyir, axşam maşınla cəbhəyə gedəcək. Əsgərlərə yorğan-döşək aparmaq istəyir. Dur, görək, biz nə veririk.

Xumara gözlərini açıb yataqdan qalxdı. Əlləri ilə sifətini, başını ovxaladı. Dalbadal iki dəfə əsnədi.

-Qonaq üçün saxladığımız iki dəst yorğan-döşəyi ver, aparsın.

-Məncə, yorğanları versək bəsdir.

-Di, onda apar, yorğanları ver.

-Dur, heç olmasa üzərini dəyiş. Bahalı parçanı cəbhəyə göndərəcəksən? Gör, köhnədən nə var?

-Qonaq cəbhədə döyüşənlərdən artıq deyil ki... - Xumara sərt cavab verdi.

-Ona görə demirəm. Döyüşçülərə qurbanı, təzə də, köhnə də... - Adil də ötkəm dilləndi. - Birinci gecədə ziğə, palçığa batıracaqlar. Səhərisi günü də tullayıb gedəcəklər.

-Özləri ilə aparsınlar.

-Elə bil sən heç döyüş bölgəsini təsvir edə bilmirsən. Kinolarda da görməmişən. Əsgər patron aparsın özüyənə, yoxsa bürünüb yatdığı yorğanını... Ötən əsrin doxsanlarının-dakı Birinci Qarabağ savaşı ilə indikini bir daş-terəziyə göttirmə. O vaxt pis-yaxşı sığınacaq vardi, mövqe vardi. Döyüşdən qayıdış dincəlmək olurdu. İndi bunlar hər gün irəli gedirlər...

Xumara qalxıb qonşu otağı keçdi. Bir neçə dəqiqədən sonra Adil bükülüb bağlanmış yorğanları çiyninə alıb Muxtar kişigilə apardı.

\*\*\*

İndi də Adil yenə televizorun qarşısında oturmuşdu. Gözləri ekrana dikilmişdi. Efirdə nə gedirdi, anlamırdı. Xə-yalı dağınqı idti. Birdən Aslan İsmayılovu göstərdilər. Tə-ninmiş vəkil, məşhur hüquqşunas odlu-alovlu danışındı - həmişəki kimi...

"Xeyirdimi? Çoxdandı bunu efirdə göstərmirdilər..." Adilin fikri cəmləşdi.

Aslan fitil-fitil ötürdü.

-Mənə məlumat catıb ki, cəbhəyə göndərilən sovgat və yardımçılar Horadız şəhərində, İcra Hakimiyyəti binasının zirzəmisində toplanıb qalıb, cəbhəyə çatdırılmışdır. Mən burdan rayon prokuroruna və polis rəisiniə səslənirəm. Yar-dımların ön cəbhəyə çatdırılmasını nəzarətə götürsünlər. İndi döyüşçülərin daha çox isti alt paltarına, tez-tez corab-

lərini dəyişməsinə ehtiyacları var.

-Tfu! - Adil ayaq aqalxdı. - Sizi lənətə gələsiniz. Belə də laqeydlik olar?!

Elə bu vaxt telefonuna zəng gəldi. Götürüb baxdı; ek-randa Dəmir Poladlı yazılmışdı.

-Eşidirəm.

-Axşamin xeyir.

-Aqibətin xeyir.

-Sabah mənimlə Qaradızə gedə bilərsən?

-Xeyirdimi?

-Xeyirdir. Biz qardaşlar yiğisib ön cəbhədə döyüşən əsgərlərimizə beş yüz manatlıq pay almışıq. İki yüz cüt corabdı, alt paltarıdi, iki yüz "Snikers"di, peçeniyedi... siqarettdi, belə də... xırda-xuruş...

-Allah ürəyinize versin. Əsl cəbhəni düşünən qardaşlarınız.

-Ürəyimizdən gəldi, elədik.

-İndi nə deyirsən? - Adil yarızarafat, yariciddi sözünü davam etdi. - Deyirsən yəni, biz də dörd qardaşq deyə dörd yüz manatlıq nəsə almalyıq?

-Yox! Mən elə söz dedim ki? - Dəmir çəşib qaldı, bilmədi Adil ciddi deyir, yoxsa zarafat edir. - Sənin çölçülükdə yoldaşlığına bələdəm. Ona görə zəng elədim. Dedim görün vaxtin varsa, birlikdə gedib-gələrdik.

-Əlbəttə. Döyüşçülərimiz üçün hökmən vaxt ayırmalıyıq.

-Bax, belə!

-Mən də səhər-səhər əlli "Snikers", əlli cüt də corab götürərəm, çıxarıq.

-Elə bu cavabı da səndən gözləyirdim. Ona görə də sənə zəng elədim. Keçmiş hərbcisən. Həm də oralarda döyüşde olmusan, ərazini yaxşı tanıyrısan.

-Azadgil indi oraları məndən də yaxşı tanıırlar. Neçə vaxtdır su yoluna döndəriblər. Tez-tez gedirlər, hərbçilərlə görüşürərlər, yardım aparırlar.

-Xəbərim var. O günü yenə gediblər.

-Nə yaxşı onlarla getmədin? Ya da aldiqlarını verərdin, onlar aparardılar. Yoxsa Azada inanmırısan?

-O nə sözdür, deyirsən? Əlbəttə inanıram. Ancaq Azad başqa, sən başqa. Mən səninlə getmek istəyirəm.

-Getməyinə, gedərəm. İntəhası, bir məsələ var, məni çox narahat edir.

-Nə məsələdir?

-İndicə televizora baxırdım. Aslan İsmayılov deyir ki, bəs gedən yardımçılar ilişib qalır İcra Hakimiyyətinin zirzəmisində...

-Mən də eşitdim onun çıxışını. Gedək, görək də... Bəlkə icazə alıb lap qabağa gedə bildik... Gedə bilməsək də... biz də məcburraq orda təhvil verib geri qayıdaq.

-Bilirsən, özümüz aparıb döyüşçülərə çatdırıa bilsəydi... ürəyimiz rahatlanardı...

Sağollaşdırılar. Adil o biri otağa keçdi. Bütün günü qoşulu olan kompüterin qabağında əyləşdi. Mesaj gəlməşdi. Açıdı. Rusiyadakı dostu Xaliqdəndi. Xaliq Məmmədov əslən Gədəbəyin Şinix bölgəsindəndi. Çay Rəsullu kəndində doğulub boy-a-başa çatmışdı. Uzun müddətdi Rusyanın Krasnoyarski vilayetində yaşayırıdı. Ailəsi də yanındaydı. Xaliq yazırıdı: "“Zolotaya korona” ilə yüz manat pul göndərdim. Ona nə istəsən al, döyüşçülərə göndər”. Yaşıl işığı yanındı, onlayndı. Adil yazdı: "Nə yaxşı müdafiə fonduna köçürütmədin?" Dərhal da cavab gəldi. "Mən səni tanıyorum, inanıram. Nə bilim "Müdafıə fondu"nda kim işləyir, o pul ön cəbhəyə çatacaq, çatmayacaq..."

Bu zaman bildiriş gəldi: "Dostun Azad Musayev səni paylaşımında işarələdi!" Adil düyməni bildirişin üstünə basdı.

"Bədrəddin Bədirxanov "Müdafıə fondu"na beş yüz manat pul köçürdü!"

Gülümsündü Adil. Yadına düşdü ki, Bədrəddin üç ay əvvəl ondan bir həftəlik otuz manat pul borc alıb, hələ də qaytarmayıb.

"Bununku şöhrətpərəstlik oldu!" deyib kömpüterini söndürdü. "Yazıldı, qoy bir az dincəlsin. Bütün günü televizoru da üzürəm, kompüteri də, özüm cəhənnəm..."

\*\*\*

"C7-ni həbs ediblər.

C7 satqın çıxıb.

C7-nin başına torba salıb qollarını qandallayaraq aparıblar".

Açı xəbər Cənub cəbhə birləşməsinin bütün hərbi hissələrini dolaşa-dolaşa tank əlehinə batareyaya da gəlib çatdı. Mürşüd bu xəbəri çarpayı yoldasından eşitdi. Hələ ki, hamı pişəpişə danışırırdı. Belə səhbətləri danışanların özlərinə də şübhəyələ baxırdılar.

-Nə bildin? Hardan eşitdin? - Mürşüd dəqiqləşdirmək istədi.

-Zabitlər danışırdılar. Kanselyariyaya getmişdim, orda eşitdim.

-C7 kimdir ki? Bunun bir açıq-aşkar vəzifəsi yoxdurmu?

Mürşüdün çarpayı yoldaşı Natiq də ali təhsilliyydi, özü də burda hörmət sahibiydi, tağım komandirinin müavini təyin etmişdilər, ciyinə çavuş rütbəsinin lentini yapışdırılmışdır. Mürşüddən altı ay əvvəl hərbi xidmətə gəlməsi.

Odur ki, əsgərlər çox şeyi ondan soruşturlar. Bəzən özü də cərgənin qabağında elan edirdi. Ancaq belə məxfi şeyləri hər əsgərə demək olmazdı.

-Övvəller hər birinin ayrı-ayrıraqda öz vəzifəsi olub.

NATO sisteminə keçəndən sonra vəzifələri kodlaşdırıblar.

C7 artillerist deməkdi. Daha bilmədim tutulan Artilleriya röisidi, yoxsa Artilleriya divizionunun komandiridi, çünki onlar öz aralarında da hərdən "Dədə C7", "Bala C7" də deyirlər.

-Bilmirsən, nə deyib həbs ediblər?

-Nə deyəcəklər? İndi həbs olunanların hamısına nə deyirlərsə, ona da ondan... Deyiblər ki, guya satqın çıxıb, ermənilərə işləyirmiş. Özü qəsdən bizim mövqeləri vurdururmuş. Erməni mövqelərinə də atdıranda üç dəqiqliq gec atdırırmış ki, ermənilər geri çəkilsin, bizimkilər həmin mövqeyə gəlib çıxsınlar. Atəş altına özümüzükülər düşsün.

-Nəsə mən belə şeylərə inanmaq istəmirəm.

-Nə bilim. Zabitlər belə danışırdılar.

-Bu, bilirsən də nəyə bənzəyir? Ərlə arvad yola getməyib boşananda soruşturular ki, niyə boşanırsınız. Ər deyir, arvad gəzəyəndi, arvad da deyir, ər narkamandi. Sistem də-

yışır deyə belədi. İndi axırdı görəcəksən, atan deyəcək düz koordinat verməyiblər, koordinat verən də deyəcək düz atmayıblar.

-Farağat! - Növbətçinin qəfil səsi hamını diksindirdi.

-Yeyib yatırsınız burda. - Qərargah rəisinin səsi kazarmanın başına götürdü. - Toy toğlusu kimi piy basıb, bəslənmişiniz. Hamı batareyanın komandiri? Təcili çağırın, gölsin.

-Batareya komandiri çıxışa! - Növbətçi ucadan səsləndi.

Onun səsi kanselyariyada eşidilməzdi. Əsgərlərdən kimsə gedib xəbər verməliydi.

-Siz gərək dizin-dizin sürünəsiniz... - Qərargah rəisi danışmağındaydı. - Camaat güllə yağışı altındadı, siz də burda yeyib yatırsınız... kef eliyirsınız.

Batareya komandiri qərargah rəisinin xəbərini alan kimi onu qarşılımağa yüyürdü. "Bunun tayları briqada komandiridi, korpusda, nazirlikdə yüksək vəzifələrdədi, bu da gəlib əlahiddə divizionun beynini qazır. Parabeyin!"

-Cənab polkovnik-leytenant! Batareya döyüş tapşırığını yerinə yetirməyə hazırlır.

-Deyirsin batareya döyüş tapşırığını yerinə yetirməyə hazırlır, kapitan?

-Elədir ki, var!

-On dəqiqli vaxt verirəm. On dəqiqlidən sonra batareya tam döyüş ekipirovkası ilə kazarmadan çıxıb birbaşa qapının ağızında dayanan maşınlara minir. Aydındır, kapitan?

-Oldu, cənab polkovnik!

-Hər üç əsgərə bir təsərrüfat beli götürsünlər. Səngər qazmaq üçün...

Qərargah rəisi bunu deyib getdi.

-Yəqin yuxarının əmriddir. Bu, özbaşına belə göstəriş verməz. - Natiq əsgər yoldaşlarına məlumat verdi. - Deməli, vaxt gəldi, biz də döyüşə gedirik.

-Hara? - Mürşüd soruşdu. - bəs niyə təsərrüfat beli ilə?

-Hara olacaq? Ön cəbhəyə. Orda isə qızığın döyüşlər gedir. Görünür, qabaqda bizə də ehtiyac var. Özü də çox...

-Na ehtiyac?

-Sən nə qanmaz-qanmaz danışırsan? Yəqin bizimkilər biçib töküblər. Ərazi meydidlə doludu. Onları basdırmaçıq ki, xəstəlik yayılmasın.

-Tfı... Bircə bu qalmışdı.

\*\*\*

Səhər-səhər mağazadan çörək alıb qayıdanda darvazanın qarşısında bir maşın dayanmışdı. Qonşusu Seyid iki nəfər tanımadığı adamlı maşının yanında nə barədəsə asta-asta söhbət edirdilər. Salam verib keçmək istədişə də Seyid imkan vermədi.

-Adil kişi, sən bilərsən, bu Yaşar camaatdan nə istəyir?

-Mən hardan bilim ne istəyir? - Adil də öz növbəsində suala cavab verdi. - Hansı Yaşar?

-Səfərbərlikdəki Yaşar.

-Onlar puldan başqa nə istəyə bilərlər? - Adilin dediyi yenə sorğu kimi alındı. - Səndən istəyirlər? Sənin möhlət hüququn yoxdur ki?

-Mənim möhlətim var, ölkənin bir nömrəli strateji tıktılörünün layihəsini həyata keçirirəm.

-Bəs nə məsələdir?

-Bizim Qafarı gözümçixdiya salıb. - Seyid söhbət etdiyi adamlardan birini göstərdi.

-Nə deyir?

-Deyir yuxarıdan sıxışdırırlar, getməlisən.

-Neçə yaşı var? - Adil soruşdu, boy-buxununa baxıb özü də cavab verdi. - Qismən səfərbərlikdə 35 yaşadək göstərilib. Məncə, Qafarın yaşı çox olmalıdır.

-Otuz üç yaşı var. - Qafar deyilən şəxs söhbətə qoşuldu. - Zabitəm, topçuyam.

-Get deyir, get də. - Adil atməcalı danişdi. - İndi hamı gedir. Müharibədir, gec-tez hamımız getməliyik.

-Getməyinə gedərəm. - Qafar bir az da lovgalandı. - Ancaq xəstəyəm, müalicə alıram. İndi getsəm, müalicəm olacaq heç nə... Min manatdan çox xərcim çıxıb.

-Onda həkimdən arayış al ver, əl çəksin.

-Alıb vermişəm. Yenə də əl çəkmir. Deyir yuxarılar qəbul eləmir.

-Ağzın aratdırırmamışan heç?

-Maraqlanmışıq, beş yüz manat pul istəyir.

-İstəyirsə, aparın verin, yoxsa əl çəkməyəcək. Siz səfərbərlik işçilərin yaxşı tanımırsınız...

-Bilirsən necədi? - Seyid izahat verdi. - Qafar əvvəldən deyib ki, gəl hörmətinə edim, məni siyahıdan çıxart. Yaşar da deyib get, xəstəliyinlə bağlı arayış gotir. Bu yazıq da arayış almaq üçün həkimə iki yüz manat verib. İndi də istəyir ki, Yaşara üç yüz manat versin, o da razılığa gəlmir.

-Bəs məndən nə istəyirsınız?

-Sən zəng elə, bəlkə razılığa gəldi.

-Əl telefonu var?

-Yoxdur.

-Yaxşı, mən indi içəri keçib ev telefonu ilə zəng vuram.

Adil bunu deyib evə getdi. Əlindəki torbanı mətbəxə qoydu. Orta otağa keçib telefona yaxınlaşdı. Telefonun yanındaki dəftərçəni götürdü. Rayon səfərbərlik şöbəsinin nömrəsini dəqiqləşdirib dəstəyi qaldırdı. İkinci rəqəmi basanda avtocavabçının səsi gəldi: "Telefon borcuna görə..." Dəstəyi yerinə qoydu.

-Tfu sizə...

Əl telefonuna zəng gəldi.

-Eşidirəm.

-Sizi poçtdan narahat edirik. - Bir qadın danışındı. - Poçtalyon sizin ünvanı tapa bilmir, zəhmət olmasa, gəlib poçtdan məktubunuza götürün.

-Yaxşı, gəlirəm.

Evdən çıxdı. Seyidlə duran adamlar hələ də ordaydı, söhbətləşirdilər.

-Noldu? - Seyid soruşdu.

-Telefonu borca görə bağlayıblar. Poçta gedirəm.

-Mağazadakı ödəmə terminallarından da ödəniş etdirə bilərsən.

-Həm də məktub var, onu götürməliyəm.

-Məktubu niyə poçtalyon götürmir?

-Ünvanı tapa bilmir.

-Qəribədir.

-Qəribə deyil. Sadəcə, işləmək istəmirlər. Bir il müddətində üç poçtalyon dəyişiblər. Heç biri ərazini tanımaq istəmir. Qəsəbədə cəmi bircə geniş küçə var, prospekt deyirlər, adını da öndərin adını qoyublar. Sağ-sol hissələrin əksəriyyəti döngölərdir, heç küçə də deyildir. Dəfələrlə

poçta gedib izah eləmişəm. Yenə də mənə gələn məktubları aparıb çıxarırlılar quşçuluq massivinə.

Adil onlardan ayrılib poçta tərəf getdi. Təxminən on beş dəqiqədən sonra artıq poçtun qabağındaydı. İçəri keçəndə böyük izdihamla qarşılaşdı. Ödəmə hissəsində iki nəfər xidmət göstərirdi. Otaqda on beşdən çox adam olardı, bəziləri hər iki cərgədə növbə tutmuşdular. Lap kündə qoymulan stolun yanında dayananlar nəsə yazırdılar.

Adil məktubu ona təqdim edən qızı müdürü çağırmasını tapşırıdı. Bir an sonra arxa otaqdan ortayaşlı, eynəkli, qıvrımsaçı bir kişi çıktı. Adili görən kimi onu qabaqladı.

-Aaa, müəllim, sizsiniz?

-Heç ayıb deyil? - Adil onun üstünə cocudu. - Bu xarabaya rəhbərlik edə bilirsiniz, edin. Edə bilmirsiniz, kənara çəkilin, başqa adam golib işləsin.

-Sizə çətindir ki, golib məktubunu götürəsiniz? Sizə görə iki poçtalyon işdən çıxardılıb.

-Siz Heydər Əliyev prospektini tanıyırsınızmı?

-Bunun sizə nə dəxli var?

-Dəxli çıxdır. Sizin kimi məmurlar gedib heykəlinin qabağında ikiqat əyilirsiniz, şou göstərisiniz, sözdə yaltaqlanırsınız, əməldə isə... xəyanət edirsiniz.

-Danışığınıza fikir verin.

-Qəsəbədə bircə dənə normal küçə var...

-Qəsəbədə qəsəbəlik qalıb ki? Xəbəriniz yoxdur, çoxdan şəhər olub, evin satan, rayonlardan axışib gələn, hamı burda cəmləşib...

-Mən sizə sonuncu xəbərdarlığını edirəm...

Müdir Adilə əhəmiyyət verməyib xidmət göstərən qızaya yaxınlaşdı. Pəncərənin önündə bir qadın dayanmışdı. Onun pasportunu götürüb yuxarı qaldırdı və ucadan səsləndi.

-Eşq olsun Gülbahar nənəye! Bir aylıq təqaüdünü Fonda köçürdü. Vətənpərvərlik, təsibkeşlik belə olar. Halaldı nənəye!

-Bəs siz niyə maaşlarınızdan beş manat köçürmürsünüz? - Növbədə dayananlardan kimsə atmaca atdı.

-Eşq olsun Gülbahar nənəye! - Müdir bunu bir də tərəlləyib getdi.

-Adın siyahıya düşən kimi səninlə maraqlanacaqlar. - Xidmət göstərən poçt işçisi Gülbahar nənə dedikləri qoca arvada astadan nəsə izah edirdi. - Səni əllərinin üstündə saxlayacaqlar. Heç bir problemin olmayıcaq.

-Ömrün uzun olsun. Səni görüm xoşbəxt olasan! - Qoca nənə dil-ağış elədi.

Poçt işçisi baxdı ki, camaatın diqqəti onlardadır.

-Yaşasın nənə! - Səsini bir az da ucaltdı. - Var olsun nənələr nənəsi Gülbahar nənə! Gülbahar nənə indi bütün nənələrə örnəydir!

Gülbahar nənənin qaşları çatıldı: "Görəsən, bu örnəy nəmənə şeydir?"

-Gör yazix arvadın başını necə piyləyib aldadırlar... - cərgədən kimsə dodaqaltı mızıldandı.

-Yalansa, nənəni də kor ilan yursun. - Başqa bir qadın azaylandı. - Ağlı var aldanmasın. İki manat əlli qəpiklik telefon borcunu silmirlər, yox bir, əlləri üstündə saxlayacaqlar!

-Özünün könlü olmasa... - Üçüncü arvad müdaxilə elədi.

- Onu heç kim aldada bilməz.

"Bunlar məni aldadıb ac qoymazlar ki?" Nənə əməlin-dən peşman kimi poçtu tərk etdi.

-Yəqin poçta plan qoyublar. - Daha kimsə dilləndi. - Onlar da nənəni hərifləyiblər.

Gülbahar nənə, əlbəttə ki, bunu eşidə bilməzdi. Eşit-səydi də, artıq gec idi, iş-işdən keçmişdi.

\*\*\*

Cənub cəbhəsi hərbi prokurorunu səhər-səhər işə gələndə köməkçisi Nəzarət-Buraxılış Məntəqəsinin qarşı-sında qarşılıdı.

-Sabahınız xeyir, cənab prokuror.

-Sabahınız xeyir. - Prokuror maşını saxlatdırdı, yerə düşdü, bildi ki, köməkçi onu qapı ağzında qarşılıyıbsa, nəsə çatdırırlası vacib xəber var.

-Cənab prokuror, içəridə qarşıqlıqdır!

-Nə qarşıqlıq?

-Hərbi polis yüzdən çox fərari gətirib.

-Fərari? - Prokuroru dəhşət bürüdü.

-Bəli, cənab polkovnik.

-Bax, mən həmin müşavirədə bunu nəzərdə tutmuş-dum. Artıq bizə qarşı hərəkət edənlər də öz buynuzunu göstərdi...

-Nə, cənab prokuror?

-Heeç... Deyirəm ki, mühəribədə hər şey ola bilər. Bunalıların hər biri barədə ayrı-ayrılıqda araştırma aparılmalıdır.

-Cənab prokuror! Bizdə bu qədər adamı saxlamağa yer yoxdur. Bir də yüzdən çox adama nə yedirdəcəyik?

-Acından ölməzlər.

-Çoxu deyir ki, iki gündür acıdır. Mövqelərə ərzaq aparıb çatdırın olmayıb.

Hərbi prokuror daha heç bir söz demədi. Ehmal addim-larla açıq qapıdan içəri keçdi. Sürücü cəld prokurorun çantasını maşından götürüb onun ardınca addimlayan köməkçiyə ötürdü.

Prokurorluğun həyəti və yol hərbi geyimlilərlə doluydu. Onların arasında daha çox yaşılılar diqqətini çəkdi. Prokuror. Saçları, uzun saqqalları ilə prokurorun gözünü çıxardırlılar. Hərbi polisin silahlı əsgərləri gətirilənləri hər tərəfdən mühasirəyə almışdı.

Uzaqda, gətirilənlərin sağ cinahında dayanmış bir zabit prokurorun diqqətini çəkdi. Ulduzları da ciyindəydi. Zabit olduğundan, fərari damğası vurulanların arasına fərq etməz, hansı səbəbdən düşdüyündən, o, gizlənməyə çalışmadı, əksinə, bir az da qabağa çıxırdı ki, prokuror onu görsün.

-Farağat! - Həmin kapitan komanda verəndə prokuror artıq cərgənin ortasına golib çatmışdı, komandaya heç əhəmiyyət də vermədi, çünki cərgədəkilər də komandanı yeri-nə yetirməyə meylli deyildilər.

-Gözlərimə inana bilmirəm. - Prokuror dayanıb üzünü hərbi geyimlilərə tutdu. - Heç inanmağım da gəlmir ki, mənim millətimin oğulları erməninin qabağından kütləvi şəkildə qaçın. Bu qədər də fərari olar? Nədir, güllə səsi eşidən kimi şalvarınızı doldurub dabanınıza tüpürmüsünüz? "Asta qaçan namərddir" deyib marafona çıxmışınız? Görürəm, aranızda zabit də vardır, komanda verməyi də unutmayıb. Ancaq siz komandanı da yerinə yetirmirsiniz...

-Biz acıq. - Xorla cavab verdilər. - Deyin əvvəlcə bizi

yedirsinlər. Sonra hara göndərirsınız, göndərin.

Hərbi geyimlilərin qarın davası açıb, vay-şüvən qopartması prokurorun heç də xoşuna gelmedi.

-Deyəsən, siz harda olduğunu unutmusunuz? Bura sizin üçün yeməkxana deyil, hərbi prokurorluqdur.

-Biz iki gündür açıq. Döyüşü yoldaşlarım təpənin müdafiəsində qaldı. Biz geriye yemək dalınca qayıtmışdıq, ərzaq vermək əvəzinə tutub bura götirdilər. Orda yaralı əsgərlər var, kömək gözləyirlər, yemək gözləyirlər. - Yenə bir dəstə xorla cavab verdi.

-Döyüşə gedəndə özünüzlə quru ərzaq, konserv, suxarı götürməmişdinizmi?

-Ancaq patron, qumbara götürmüştük. Bir konserv, bir "snikers", bir paçka peçenye götürmüştük ki, ağırlıq eləməsin.

-Qənaətlə istifadə etməliydiniz.

-Neyi? Bir konservanımı? Orda soyuducumuzvardı saxlamağa? - Biri prokurorun üstünə cocudu. - Yoxsa sığınacağımız variydi altındakı buzxanalı saxlancıyla? Bilməmişdik.

-Biz qabaqda döyüşə-döyüşə sūxarı, peçenye yeməliydik, arxadakılar təndir çörayı, eləmi? Belə olmalydı, cənab prokuror? Biz həftəyənən corabımızı dəyişməmişik, corablarımız ayaqlarımıza yapışıb. Arxadakılar isə gündə iki dəfə corab dəyişmişlər...

-Döyüşürüsə, hamımız döyüşməliyik.

-Siz necə prokurorsunuz ki, bunlardan xəbəriniz yoxdur...

Prokuroru söz atəşinə tutdular, ağzını açmağa belə imkan vermədilər. Əlini yuxarı qaldırıb sakitləşmək işarəsi verdi.

-Burdan döyüşə qayıtmalı olsanız, qayıdarsınızmı? - Ucadan soruşdu.

-Biz döyüşməyə gəlməmişdik. Özü də könüllü gəlməmişdik, bizi heç kim zorla çağırıb götirməmişdi. Ancaq gəlib burda nə gördük? Heç kimin vecinə deyil ki, qabaqda kim döyüşür. Acdır, susuzdur, əyninin paltarı necədir?

-Sizdən bir də soruşuram. Burdan döyüşə qayıtmalı olsanız, qayıdarsınızmı?

Binanın divarları eks-sədə verdi, cərgədən səs çıxmadı. Sanki, qurbağa gölənən daş atdırılar. Cəmisi üç-dörd nəfər əlini qaldırmışdı. Prokuror onları diqqətlə süzdü. Əlini qaldıranlardan biri həmin zabit idi, hansı ki, bayaq prokuror gələndə komanda vermişdi. Prokuror təəssüfləndi, dərinən köks ötürdü.

-Mühəribə təcrübələri göstərib ki, döyüşün əsas hissəsinə xüsusi təyinatlılarla bərabər cərimə bölmələri aparıb. Çalışacam ki, rəhbərliklə danışib razılığa gəlim. Sizə günahınızı yumaq üçün şərait yaradılsın.

-Siz nə danışırsınız? Nə günah? Qabaqda döyüşənlər biziyyidik. İndi günahkar da biz oluruq? - Yerbəyerdən cocular.

-Əsl günahkarlar bizi ac qoyanlardı, ərzaq götirməyən lərdi. Onları tutmalısınız, bizi yox. Əgər bizi geriye qaytarısanız, birinci gedib o mətbəx siçovullarını güllələyəcəyik. Sonra erməninin üstünə gedəcəyik.

-Erməni kimdir ki... bizi görən kimi dabanına tüpürüb qaçıır.

Prokuror baxdı ki, belə alınmayaçaq. Cərgədəkilərin çoxu könüllülərdi, ehtiyatdan çağrıılıblar, onu başa düşmək istəmirlər. Köməkçiye üzünü tutub dedi:

-O kapitanı yanına çağır. Beş dəqiqlidən sonra hamı kabinetə gəlsin. Təcili müşavirə keçirib işə başlamalıyıq.

Prokuror otağına keçən kimi kapitanı da çağırıldı.

-Vaxtımdı azdı. Tez danışın görüm, siz bura necə düşmüsünüz.

-Cənab prokuror! Ağcabədi briqadasının zabitiyəm. Hər dəfə yuxarıdan əmr gəldikcə bölüyündən seçib döyüşə göndərildilər. Axırı on nəfərlə tək qalmışdım, bizi də göndərildilər. On nəfər əsgərlə Cəbrayıl rayonunda Hadrut istiqamətində döyüşə girdik. Bizə adsız yüksəkliyi almaq əmri verilmişdi. Döyüşə-döyüşə təpəni aldıq. Orda ermənilərin səngəri vardı. Döyüşdə dörd əsgərimiz şəhid oldu. Qalanları da yaralandı. Cəmi ikimiz xəsəret almamışdıq. Yaralılara yardım göstərdik. Yüngül yarası olanı da vardı, ağır yaralananı da. Biz hücuma keçəndə ağırlıq etməsin deyə iki yeşik qumbaranı təpənin aşağısında qoymuşduq. Ermənilər təpəni minaatanlardan atəşə tutdular. Yuvacılarda gizləndik. Şükür Allaha, mərmilərdən yaxa qurtardıq. Mərmi yaşışı kəsmişdi ki, ermənilər eks hücuma keçdi. Sağımızda, solumuzda kim olduğunu da bilmirdik, hər halda bizə atəş dəstəyi vermirdilər. Neyimiz var, atışdıq. Pulemyotu qaldırıb onların qabağına çıxdı. Kərənti ot biçən kimi biçdim erməniləri. Yerə sərildiklərini gördük. Qırılan qırıldı, sağ qalanlar da qaçıb getdilər. Patronumuz az qalmışdı. Geriye qayıtdım ki, qumbara yesiklərini təpəyə qaldırıram.

-Niyə o biri əsgəri göndərmədiniz?

-O bir az səyfəson əsgərdi, qorxdum ki, gedib azacaq. Qayıdıb bizi tapmayacaq. Elə ona tapşırdım ki, diqqətli olsun, birdən ermənilər yenidən hücuma keçərlər. Qumbara yesiyini götürüb yuxarıya qaldırdım. Hər şey öz qaydasındaydı. Ermənilər daha nə hücum etdilər, nə də minaatanlardan atdırılar.

-Siz xəbər vermədinizmi?

-Ratsiyamız vardi, günortaya kimi bir neçə dəfə əlaqə saxladım. Günortadan sonra əlaqə itdi. Axşama kimi növbə ilə keşik çəkdik. Arxadan nə kömək gəldi, nə yaralıları təxliyə etdilər. Axşamüstü yenidən aşağı düşdüm ki, ikinci qumbara yesiyini yuxarı qaldıram. Orda qonşu təpədən enmiş bir neçə əsgərlə rastlaşdım. Dedilər ki, xəbər gəlib. Bir kilometr arxada məntəqə qurulub. Həm isti yemək hazırlayıblar, həm də orda həkimlər tibb xidməti göstərirlər. Mən də onlarla bərabər həmin yerə gəldim. Orda general əmr elədi ki, bunları həbs edin.

-Hansı general? Korpus komandirimi?

-Yox. Bizim general deyildi. Mən onu birinci dəfəydi gördüm. Yanındakılar "yoldaş Rzayev" deyirdilər.

Qapı döyüldü. Köməkçi qapını açıb içəri keçdi.

-Cənab prokuror! Hamı toplaşıb.

-Gəlsinlər.

Müstəntiqlər, təhqiqatçılar, prokurorun digər köməkçiləri otağa daxil oldular.

-Bilirsiniz ki, ömrümün çox hissəsi burda - hərbi prokurorluqda keçib. - Prokuror dərhal danışmağa başladı. - 1993-cü ildə Universiteti bitirib dəftərxana müdürü kimi işe

başladım. O vaxt da qarışqlıqlar çox olurdu. Bir gün bir kapitanı tutub götürmişdilər. Taborun qərargah rəisiydi, öz tabor komandiri yanına salıb götürmişdi. Nəsə diqqətimi cəlb elədi. Prokurordan xahiş elədim ki, onun məsələsinin özü araşdırınsın. Deməli, döyüşün qızığın çağında bu kapitan tabor komandirinin ehtiyatda olan tankına oturub döyüşə sürdürib. Özü də nişançının yerində oturub. Ermənilər gənişmiqyaslı hücum əməliyyatı keçirirmiş, qarşılırını ala bilmirmişlər. Döyüşdə fəallıq göstərib, bir erməni tankı vurub. Nəsə, ermənilərin atlığı artilleriya atosindən tank da zədə alıb. Tabor komandiri qərargah rəisindən nə yazmışdı? Yazmışdı ki, özbaşına onun tankını qaçırdıb, marşrutu üzrə təyin olmadığı ərazilərdə sürüüb, zədəleyib, taborun döyüş qabiliyyətini azaldıb. Buna görə mühərabə qanunlarına uyğun sərt şəkildə cəzalandırılmalıdır. Kapitan canavar kimi zabit idi. Mənim yanımıda komandirinə sərt təpki göstərdi. Dedi, tüpürüm sənə də, tankına da. Buna görə məni tutacaqlarsa, cəhənnəmə tutsunlar. Nəsə, prokuror bir həftə həmin kapitani saxladı izolyatorda. Mən də məəttəl qaldım bu işə. Sən demə, prokuror o tərəflərdə araştırma apartdırırmış. Həmin tabor komandiri qərargah rəisinin şücaətini öz adına yazıb, göndərib yuxarı. Guya özü öz tankında döyüşə girib, erməni tankını vurub. Buna görə də mükafatını istəyirdi. O vaxt tank, təyyarə, vertolyot vuranlara Milli Qəhrəman adı verildilər. Bir həftədən sonra prokuror həmin kapitanın başqa briqadaya dəyişilməsinə kömək etdi. Orda onu tabor komandiri vəzifəsinə təyin etdilər. Kapitani şərləmək istəyən də öz cəzasını aldı. Sizi inandırırm ki, həmin kapitan sonrakı döyüşlərdə çox şücaətlər göstərdi. İndi bu kapitanla bir az səhəbət elədim, həmin hadisə yadına düşdü. Bu kapitan on nəfərlə təpəni ermənilərdən azad edib, şəhidi var, yaralısı var. Bir gün də əks-hücumlara sinə gərərək qoruyub, bununla maraqlanan yox, ərzaq gətirən yox, yaralılara gelib yardım edən, təxliyyəsini təşkil edən yox, şəhidləri ərazidən çıxardan yox... Özünü də tutub götürirlər ki, fərəridi, postu buraxıb geri çəkilib. Bəlkə bu da o birlər kimi səngərdə qalıb ölməlidii?

Prokuror zəhmli baxışı ilə zaldakıları qorxutdu.

-Bəlkə mən nəyisə başa düşə bilmirəm. Siz izah edin, görək necə olmalıdır?

Zalda milçək uçsaydı, viziltisi eşidilərdi, heç kimdən səs çıxmadi.

Prokuror üzünü kapitana tutdu:

-Siz azadsınız. Adam qoşmağa da ehtiyac duymuram ki, aparıb hərbi hissənizə təhvıl versin. Mən sizə inanıram, hara getmək lazımlı olduğunu yaxşı bilirsınız. Gedin, böülünyüzü toplayın, rəhbərliyinizi edin. Biz inanırıq ki, qələbə uzaqda deyil. Gedin, qələbədə şücaətinizi əsirgəmeyin!

Kapitan Abbasov ilk dəfəydi ki, belə doluxsunmuşdu, ona qarşı burada isti münasibət göstərəcəklərini, cəbhədən fərqli olaraq əsl zabit kimi yanaşacaqlarını gözləmirdi. Xidmət dövründə sərtliyə, mətinliyə, dözümə öyrəşdiyindən yumşaqlıq, mülayimlik onu çoxdan tərk etmişdi. İndi isti səmimiyyətin qarşısında duruş götiro bilmədi, kövrəldi və heç nə demədən ayağa qalxb otaqdan çıxdı.

-Sizi inandırırm ki, qələbədə onun öz payı olacaq. - Prokuror kapitanın arxasında danışmağına davam edirdi. - Sağlıq olsun, yaşasaq, görəcəyik.

\*\*\*

Kapitan Abbasov arxaya baxmadan hərbi prokururluq-dan uzaqlaşdı. Prokuror zəng vurub tapşırılmışdı, ya tapşırılamışdı, nəidisə, NBM-də saxlayıb heç nə soruşmadılar. Atlığı sonrakı hər addımda fikri arxada qalmışdı. İndicə çağırı bilerlər, arxamca qaçıb gəlib geri qaytaralar... Hərbi polisin silahlı əsgərləri də arxasında baxa-baxa qalmışdır. Yolun qırığına çatan kimi ilk ticarət köşkünə yaxınlaşdı.

-Siqaret var? - Soruşdu. "Hələ bir soruşuram da... İndi siqaret satılmayan ticarət köşkü varmı? Millətin yetmiş faizi siqaret çəkir. Bunların əsas qazancı siqaretdən, araqdan deyilmidi?"

Satıcı vitrindən əlinə keçən ilk paçkanı götürüb ona uzatdı.

Abbasov paçkanın seylofanını düşməni didirmiş kimi dişiyə qopartdı. Dərhal qapağını qaldırıb bir gile damağına qoydu. Köşkün vitrinin iplə bağlanmış sarı rəngli alışqanı götürüb yandırdı. Dalbadal iki-üç qülləb vurandan sonra cibindən iki manat pul çıxardıb satıcıya uzatdı.

-Lap ciyərim yanındı. - dedi. - Al, pulunu çıx.

Satıcı pulu alıb gülümsədi.

-Siqaret iki manat qırx qəpikdir.

-Qiymətlər nə vaxt qalxdı? - Kapitan təəccübə onu süzdü, son dəfə siqaret aldığı xatırlamağa çalışdı. - Bəs dörd-beş gün əvvəl bir manat səksən qəpik deyildi?

-Qiymətlər iki gündür qalxb.

-Hər işə məəttəlsiniz, gözləyirsiniz ki, bir iş olsun, araya salıb qiymətləri qaldırasınız.

-Qiymətləri mən qaldırmamışam, kapitan, sənin hökmətin qaldırıb.

-Mənim hökumətim sənin hökumətin deyil?

-Yox! Sən hökumətdə işləyirsin, ondan maaş alırsan, mən isə işləyib həm özümü dolandırıram, həm də vergi ödəyib sənin hökumətin saxlayıram.

-Pah! Mənim hökumətimi saxlayana bax! Ödədiyin vergi kartına toplanır, təqaüdə çıxanda qaytaracaqlar özünə.

-Hər vergi ödəyən təqaüdə çıxır? - Satıcı ortaya ciddi sual atdı. - Qırx-qırx beş il işlə, vergi ödə, o da qalsın hökmətə. Bəs bu necədir?

-Nə yaman ağır iş görürsünüz? Daş daşıyırsınız, divar hörürsünüz, beton tökürsünüz... Gedib optovoydan ucuz qiymətə alıb götürüb baha qiymətə satırsınız...

-Başqa nə etməliyik? Yaradılan şərait budur. Ölkəni Azərbazar eliyiblər. Başqa hər şey monopoliyadır. Bəlkə demək isteyirsin ki, ciyindəki o ulduzları havayı almışan?

Kapitan cibindən bir manat da çıxardıb satıcıya uzatdı.

-Yoxundursa, qalsın. - Satıcı dilxoşluq elədi. - Qonaq da edə bilərəm.

-Pulum ola-ola niyə qonaq etməlisiniz? Bircə siz qiymətləri qaldırmayıñ, qonaq etməyinize ehtiyac yoxdur.

-Hərbi hissədə sizə siqaret vermirlər? O günü bir QAZel yiğib göndərmişik. On blok da mən verdim.

-Kimə vermisiniz, hara göndərmişiniz, bilmirəm. Bir onu bilirəm ki, mühərabədə biz yetim-yesirdən başqa hamı qazanc gűdür.

-Cərcis Peyğəmbər haqqı, düz sözümdü. Seyid Əşrəf ağanın cəddi qənim olsun, əyər yalan deyiromsə. Başçının tapşırığıydı. Hansısa şöbə müdürüni göndərmişdi. Kabinkada

oturmuşdu, dəftərinə də qeyd edirdi, kim nə qədər verib. Beyləqan, Füzuli rayonları ərazisində kimin toçkası vardi, hamidan alırdı. Özün görürsən, mənim budkamın nə çəkisi var. Bir öküz arabası ilmişə, diğirlənib gedib düşəcək yolun altına.

Kapitan satıcının son sözlərini eşitmirdi, ikinci sıqareti yandırıb aralanmışdı.

-Eyy, pulun qalğı... - Saticı arxasında səsləndi.

Kapitan Abbasov gəlib yoluñ qıraqında dayandı. Tək-tək olsa da üzü döyüş bölgəsinə tərəf gedən maşınlar yol ilə şütyürdü. Hər keçən maşına minib getmək üçün əl yel-ləyirdi. Nədənsə, heç bir maşın saxlayıb onu götürmürdü. Heç diqqətə də almırlıdalar. Kimsə saxlayıb soruşsaydı, ora getmədiyi desəydi, yenə dərd yarıydı. Birdən Daşburun dördyüldən dənən ona tərəf ard-arda gələn iki KAMAZ maşını diqqətini çəkdi. Böyük ehtimal ki, hərbi maşınlarıydı. Hərbi olmasalar da əsgər, yaxud yüksək aparan maşınlara oxşayırıdalar, asta-asta gəlirdilər. Gözlədi ki, yaxınlaşmışınlar. Baxdı, yanılmamışdı; sükan arxasında da hərbi geyimliydi, maşın böyüyü də. Sürçülər, adətən MAXElərdən teyin olunurdular, çünki əsgərlər bu işi yaritmirdi, maşınları tez sıradan çıxardı, yolda qalırdılar. Maşın böyüyüün də rütbəsini müəyyənləşdirə bilmədi. Artıq maşınları onun on-on beş addımlığındaydı. Tez əl yellədi. Elə qabaqda gələn maşın sürəti azaldıb saxladı. O dayanan kimi arxadakı maşın da saxladı. Kalonun öz qaydası vardi.

-Gəl görüm, kapitan, hara gedirsen? - Maşın böyüyü pəncərədən başını çıxardıb onu yanına çağırıldı.

-Döyüş bölgəsinə, Qubadlı briqadasına... - Tələsdiyin-dən salam verməyi də unutdu, bəlkə də maşın böyüyüün polkovnik-leytenant olduğunu görüb özünü itirdi.

-Gəl, ele biz də ora gedirik. Deyirlər qərargah qabağa köçüb. Sən bilərsən, onlar indi harda dislokasiya olunub-lararası?

Kapitan Abbasov cavab vermədi, cəld kabinetə qalxdı, polkovnik-leytenantın ayağının üstündən keçib ortada əyləşdi.

-Salam, cənab polkovnik-leytenant.

Bölgə üzrə əsas funksiyani yerinə yetirən Qubadlı briqadasının səhra qərargahı uğurlu alınan döyüş əməliyyatlarından sonra Cəbrayıl rayonunun Mərcanlı kəndinə köçürülmüşdü. Hələlik Cənub cəbhəsinin qərb istiqamətində gedən döyüş hərəkətləri bu qərargahdan koordinasiya olundurdu. Ən azından, bölgəyə ezam olunmuş bütün silahlı qüvvələr bölmələri burda qeydiyyatdan keçib döyüş tapşırığını yerinə yetirməyə yollanırdı. Kapitan Abbasov bildikləri və özü barədə polkovnik-leytenantə qısa məlumat verdi.

İki KAMAZla gələn anti-tankçılar, onları bəzən belə də adlandırdılar, səhra qərargahına çatanda hələ günorta de-yildi. "Bir az da geciksəydik, burada rahatca nahar edər-dik", deyə düşünən qərargah rəisi maşınları səhra çadırlarından bir az aralıda saxlatdı.

-Hə, kapitan, de görüm, sən indi nə edəcəksən? - So-ruşdu. - Bizimlə gedəcəksən, yoxsa əsgərlərini axtaracaqsan?

-Gedək qərargaha. Görük burda kim var, nə deyirlər... sonra...

Maşından düşüb səhra çadırlarına yaxınlaşdılar. Keşikçi əsgər onları saxlayıb kimliklərini, hardan və nə məqsədlə gəldiklərini müəyyənləşdirdi, sonra əlindəki aparatla növbətciyə məlumat verdi.

-Keçə bilərsiniz. - Səhra qərargahının növbətçisindən "burax" komandası aldıdan sonra onları çadırlara tərəf getmək üçün istiqamətləndirdi.

Kapitan Abbasov kadrlar bölməsinin rəisini soruşdu və onun yanına getdi. Kadrlar bölməsinin rəisi dedikləri mayor Muradov böyük çadırın bir küncündə özünə iş yeri düzəltmişdi. Özünü təqdim edəndə bölmə rəisi onun familiyasını eşitcək fikrə getdi.

-Kapitan Abbasov... kapitan Abbasov... nəsə tanış gəlir...

-Cənab mayor, mən sizin hərbi hissənin nəzdində döyüşdə olmuşam. Cəbrayılda, Hadrut istiqamətində... orda mənim yaralı əsgərlərim var... şəhidlərim orda qalmışdı...

-Kapitan Abbasov sözünün gerisini götirə bilmədi, qəhər-ləndi.

Mayor Muradov masasının üstündəki bankədən stəkana su töküb verdi.

-Al, iç. - dedi. - Narahat olma. Yaralılar təxliyə olunub, şəhidlər də çıxarılıb.

-Bilmirsiniz, hara aparıblar? - Suyu içən kimi soruşdu.

-Hamısını yerbəyer ediblər. Sən buna görə narahat olma.

-Bəs onda mən indi nə edim?

-Səni mənim yanımı kim göndərib?

-Özüm gəldim.

-Get əməliyyat bölməsinə, orda sənə nə etmək, hara getmək lazım olduğunu deyərlər.

-Cənab mayor. Hələ döyüşlər başlamazdan əvvəl mənim sənədlərimi nazirliyə göndərmişdilər. Ordan xəbər vermişdilər ki, sizin hərbi hissəyə keçirməyi planlaşdırılar.

-Həə... indi yadına düşdü. - Mayor Muradov masasının

üstündəki sənədlər arasında nəsə axtarmağa başladı. - Budur, tapdim. Səni nazirin əmri ilə "mayor" hərbi rütbəsi verilməklə bizim motoatıcı taborlardan birinə qərargah rəisi vəzifəsinə təyin ediblər. Elə bu əmrlə də Ağcabədidən bizim hərbi hissəyə köçürülürsünüz. İndi komandır burda yoxdur, cəbhədə döyüsdədir. Gedək, səni briqadanın qəra-rgah rəisinə təqdim edim.

Mayor Muradov masanın üstündəki sənədləri dəmir yeqi-yə yiğib ağızını qıffılladı. Bircə sənədi özü ilə götürdü. Onlar həmin çadırdan çıxdılar. Xeyli getdikdən sonra ucuq bir evin yanına gəldilər. Həmin evin yanında da keşikçi əsgər dayanırdı.

-Xəbər ver ki, mayor Muradov gəlib.

-Taniyıram.

Keşikçi əsgər cəld ucuq evin yanındaki pilləkənlərlə aşağıya düşdü. Dəqiqə keçmədən geri qayıtdı.

-Yanında adam var, səhbət edirlər. Ancaq dedi ki, gəlsin.

Pilləkənlərlə aşağıya düşdülər. Ucuq damın altında - zirzəmidə qərargah düzənlənmişdi. İçəri keçəndə kapitan Abbasov baxdı ki, maşında onunla birləşdə gələn polkov-nik-leytenant da burdadır. "Yaxşı ki, ona prokurorluqda ol-

duğumu, saxlanıldığımı danişmamışam, yoxsa, haqqında ilk gündən pis düşünərdilər”, ilk fikrindən keçən bu oldu.

Mayor Muradov qərargah rəisinə yaxınlaşış əlindəki sənədi onun qabağına qoydu.

-Özü öz ayağı ilə gəlib.

Qərargah rəisi sənədə göz gəzdirib üzünü kapitan Abbasova tutdu:

-İndi komandır yoxdur, döyüsdədir. Axşam gələndə səni təqdim edərik, görək hansı tabora göndərəcək. Ancaq hələlik sənə ilk döyüş tapşırığı verilir.

-Döyüşə həmişə hazırlam.

-Bələdçi qoşaçaqıq. Ratsiya ilə təmin edəcəyik. Antitankçıları ön cəbhəyə aparacaqsan. Orda təcili səngər qazdırmaq lazımdır. Axşama kimi səngərlər hazır olmalıdır. Aydındır?

-Aydındır, cənab polkovnik-leytenant!

-Bələdçi ratsiya ilə maşınların yanında gözləyir. Yola salın, getsinlər.

Kapitan (artıq mayor da demək olar) sevindiyindən bilmədi nə etsin. “Burda deyiblər e... xeyirlə şər qardaşdır!” dedi.

Yolboyu yalnız dağıntılara rast gəlirdilər. Mənzilbaşına gəlib çatanda maşınları nisbətən gizli hesab etdikləri kiçik təpələrin arxasında saxladılar. Əsgərlər yerə töküldürlər. Mayor Abbasov ərazini nəzərdən keçirib bölgü apardı.

-Bir-birinizdən beş addım məsafədə düzülün.

Əsgərlər bir sırə olaraq düzülüb, sağa-sola aralaşdırılar. Gələnlər arasında iki zabit vardi, hər ikisinin rütbəsi leytenantdı. Mayor Abbasov onları yanına çağırıldı.

-Yəqin ki, tağım komandirlərisiniz və hər biriniz öz təşəkkürinizlə gəlmisiniz?

-Elədir ki, var. - Hər ikisi eyni cavabı verdi.

-Ardımcı!

Mayor Abbasov komanda verib adsız təpələrin başına doğru irəlilədi. Hər iki leytenant - tağım komandirləri komandanı işarə ilə əsgərlərə çatdırıldılar və onun arxasında yüksəkliyə doğru hərəkətə keçdilər.

-Təpənin başında zolağı birlikdə müəyyənləşdiririk və ilk olaraq hər bir əsgər özünə tək döyüşü üçün səngər qazır. Ele ki, tək səngərlər hazır oldu, hər əsgər özündən sağıdakı əsgərin qazdığı səngərə yol açır. Bununla da işimizi yekunlaşdırılmış olacaqıq. Ehtimala görə, düşmənin ehtiyat qüvvəsi beş-altı kilometrlik məsafədə cəmləşib, son döyüş hazırlıqlarını görür və üstümüze hücuma kecməyi planlaşdırır. Onlar gələnə kimi səngərlər hazır olmalıdır. Bizim qüvvələr hazır vəziyyətdə gözləyirlər ki, səngərlər hazır olsun, gəlib burda müdafiəyə keçsinlər.

Beləcə, adsız təpənin başına qalxdılar. Təsərrüfat bəlləri işə düşdü. Bir anın içində ərazi canlandı. Kimin ki, yeri yumşaq idi, onun bəxti gətirmişdi, beli vurduqca yarımqarışlıq torpaq çıxırdı yerdən, kimin yeri də bərk idisə, mis-qal-misqal qopartmaq mümkün olurdu. Alın tərini silib işlərinə davam edirdilər.

Bir saat yaxın işləmişdilər ki, qəfildən göydə nə isə fit verə-verə yaxınlaşdı və yanlarına düşdü. Partlayışdan toz dumanı qalxdı və qəlpələr ətrafa səpələndi. Xoşbəxtlikdən yaralanan olmadı.

-Bu nədir? - Çoxları birinci dəfəydi bu səsi eşidirdi,

odur ki, təşvişlə qarşılıdlar.

-Babax! - Hardasa əlli-altmış metr arxada daha bir partlayış baş verdi.

-Səngərlərə girin! - Mayor Abbasov əmr etdi.

Əsgərlər qazdığı səngərlərə girdilər. Eləsi vardi ki, yeri bərk olduğundan səngər qaza bilməmişdi, o da yerə uzanırdı.

Bir az keçdi, ara sakitləşdi. Beş dəqiqə, on dəqiqə keçdi... Sakitçilikdi.

-İşimizi davam etdiririk. - Mayor Abbasov səsləndi. - Tələsin.

Cəld hərəkətlə mövqeni gəzməyə başladı. Hər əsgərin yanında dayanır, qazdığı səngərə baxır, tapşırıqlarını verib keçirdi. Leytenantları - tağım komandirlərini tələsdirirdi.

Beləcə, daha bir saat yaxın işləmişdilər ki, nahar fasiləsi elan olundu. Əsgərlər təpədən aşağı töküllüşüb özləri ilə getirdikləri quru yeməkləri yeməyə başladılar. Konservlərin qapaqları açıldı, çəngəl-qasıq cingiltisi bir-birinə qarışdı.

Qəfildən göydə fişiltər eşidildi. Ərazi mərmi yağışına tuş gəldi. Dörd-beş mərmi hər tərəfi toz dumanına bürüdü.

-Səngərlərə qayıdin! - Mayor Abbasov ucadan səsləndi.

Mərmilər şiddətləndi. Əsgərlərdən bir neçəsi üzüyuxarı səngərlərə tərəf qaçı. Çoxu isə pərən-pərən düşdü. Ora qaçı, bura qaçı, sığınmağa yer axtarırdılar.

Mayor Abbasov ratsiya ilə qərargahla əlaqə saxladı.

-Başa düşürsünüz, minaatanlarla bizi vururlar. İki davam etdirmək mümkün deyil.

-Döyüşə! - Qərargahdan aldığı komandaya gülməyi tutdu, kimiydisə, əməliyyat bölməsindəndi.

-Kiminlə döyüşə? - Soruşdu.

-Hələ bir soruşursan da... düşmənle.

-Kiminlə döyüşə? Əlinə ilk dəfə avtomat götürənlər-ləmi? Bel tuta bilməyənlər avtomat tuta biləcəklər?

-Hamı üçün elə ilk döyüş belə başlayır. Niyə özünüzü itirirsiniz...

-Qarşımızda olmayan, gözəl görünməyən, hardansa bizi görüb koordinatımızı verib minaatanlara vurduran, başımıza mərmi yağıdıran düşmənlə necə vuruşa bilərik? Siz nə dənişirsiniz? Heç avtomatları da yoxdur. Artıq yaralılarımız var...

-Bilmirəm. Mənə nə dedilər, çatdırıdım. Döyüşə, vəsalam.

-Bəs deyirdilər, səngər hazır olan kimi başqa bölmələr gəlib burda müdafiə olunacaq.

-Hələ gəlməyiblər? Bəs siz hansı bölmənin komandırısınız?

-Biz bura döyüşə gəlməmişik, səngər qazmağa gəlməsik.

-Yaralıları da götürüb qərargaha gəlin. Ora başqa bölmə göndərilər, indilərdə çatar.

Elə bu vaxt tozlaya-tozlaya iki KAMAZ gəldi. Birinci KAMAZdan düşən kapitan komanda verdi:

-Təcili maşınlardan töküln.

Mayor Abbasov yaxınlığında leytenantlara tapşırıq verdi:

-Əsgərləri toplayıb maşınlara oturun. Yaralıları... Təcili...

Özü təzə gələn kapitana yaxınlaşdı.

-Səngərlər təpənin başındadı. Tam hazır deyil, ara xətəri birləşdirilməyib. Ancaq əllidən çox tək səngər var. Vuruşmaqla olar.

Əl verib görüşdülər.

-Sizə ugurlar.

Mayor Abbasov aralanıb öz maşınlarına tərəf qaqdı. Maşınlara çatanda ara sakitləşdi. Atəş birdən başladığı kimi qəfildən dayandı. Anti-tankçılar maşınların yanında düzüldülər. Üç nəfər yaralanmışdı. Bir nəfər isə şəhid olmuşdu, qəlpə onun boğazından keçən yoğun damarı kəsmişdi. Bütün bədəni qan içindəydi. Təcili yaralıları maşının bortuna yüklədilər. Əsgərlər özləri də yuxarı qalxdılar. Elə bu vaxt daha bir maşın gəldi. PİKap onların yanına çatıb dayandı. Anti-tankçıların böyüyü - divizionun qərargah rəisi maşından düşdü. Həyəcanlıydı. Mayor Abbasov ona yaxınlaşış məlumat verdi:

-Bir şəhid, üç yaralı.

Qərargah rəisi başından papağını çıxardıb sıfətinin tərini sildi, həyəcanını gizlətməyə çalışıdı.

-Vətən sağ olsun! Döyüş itkisiz olmur. Məyus olmağa dəyməz. - Polkovnik-leytenant üzünü o tərəfə çevirdi, indi sanki özü-özü ilə danışırmiş kimi davam etdi. - Bundan sonra heç kim bize deyə bilməz ki, döyüşdə olmamışq...

-Tfu... - Mayor Abbasov onun yanından aralanıb sıqaret yandırdı. - Şəhid sənə bunun üçünümü lazımdı...

Siqaretindən dalbadal üç-dörd qullab vurub yerə atdı. Ayağı ilə əzib söndürdü.

-Yaxşı ki, əsgərlər eşitmədilər, yoxsa cəmdəyinə tüpürərdilər bunun... - Dinməzcə gedib KAMazın kabinəsinə oturdu.

\*\*\*

Qəfil guppultu səsinə Babək yuxudan ayıldı. Başında küt ağrı vardı, qulaqları guppuldayırdı. Elə bildi ki, nəsə güclü bir gurultu eşidib, qulaqları tutulub. Böyük tərəfə yönüb qaz sobasına baxmaq istədi. Hiss elədi ki, keyiyib, bədəninin aşağı ətrafinı tərpədə bilmir. Qaz sobası, səsinə eşitməsə də, həzin-həzin yanındı. "Bəlkə məni dəm qazı vurub?" Yenə də tərpənməyə cəhd göstərdi. Əlləri ilə sıfətini şapalaqladı, başını ovxaladı. Birdən qulağına telefon zənginin səsi geldi. Çarpayısunın yanında qoyduğu taburetkanın üstündəki telefon zəng yırğalanmasından lap künçə sixilmişdi. Yerə düşmək ərefəsində əl atıb onu götürdü. Ekranda anasının adı yazılmışdı.

-Hə, mama.

-Yaxşısan?

-Sən hardan bildin?

-Ana ürəyi həssas olur. Salamatçılıqdır?

-Hə. - Nəsə fikirləşib əlavə etdi. - Aşağı ətrafımı hiss etmirəm.

-Yaralanmışan?

-Yox! Nəsə guppultu səsinə oyandım. Başım guruldayır.

-Bizi qorxutma. Ovxala, tərpən. Durmağa çalış.

-Gözlə. Növbətçi zəng eliyir. Nəsə vacib xəbər var. Danışım, sonra sənə zəng vuraram.

Babək anası ilə danışışı dayandırıb yeni zəngə cavab verdi.

-Yaxşı, çıxıram.

Çarpayıdan qalxdı, deyəsən, bədənində hər şey öz qaydasındaydı. Cəld geyinib otaqdan çıxdı. Maşını işe salıb deyilən ünvana sürdürdü. Növbətçinin dediyinə görə, şəhərə yenə də raket atmışdır. Bu dəfə baş prospektdə yerləşən Yağ-piy kombinatının yanını dağıtmışdı raket. Şəxsi heyət ərazini mühasirəyə almaq üçün maşınla yola düşmüştü.

Babək əraziyə çatanda hərbi hissənin maşını yenico dəyanmışdı. Əsgərlər maşından yerə düşürdülər. Tağım komandiri yaxınlaşış məruzə etdi.

-Əsas yol tərəfi bağlayın, kənardan müdaxilə olmasın.

-Yaralılara kömək, dağıntılar altında... - Söz tağım komandirinin ağzında qaldı.

-İndi aydınlaşdırıb hər şeyi deyərəm.

Ərazidə polis işçiləri vardı. Bu vaxt sirena verə-verə daha bir neçə polis maşını gəldi. Fövqəladə Hallar nazirliyinin maşını da gəlib yoluñ kənarında dayandı. Xoşbəxtlikdən yanğın baş verməmişdi. "Nəsə qəribə bir işdir! Yəqin işıqlar söndürülüb. Yoxsa bu boyda raketin partlayışından yanğın baş verməyə bilməzdilə!"

İki bir-birinə bitişik binalar tamamilə dağılmışdı. Ağacalar qırılmışdı. Qarşı tərəfdəki iki binada da dağıntılar vardı.

Təcili yardım maşınları da gəlib çatdı. Babək əsgərlərə yaralıları daşımaga göstəriş vermek üçün yola tərəf gedəndə tağım komandiri bir qadınla ona yaxınlaşdı.

-Rusdur. Deyir jurnalıstom. İsti izlərlə hər şeyi qeydə almaq istəyirəm.

-Bizim dili bilir?

-Az-maz. - qadın özü cavab verdi.

-Yanimdan bir addım da olsun o tərəfə getməyəcəksiniz. - Babək qəti tapşırığını verdi.

Əsgərlər yaralıları təcili tibbi yardım maşınına daşımaq üçün əraziyə cumdular. Maşınlar vasitəsilə ətraf işıqlandırılmışdı. Babək jurnalıst qadınla birləşdə dağılmış evin qabaq tərəfinə keçdi. Jurnalıst bir neçə şəkil çəkdi.

-Sizcə, burası "İsgəndər" atılıb?

-Mütəxəssis deyiləm. Hər halda böyük raketdir. İki iki-mərtəbəli binanı dağıdıb, ikisini də yararsız hala salıb.

-Raket hardan atılmış ola?

-Hardan atılacaq? - Babək acıqladı. - Bu nə səfəh sualdır verirsiniz? Bilmirsiniz ki, müharibə gedir, ermənilərlə davadayıq?

-Ermənilərin atlığına inanmırıam.

-Özün bilərsən. Daha danışıb məni bezdirmə.

-Yaxşı. - Jurnalıst qadın razılaşdı. - Ancaq bunu mütləq deməliyəm. Ruslar ermənilərə belə böyük dağıntılar törədə biləcək gücə malik raket verməzlər. Həm də ağacların qırıntılarından, evlərin dağıılma trayektoriyasından hiss etmək olur ki, raket şimaldan atılıb. Ermənistən isə cənub-qərbədə yerləşir.

-Mütəxəssis olmasam da deyə bilərəm ki, raket əvvəlcə göyə qalxır, sonra hədəfə doğru istiqamət götürür. Göyün isə şimalı-cənubu olmur.

Binadan çıxarılan yaralıların ah-naləsi aləmi başına götürmüştü. Kiminin qolu, kiminin qıcıq əzilmişdi. Bəzilərinin sıfəti al-qan içindəydi, baxmaq olmurdı. Jurnalıst qadın onları lento köçürü-köçürü irəlileyirdilər. Birinci binanın sonuncu giriş qapısı yaxınlığında dağıntıların

böyründə bir uşaq oturmuşdu. Burnunda və sıfətinin bir tərəfində qan vardı. Görünür başından yaralanmışdı. Ağlamırdı, eləcə durub baxırdı. Bəlkə də partlayışdan qulağı kar olmuşdu. Babək ona yaxınlaşanda uşaq nə fikirləşdişə tez sağı əli ilə sol qolunda tutduğu kukla-gəlinciyin gözünün qabağını bağladı. Hər ikisi yerində donub qaldılar.

-Görürsən, uşaq uşaqlığı ilə gəlinciyini qoruyur. - Babək dedi. - Qorxur ki, əlindən alarıq.

Jurnalist qadın onu da ləntə alıb dedi:

-Mənən elə gelir ki, uşaq gəlinciyin gözlərini bağlayır.

Bağlayır ki, bu dəhşətləri görməsin. İlahi!

Babək yaxınlaşış uşağı qucağına aldı.

-Beləcə durun, sizi də ləntə alım.

-Mən dövlət məmuryam, olmaz. - Babək etirazını bildirdi.

-Hər ləntə aldığımı yayımlamıram. Bunu da öz şəxsi arxivim üçün çəkirəm.

Babək uşağı aparıb həkimlərdən birinə verdi.

-Allah amanında.

İndi yadına düşdü ki, anası narahatdır. Götürüb zəng vurdur. İkinci zəngə cavab geldi.

-Hə, de görüm, hardasınız? Nə olub? Yenə raketlə hərəni dağıdıblar?

-Televizorda göstərdilər?

-Bircə Türkiyə kanalı göstərib, "Qlobal TV". Bizimkilər hələ ki, susurlar.

-Həmişəki kimi...

-Ermenilər həzm edə bilmirlər qələbələrimizi. Dünən Füzulini azad ediblər axı...

-Hə. - Babək yekun vurmaq istədi. - Şərəfsizlər dinc əhaliyə attrıllar. Keçən dəfə də belə oldu. Bizimkilər Cəbrayılı azad edən gecə...

Yol tərəfdə ara qarışdı, dava edirdilər, nəydisə, hamı ora yürürdü. Babək telefonu bağlayıb yola tərəf yürüdü. Polislər pəzəvəngin birinin qollarını qandallayıb aparırdılar.

-Nolub? Bu hayda-huyda oğurluq etməyə gəlib? - Yanındakı polis leytenantından soruştı.

-Yox! Çubuğuun başında cprs vardi, ermənilərə məlumat ötürürdü.

-Ay yaramazlar...

Babək nə fikirləşdişə dönüb maşına tərəf getmək istəyən polis leytenantını səslədi. Polis leytenantı dayanıb geriyə döndü.

-Aparın, bunu da yoxlayın. - Yanındakı jurnalıst qadının qolundan tutub polis zabitinə tərəf çekdi. - Bəlkə, bu da ci-nayotkardır?

-Bizə dedilər ki, o, sizinlə gəlib. Siz icazə vermisiniz. - Polis zabiti bir an dayanıb qadın jurnalısti süzdü. - Deyirsiniz birdən cinayətkar olar? Bəs siz cinayətkara necə icazə vermisiniz?

-Cinayətkarın cinayətkar olduğunu sübut etmək üçün ona əməlini yerinə yetirməyə imkan yaratmışam. Yoxsa ci-nayotkar olduğunu necə sübut edə bilərik?

Babək əl atıb qadın jurnalıstin telefonunu əlindən aldı və polis zabitinə ötürdü. Burdakı şəkilləri arxivinizi köçürün, sabah gəlib bəzilərini götürəcəyəm.

-Mən ermənilərə nifrət edirdim. - Qadın dilləndi. - Siz heç də onlardan geri qalmırsınız.

-Dövlət qulluğundayıq, yoxlamaq borcumuzdu.

Polis zabiti qadını maşına tərəf apardı. Maşın yerində tərpənənə kimi Babək dayanıb baxdı. "Bir səhv hərəkət eləmədim ki?" Öz-özünə sual verib dağıntılar altından yaralıları çıxardan əsgərlərin yanına getdi. İndi orda daha çox köməyinə ehtiyac vardı.

\*\*\*

Seyid nəşriyyatın binasını keçən kimi işqforun yanmasına gözləmədən sağa döndü. Yeni tikilmiş Cavad məscidinin qabağı ilə asta-asta üzüyxarı sürdü maşını.

-Tez olun, deyin görək, maşını harda saxlayaqq?

Adil Əzimə baxdı, Əzim Adilə.

-Qəbiristanlığın içi ilə yol var. Sür gedək də... - Əzim təklif etdi.

-Orda basıraq olacaq. Getməyinə gedərik, qayıtmagına qayıdış çıxa bilmərik. Guya bilmirsiniz. Birinci dəfədir şəhid dəfninə gedirik... - Adil etirazını bildirdi.

Seyid öz işindəydi, maşını asta-asta sürür, sağa-sola boylanaraq saxlamağa yer axtarırdı. Nəşriyyatla üzbeüz qəbiristanlığın başlangıcındaki yeni tikilmiş Cavad məscidinin yanından üzüyxarı qalxan kimi maşını sağ tərəfdəki beşmərtəbəli binanın həyatına sürdü.

-Yaxşısı budur, maşını burda saxlayıb piyada gedək.

-Necə məsləhətdir. - Əzim razılığını bildirdi.

-Dəyməzlər ki? - Seyid elə-belə, sözgəlişi soruşdu.

-Küçələr maşınla doludur. Dəyəndə dəyəcəklər. - Bunu da Adil dedi. - İstər burda, istər qəbiristanlığın içində maşının yanında qalıb qarovalı çəkməyəcəyik ki. Gəlməmiş şəhidin dəfnində iştirak edək. Qəbiristanlığın içindəndirsə, yenə bura yaxşıdır, girişdə dayanan polislərin yanından görünür.

Beşmərtəbəli bina görünüşündə köhnə binaya oxşayırırdı, heç deyəsən, yaşayışı da yox idi. Belə birtəhər görünüşü vardı, nəsə yaşayış binasına da oxşamırırdı.

-Əzim, sən bilərsən, bu nə binasıdır? - Seyid soruşdu.

-Gərək ki, Dillər Universitetinin yataqxanası olsun. - Əzim dərhal cavab verdi. - Mən bilən elə olmalıdır.

-Dillər Universitetinin? - Seyid təccübəldə. - Gör universitet harda yerləşir, yataqxanası hardadır...

-Axı Dillər Universitetinin yataqxanası o biri tərəfdə idi. - Adil müdaxilə etdi. - Deputat seçkilərində biz o tərəfdə yişişən görüş keçirmişdik.

-Kiminlə? Tələbələrlə? - Seyid soruşdu.

-Məcburi köçkünlərlə. Bu binalar iyirmi yeddi ildir ki, tələbə üzünə həsrətdir. - Adil cavab verdi.

-Dillər Universitetinin olmasa da, hansısa universitetin yataqxanasıdır. - Əzim aydınlıq gətirdi. - O vaxtdan məcburi köçkünlər məskunlaşmışdır, yəqin indi köçürüblər ki, burda heç kim yoxdur. Ona görə də bina belə sahibsiz görkəmə düşüb.

-Buralarda əlliyyədək tələbə yataqxanası var. "Kaktus"un arxa tərəfi, Bakı Dövlət Universitetinin üst tərəfindəki yamaçlıq, başdan-başa yataqxanadır.

-Yaxşı ki, sovet vaxtı belə yataqxanalar tikilib. Yoxsa, bu qədər məcburi köçküñü harda yerləşdirmək olardı...

-Hə... elədir.

-Bir bax! Bu boyda yataqxanada, həyətində bir nəfər də olsun tələbə yoxdu.

-Hə də. İndi axı pandemiyadı, karantindi, universitetlər bağlıdı. Odur ki, burda bir tələbə də yoxdu.

-Gör, bina nə gündədir. Belə halda bura tələbəmi yerləsdirmək olar? Heç olmasa, kosmetik təmir işləri görülməlidir. Tələbələr yazıq deyilmə, gəlib uzun müddət məcburi köçkünlərin istifadəsində tar-mar olmuş yerdə yaşasınlar.

Birinci Seyid qapını açıb maşından düşdü, arxasında da Adillə Əzim. Birləşdə yolu qarşı tərəfinə keçdi. Buradan qəbiristanlığın içinə yol ayrıldı. İki nəfər polis girəcəkdə yolu qıraqında dayanmışdır. Tək-tək keçən maşınları saxlayır, nə isə soruştur, nəsə deyib buraxırdılar. Adil qabaqda idi deyə polislərə yaxınlaşan kimi birinci o dilləndi:

-Salam, ay polislər.

-Əleyküm salam. - Polislərdən boyca uzunu onun salamını cavabladı. - Buyurun!

-Burdan təzə Şəhidlər Xiyabanına getmək olurmış?

-Hansını deyirsiniz? - Polis də qəribə sual verdi, guya ki, bir neçə yerdə Şəhidlər Xiyabani var.

-Üçüncüünü. - Adil qısa izah elədi.

-İkinci də bu tərəfdəni, o birisi də. - Boyca balaca, ancaq dolu bədənli polis nəfəri tez araya girdi. - Day bil-mirəm hansını soruştursunuz, aralarında yüz-yüz əlli metr məsafə olar.

-General Polad Həşimov dəfn olunanı deyirəm.

-Hə... burdadır... Maşınlarınız?

-Yoox... piyada getmək istəyirik. Maşını qoymuş yolu o tərəfində. - Əli ilə maşını saxladıqları yeri göstərdi. - Hərdən bir gözünüzü o tərəfə də çevirərsiniz...

-Elə ağıllı işi siz görürsünüz. Bir azdan bu yolda maşın əlindən tərpənmək mümkün olmayacaq.

-Burdan nə qədər məsafədə olar? - Seyid maraqlandı.

-Kilometrdən bir az çox olar.

-Bəlkə maşınla gedək? - Seyid hər ehtimala qarşı təklif etdi.

-Lazım deyil. - Adil etirazını bildirdi. - Sonra qayıdışçı çıxa bilməyəcəyik. Bir kilometr nədir ki... Mən hər gün neçə kilometr piyada gəzirəm. Gəlin, gedək.

Polislərdən aralantı yollarına davam etdilər. Yol qəbirələrin arası ilə irəliləyirdi. Bəzi yerlərdə qəbirlər elə salınmışdı ki, bir maşın güclə keçirdi, bəzi yerlər isə bir az enliydi, iki maşın qarşılaşanda güc-bəla ilə olsa da, bir-birilərinə yol verə bilirdilər. Bir az getmişdilər ki, Seyidin telefonuna zəng gəldi.

-Hacı Ramıqdir. Qoy görüm nə deyir. - Seyid telefonu qulağına yaxınlaşdırıldı. - Hə, biz indi qəbiristanlıqdayıq. O tərəfə gedirik. Girişdə gözləyəcəyik.

Qəbiristanlığın içi ilə getdikcə maşınlar çoxalır, sıxlıq yaranırdı. Üzü o tərəfə gedən maşınlar da çox idi, geriyə qayıdanlar da.

Yol ilə üzü o tərəfə gedən adamlar da vardi. Onların arasında olan beş-altı nəfər gənc əlində bayraq tutmuşdu, görünür, rayon gənclər təşkilatının üzvlərindəndi. Beş-altı nəfər hərbi geyimli də üzü o tərəfə tələsirdi, onlardan biri qadın idi. Hərbi geyimlilər fizionomiyalarına görə hərbçiye oxşamırlıdılar, kök, dolu bədənliyidilər, papaqları, kəmərləri də yoxuydu. Yaxşı halda keçmiş yanğınsöndürən hesab

etmək olardı onları.

-Bunların hərəsinin əline bir pulemyot verib təcili cəbhəyə göndərmək lazımdır. - Adil səsləndi, bir az da ucadan səsləndi.

-Sakit, eşidərlər, ayıbdi. - Seyid dilləndi.

-Onları döyüşə göndərmək olar, görmüsünüz boyunlarının yoğunluğunu? - Əzim dodaqaltı mızıldandı. - Bunlar Bakıda yeyib-yatanlardır, elə bil bordağın bağlanıb bəslənilərlər. Hansısa nazırın qohumlarındandır. Bunları burda saxlayıblar ki, bəle şəhid dəfn olanda gəlib camaat içində görüntü yaratsınlar.

-Açıq de ki, gəlib poza göstərsinlər. - Adil qətiləşdirdi.

-Siz Allah, bəsdirin! - Seyid bir az səsinin tonunu qaldırdı. - Ağsaqqal kişiləriniz, onun-bunun qeybətini edirsiniz. Bəlkə heç ora getmirlər, başqa işləri var.

Hərbi geyimlilərdən biri, hansı ki, qabaqda tövşüyən qadının arxasında dabənqırma gedirdi, qanrlıb arxaya baxdı və boynunun qırışına dözməyərək tez də başını düzəldib yoluna davam etdi.

-Bunlar ki, pojarniklərdi! - Əzim sanki indi görürəm kimi pəzəvənglərin kimliyinə aydınlaşdırıldı.

-Birincisi, "pojarnik" yox, yanğınsöndürən. - Adil düzəliş etdi. - İkincisi də, indi onların hamısına Fövqəladə Hallar deyirlər. Onların öz işi var, döyüş-zad onlarlıq deyil. Gəlib buralarda hərənlərlər ki, bəlkə camaata qoşulub ehsanata getsinlər, o da pandemiya ucbatından indi heç kim ehsanat vermır. Aydın oldumu?

-Ayındır! - Əzim könülsüz cavablandırıb və başa düşdüyüni başının işarəsi ilə də təsdiqlədi.

Maşınların və adamların daha six və gur toplaşlığı yerə çatıb dayandılar. Sağ tərəfdə əraziyə giriş vardi, daha doğrusu, nəzarət-buraxılış məntəqəsinə oxşar darvaza və gözətçi budkası vardi. Açıq darvazanın ağızında tünd qara rəngli tabut daşıyan maşın dayanmışdı.

-Gəlin, masqalarımızı taxaq. - Adil təklif etdi. - Burda hamı masqalıdır. Yəqin ki, çəkiliş də olacaq.

Təxminən on-on beş dəqiqə keçdi. Davamlı gələn adamlar orda toplaşanların sayını yalan olmasın ikiqat artırdı. Bir ucdnan da gəlirdilər. Birdən heç bir çağrı olmadan adamlar hərəkətə başladı. Əsgərlər tabutu maşından düşürtüdülər. Ciyyinlərinə qaldırıb mollanın arxasında asta addımlarla irəliyə getdilər. Onların arxasında, hardasa on beş-on altı əsgər üç sıra düzülərək ehmal sıra addımlarla yürüşə keçidilər. Qabaqda addımlayan çavuşun hərəkəti lap multfilimdəki kimi təkrarlanırdı. Əsgərlər ayaqlarını o qədər aramlı yerə qoysurlular ki, heç tappilti səsi eşidilmirdi.

-Ayaqlarını tappildatmırlar ki, şəhidin ruhu inciməsin.

- Əzim piçildədi.

-Gedək! - Bayaqdan bəri qeyri-ixtiyari bu mənzərəni seyr edən Adil dilləndi.

-Dayanın, hələ getməyin, soruşum, görüm Hacı harda qaldı. - Seyid cəld telefonu cibindən çıxardıb zəng vurdu. - Dəfn başlayır, biz içəri keçirik.

Açıq darvazadan içəri keçib şəhidin ardınca hərəkət edən izdihama qoşuldular. Izdihamda olmasa-olmasa üç yüz adam vardi. Tabutu aparanlar qəbiristanlığın ortasına kimi düz gedib sola döndülər. Arxalarınca sıra addımları ilə irəliləyən əsgərlər elə burda nizami yerişə kecidilər, ancaq

yenə də ayaqlarını yerə elə qoyurdular ki, addım səsi eşi-dilmirdi. Yoxsa, bu cür nizami yerişdə eyni zamanda yerə döyəclənən on beş əsgərin çəkməsinin səsi Üçüncü Fəxri - Şəhidlər Xiyabanının etrafına çəkilmiş daş hasarlara deyib əks-səda verər, qəbiristanlığı başına götürürdü.

Tabutu aparanlar qəbiristanlığın tən ortasını keçib molanın işarəsi ilə dayandılar. Adam izdihamından onlara yaxın düşmək olmurdu deyə Adilgil bir az da yuxarıya qalxdılar. Qəbiristanlığın tən ortasında general-major Polad Həşimovun və polkovnik İlqar Mirzəyevin qəbirləri vardi.

-Çıxanda ziyarət edərik. - Yenə də təklif Adildən gəldi.

-Yaxşı. - Əzim razılaşdı, Seyid də başı ilə razılığını bildirdi.

Pandemiyası, böhranı ilə yadda qalan qoşa iyirmi ilinin iyul ayında Tovuz döyüşlərində şəhid olan bu iki yüksək rütbəli zabitin şan-şörhəti ölkənin hər yerinə yayılmışdı. Çoxları üçün hələ də müəmmalı qalan generalın hansı şəraitdə, harda və ölümünə səbəb olacaq harasından, necə yaralanması idi. Müdafiə Nazirliyinin mətbuat katibi bir neçə dəfə söz versə də rəsmi açıqlama olmamışdı. Bir də hər iki-sinin bu qədər alqışa səbəb olacaq qəhrəmanlıqları, rayon ərazisində hansısa torpaqları azad etmək üçün qurduqları baş plan haqqında konkret heç nə deyilmirdi, kimin ağlına nə gəlirdi, onu da danışındı. Bir sözə, güc ortalıqda gəzən söz-söhbətin, bir də nə vaxtsa Polad Həşimovun tabeliyində xidmət keçmiş əsgərlərin xatırələri üzərinə düşmüşdü. Təbliğat çox qısa zamanda hər ikisini xalqın gözündə qəhrəman zirvəsinə yüksəldə bilmüşdi.

Onların cərgəsində daha iki, ümumilikdə cəmi dörd qəbir vardi.

İndi gətirilən şəhidin tabutu yerə qoyulan tərəfdə isə iki cərgə qəbir düzülmüşdü, üçüncü cərgə də tamamlanmaqdı. Adil qəbirlərə təxmini göz gəzdirdi.

-Burda yüzdən çox qəbir var. - Yanınca addımlayan Əzimə piçildədi. - Fikir verirsən, əksəriyyəti də zabitlərdir. Bu qədər zabiti yetişdirmək gərəkdir e...

-Hə, görürəm... Əsgər qəbirləri tek-tək gözə dəyir. De-məli, güllə qabağına daha çox zabitlərimiz sinələrini verib-lər.

-Hələ olmağına elədir. Ancaq niyə belə olsun? Görünür, əsgərləri döyüşə yaxşı hazırlaya bilməyiblər, odur ki, məc-burən sinələrini qabağa veriblər.

-Mühəribədə hər şey ola bilər.

Əzim mübahisə etməyi xoşlamırdı, odur ki, olanları hə-yatın, taleyin, Allahın üzərinə atardı. İndi də mühəribənin üstünə atmaq onun üçün lap göydəndişmə oldu.

İzdihamın lap yuxarı tərəfində yerlərini tutub müşahidə edir, hərdənbir mollanın dediyinə uyğun camaata qoşularaq əllərini üzlərinə çəkib salavat çevirirdilər.

Adil diqqətlə baxıb mollalardan birini tanıdı.

-Bu ki, bizim rayonun axundudu, Hacı Müşviqi.

Əzimdən aralanıb adamların arasından ehmalca keçərək dəfn yerinə yaxınlaşdı. Bu vaxt qəbirin üstü torpaqlarındı. Arxadan yaxınlaşış əlini uzadaraq Hacı Müşviqin əlini sıxıdı. Hacı tez geriyə qanrlıb onu gördüsə də, heç nə de-mədi, sadəcə başının yüngül tərpənişi ilə onu salamladı.

Dəfn prosesinin texniki işləri yekunlaşdı. Birinci general çıxış etməyə başladı.

“İlahi, bu, odurmu? Bəs deyirdilər satqın çıxbı? Cibində CPS gəzdirirmiş... Həbs olunub...” Adil təəccübəndi, ba-şında tükləri biz-biz oldu, soyuq tər basdı onu. Başını qal-dırıb bir də diqqətlə onu süzdü. Oyudu, özüydi, ötkəm-ötkəm danışındı.

-Fərmanovlar ailəsini ötən əsrin doxsanlarından - Birinci Karabağ savaşından tanıyırıq. Gör neçə zabiti var bu ailənin, hamısı da ön cəbhədə, döyüşdə...

“Bəlkə səhv edirəm, bu heç o, deyil, bir başqasıdır?” Bir də diqqətlə onu süzdü, gözlərini mundirin ciblərinin üstündəki yazıya tuşladı: Bir tərəfində “Quru qoşunları”, digər tərəfində “Rövşən Əkbərov” yazılmışdı. “Mən onu nə vaxt görmüşdüm axırıncı dəfə... Gör, neçə illər keçib üstündən... Yasti burnu, sıfət cizgiləri yerindədi. Yox, bu odu, həmin adamdı... Bu, satqın çıxa bilməz... Aileyə sadıq adamdı. O vaxt özünü oda-közə atdı, çıxbı getdi Naxçıvana. Gör neçə illərdi xidmətdə? Az qalır otuz il olsun... İkiul-duzlu generaldı, birləşmə komandiriydi. Daha böyük vəzi-fəmi istəyir? Gedib nazirin, ölkə başçısının kürsüsündə əyləşməyəcək ki..? Bundan yüksək məqam... Yox, bu sat-qın ola bilməz! İnanmiram!”

İki ulduzlu general öz çıxışındaydı:

-Fəxr edirəm ki, belə bir qəhrəmanlar ailəsini yaxından tanıyıram.

Onun ardınca şəhidin dayısı Sərvər danışdı. Adil Sərvəri yaxşı tanıyırdı, iki dəfə eyni briqadada xidmət keçmiş-dilər. O, bir başqa adamydı, gəncliyindən aqsaqqallığı hiss olunurdu, böyükə böyük idi, uşaqla uşaq. Hər şeyin, hamı-nın yerini bilən idi, heç vaxt özündən çıxmaz, qəzəblən-məzdi. Hər halda, Adil onun hirsənib özündən çıxdığını görməmişdi. Nədənsə, ətraf zabitlərə dolu olduğu halda Sərvər polkovnik mundirini geyinməmişdi, mülki paltarda gəlməmişdi. Əsasən, gəlib dəfndə iştirak edənlərə tə-şəkkürün ifadə etməklə çıxışını bitirib sözü rayon İcra Ha-kimiyyətinin başçısına ötürdü. Başçı yiğcam danışdı, bir neçə cümlə ilə fikrini bildirdi və üçrəngli bayraqı şəhidin atasına təqdim etdi.

Şəhidin atası çalbaş, 55-60 yaşlarında məğrur duruşlu bir kişiydi. Duruşundan hiss olunurdu ki, orqanlarda çalışıb. Sıfət cizgiləri də xarakterinə uyğun formalaşmışdı. Əy-nində hərbi kitel vardi - şəhid oğlunun kiteli, cibinin üstündəki yazılışı da yerindəydi - Həsən Rzazadə. Nə qədər məğrur durmağa çalışsa da bayraqı alanda dolusundu, sanki, oğlunu itirdiyini, artıq torpağa tapşırığını, əbədi vi-dalaşdığını indi hiss elədi. Dərin hüzn içinde bayraqı alıb öpdü, nəmli gözlərinin yaşını bayraqa sildi.

Şəhidin digər dayısı Nizami də ordaydı, bir az arxa tə-rəfdə dayanmışdı. General mundirindəydi. Ağzında qara parçadan enli masqası vardi. Hüzlü gözlərini aşağı salla-mışdı. Adil bir xeyli dayanıb ona baxdı. Gözlədi ki, bəlkə gözlərini qaldıra, baxışları toqquşa, aralıdan da olsa, salam-laşalar. Lakin Nizami başını aşağı salıb dayanmışdı.

Adil indi ətrafda görünənlərin, baş verənlərin, bütünlükdə bunların heç birinin fərqində deyildi, danışan-ları, danışılanları eşitmirdi, çünkü şəhidin hüznü onun özünü kədərləndirmişdi. Uzun illərdən bəri suyu axıb qurmuş gözləri nəmənmişdi, ətraf aləmi tor göründü. Ömrünün əksər illərini çöllərdə keçirdiyindən bozarıb cadarlanmış

sifətini sizqə axan göz yaşları islatdıqca ürəyi göyüm göyüm göynəyirdi. Qeyri-ixtiyari yaxınlaşış şəhidin atasını bağırına basdı.

-Möhkəm ol! Vətən bizimdir, onu göz bəbəyi kimi qorunmalıdır.

Adamlar dağlışırdılar.

Darvazadan çıxandan sonra Seyidlə Əzimi tapdı.

-Sadəcə, dəhşətə gəldim. İkiulduzlu general yerində, üzəbüüz dayanmışdıq.

-Mən deyirdim axı... hər deyilən sözə inanmaq olmaz. Özü də indiki vaxtda...

-Orası elədir. Müharibə dövrü çoxları qarışılıq salmağa çalışır. Ancaq bunu bilmək lazımdır, görək bu boyda təxribatı uydurmaq hansı qüvvələrə lazımdır.

-Neyinə lazımdır? - Seyid müdaxilə etdi. - Hər deyilənə inanmağa borcluyuq?

Adamların arasından biri çıxıb Adılə yaxınlaşdı, mehribancasına salamlaşı.

-Komandir, salam, necəsən?

Hardasa tay-tuş olardılar. Adıl ha baxdisa, tanıya bilmədi. Saçı vaxtından tez ağarıb pambıq kimi olsa da, sifəti yerindəydi, şüxluğunu itirməmişdi, yaman tanış gəlirdi. Hiss olunurdu ki, uzun müddət sərvaxt işlərdə çalışıb.

-Çox sağ ol, yaxşıyam. - Fikirləşə-fikirləşə dilucu cavab verdi.

-Deyəsən, tanımadın? - Diqqətlə gözlərinin içində baxdı.

Adıl baxışlarını yayındırb, gülümsədi, özünü o yere qoymadı.

-Məzən olsun! - Dilini sürdü. - Səni tanımadamaq olar?

-Bəs niyə səhərdən fikrə getmisən?

-Generalı gördüm, fikrim dağıldı. Səhərdən onu fikirləşirəm.

-Fikir eləmə, tez qocalarsan. - Gülümsündü. - İndi ölkədə satqın, xain sürüynəndi, hamısı bir-birinə qarışıb. Satqınların öz adlarını doğrulara qoyan zamandı. Heydər Əliyev ona da "oğlum" deyirdi, belə bir adam satqınçılıq edərmi?

-Çətin sualdı. - Adıl sakitcə cavab verdi.

-Hökumətdə oturanlardan biri qəsdən belə bir şayiə yağılmamasına şərait yaradıb. Həm ermənilərə məlumat ötürünləri asanlıqla ifşa edə bilsinlər, həm də ermənilər həqiqəti bilməsinlər. İndi hər general öz yerindədi.

-Hə..?

-Hə.

-Deyirəm axı... bu ola bilməzdi.

Sağollaşış ayrıldılar.

\*\*\*

-Hazırlaşın, meyidləri yiğmağa gedirik.

Batareya komandirinin elanı Mürşüdün ürəyincə olmadı. Nə qədər bəhanə gətirib yayınmağa çalışısa da alınmadı.

-Sən nə danışırsan? - Kapitan Qasımov hirslandı. - Hamılıqla gedirik. Neçə gündür meyidlər qalib "neytralka"da. Üç günlük "humanitar atəşkəs" elan olunub. Bizimkilər hücumu dayandırıblar. Ermənilər fürsətdən istifadə edirlər. Əks-hücumu keçərək gəlib ön cəbhədə yerləşən tağımızı qırıblar. Deyirsən qarğı-qızığın gəlib meyidlərin gözlərinini çıxartsın? Çəqqal-çuqqal didib-dağıtsın? Şəhid yoldaşlarına

hörmətin budurmu?

Səhər yeməyini tələm-tələsik yeyib yola çıxdılar. Üç KAMAZ maşınınında böülüñ şəxsi heyəti hamiliqliq döyüş bölgəsinə tərəf üz tutdu. Əsgərlərin çoxu bu yolu tanıydı. Bir həftə əvvəl səngər qazmağa getmişdilər. Kazarmada cəmi üç nəfər saxlamışdı kapitan Qasımov, batareyanın əmlakını, istismar sahəsini sahibsiz qoya bilməzdi.

Təxminən bir saatdan sonra toplama məntəqəsindəydlər. Onlardan başqa toplama məntəqəsində müxtəlif təyinatlı hərbi və mülki geyimli adamlar da vardi. Cox güman ki, onlar Fövqəladə Hallar Nazirliyinin əməkdaşları və ərazi lərini minalardan temizləyəcək əsas şirkət olan ANAMA-nın işçiləriydi. Qırmızı Xaç Cəmiyyətindən də nümayəndələr gəlmişdi. Batareya komandiri bunları müşahidəsi ilə təxmin etdi, ərazidə qurulmuş çadırlara nəzər yetirdi və şəxsi heyətinin cərgeye düzülməsinə komanda verdi. Əsgərlər düzülən kimi kapitan Qasımov toplama məntəqəsində olan böyüyü axtarış taparaq məruzə etməmiş tibb personalından bir neçə nəfər özü onlara yaxınlaşdı.

Ərazidən də, elə onlara yaxınlaşan tibb personalının geyimindən, əlcəklərindən də meyid iyi gəlirdi. Mürşüd və bəzi həssas yoldaşları bunu dərhal hiss etdilər. Özlərini güclə saxlayırdılar, az qalırdılar ki, ögütüb qayıtsınlar. Çala-çuxur yollarda maşın da çox yıraqlamışdı deyə səhər yeməyinin saxta yağı lap üzəklərini vururdu. Mədələrində yiğilib qalmış ərzəq hər silkələnmədə mədə bulanması verir, az qalırdı ödləri ağızlarından çıxsın. Özlərini birtəhər saxlayırdılar. "Sən indi gör morqda olsan, nə günə düşərsən!" Yanında duran əsgərlərdən kimsə Mürşüdə atmaca atdı.

-Diqqətli olun! - Səsgücləndirici ilə kimsə elan edirdi. - Ərazidə mina ola bilər. Elə meyidlərin altında da... Nəsə, şübhəli hiss etdinizmi, dayanın, yaxınlaşmayın. Dərhal uca səslə xəbər verin, ANAMA-nın işçisi özü sizə yaxınlaşacaq. Bir də unutmayın ki, ermənilər də meyidlərini yiğmağa gələcək. Qarşılaşanda onlarla danışmayın, təxribata uymayın.

Tibb personalından gələnlər onları təlimatlandırdı. Üstdən geymək üçün xalat, əlcək və masqa payladılar. Bir neçə dəqiqədən sonra tam hazır vəziyyətdə xərəkləri götürüb irəliyə getdilər. Əsgərlər dəstə-dəstə əraziyə səpələndilər. Hər iki-üç nəfərə bir xərək verilmişdi. Mürşüdgilin dəstəsi ortada idi, adsız bir boz təpəni aşan kimi qarşılaşlığı səhnə onu həyəcanlandırdı. Belə bir sənəni o, heç kinolarda da görməmişdi və qarşılaşacağını tövsvürünə gətirə bilməzdi. Mərmilər təpənin başını dağım-dağım etmişdi. Yamacın şimal tərəfində bir-birindən aralı üç meyid vardı, sanki onları göye qaldırıb yerə çırpmışdılardı; biri üzü üstə düşmüşdü, digəri arxasıqatdaydı, yanındaki böyrü üstə bükülü vəziyyətdəydi. Birinin qıcı yoxuydu, o birisinin başının yarısı və dirsəkdən aşağı bir qolu, arxası üstə düşənин issə gözələri çıxarılmış, qarnı yarılmış, bağırşaları yero tökülmüşdü. Onların gəlişi ilə ərazidə olan qarğı-qızığın bir neçəsi havaya qalxdı. Qarr-qurr səsi beyinlərinə işlədi. Mürşüd yanlarından aralı keçən əsgər yoldaşlarını səslədi:

-Eeyy... burası gəlin, burda üç meyid var. Gəlin, əvvəlcə onları götürək.

Kənardakı əsgərlər gəlib yaxınlaşana kimi birini götürdülər. Təlimatda deyildiyi kimi, götürüb qara sellofan kisənin içində qoydular, cəld ağzını bağladılar. Sonra yerdən qaldırıb xərəyə qoydular. Geriyə - maşınların yanına addımladılar. Mürşüd xərəyin qabaq tərəfindəydi. Beş-on addım atmışdır ki, yerdə bir əl gördü, elə bil balta ilə bıləkdən kəsib atmışdır bura. Xərəyi yerə qoydular. Meyidlərin yanında qalan əsgər yoldaşına səsləndi:

-Bax gör onların əlləri üstündədi?

-Görmədin ki, birinin qolu yoxdur...

-Qol ayrı... burda bıləkdən kəsilmiş əl var.

-Gətirin görək bu, qolu olmayan meyidin o biri əlinə uyğundurmu?

Əl qapqara qaralmışdı, bir az göyərmiş, saralmış, çox qəribə bir rəng almışdı, bir az da torpağın rənginə oxşayındı. Mürşüd indiyə kimi heç fikir verməmişdi, torpağın rəngini sarı, ya boz təsəvvür etmişdi.

Maşınların yanına çatanda orda onlarla meyidin toplanğıını gördülər.

-Yerə qoymayın, birbaşa maşına aparın. - Tibb personallından biri onları istiqamətləndirdi. - Saxladıqca ağırlaşırlar. Birbaşa maşınlara yükləyək ki, təcili refrıeratorlara aparsınlar.

-Təcili... - Mürşüd dodaqaltı azaylandı. - Meyidlər iki gündür qalıb çöldə, bəlkə də çox... İndi deyir, təcili toplamaq lazımdı. Bəs indiyə kimi hardaydınız? Niyə gəlib yiğmirdiniz?

Kapitan Qasimovun tənəli sözləri yadına düşdü: "Şəhid yoldaşının meyidin heçmi hörmət etmirsiniz?" "Biz hörmət edirik, cənab kapitan. Kaş, siz böyükələr də şəhid yoldaşlarımızın meyidlərinə bizim qədər hörmət qoyardınız..."

Xərəyi maşına qaldıranda Mürşüdün həli pisləşdi. Bir-tehər xərəyi maşının bortuna qoydular. Ağzını tutub uzaqlaşmaq istədi. Nəfəsi bir az da daraldı, həli pisləşdi. Dartib ağızındaki maskanı çıxartdı, öyüdü. Təxminən maşından on-on beş addım aralanmağa gücü çatdı. Yerə çökdü. Adamlar ətrafına toplaşdırılar. Alını tutub kürəyini ovxaladılar. "Yəqin soyuq olub", dedilər. Su verdilər.

Mürşüd özüne gəlib ayaga qalxdı. Başına toplaşanlar arasında rütbəcə böyük olan bir mayora üz tutdu:

-Komandır! Elə meyidlər var ki, qarnı yırtılıb. Bağırsalrı, iç-içəlatı çölə tökülb, pis gündədi. İyindən də yaxın getmək mümkün deyil. Onları götürə bilmirik.

-Siz götürə bildiklərinizi götürün. Onları başqaları gəlib kisələrə yığarlar.

Mürşüd baxdı ki, əraziyə yeni qrup da gətirilib. Çoxlu qara sellofan torbalar da gotmışdır. Təzə xərəkələ onu meyid gətirdiyi yoldaşı gözləyirdi. Mürşüd ona verdikləri təzə masqanı ağızına geyinib xərəyin bir tərəfindən tutdu. Bayağı təpənin başına yollandılar. Oradakı meyidlər artıq daşınmışdı, ərazi xeyli təmizlənmişdi. Onlar irəliyə doğru getdilər. Hərdən xərəkədə meyid gətirənlərlə rastlaşırırdılar. Təxminən dörd yüz-beş yüz metr qabaqına getmişdilər ki, tamamilə açıq talaya çıxdılar. Burda adamlarla meyidlər bir-birinə qarışmışdı. Sanki meyidlərdən sərgi düzəltmişdilər. İlahi, bu nə qırğın idi? Mürşüd orta əsrərə düşdүünü zənn etdi, kinolarda gördüyü, kitablardan oxuduğu qılınc döyüşlərini xatırladı. Belə bir səhnə idı gözü önündə.

Dayanıb baxdı, diqqətlə baxdı. Qarşı tərəfdə də meyid yığırdılar. Deyəsən, ermənilərdi, səkkiz-on nəfər olardılar. Qırmızı Xaç Cəmiyyətinin də üzvü vardı aralarında, paltrından seçilirdi. Kobud danışqları eşidilirdi.

Maraq Mürşüdə üstün gəldi. Həm də ərazi meyid yiğan adamlarla dolu idi deyə xərəyi çəkə-çəkə lap irəliyə getdi. İstəyirdi ki, erməni əsgəri ilə üz-üzə gəlsin, onun gözlərinin içində baxsin, bu boyda qırğına səbəb olduqlarından peşmanlıq çəkdiklərini görsün. Görsün ki, anaları gözü yaşı qoyan ermənilərdə vicedən deyilən şey varmı? Yoxsa, alimlərin qan hüceyrələrindən aşkar etdikləri kimi onlar həqiqətən xəstədirler? Ermənilərdən də bu iki əsgərin ərazidə meyid yiğanlardan lap qabağa gəldiklərini görənlər oldu. Hardasa yetmiş-səksən addım qalmış ermənilərdən biri səsləndi:

-Ara, Molla...

Mürşüd dəfələrlə ermənilərlə müharibədən düşən söhbətlərin iştirakçısı olmuşdu. Atasından və qohumları Adil kişidən, elə başqalarından da eşitmışdı ki, davada belə hal-lar çox olur. Ermənilər azərbaycanlıları "molla", azərbaycanlılar da erməniləri "vazgen" deyə çağırırlar. Bəzən görüşlər də olur, öz aralarında meyidləri dəyişir, müvəqqəti "atəşkəs" etmək üçün də razılığa gəlirlər. Bir anlıq bunları düşündü Mürşüd, ancaq "vazgen" sözünün nə məna verdiyini anlamadı, atasından, əmisindən soruştmadığına heyfsləndi, yəqin ki, onlar bilməmiş olmazdılar. Ona səslənən erməni isə cavab gözləyirdi.

-Ara, Molla. - Bir də ucadan səsləndi.

-Nədi, Vazgen? Nə anqırırsan?

-Ara, sizinkilərin arasında bizim meyidlər olsa, deyin.

-Canın çıxsın, gəl, özün bax. Mən hardan bilim ki, hansı meyid sizinkidir? Tülükü kimi hər cildə girirsiz. - Mürşüd komandirlərdən eşitmışdı ki, ermənilər bizim əsgərlərin paltarlarını da geyinirlər. - Bizimkilərin paltarlarını geyinib gəlmisiniz.

-Ara, bizimkilər sunnat olunmayıb. Onları tanımağa na var...

-Donuz kopoyoğlu, bir o qalmışdı ki, sizin murdar cəsdlərin sünnetinə baxaq... Murdarlar...

Daha heç nə eşidilmədi qarşı tərəfdən.

Mürşüd bunu da eşitmışdı ki, ermənilər bizim geyimlərdən böyük partiya ilə əldə ediblər. Öz kəşfiyyatçılarına geyindirib qarşı tərəflərə göndərirlər. Onların kəşfiyyatçıları Azərbaycan dilində xüsusi təlim keçiblər. Azərbaycanca çox yaxşı danışırlar. Əsasən yol qırğında dayanıb cəbhəyə gedən ərzaq, sursat maşınlarını saxlayıb sıradan çıxardırlar.

Bu ara hava birdən-birə dəyişdi, gözləmirdilər ki, belə olsun. Buludlar günəşin qabağını bağladılar, sisqa yağış yağımağa başladı. "Göy özü şəhidlərini yuyur, paklayır", Mürşüd düşündü.

Meyid yiğimini sürətləndirdilər, hamının başı meyidləri yağımağa qarışmışdı. Mürşüdgil də bir meyid götürüb ordan azacıq aralanmışdır ki, qəfil partlayış hamını diksindirdi. Tez xərəyi yerə qoyub oturdular, elə bildilər ki, yenə də ermənilər hardansa atır. Elə bu zaman havada uçan bir əl gəlib Mürşüdün qabağına düşdü. Qanlı əli görək tez geriyə çevrilib baxdı. Bayaq onunla danışan "Vazgen" deyə səs-

ləndiyi erməni düşəsi minaya düşüb partlamışdı. Yerdə çabalayırdı, qışqırırdı. Öz əsgər yoldaşlarından heç kim yaxına gəlib yardım etmək istəmirdilər. Anı olaraq Mürşüdüñ ürəyindən keçdi ki, qabağına düşmüş əli də götürüb köməyə getsin. Ancaq nə fikirləşdi, getmədi. Elə oturduğu yerdə cibindən bir siqaret çıxardıb yandırdı.

Sısqa yağış yağımağındaydı...

\*\*\*

Nadir ikinci mərtəbəyə qalxanda heç kimlə qarşılaşmadı, günün bu saatında işə tək-tək adam gəldi. Nəşriyyatın işçiləri, yaxud burada ofis üçün otaq kirayələyən digər təşkilatların nümayəndələri adətən saat ondan sonra gəldilər. Nadir işə erkən gəlməyi vərdi etmişdi. Elə bilirdi ki, gecikən, onu vəzifəsindən çıxardalarlar. Ağlı, xəyalı hələ də sovet dönləmində qalmışdı, müstəqil iş sisteminə alışa bilmirdi. Bu vəzifəyə kim toyin etmişdi onu? Heç fərqinə varmadı. İndi axı müstəqillik dövrüydü... Nadir nəşriyyatı da özü yaratmışdı, vəzifəyə də özü özünü təyin etmişdi, işçiləri də özü seçib götürmüdü. Ucuz olsun deyə, ofisi də burda - sovet dövründən qalan dövlət nəşriyyatının binasında kirayələmişdi. Bəlkə elə o səbəbdən planlı sosializm dövründən kapitalist bazar sistemino adlaya bilmirdi. Ancaq o da vardi ki, Nadirin işi başından aşib-daşırı. Bəlkə bu da nəşriyyatının adı ilə bağlıydı. "Elm" adını eşidənlər hamısı burası axışb gəlirdilər. Elmlər Akademiyasının əməkdaşları, universitet müəllimləri, nazirlik, komitə işçiləri, hətta Milli Məclisin deputatları da ada görə burda kitab çap etdirmək növbəsinə düzüldürdülər. Bəlkə elə bu üzdən Nadirin planlı sosializmindən əsər-əlamət qalmamışdı. Nadir indi dönlüb olmuşdu əsl kapitalist, pula pul demirdi. Hətta bir neçə dəlləli də vardi, arada-bərədə ona iş də tapıb getirirdilər. Son vaxtlar qəti tapşırıq vermişdi onlara. "Min manatdan aşağılıq iş göturməyin" demişdi. Odur ki, Nadir özünə ləqəb də qazanmışdı: Mütrif. Əvvəllər mənasını bilmirdi deyə, bunu eşidəndə acığı tuturdu. Sonra bilənlərdən kimsə könlünü almışdı, demişdi ki, "mütrif" lap qədimlərdə kitab çapı ilə məşğul olanlara deyirmişlər. İndi bu söz Nadirin canına yağı kimi yayılırdı. Ölkədə bu qədər kitab çapı ilə məşğul olanlar arasında yalnız onun ləqəb qazanması kefini yuxarı qaldırmışdı. "Sağ olsun ad qoyanlarım. Nadiri də elə-bələ qoymayıblar ha..."

Qapını açıb içəri keçdi. Otağın işığını yandırdı ki, içəri daha da işıqlı olsun. Qrafındəki suyu pəncərədə yan-yanaya düzülmüş güllərin dibçəklərinə boşaltdı. "Səmayə goləndə təzə su doldur", dedi. Pəncərənin nəfəslərini açdı. Otağın sərin hava doldu. Sonra keçib öz yerində oturdu. Kompüterinin şnurunu cərəyanaya qoşdu, düyməni basıb cihazı işə saldı. Kompüter işə düşənəcən nədənsə darıxdı, təklikdən sixıldı. Ayağa qalxıb dəhlizə çıxdı. Qarşı otağın kirayənini pəncərənin qabağında dayanıb siqaret çəkirdi.

-Müəllim, sabbahın xeyir. Səndən çıxmayan iş. Bu gün nə yaxşı işə belə tez gəlmisən...

Burda hamı bir-birinə "müəllim" deyə müraciət edirdi, guya hörmət qoyurdular. Sovetdən qalan vərdi ənənə şəklini almışdı. Hayana dönsə, böyük bir nəşriyyat binasıydı, dövlət idarəsiyidi.

-Rayondon adam gələsidi, onu gözləyirəm.

-Həə... təzə nə xəbər var?

-Nəyi nəzərdə tutursan?

-Ay dədəmin balası, indi nəyi nəzərdə tuta bilərik? Fikrimiz, zikrimiz mühabibədə deyilmə? Ayri şey fikirləşmək olur?

-Həə... mən nə bilim axı... İndi hərənin bir fikri var. Gündə o qədər dərd-sər olur, vallah, heç mühabibə də yada düşmür.

-Ə, necə yəni yada düşmür? Televizora baxmırsan? Qəzet oxumursan? İnternətə girmirsən? Yoxsa qohumlarından əsgərlilikdə olanı yoxdur? Səfərbərlikdən gecə ilə gəlib yataqdan tuman-paşa götürüb aparılanın olmayıb?

-Deyirəm işin-güçün yoxdu e... sənin. Get, basın piyləyib qiymət oxuduğun alimciklərin ala-çıy kitablarını çıxart, pulunu qazan, sənin mühabibə ilə nə işin...

Nadir Baloğlanın son sözlerini dinləmədi, otağına qayıtdı. Kompüterin ekranı işıqlanmışdı. İnternət daxil oldu, aşağı-yuxarı xəbərlərlə maraqlandı. Dünənkilərdən fərqli heç nə yox idi. Tviterdə deyilənlərdi... bərli-bəzəkli, bir az ceynənilib, bəzi təhriflərlə, əndrabandi başlıqlarla müxtəlif saytlarda yayılmışdır. "Bunlardan da bir dərdə çarə tapılmaz. Bir dəli ağlına gələn xəbər yazır, hamısı da ondan götürüb paylaşırlar. Başlıqdə gedən hərf səhvini belə düzəltmədən yayımlayırlar. Belə də sayt işlədərlər?" Nadir onların qarasına deyindı.

Özünə yer tapa bilmədi, durub otaqda gəzindi. "Səmayə harda qaldı? Gəlsəydi, yenə bir çay dəmləyərdi, otağın ruhu təzələnərdi. Təklik nə darıxdırıcı kopoyoğluymuş..." Telefonu götürüb zəng vurdu. Səmayə ikinci çağırışa telefonu açdı. Açılan kimi də ağlaya-ağlaya:

-Tifağım dağlılib, ay Nadir müəllim... - deyə haray çəkdi, hönkürtüsü telefonun özünü vahiməyə salmışdı. Səmayə dayanmadan ağlayıb şivən qoparırdı.

-Nolub axı...? - Handan-handa Nadir özünə gəlib səruşdu.

-Oğlum... - hönkürtüləri imkan vermirdi sözünün gerisini desin.

-Oğlun nə edib ki? - Nadir soruşsa da ürəyində onun intihar etdiyini düşünürdü, son vaxtlar ölkədə intihar edənlərin sayı günü-gündən artırıldı, özü də daha çox gənclər arasında... odur ki, ilk ağlına gələn bu oldu.

-Balkondan mələfə ilə... - Bu başqa bir qadının səsiydi, görünür, Səmayənin danışmağa halı olmadığından yanında olan qonşu, ya həya gələn qohum qadılardan biri telefonu ondan almışdı.

"Balkonda mələfə" sözlerini eşidəndə az qaldı Nadirin ürəyi getsin, kürsüsünə yayxandı.

-İn-ti-har e-dib? - Qırıq-qırıq səslərlə soruşdu. - Özünü a-s-ib...

-Yoox! - Başqa qadının səsi qulağını deşdi. - Balkondan həyətə düşüb.

-Puffff... - Bir az özünə gəldi. - Hansı xəstəxanadadı?

Öldüyüni ağlına gətirmək istəmədi, yaralandığını, hərasınını sindirdi, xəstəxanaya götürüldüğünü güman etdi.

-Xəstəxanada deyil.

"Bəs onda hardadı?" Yenə həyəcanlandı, ürəyi gup-pultu ilə atdanıb qarnının aşağı hissəsinə düşdü. Yüz faiz ürəyinə damdı ki, ölüb, morqdadi. Soruşmaq istədisə də, ürəyi gəlmədi. "Yox, belə olmamalı. Bu, ola bilməz!"

-Bəs hardadı? - Nəhayət, özünü cəmləşdirib soruşdu.

-Rəhmətliyin oğlu, harda olacaq? - Qadın lap qəribə tərzdə qabaqdangələnlək elədi. - İndi cəmi cavanlar harda olur? Qoşulub məhlə uşaqlarına, gediblər cəbhəyə.

-Uff...

Nadir bir az toxdadı, özünə gəldi.

-Allah qorusun! - Deyib telefonu söndürdü. "Bir-iki gün də belə getdi. Səməyo ağlayıb özünə gələ, sonra işə çıxa, aza iki gün keçəcək".

Otaqdan çıxıb qapını bağladı. Dəhlizin o başında kimsə telefonla danişirdi, yaxşı eşitmirdi, ya onu yaxşı eşitmirdilər deyə, zalim oğlu səsini başına atmışdı, lap eşşək kimi anqırırdı.

-İtin balasası, yalan deyən, sən məni bu gün avara qoydun. Gəlməyəcək din, deyərdin gəlməyəcəm. Mənim də işim-güçüm vardi. Gedib işimi görərdim, beş-on manatımı qazanardım. Kasıb adamam, qoymarsınız ki, kasıblığımın dərdini çökəm. Ö, siz nətəri adamsınız...

-Vallah, dəlixanadı. - Nadir deyinə-deyinə getdi.

Binanın giriş-çıxış qapısında Adillə rastlaşdı. Əl tutub görüşdülər. Keçmək istəyirdi ki, Adil onu saxladı.

-Sənin yanına gəlirdim.

-Nə məsələdi? - Dilucu soruşdu.

-Hələ bir soruştursan da? - Adil ciddiləşdi. - Keçən dəfə demişdim axı...

-Ay rəhmətliyin nəvəsi, hər gün mənim yanımı on-on beş adam gelir, hərəsinin də bir diləyi. Məndə huş qalıb? Hamisini yadda saxlaya bilərəm?

-Demişdin bacoğluluqdu, gəlsin öyrənib xəbər eliyərəm. O da həmin gün işə gəlməmişdi. Yadındadır? Zəng də vurdun, cavab vermədi. Dedin dəqiqləşdirib mütləq xəbər edəcəksən. Mən də ha gözlədim, xəbər çıxmadi, bir də durub gəldim.

-Bacoğlu elə həmin gündən yoxdur. Sən demə, Səfərbərlik idarəsinə çağırıblar. Elə ordan da basıb avtobusa göndəriblər cəbhəyə.

-Onun yaşı səfərbərliyə düşündü ki?

-Ay başına dönüm, bunu mənə niyə deyirsən? Get Səfərbərlik idarəsindən soruş. Mən də bilirom ki, onun yaşı çoxdur, çağırılmamalıydılar. Aralıq iyirmi beş-otuz yaş arası gənclərlə dolu ola-ola, qırx iki yaşlı üç uşaq atasını zorla qorxudaraq çağırıb göndəriblər döyüşə...

-Bəs Prezident otuz beş yaşa qədər qismən səfərbərlik elan etməyibmi? Səfərbərlik idarəsi Prezidentin sərəncamını saya salmir?

-Vallah, dərəbəylikdi. - Nadir Adildən aralanıb pilləkənlərlə aşağı düşdü, nə fikirləşdi, geriyə çevrildi. - Bundan sonra o idarəyə Səfərbərlik deməyin, Dərəbəylik idarəsi deyin.

\*\*\*

Dayanacaqda avtobusdan düşdü. Qabaqda - yolun sağ tərəfində iri market vardi. "Əlibəş getmək yaxşı deyil" deyib marketə yaxınlaşdı. Başını qaldırıb reklam lövhəsinə baxdı, "Qarabağ" yazılıydı. "Deyəssən, bu da bizimkilər-dəndi. Bu boyda marketə nə yaxşı əcnəbi, ya da qurama ad yapışdırımayıblar?" Nadir əvvəllər də bacısı oğlulgulə gedəndə buradakı marketdən nəsə alıb getmişdi. Ha çalış-disa, dükənən əvvəlki adını xatırlaya bilmədi. "Bəlkə elə

əvvəldən adı "Qarabağ" olub? Yox, yox, nəsə başqa cürüydü..."

Marketin qabağında yeddi-səkkiz nəfər qoca yaşlarında kişi və qadın dayanıb səhbət edirdi. Üç nəfər cavan uca-boylu marketin uniforma geyimində olan oğlan isə içəridə çölə daşdıqları sellofan meyvə torbalarını cırıb zibil yesiyinə boşaldırdılar.

-Ay bala, niyə belə edirsiz? - Qadınlardan hansısa deyinirdi. - Görmürsünüz azca xarab olub? Zibilə atınca, qiymətini ucuz edin, camaat ala bilsin. Ya da elə havayı paylayın.

-Bizə belə tapşırıq veriblər. - Oğlanlardan biri açıqlandı.

-Deməyiblər camaata paylayın.

-Ay bala, qoca adamlarıq, təqaüdə baxırıq.

-Bizə nə təqaüdə baxırsınız. Gözümüz aydın.

-Sizin müdürü görəm qan quşsun. - Arvadlardan biri qarğışa keçdi. - Hər gün qiymətləri qaldırır. Belə də insafsızlıq olar? Başa düşmür ki, iki yüz iyirmi üç manat təqaüdənən neçə dolanıq...

-Bizim müdir sizə pensiya təyin etməyib.

-Naşükür-naşükür danışmayın. - O biri oğlan da dayanıb səhbət qoşuldu. - On manatlıq ət almağa gücünüz çatır, manat yarımlıq alma ala bilmirsiniz?

-Ətsiz yaşamaq olmur, ay bala. Ayda bir, ya iki kilo ət alırıq. Onu da biziçə çox görürsünüz...

Nadir başını bulayıb yanlarından keçib qapiya tərəfə getdi. Yaxınlaşan kimi qapılar avtomatik açıldı, içəri daxil oldu. Nəyin harda yerləşdiyini texmini bilirdi. Hardasa on-on beş manatlıq bazarlıq eləyib çıxdı. "Pulun heç dəyəri qalmayıb, uşaqlara iki qaqqaa-quş alırsan, on beş manat..." deyindi bir az. İti addımlarla marketin böyründəki küçə ilə üzüyuxarı - qəbiristanlıq tərəfə uzanan yolla irəlilədi.

Bacoğlunun evi yoluñ lap sonuna yaxındı. Ordan o tərəfə iki, ya üç ev olardı. Yoluñ üstündə bir qaçqın məktəbi də olmalıydı. Elə bacoğlu da qaçqınlıqdan sonra böyük boyaya-başa çatmış, həmin bu qaçqın məktəbini bitirmişdi. Ailə qurandan sonra köməkləşib ona burda yer tutub ev tikmişdilər. Yer münasib idi, məktəb yaxınlıqda, əsas yol da çox uzaqdan keçmirdi.

Nadir evə yaxınlaşanda bacoğlunun balaca oğlunu gördü, yoluñ qıraqında tək oynayırdı. Bacoğlu babası Məhiyəddinin adını kiçik oğluna qoymuşdu, beş, ya altı yaşı olmalıydı.

-Məhii... - Nadir səsləndi, uşağın adını da bir az uzatdı, balaca baxıb tez ona yaxınlaşdı, əlini uzatdı. - Necəsən?

-Yaxçıyam.

Nadir də əlini tutdu, Məhiyəddin əlini onun əline şapıldatdı. Uşağın yaxşı öyrətmışdılər, ünsiyyətcildi, adam görəndə qaçıb gizlənməzdı.

-Əmi sənə nə versin? - Soruşdu.

-Şkalat, bir də çöplü sok. - Məhiyəddin barmaqlarını qatladı. - Bir də... heş nə...

Nadir sumkasına əl atdı. Bananlardan birini qopardıb bir dənə də alma götürüb uşağa uzatdı.

-Hansını? - Soruşdu.

Məhiyəddin cəld əlini banana uzatdı.

-Yaxşı, al, əvvəlcə banan ye.

-Oho... - Məhiyəddin cəld banana alıb soydu və yeməyə başladı.

“Satıcı düz deyirmiş, uşaqlar banana dadanandan sonra daha alma-armuda baxmırlar...”

-Evdə kim var?

-Anamdı. - Məhiyəddin ağızındaki bananı uddu. - Gümüşünən Gözəl Rafiq əmigilə gediblər, nəytəbə dərs oxumağa.

-Anan evdə təkdi? Nə edir?

-Yatıb. - Məhiyəddin ara verdi. - Həm də ağlıyır.

-Niyə ağlıyır? Nəsə olub?

-Bəs atamı davıya aparmayıblar? Anam da ağlıyır. Deyir, atamızı ermənilər öldürəcək.

-Qorxma, atanız güclüdür, ermənilər onu öldürə bilməz.

-Nadir əmi, atamin avtomati var?

-Əlbəttə, var.

-Ura... atam avtomatla erməniləri vuracaq.

Məhiyəddin bananı yeyib qurtardı. Nadir sumkasından bir şokalad, bir də bir çöplü sok çıxardıb ona verdi.

-Evə gedəkmə?

-Yox. Anam tapşırıb ki, Günəşlə Gözəli burda gözləyim. Onlar gələndə, evə bir yerdə gedək.

-Yaxşı, onda mən sumkamı anana verim, gəlim.

-Yox, sən də getmə.

-Niyə? - Məhiyəddinin belə deməyi Nadirə qəribə göründü.

-Yaşar əmi də bizdədi. O da nəsə alıb gətirib.

-Həə... nə yaxşı...

-Yaşar əmi anamı sakitləşdirir. Deyir qorxma, ermənilər atamızı öldürə bilməz.

-Gördün, mən dediyimi Yaşar əmin də deyir.

-Bir də... - Məhiyəddin əli ilə Nadirə qulağını ona tərəf tutmaq işarəsi verdi. Nadir aşağı əyildi, Məhiyəddin ağızını onun qulağına yaxınlaşdırıldı, sanki, kimsə eşitməsin deyə piçilti ilə sözünə davam etdi. - Bir də Yaşar əmi deyir ki, ermənilər atamı öldürsələr, hökumət bizi bir torba pul gəndərəcək. Həm də şəhərdə ev verəcəklər, burdan köçüb gedəcəyik.

Nadirin qanı qaraldı, hali pisləşdi. Məhiyəddindən aralanıb səkkiz-on addimlıqda olan evə yaxınlaşdı. Əlini qapıya uzatdı, bağlamamışdilar, ehmalca açıb içəri keçdi. Qapımı asta açdığı kimi ehmalca bağladı. Ayaqqablarını çıxardıb əlindəki sumka ilə orta otağa keçdi. Burada heç kim yox idi. Dayanıb dinşədi. İçəridən, yataq otağından səs gəlirdi.

-Allah cəzəni versin, Yaşar. Vaxtında qayıdib gəlsəydim, heç belə də olmazdı.

-Gözləmədin də.

-Necə gözlöyəydim? Sən gedib urusetdə itib-batdın. Al-lahın bir məktubunu da yazmadın.

-Gedəndə sənə söz vermişdim axı... Demişdim, iki dünya bir ola, qayıdib gəlib səni alacam.

-Cəhənnəmə, gora gəlmisən. Kaş, heç gəlməyəydin. Orda nataşalarдан birləşib qalardım. Gəlib mənim də çörəyimi zəhər elemisən...

Qapının böyüyü azacıq açıq idi, ləp o türk seriallarındakı kimi. Ehmalca qapını araladı.

Qönçə sinəsi açıq vəziyyətdə yatağındaydı. Gözlərini yummuşdu, nə ağlayır, nə də səsi çıxırı. Məhiyəddinin deyi Yaşar da yatağın bir böyründə oturmuşdu. Nadir görən

kimi tanıdı. Yaşar rayon səfərbərliyində işləyirdi. Qönçə ilə aralarında olan hər hansı münasibətdən xəbərsizdi. Qohum olsalar da, aradək səhbətdən xəbəri yox idi. Bir şey olsayıdı, yəqin indiyə kimi xəbəri olardı.

Yaşar bir əli ilə Qönçənin əlini tutmuşdu, o biri əli ilə isə sinəsini sığallayırdı. Nəsə çox zəif səslə danışındı, sözləri aydın eşitmək olmurdu. Təskinlik verirdimi, nə deyirdi, nə danışındısa, özü bilirdi. Nadir ancaq onun “mını, mını”şını eşidə bilirdi.

-Tfu sənin kişiliyinə! Yaramaz!

Özünü saxlaya bilmədi Nadir, sumkasını yerə atdı. Səsə Yaşaraya qalxıb qapıya tərəf yeridi.

-Əclaf! - Nadirin onun yaxasından yapışıldığı bir anın içində oldu, divara dirədi Yaşarı.

Yaşar əl-qol atıb çabaladı. Nadirin əlindən çıxmaga çələşdi. Alınmadı, dayandı ki, görsün Nadir ona nə edəcək. Nadir isə heç nə etmirdi, eləcə məzəlum-məzəlum onun üzünə baxırdı. Xeyli baxışdırıb. Nadirin gözlərində parlayan şimşək sönməyə başladı, gözlərdəki alov oləzidi. Yaşar bir də onun əllərindən çıxmaga çalışıda da, bacarmadı. Nadirin əlləri kilidlənmişdi. Birdən tırtıp yerə yıxıldı.

-Su! - Yaşar qışkırdı.

Qaçaraq su gətirən gəlinin əlindəki parçı alıb Nadirin sıfətinə səpdi və yaxasını onun boşalmaqdə olan əllərindən çəkib çıxartdı.

-Birini də. - deyə arxasında dayanıb baxan gəlinə sələndi.

Nadirin gözləri azacıq aralandı. Güclə tərpənən əlini qoltuq cibinə tərəf apardı. Yaşar tez onun qoltuq cibindəki şüşə flakonu çıxartdı və bir dərman götürüb Nadirin dilinin altına qoydu. Saniyələr keçdi. Növbəti parçı alıb Nadirin dodaqlarına yaxınlaşdırıldı. Nadir bir neçə qurtum su içib ağızını və gözlərini yumdu.

-Lənətə gələsən! - Yaşar bunu deyib ayağa qalxdı. - Ölüb qalacaqdı üstümüzdə.

Cibindən sıqaret götürüb yandırdı və çölə çıxdı.

Bir neçə dəqiqədən sonra özüne gələn Nadir ayağa qalxdı. Başı gicəllənsə də hali özündəydi. Ehmal addimlarla evi tərk elədi. Həyətdə heç kim yox idi.

\*\*\*

Adil televizora baxırdı, Xumara isə telefonunda axtarışdaydı.

-Yenə orda nə tapmışan, maraqla izləyirsən?

-Fulya bir paylaşım edib. Onu oxuyuram.

-Fulya Öztürk! - Adil qürurla onun adını çəkdi. - Halaldı ona. Bizimkilərdən qabaq xəbəri bütün dünyaya yayılmışdır. Bizimkilər gedə bilmədiyi yerə o, gedir. Gecə nədir, gündüz nədir, bilmir.

-Maraqlıdırsa, oxuyum.

-Əlbəttə oxu. Fulya maraqsız bir şey paylaşmaz.

Xumara oxuyur: “CNN türk” kanalı Fulya Öztürkün hekayətini paylaşır.

Günlərin bir günü ölkənin baş naziri bazarı gəzməyə çıxır. Xoşuna gələn qəssaba yaxınlaşır, onunla həmsöhbət olur.

-Çox suyuşırın görünürsən.

-Ola bilər.

-Biz tanış deyilik ki?

-Ola bilər.  
 -Nə vaxtsa, hardasa görüşmüşük?  
 -Ola bilər.  
 Baş nazir baxır ki, qəssab da siyasetçi kimi danışır.  
 Deyir: "Bu kimdirse, bizimkilərdəndi!"  
 -İşləriniz necə gedir? - Soruşmaqdə davam edir.  
 -Yaxşıdır, amma bu gün bir kilo da satmamışam. - Qəssab gileyənlər.  
 Baş nazir təəccübünü gizlətmir:  
 -Niyə? Nə səbəbdən?  
 -Sizin gəlişinizlə əlaqədar bazara alıcılar buraxılmır. - deyə qəssab təəssüfləndiyini bildirir.  
 -Onda mən alacam. Nə olar, indiyə qədər satmalı olduğunuz ətin miqdarında kəsib mənə satın.  
 Qəssab etiraz edir.  
 -Təəssüf ki, bunu edə bilməyəcəyəm. Sizə ət sata bilməyəcəm.  
 -Niyə sata bilməzsınız? Sizə kim mane ola bilər?  
 -Bütün bıçaqlarımızı sizin gəlişiniz münasibətilə yığıblar.  
 -Bıçaq yoxsa, eybi yoxdur. Mənə bütöv əti verin.  
 -Elə də sata bilmərom.  
 -Yenə nə oldu? Niyə satmırsan?  
 -Çünkü mən qəssab deyiləm, xüsusi mühafizə bələyünün əsgəriyəm.  
 Baş nazir bunu eşitcək qızəblənir:  
 -Gedin komandirinizi çağırın."  
 -Cənab baş nazir. Komandirim üzərə piştaxtada balıq satır...."  
 -Bu hadisə, hardasa başqa bir ölkədə baş verib. Bizzə qətiyyən belə şey ola bilməz. - Adil etirazını bildirdi. - Bizzə nəinki baş nazir, ya başqa nazirlər, heç icra başçıları da bazara getmir. Onların iş yerinə bazarlıq edənləri başqadır, evə bazarlıq edənləri başqa...  
 -Altda rəydə biri yazıb ki, bu əhvalatı eşitmışəm, Çində baş verib.  
 -Hə, Çində... - Söz Adilin ağızında qaldı, telefonuna zəng gəldi. Götürüb baxdı, Saymazdı. Deyimləyə başladı:  
 - Hamısına demişəm ki, axşam saat yeddi dən sonra zəng etməyin!  
 -Cavab ver. - Xumara dilləndi. - Bəlkə, nəsə vacib bir xəbər var.  
 -Alo. - Yaşıl düyməni basıb, telefonu qulağına tutdu. - Eşidirəm.  
 -Axşamınız xeyir.  
 -Aqıbetiniz xeyir.  
 -Zəng etdim xəbər verəm ki, Nadir müəllim rəhmətə gedib.  
 -Allah rəhmət eləsin. - Nədənsə Adil tutuldu. - Necə olub? Nədən rəhmətə gedib? Bu gün görüşmüşdük, gümrəh idi.  
 -Mən də elə ona görə zəng elədim. İnfarkt keçirib, ürəktutmasından rəhmətə gedib. İşçisi deyir ki, harasa getmişdi, qaydırıb gələndə halı özündə deyildi. Çay istədi. Aparanda gördüm ki, başını masanın üstünə qoyub canını tapşırıb.  
 -Bir də Allah rəhmət eləsin.  
 -Polisdən gelmişdilər. Dizaynerlərin otağında kameralara baxırdılar. Binanın giriş-çixışında sizinlə qarşılaşır, ara-

nızda ani səhbət olur. Soruşturular, dedim tanıyıram. Nömrənizi də verdim. Ola bilər ki, sizi çağırıslar. Zəng etdim deyəm ki, xəbəriniz olsun.

-Çox sağ ol. Minnətdaram.

\*\*\*

Əyalət şəhəri gərgin günlərini keçirirdi. Dalbadal raket zərbələri əhalini çəş-baş salmışdı. Gecələr maşını olanlar gedib yaxın kəndlərdə gecələyir, tezden şəhərə qayıdırılar. Şəhərin bir çıxacağı polis postu ilə bərkidilmişdi deyə o istiqamətdə çıxıb gedə bilmirdilər.

Hərbi hissədə də gərginlik səngimək bilmirdi. Hamitikan üstündəydi.

Səhər tezdəndən qərargah rəisi komandirin kabinetinin qapısı ağızında dayanıb zabit həmkarlarını gözləyirdi. Tərbiyə işləri üzrə müavin gəlib çatan kimi soruşdu:

-Bilmirsən, nə məsələdir? Yenə qovalaqaç başlayıb. Əvvəller heç belə eləməzdi.

-Bilmirəm. Məni də təcili çağırırdı. Telefonda bircə kəlmə də olsun heç nə demədi.

-Neyləyək, Maddi-Texniki Təminat rəisini gözləyək, yoxsa keçək?

-Təcili çağırıbsa, tapşırığı ya sənədir, ya da mənə. Keçək. MTT də gəlib yetişər.

Qərargah rəisi qapını döyüd, içəri keçdi.

-Cənab polkovnik! - Qərargah rəisi qabağa düşüb məruzə etmək istəyirdi ki, komandir əlinin işarəsi ilə saxladı.

-Keçin, əyləşin!

Hərəsi masanın bir tərəfinə keçdi, üzərə əyləşdilər.

-Təcili yiğma tabor formalaşdırılkıq?

-Hansı bölmələrdən? - Qərargah rəisi soruşdu.

-Nə məqsədlə? - Tərbiyə işləri üzrə müavin maraqlandı.

-Nə məqsədlə? - Komandir hırslındı. - Nə məqsədlə olacaq? İndi hamımızın yalnız bir məqsədi var; tezliklə erməniləri işğal olunmuş torpaqlarımızdan tamamilə qovub çıxartmaq, necə ki, Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında iti qovan kimi qovub çıxardırıq.

Danişığına bir az fasilə verdi, müavinlərinin ikisini də süzdü, sonra nəzərlərini qərargah rəisinin üzərində saxladı.

-Döyüş üçün tabor yiğmaliyiq. Hansı bölmələrdən soruştursan, hansı bölməmiz qalıb, onlardan. Özünü elə aparırsan ki, elə bil dünyadan xəbərin yoxdur. Görmürsən müharibə gedir? Az qalır bir ay olsun ki, şiddetli döyüşlər başlayıb, siz isə özünüzü xəbərsiz kimi aparırsınız. Hardadır bölmələrimiz, taborlarımız? Şəhidlərin, yaralıların xəbəri qulağınızı doldurmayıbmı? Hələ soruştursunuz ki, nə məqsədlə...

-Cənab polkovnik! - Qərargah rəisiayağa qalxdı.

-Otur! - Komandir əmr elədi.

-Cənab polkovnik! Biz axı bir işi yerinə yetirmirik. Bölmələrimiz döyüş əməliyyatlarında iştirak edir. Pandemiya ilə əlaqədar şəhər və rayonların giriş-çixışını bağlayırıq. Komendant saatı ilə bağlı tədbirlər həyata keçiririk. Fövqəladə Halların əvəzinə dağıntıların altında qalan yaralıları xilas edirik, ölenlərin cəsədlərini çıxardırıq. Bir işmi həyata keçiririk?

-Yaxşı, özündən çıxma! - Komandir ötkəm dilləndi. - Komandanın əmrnidir! Təcili yiğma tabor hazırlamalıq.

Axşam hazırlıq barədə məruzə etməliyəm. Vaxt azdır, təkliflərinizi deyin, işə başlayaqa.

Qərargah rəisi tərbiyə işləri üzrə müavinin üzünə baxdı, yəni, sən başla, mən gerisini deyərəm.

-Mənə niyə baxırsan? Sən qərargah rəisisi, sən də qalan bölmələrin vəziyyətini bilirsən. Təklifini de...

-Döyüşə göndəriləsi bölmələrimizin hamısı döyüşdədir. Ancaq pandemiya ilə əlaqədar xidmətə cəlb olunanlardan ixtisara salıb yiğə bilərik. O da maksimum bir böyük düzələr, day tabor yox.

-Müzakirə etməyə vaxtimız yoxdur. Qərargah böülüyü və maddi-texniki təminat böülüyündən diribaş, çəvik çavuş və əsgərləri seçib bir yiğma böyük komplektləşdirin. Bir tağım da komendant saatına çıxanlardan ixtisara salıb hazırlayın. Təcili! Bütün bu təşkilati işlərə bir saat vaxt ayıram. Bir saatdan sonra siyahı olsun məndə. Şəxsi heyətə də xəbərdarlıq olunsun. Birinci komanda ilə çıxışa hazır vəziyyətdə düzülsünlər.

-Elə bu qədər? - Qərargah rəisi soruşdu.

-Bir böyük və iki tağım da günorta yeməyindən sonra burda olacaq, Kürdəmir briqadasından gələcəkdir.

-Bəs taborun idarə heyətində kimlər olacaq? - Tərbiyə işləri üzrə müavin soruşdu. - Onlar da Kürdəmir briqadasından gələcək?

-İdarə heyəti səndən olacaq.

-Məndən? - Təəcübünü gizlədə bilmədi.

-Bəli, səndən. Təlimatçınızı tabora komandır təyin edərək, kapitan rütbəsini təzə alıb. Qoy, gedib döyüşdə özünü göstərsin. Psixoloq qərargah rəisi olsun, savadlıdır, qətiyyətlidir, bacarar. Klub müdürü də təsərrüfat üzrə müavin getsin. Onsuz da burda elə çox işiniz qalmayıb, sən özün də öhdəsindən gələrsən.

-Cənab polkovnik! - Tərbiyə işləri üzrə müavin xahiş etmək istədi. - Heç olmasa qərargah rəisi vəzifəsinə qərargah zabitlərindən birini təyin edin. Demirəm ki, psixoloq getməsin, tabor komandirinin tərbiyə işləri üzrə müavin kimi getsin.

-Yox. Birincisi, müharibə hələ bitməyib. Növbəti komandada qərargah zabitlərinin hamısı döyüşü kimi gedəcək. İndi isə belə olmalıdır. Bir də sən, deyəsən, psixoloqu yaxşı tanımirsan. O, istənilən qərargah zabitindən daha idraklıdır, sənədlərlə işləməyi də onlardan pis bilmir. Bəlkə xəritədə də yaxşı orientirovka götürəcək. Həm də idarə heyəti bir bölmədən olsa yaxşıdır. Sənin zabitlərin bir-birini yaxşı tanıyır. Cəbhədə də bir-birilərinə daha çox bağlanacaqlar. Döyüşdə qələbə belə hallarda tez qazanılır.

Komandır sözünü bitirib müavinlərini bir də süzdü, gözlədi ki, görsün nəsə anlaşılmazlıq qaldımı.

-Sualınız var? - Hər ehtimala qarşı bir də soruşdu.

-Xeyr! - İki də bir ağızdan cavab verdilər.

-Gedin, hazırlaşın!

\*\*\*

Avtobus Şamaxinka deyilən yerə yaxınlaşanda telefonuna zəng gəldi.

“Həmişə belə olur; ya metroda, ya da avtobusda gedər-kən zəng gələr. Bir dəfə də olsun dayanacaqdə dayanıb avtobus gözləyəndə zəng golmır ki, bir kənarə çəkilib rahat-rahat danışasın...”

Adil belə zəngləri heç xoşlamazdı. Camaat içində dañışmaq adəti deyildi, o da ola avtobusun, metronun basabasında. Telefonu köhnə modellərdəndi deyə səsgücləndiricisi zeifdi, gərək var gücündə ucadan danışan ki, xəttin o başındakı səni rahat eşitsin.

Telefonu çıxardıb baxdı, oğlu Babəkdi zəng vuran. Cavab verməyə bilməzdi. “Mən hər dəfə zəng vura bilmirəm, zəng vuranda da sən cavab vermirsin, gah deyirsən avtobusdasan, gah da metroda”, deyə inciyərdi. Ancaq nə etməli? Sputnikə göstərmək mümkün deyil ki, avtobusda olduğunu göstərəsən. Adil kişi çətin vəziyyətə düşmüşdü. Avtobusda camaatın içində qısqırı-qısqırı danışmayacaqdı ki... Çok düşünüb-dاشındıqdan sonra “nə olar, olar” deyib telefonun qırmızı düyməsini basdı. Cibinə qoyub növbəti dayanacağı gözləyirdi ki, düşüb zəng eləsin, bir də zəng gəldi. Oğlu idi, təkrar zeng vururdu, deməli, nə idisə, çox vacib məsələydi. “Balam, bundan çıxmayan iş, nə məsələdir, təcili, cavab vermək gərəkdir”, deyib yaşıl düyməni basdı və telefonu qulağına yaxınlaşdırıldı.

-Hə... - Həmişə telefonu götürəndə “salam” deyib adını çəkərdi, bu dəfə sadəcə “hə” dedi.

-Yəqin əlin dəyib otboy getdi? - Babək soruşdu.

-Yox, avtobusdayam, növbəti dayanacaqdə düşüb zəng vuraram. - dedi.

-Vaxt yoxdur. Komandır çağırıb. - Babək tələsə-tələsə danışırı. - Təcili. Bir şey soruşmaliyam.

-Soruş.

-Bizim rayonun girəcəyindəki kəndlər hansılardır?

-Nə məsələdir ki?

-Bizimkilər çayı keçiblər. Bildin də, hansı çayı deyirəm. İndicə xəbər aldıq. Yəqin komandır ordakı kəndləri soruşub dəqiqləşdirəcək, yuxarıya dəqiq məlumat ötürmək üçün...

-Komandirin xəritəsi yoxdur?

-Bilmirəm. Yəqin var. Bəzən xəritə ilə düz gəlmir. Bəzimkilər hardan gəldi basıb gedirlər. Bir də gördün geridə qalan kəndlərdə erməni qalıb. Onları da arxadan gələnlər təmizləyir.

-Rayon ərazisinə körpü tərəfdən giriblərsə, deməli, asfalt yoldan sol tərəfdə Havalı, Yovşanlı, Zərnəli kəndləridi, sağ tərəfdə Dədəli, Nənəli, Babaylı, Ağalı kəndləridi, bitişik deyil, ancaq bir-birinə çox yaxındılar. Havalı kəndində həm də sərhəd zastavası yerləşir, İranla sərhəd həmin kəndin ərazisindən keçir. Asfalt yolun üstündə Dövlət Yol Polisinin postu vardır, yəqin tikintisini uçurtmazlar. Postdan sonra yol iki yerə ayrılır, biri çayı o tərəfə adlayıb rayon mərkəzinə istiqamət götürür, o birisi də Dədəli kəndinin üstü ilə qonşu rayona tərəf gedir. Çayı keçən yol Şərifan kəndinin üstündən gedir. Onlar yəqin həmin yolla rayon mərkəzinə doğru irəliləyirlər.

-Başqa yol varmı? Bu yolun üstündə hansı maneələr ola bilər?

-Bir də çaydan sonra sol ilə hərəkət etsələr Həkəri, Muğanlı, Xurama kəndlərindən keçməli olacaqlar. Ancaq bu yol onları rayon mərkəzinə yox, dəmir yol xətti boyunca Mincivan qəsəbəsinə aparıb çıxaracaq. Döyüş tapşırığı rayon mərkəzinə getməkdəsə, sağ ilə hərəkət edəcəklər. Şərifan kəndinin üstündəki təpələr boyunca ermənilərin

müqavimətinə mütləq rast gələcəklər. Təpələr çox yüksək olmasalar da müdafiə üçün əlverişli mövqelərdir. O təpələrdəki müdafiə zolağını yarandan sonra rayon mərkəzinə dək sürətlə irəliləmək mümkündür. Rayon mərkəzinə bir kilometr qalmış sağda Malatkeşin, Genlik kəndləri olacaq. Oxçu çayını keçib rayon mərkəzinə girə bilərlər. Yəqin yadında nəsə qaldı?

-Nəsə qaldı.

Avtobus növbəti dayanacağa çatdı, lakin rahat danışmaq üçün düşməyə ehtiyac qalmamışdı, danışib yekunlaşdırılmışdır.

\*\*\*

Adil Saymazın yanına gedib kompüterinə nəsə bir program yazdırılmışdı. Adına “Şpion” programı deyirdi. Bu programla internetə qoşulmaq olurdu. Programı işə salan kimi “Sputnik” vasitəsi ilə dünyyanın hansı ölkəsinin internetində imkan vardısa, ora qoşulurdu. Bir dəfə cirt-dan Cibuti dövlətinin peyki vasitəsilə qoşulmuşdu.

-Günümüzə bir bax! - deyirdi Adil.

-Mühəribədir. - Xumara təskinlik verirdi. - Cibutinin vasitəsiylə dünyada baş verənlərdən xəbər tuturuqsa, buna da şükür.

Xumara “Ayfon” telefonu işlədirdi, internet məlumatlarını telefondan izləyirdi.

Axşam yeməyini yeyib ekran qarşısına qayıtmışdılar ki, telefon cingiltili səs çıxartdı.

-Bax, gör nədi? - Adil maraqlandı.

Xumara divanın üstündən telefonunu götürüb baxdı.

-Mirhəsimdi, video göndərib.

-Baxaq, görək nədi.

Xumara düyməni basıb videoonu görüntüləyib.

“Arazin o tayında üç nəfər oturub, durbinlə bu tayı izleyirlər.

-Ata, bizim ordumuz hardadır?

-Yəqin ki, bax, o gördüyüň dağların arxası ilə gəlirlər...”

-Bu ki, Namdarın səsidi... - Adil danışanı səsindən tanıdı.

-Hə, odu, oğluynan oturublar, intəhası üzü o tərəfə oturublar deyə videoada sıfətləri görünmür.

“Bu vaxt qənşər təpənin böyründə əsgərlər görünür.

-Odey, göldilər...”

-Bu da Mirhəsimdi.

“-Birçə o təpəni vursayıdlar, erməniləri ordan çıxartsayıdlar, Xudafərin azad olunardı, bizim də gözümüz yoldan, intizardan yığışardı. - Namdar deyirdi.

-İnşallah, vurarlar. - Mirhəsim təsdiqlədi.

Təpədən qarşı tərəfə - erməni səngərinə qumbaraatanla bir atəş açdılar. Ermənilər şidirgى atəş yağırdılar. Azərbaycan ordusunun əsgərləri yero döşəndi.

Dəqiqələr keçdi. Azərbaycan əsgərləri tərəfdən daha bir qumbaraatan mərmisi fışılı ilə erməni səngərinə tərəfə uçdu. Arxasında pulemyot atəşi gurladı, şidirgى avtomat atəsi yağırdırdı. Əsgərlər ayağa qalxıb atəş aça-aça irəli-lədilər. Daha bir qumbaraatan mərmisi şütdü.

-Vur, qeyrətinə qurban olum, erməni vur! - Namdar səsləndi.

-Erməni yox, diğəni, faşısti. - Mirhəsim onu dəstəklədi.

-Ata, qaçırlar...

Odey, bir, iki, üç... doqquz nəfərdilər... gör necə qaçırlar... - Mirhəsim aydınlıq götirdi.

-Köpəyuşağı, belə it kimi qorxub qaçacaydınız ha, nəyə gəlib oralarda şəşələnirdiniz?

-Eşq olsun Azərbaycan ordusuna!

Bu zaman onların qarşısından bir PİKap maşını keçir.

-Bunlar da bizim mərzbanlardır, sağlam olsunlar, əmniyyətimizi qoruyurlar!

Azacıq fasilə olur, uzaqdan qaçan ermənilər görüntülənir. Arxaya baxmadan var qüvvələriylə qaçırlar.

-Eşq olsun o taylı-bu taylı Azərbaycana!”

Video görüntü yekunlaşdı.

-Bir dənə də video göndərib. Baxaqmı?

-Əlbətə, baxaq. Görək burda o taylı qardaşlarımız sevincimizə necə şərık çıxırlar.

Xumara videoonu qoşdu.

“Arazin o tayında yolboyu əllidən çox maşın bir-birinə ardınca düzülüb. Xudafərin körpüsü görünür. İyirmiyədək əsasən cavanlardan ibarət kişi sevincli haldə Arazin bu tərəfinə baxırlar. Bu tayda bir dəstə əsgər yoldaşlığı irəliləyir.

-Azərbaycan var olsun! - Kimsə bu taydan səslənir, riqqət hiss olunur.

-İstəmiyən kor olsun! - O taylılar xorla cavab verirlər. Səsləşmə bir neçə dəfə təkrarlanır.

-Yaşasın!

-Azərbaycan!

Bir neçə dəfə təkrarlanır. Sonra o taylılar səslənir:

-Azərbaycan!

-Yaşasın! - Bu taylılar təkrarlayır və bu bir neçə dəfə səsləndirilir.

Getdikcə maşınların və insanların sayı çoxalır. Maşınlardan gurultulu siqnallar verilir. Adamlar əl çalıb bu taylı döyüşçüləri alqışlayırlar.

-Azərbaycan var olsun!

-Düşmənimiz kor olsun!

Daha bir neçə dəfə səsləndirilir.

Kənardə dayanan bir kişi ağlaya-ağlaya Tanrıya dua edir.

-Şükür sənə, İlahi! Ölmedik bu günü də gördük. Axır ki, qardaşlarımız tarixi Azərbaycan torpaqlarına qayıdır. Çox keçməz ermənilərin xarabaya qoyduğu kənd-kəsəyi laləzara çevirər. Şükür sənə, Xudaya!”

-Görürsən, yeno də özümüzükülər. Sağ olsunlar. Ürəkləri bizim yanımızdadı.

-Bəs nə bilmisdin? Öz qanımızdandırlar. Öz Azərbaycanlılarımızdır, hayana dönsə, bizə bir köynək yaxındılar.

Adil Xumaranın gözlərində yaş gördü, son vaxtlar yaman kövrək olmuşdu. Bir şey eşidən kimi qəhərlənir, göz yaşı sel kimi axırdı.

-Bir zəng elə, Mirhəsimlə danışaq.

Xumara zəngin düyməsini basdı...

Xeyli keçəndən sonra ekran açıldı və Mirhəşim göründü. Hər ikisi gülümşəyərək bir-birino əl yellədilər.

-Oyy, ağeyi Mirhəşim, xoş gördük.

-Ağeyi Adil, səlamlarımız olsun. Necəsünüz, nəğayırlırsınız?

-Canuvuza duva eləyirik. Bizi çox şad elədiniz, o görüntüləri göndərib.

-Həmişə şad olun.

-Bu dünən olub. Eləmi?

-Həri...

-Bu gün bizimkilər çayı adlayıb, Zəngilana gediblər.

-Yox, hələ.

-Necə yox? Həkəri çayını keçiblər.

-Bilmirəm. Danışa bilmirəm. Havalıda, sərhəddə erməni dığaları yerindədi hələ... Odey, sərhədçi vişkasında...

Əlaqə kəsildi.

-Maraqlıdır. Belə çıxır ki, bizimkilər Havalı, Zərnəli kəndlərini almadan yuxarıdan çayı keçiblər? - Xumara müəmmalı-müəmmalı ərinə baxdı.

-Ola bilər. - Adil arxayıncasına gülümsündü. - Mühərbi bədə belə şeylər olur. Sərhəd qırğında siçovul kimi gizlənmiş beş-on erməniyə görə ilişib qalmayaçaqlar ki... Qoşunlarımıızın əsas hədəfi Zəngilandır...

Noutbukunun arxasında əyləşdi. Qeyri-ixtiyari əlləri klavaturalının üzərində gəzdi:

“Bu gün qoşunlarımıızın Həkəri çayını keçdiyi şad xəbərini aldım. Elə bildim ki, general Həzi Aslanovun yanında tank belində Dnepri keçirəm. Qürurumdan həyəcanlandım, sinəmdə ürəyim atlandı. Yaşasın Azərbaycan!”

\*\*\*

Harasa getmişdi, geri qayıdırı. Kefi yaxşıydı, nə eşitmışdı, kimlərlə danışmışdısa, xoş əhvalı sıfətindən bəlliidi. Evə girən kimi telefonunu çıxardıb girişdəki paltar asılıqanının qarşısına qoydu, ciblərini boşaltmaq adətiydi. Gödəkçəsini çıxardıb asılıqandan asdı. Güzgüdə özünə baxıb otağa keçdi. İki yaşlı nəvəsi Mənzər divanda oturub nənəsinin ayfon telefonu ilə məşğuldular. Telefonun səsi otağı başına götürmüdü:

“Vətən bizimdi, bizimdi...”

Mənzər musiqinin ritminə uyğun çiyinlərini oynadı, başını tərpədirdi. Hərdenbir də sözleri təhrif edə-edə təkrarlayır, dodaqaltı zümrüdə edirdi.

-Demədim, uşağı telefondan uzaq tut? - Adil yoldaşına səsləndi.

İçəri otaqdaydı, paltar ütüləyirdi Xumara, əlindəki işi dayandırıb orta - qonaq otağına keçdi.

-Ölimdə işim vardi, - dedi. - Həm də özüm verdim, dedim bir az dinləsin. Görəmürsənmi əsgərlərimizdən vətənpərvər musiqi-klip səsləndirirlər?

-O hələ uşaqdır, nə qanır vətənpərvər musiqi nədir. Telefonun şüası uşağa daha çox ziyan verir, gözünü zəif-

lədəcək. - Təhər-töhmət elədi.

-Səndən-məndən yaxşı qanır. Telefonu əlindən kimi zırın-zırın ağlayır, adamın yazılı gəlir. Qoy bir az qulaq assın, əsgərlərimiz oxuyur.

-Nə əsgərlər?

-Xəbərin yoxdur? Mincivanı da azad ediblər, tviterdə yazmışdır. Əsgərlərimiz Zəngilan-Mincivan yolunda gedə-gedə mahnı oxuyublar. Kimsə də çökilişdən klip həzırlayıb. Sosial şəbəkələrdə hamı paylaşım edib.

-Aha, belə de. Nə yaxşı. Heyf o yoldan... On bir kilometrik yolla gedərdin, üstüne gün işığı düşməzdə. Yazmışdır ki, yolboyu nə qədər çinar vardısa, hamisini kəsiblər. Fars taciri ağacın birin yüz on dollardan ermənilərdən alıb. Qəzətdə tacirin adını da yazmışdır.

-Həə... ağacların hamisini kəsiblər, videoda yol boyu bir çinar ağacı yoxdur. Bəziləri pöhrələyib.

Xumara nəvəsinə yaxınlaşdı.

-Vətən bizimdir! - dedi.

-Mətən bizimdir. - Balaca Mənzər təkrarladı.

-Nənə qurban, Mətən yox, Vətən.

-Mətən. - Mənzər dediyindən dönmədi.

-Bəlkə də düzünü Mənzər deyir, elə Mətən olmalıdır.

-Adil aydınlıq götirməyə çalışdı. - Məsum uşaq, körpə düzünü səsləndirir. “Mətən”, yəqin ki, “mətə” sözü üzərində köklənib, yəni, orta, mərkəz. Bəs “Vətən” sözü anlayışı necə yaranıb? Bunu heç mən də bilmirəm, heç yerdən oxumamışam. Bizə belə deyiblər, bizi belə öyrədiblər, biz də sonrakları belə öyrətməyə çalışırıq. Heç vaxt fərqli vərməmiş qı ki, sözün hansı düzgündür; Vətən, yoxsa Mətən?

-Bəlkə də belədi. - Xumara razılaşdı. - Düzünü sən bilsən, oxumuş adamsan.

Adilin telefonunun zəngi çalındı.

-Telefonuna zəng gəlir. - Xumara xatırlatdı.

-Eşidirəm.

Heç oturmağa da macal tapmamışdı evə girdiyindən, elə ayaqüstü yoldaşı, nəvəsi ilə səhbətləşirdi. Telefon zəngləri heç ürəyince olmurdu. Hər zəngdə bir həyəcan hissələri yaradırdı. Giriş qapısına gedib telefonu götürdü.

-Cavab ver də. Niyə cavab vermirən? - Xumara səsləndi. - Görəmürsən xəttin o başındaki özünü yırtıb-tökür?

-Nə cavab verim? İsraildi, bayaq da zəng vurmüşdü.

Bilirəm nə deyəcək. Bəhənə elədim ki, avtobusdayam, yaxşı eşitmirəm, evə çatanda özüm zəng vuracam. Gözləməyib, səbri çatmayıb, yenə özü yığıb. Adamlar yaman hövsələsiz olublar.

-Nə deyir? Hansı İsrail?

-Qonşu kənddən, keçmiş sahə müvəkkili. Deyir ki, Hacının oğlu bələdçilər dəstəsi yaradıb, hər kənddən üç nəfər yığır, bölgəni yaxşı tanıyan olsun. Sən də bizinən gedək.

-Get də... Oraları səndən yaxşı tanıyan var? Bəlkə döyüşçülərə bir köməyin dəydi.

(ardı gələn sayda)

## MÜNDƏRİCAT

## 1. Redaktor güşəsi

-“Ədəbiyyat və yaltaqlıq” .....1

## 2. Publisistika

-Sayad RAMAZANQIZI - “Qarabağ Azərbaycandır”.....	2
-Vaqif YUSİFLİ - “Misralara süzülən sevgi nuru” (Şair-həkim Paşa Qəlbinurun 70 yaşına ərməğan).....	7
-Əli BƏY AZƏRİ - “Lalo İsmayıllı yaradıcılığına ötəri nəzər”.....	14
-Nizaməddin ŞƏMSİZADƏ - “Ələsgər Taliboglu bütöv Azərbaycanın şairidir”.....	26
-Fərhad ƏSGƏROV - “Qanun pozuntusundan korrupsiyaya geden yol”.....	34
-İsgəndər SADIQOĞLU - “Yaddaşın ağır yükü” (Məzahir İsgəndərin təqdimatında).....	56
-Arzu HEYDƏROVA - “Ürəklərə qəm götişin “Qəm yaşı”” (Xalıq Azadinin “Qəm yaşı” romanı ilə tanışlıdan sonra).....	61
-İşiqh ATALI - “İnam Atanın özümləşmək dərsi”.....	78
-Əli BƏY AZƏRİ - ““Günəş üzüllü qadın”ın “Qara”si” (Narinqül Nadirin həkayəsi).....	121
-Ramiz İSMAYIL - “Nə yaxşı görüsdüük”.....	135
-Vüsal AĞAYEV - “Ölüm sevinməsin qoy”.....	137

## 3. Poeziya

-Şahməmməd DAĞLAROĞLU - “Bir bənd şeirlər şəkili”, “Ağrıdağ”, “İstərdim”, “Açıq məktub”, “Mənim də öz dünyam”, “Bağdada”, “Darixdim”, “Sözüm var, qulaq asın”, “Yaş indi”, “Mənim yaralı yerim”, “O baxış”, “A dünya”, “Yaman yerde axşamladıq” (şeirlər).....	4
-Əbülfəz ƏHMƏD - “Giley”, “İşdir, şayit”, “Nikola”, “Vətənimə”, “Tarixin əskiyi”, “Əmoğlu İsgəndər”, “Babəl”, “Dəb təkamülü”, “Sultan bəyin akisiomasi”, “Şükür”, “Xanıma”, “Ağ valideyn”, “Heç ne”, “Nəvəm Məhəmmədin zənginə”, “Sənəmi”, “Avtoportret”, “Mərdimazar”, “Xanumin növbəti nəvə ziyanatino”, “Gəlsin”, “Oskerimo”, “Dayazlıq”, “Anaxanuma”, “Boz at”, “Ah” (şeirlər).....	10
-Lala İSMAYIL - “Ömürdən düşən günlər”, “Könlüm”, “Ay ana”, “Gəlirəm”, “Daşındayam”, “Danışma” (şeirlər).....	16
-Zeynalabdin NOVRUZOĞLU - “Əbdölyiyət”, “Yazdım-yazmadım”, “Səməndər yaranıb odda yanmağa”, “Bir ovuc torpağam”, “Naxçıvan”, “Dünya düzəlmir, babam”, “Bir daha dönmərəm”, “Yeri, ömrüm, yeri gedək”, “Apararam”, “Adsız şeir”, “Elə mənəm”, “Vətənə oğul olluq”, “İmana dönmək olar”, “Dərdləşirəm”, “Batabatda”, “Gərək məndən qabaq sən ölməyəyedin”, “Qumru quşu”, “Söz də metal kimi”, “Xeyr”, “Ruhumu əynimdən çıxardammıram”, “Hiylənin qanadında”, “Düz yol gedən neyləsin?”, “Öləcək”, “Gərək məndən qabaq sən ölməyəyedin”, “Qumru quşu”, “Söz də metal kimi”, “Bir daha dönmərom” (şeirlər).....	22
-Ələsgər TALIBOĞLU - “O müğənni olacaq”, “Memar olacaq”, “Ətcəbala Əkbər”, “Gombul Yusif”, “Rəqqas qız”, “Cırdanı de, Cırdanı”, “Sevincimin nəşəsi”, “Bu gün mənim ad günüm” (uşaq şeirləri).....	28
-Mahir DİNİYEV - “Adsız şeirlər”, “Tənhalığa elegiya” .....	30
-Hafiz ƏLİMƏRDANLI - Qəzəllər, rübai'lər və dübeytlər.....	37
-Namiq ZAMAN - “Bir qərib ağlayır”, “Şəhid ata-analarına”, “Zəfər gənün mübarək”, “Bilən yoxdu”, “Bu payız”, “Həyat yollarım”, “Bir gün”, “Bir ömrü”, “Cənnət o dağların üzündədi”, “Aparın dağlarda dəfn edin məni” (şeirlər).....	42
-Bəxtiyar Abbas İNTİZAR - “Müxəmməs”, “Çixır”, “Adamsız”, “Qalmayıb”, “Eləmişəm”, “Ayrılıq”, “Poz-qazan”, “Sadiq Ümidi”, “Düyməsiz şeir”, “Dul”, “Min illərdi”, “Bayatilar” (şeirlər).....	50
-Zəhra SƏFƏRALIQIZI - “Yoxdu”, “Bu, ne imtahandır?”, “Saman çöpleri”, “O yerlərdə olaydım”, “Danışmaq istəyirəm”, “Aralıda qaldı ahim”, “Çoxmu sevdin dənizi?”, “Deyirlər ki”, “Bənzədik bir-birimizə”, “Burda”, “Göy üzünən altında”, “Hələ”, “Şeytan” (şeirlər).....	53
-Kirman RÜSTƏMLİ - “Şəhidlər”, “Bu mənəm”, “Sənə qalib gələcəyəm”, “Vətən, sənə gəlirəm”, “Bakı”, “Anasız günlər”, “Gecə”, “Quş azadlığı”, “Gün aydın”, “Təki axan su olsun”, “Məmələkətin” (şeirlər).....	58
-Həsən GORANBOYLU - “Qarabağa borcluyam”, “Alın yazısı”, “Sağ ol deyirom”, “Nə deyorsən?”, “Yaraşmir mono”, “Ağlama, gol” (şeirlər).....	63
-Damət SALMANOĞLU - “İnsan var ki”, “Boşluqdur”, “Yeter ayrılığın qəmi, kədəri”, “Bakı”, “Bəlkə də gələr”, “Dövlətimiz var”, “Sanki dünyamızın yuxusu golur”, “Məhəlləmizdə” (şeirlər).....	76
-Budaq TƏHMƏZ - “Budaq Təhməzin doğma kəndi Siyaqtadır pir sayılan Ocaq Tutu ilə deyişməsi”, “Salam Türkün bayrağına”, “Mərd oğlanları”, “Doya bilmirəm” (şeirlər).....	81
-Məzahir İSGƏNDƏR - “Ağlayan məzar” (poema).....	83
-Məhəmməd ƏLİ - “Kəndimizin ilk şəhidi”, Adsız şeirlər.....	110
-Rəhman BAYRAM - “Yaraşığıdır”, “Allaha xıtəb”, “Pul”, “Təbiət”, “Gözel bax”, “Özizim”, “Nümunə ağac”, “Fəqir can üstədi”, “Ilk möhəbbətim”, “Anamla söhbat”, “Yuxuma gəlməmişdi anam bu gecə”, “İnsannı taleyi gözəl olanda”, “Keçmiş xatirələr dərd ortağımızdı”, “Bəs”, “Qayıt gol”, “Fikir” (şeirlər).....	111
-Əhməd HAQSEVƏR - “Yada qız”, “Göyərçin və qumru”, “Şeytan və insan”, “Şeyx Sənan eşqi”, “Mənim doğmalarım”, “Həcəz bəhri”, “Rəməl bəhri”, “Hokkular”, “Diaqonal akpostix sonet”, “Tərəzii” (şeirlər).....	118
-Ceyhun QULİYEV - Qəzəllər, “Adı qalıb, özü yox”, “Gedib”, “Aldamışq”, “Şah əsər” (şeirlər), “Balaca Əli”, “Nicat gəmisi”, “Bəhanə” (uşaq şeirləri).....	123
-Esmira GÜNƏŞ - “Pələng ləğəblı şəhid Qəzənfor”, “Sənsizlik yükü”, “Qayıt, Əkbərim, qayıt”, “Kaş, görəydin”, “Arzuya yetdi”, “Ömür yoldaşı” (şeirlər).....	126
-Şəlalə ADİLQIZI - “Adsız şeirlər”.....	132
-Qüdsiyyə QÜDSİ - “Getdi”, “İstərəm”, “O gündən”, “Deyəsən”, “Daha bu dünyalıq işim qalmayıb”, “Bir də”, “Mənim kimi”, “Bilirsənmi?” (şeirlər).....	133
-Vüsal AĞA - “Kəmələ”, “Dözəmmirəm”, “Bir daha qayıtmayaçaq”, “Niyə boylanırm?”, “Mən necə şad olum?”, “Belə qalacaqsan xatirələrdə”, “Dəqizim, ananın naymış günahı?”, “Gəlsənə, ay qızım”, “Can bacı”, “Bəxtikəm bacı”, “Ay nakam bibim” (şeirlər).....	138
-Abdukarim RƏHMANOV - “Müstəqillili balladası”, “Dəyerlilər nəğməsi” (şeirlər - Özbek dilindən tərcümə Şahməmməd Dağlarogluñundur).....	141

## 4.Nəsr

-HƏCƏR - “Vəsiyyət” (hekayə).....	18
-Ayz İMRANOĞLU - “Mühəsirə”, “Bayraqsancan”, “General və qarı”, “Cəsarət” (hekayələr).....	46
-Zaur USTAC - “Psixoloqun qəbulunda” (hekayə).....	68
-Ramiz İSMAYIL - “Vicdan sancısı” (hekayə).....	106
-Akif İMANLI - “Nəvələrimə hədiyyəm” (yumorestik novella).....	115
-Pərvanə BAYRAMQIZI - “Ağ divara qara yazılın” (hekayə).....	129
-Əli BƏY AZƏRİ - “Adsız döyü” (roman - davamı (evvəli öten saylarda)).....	146